

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Εκπαιδευτική Πολιτική και Διοίκηση

Διπλωματική εργασία

**Οι αντιλήψεις των γονέων σχετικά με τον ρόλο των παιδικών σταθμών/
παιδαγωγικών κέντρων. Μελέτη περίπτωσης: Δημοτικοί παιδικοί σταθμοί
Δήμου Καλλιθέας- Αττικής**

Μεζίνη Αναστασία

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια : Νικολακάκη Μαρία

ΚΟΡΙΝΘΟΣ 2018

ΜΕΛΗ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Νικολακάκη Μαρία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Πελοποννήσου
(Επιβλέπουσα Καθηγήτρια)

Μπαγάκης Γεώργιος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Καρακατσάνη Δέσποινα, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ευχαριστίες

Θέλω να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου Κα Νικολακάκη Μαρία για την συμβολή της στην υλοποίηση αυτής της εργασίας. Οι κατευθύνσεις που μου έδωσε, μου άνοιξαν νέους δρόμους έρευνας και με απελευθέρωσαν από σκουριασμένες ιδέες. Με υπομονή αντιμετώπιζε τις ανησυχίες μου και με επιμονή με παρότρυνε να έχω τον χρόνο φίλο και όχι εχθρό.

Θέλω να ευχαριστήσω επίσης τον Πρόεδρο του ΝΠΔΔ Παιδική Αγωγή και Άθληση «Γ. Γάλλος» κ. Κωνσταντίνο Ευσταθίου, για την υποστήριξή του στην υλοποίηση της έρευνας στους Δημοτικούς Παιδικούς Σταθμούς Καλλιθέας.

Οφείλω ακόμα ένα μεγάλο ευχαριστώ στις υπεύθυνες των παιδικών σταθμών και στις συνάδελφούς μου παιδαγωγούς, που τόσα χρόνια δουλεύουν με φιλότιμο και ευαισθησία εκπαιδεύοντας και φροντίζοντας ό,τι πολυτιμότερο έχει αυτή η πόλη, τα παιδιά της. Τα αποτελέσματα αυτής της δουλειάς φαίνονται με την έρευνα, γιατί πολλοί γονείς από τους ερωτηθέντες ήταν μαθητές των δημοτικών παιδικών σταθμών της Καλλιθέας, και φέρνουν τα παιδιά τους στο ίδιο σχολείο που πήγαιναν οι ίδιοι.

Τέλος θέλω να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την ενθάρρυνση και την κατανόηση που έδειξαν ενάμιση χρόνο που ‘η μανούλα σπούδαζε’.

Περίληψη

Στην ερευνητική αυτή μελέτη εξετάζονται οι αντιλήψεις των γονιών που τα παιδιά τους φοιτούν σε δημοτικούς παιδικούς σταθμούς, σχετικά με την αγωγή/ εκπαίδευση και φροντίδα στην προσχολική ηλικία καθώς και την συνεργασία και συμμετοχή των ίδιων στην λήψη αποφάσεων για την λειτουργία των δημοτικών παιδικών σταθμών. Στο Θεωρητικό μέρος της εργασίας , εξετάζεται η σπουδαιότητα της προσχολικής αγωγής/ εκπαίδευσης, ο θεσμός των παιδικών σταθμών και η λειτουργία τους και τέλος ο ρόλος των γονιών και η σημασία της συνεργασίας και της συμμετοχής τους στην λήψη αποφάσεων για την λειτουργία του παιδικού σταθμού. Από μεθοδολογική άποψη , επιλέχθηκε το ερωτηματολόγιο ως ερευνητικό εργαλείο για τη συλλογή των δεδομένων στο πλαίσιο των ερωτημάτων της έρευνας. Το δείγμα αποτέλεσαν γονείς παιδιών που φοιτούν σε τάξεις προνηπίων των δημοτικών παιδικών σταθμών του Δήμου Καλλιθέας – Αττικής. Στα κυριότερα ευρήματα της έρευνας περιλαμβάνεται η διαπίστωση ότι οι γονείς στέλνουν το παιδί τους στον παιδικό σταθμό για να ωφεληθεί από ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης. Επιθυμούν υψηλής ποιότητας φροντίδα υποστηρικτική του εκπαιδευτικού προγράμματος και όχι πλεονεκτούσα αυτού. Θεωρούν σημαντικό να εκπροσωπούνται στα όργανα διοίκησης αλλά δεν είναι σε θέση να απαντήσουν που οφείλεται η μη συμμετοχή τους στα όργανα διοίκησης και στην λήψη αποφάσεων.

Λέξεις κλειδιά: Δημοτικός Παιδικός Σταθμός, Προσχολική αγωγή/ εκπαίδευση, Γονείς.

Abstract

This research study examines the perceptions of the parents that their children are attending municipal kindergartens, about their education, care and treatment, as well as their cooperation and involvement in decision-making on the operation of municipal kindergartens. In the theoretical part of the thesis, the importance of pre-school education / care, the institution of kindergartens and their function, and the role of parents and the importance of their cooperation and participation in decision-making on the operation of the kindergarten are examined. From a methodological point of view, the questionnaire was selected as a research tool for collecting data in the context of research questions. The sample consisted of parents of children attending pre-school classes at the municipal nurseries of the Municipality of Kallithea - Attica. The main results of the survey include the finding that parents send their child to the kindergarten to benefit from a modern pre-school education program. They want high quality care to support the educational program and not in the advantage of it. They consider it important to be represented in the management bodies, but they are not in a position to answer why they are not involved in the management and decision-making bodies.

Key words: Municipal day nursery, Pre- school education, Parents.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	iii
Περίληψη	iv
Περιεχόμενα	vi
Κατάλογος Εικόνων-Γραφημάτων.....	vii
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγή.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Θεωρητική προσέγγιση.....	5
2.1. Η σημασία της προσχολικής αγωγής/εκπαίδευσης	5
2.2. Παιδικοί Σταθμοί	6
2.2.1. Οι παιδικοί σταθμοί στην Ελλάδα	7
2.2.2. Οι παιδικοί σταθμοί στην Ευρώπη και στις Η.Π.Α.....	25
2.2.3. Η προσχολική φροντίδα, αγωγή και εκπαίδευση στην Ευρώπη και Η.Π.Α. σε σύγκριση με την Ελλάδα.....	32
2.3. Ο ρόλος των γονέων	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Επισκόπηση Βιβλιογραφίας	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Μεθοδολογία της έρευνας	44
4.1. Σκοπός της έρευνας.....	44
4.2. Μεθοδολογικό πλαίσιο	45
4.3. Αξιοπιστία και Εγκυρότητα	47
<u> 4.4. Περιορισμοί της έρευνας.....</u>	<u>48</u>
4.5. Στατιστική επεξεργασία	49
Ενότητα I	49
Ενότητα II	57
Ενότητα III	75
Ενότητα VI	101
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Αποτελέσματα της έρευνας	125
5.1. Ανάλυση των ενοτήτων	125
<u> 5.2. Αποτελέσματα έρευνας - Συσχετίσεις .....</u>	<u>134</u>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : Συμπεράσματα – Συζήτηση	137
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	145
Ελληνόγλωσσες.....	145
Ξενόγλωσσες	152
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	156

Κατάλογος Εικόνων-Γραφημάτων

<i>Εικόνα 1- Γράφημα 1: Φύλο γονέων .....</i>	49
<i>Εικόνα 2-Γράφημα 2: Ηλικία γονέων .....</i>	50
<i>Εικόνα 3-Γράφημα 3: Οικογενειακή Κατάσταση.....</i>	51
<i>Εικόνα 4-Γράφημα 4: Εκπαίδευση γονέων .....</i>	52
<i>Εικόνα 5 – Γράφημα 5: Εργασιακή Κατάσταση Γονέων .....</i>	53
<i>Εικόνα 6- Γράφημα 6: Εθνικότητα Μητέρας .....</i>	54
<i>Εικόνα 7- Γράφημα 7: Εθνικότητα Πατέρα.....</i>	55
<i>Εικόνα 8-Γράφημα 8: Αριθμός παιδιών οικογένειας και εκπαιδευτική βαθμίδα.....</i>	56
<i>Εικόνα 9-Γράφημα 9: Έτη που το παιδί φοιτά σε δημοτικό βρεφικό/παιδικό σταθμό ..</i>	57
<i>Εικόνα 10- Γράφημα 10: Εμπειρία από ιδιωτικό παιδικό σταθμό .....</i>	58
<i>Εικόνα 11-Γράφημα11: Συμμετοχή των παιδιών της οικογένειας σε άλλες υπηρεσίες του Δήμου Καλλιθέας. ....</i>	59
<i>Εικόνα 12-Γράφημα 12: Η απάντηση των γονιών αν η εργασία τους επηρέασε την απόφασή τους να στείλουν το παιδί τους στον παιδικό σταθμό. ....</i>	60
<i>Εικόνα 13-Γράφημα 13: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να στείλουν το παιδί τους σε παιδικό σταθμό, η ωφέλεια από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα.....</i>	61
<i>Εικόνα 14-Γράφημα 14: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να στείλουν το παιδί τους στο παιδικό σταθμό η απόκτηση περισσότερου ελεύθερου χρόνου για τους ίδιους. ....</i>	62
<i>Εικόνα 15-Γράφημα 15: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να στείλουν το παιδί τους σε παιδικό σταθμό η τροφή και η φροντίδα από ειδικούς. ...</i>	63
<i>Εικόνα 16-Γράφημα 16: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να επιλέξουν δημοτικό παιδικό σταθμό το ότι πληρώνουν λιγότερα χρήματα από τον ιδιωτικό.....</i>	64
<i>Εικόνα 17-Γράφημα 17: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να επιλέξουν δημοτικό παιδικό σταθμό το ότι επιλέχθηκαν από το πρόγραμμα ΕΣΠΑ. ....</i>	65
<i>Εικόνα 18-Γράφημα 18: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να επιλέξουν δημοτικό παιδικό σταθμό, η ποιότητα των παροχών του συγκεκριμένου σταθμού που φοιτά το παιδί τους. ....</i>	66
<i>Εικόνα 19-Γράφημα 19: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να επιλέξουν δημοτικό παιδικό σταθμό, η ποιότητα των παροχών των δημοτικών παιδικών σταθμών. ....</i>	67
<i>Εικόνα 20-Γράφημα 20 : Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να επιλέξουν δημοτικό παιδικό σταθμό, το ότι είναι κοντά στο σπίτι τους.....</i>	68
<i>Εικόνα 21-Γράφημα 21: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να επιλέξουν δημοτικό παιδικό σταθμό, το ότι είναι κοντά στην εργασία τους.....</i>	69
<i>Εικόνα 22-Γράφημα 22: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να μη στείλουν το παιδί τους νηπιαγωγείο, το ότι δεν το πήραν στο νηπιαγωγείο.....</i>	70
<i>Εικόνα 23-Γράφημα 23: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να μη στείλουν το παιδί τους νηπιαγωγείο, το ότι ο παιδικός σταθμός λειτουργεί περισσότερες ώρες. ....</i>	71

<i>Εικόνα 24-Γράφημα 24:</i> Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να μη στείλουν το παιδί τους νηπιαγωγείο, το ότι ο παιδικός σταθμός παρέχει φαγητό.	72
<i>Εικόνα 25-Γράφημα 25:</i> Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να μη στείλουν το παιδί τους νηπιαγωγείο, το ότι το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του παιδικού σταθμού είναι πιο κοντά στην ηλικία του.	73
<i>Εικόνα 26-Γράφημα 26:</i> Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να μη στείλουν το παιδί τους νηπιαγωγείο, το ότι το παιδί δεν ήθελε να αλλάξει σχολείο.	74
<i>Εικόνα 27-Γράφημα 27:</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν να μαθαίνουν τα παιδιά να φροντίζουν τον εαυτό τους.	75
<i>Εικόνα 28-Γράφημα 28:</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν ο παιδικός σταθμός να έχει ασφαλή και παιδαγωγικά κατάλληλα παιχνίδια.	76
<i>Εικόνα 29-Γράφημα 29:</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν ο παιδικός σταθμός να παρέχει υγιεινή διατροφή και καθαριότητα τηρώντας τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας.	77
<i>Εικόνα 30-Γράφημα 30:</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν η ολιγόωρη ξεκούραση των παιδιών να γίνεται σε οργανωμένη και κατάλληλα εξοπλισμένη αίθουσα ανάπαυσης.	78
<i>Εικόνα 31-Γράφημα 31:</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν Το κτίριο και οι εγκαταστάσεις του παιδικού σταθμού να είναι ακίνδυνες, με κατάλληλες τεχνικές προδιαγραφές για φιλοξενία μικρών παιδιών.	79
<i>Εικόνα 32-Γραφημα 32 :</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν, την υγεία και την ανάπτυξη των παιδιών να παρακολουθεί παιδίατρος.	80
<i>Εικόνα 33-Γράφημα 33 :</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, να καλλιεργεί τις γνώσεις των παιδιών με κατάλληλο παιδαγωγικό υλικό	81
<i>Εικόνα 34-Γράφημα 34:</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, να χρησιμοποιεί την γλώσσα για ανάπτυξη γλωσσικών ικανοτήτων.	82
<i>Εικόνα 35-Γράφημα 35:</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, να ενθαρρύνει τα παιδιά για επικοινωνία και συνεργασία με παιδιά και ενήλικους.	83
<i>Εικόνα 36-Γράφημα 36 :</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, να βοηθά τα παιδιά να αναπτύξουν κινητικές δεξιότητες.	84
<i>Εικόνα 37-Γράφημα 37:</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, να φέρνει σε επαφή τα παιδιά με τις τέχνες και την λογοτεχνία.	85
<i>Εικόνα 38-Γράφημα 38:</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, να ενισχύει την αυτοεξυπηρέτηση και την αυτονομία του παιδιού	86
<i>Εικόνα 39-Γράφημα 39:</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν Να μάθει το παιδί να σέβεται το διαφορετικό παιδί(χρώμα, γλώσσα, ικανότητες).	87
<i>Εικόνα 40-Γράφημα 40:</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν, το πρόγραμμα του Παιδικού σταθμού να είναι σύμφωνο με τις σύγχρονες παιδαγωγικές τάσεις.	88
<i>Εικόνα 41-Γράφημα 41:</i> Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν, το προσωπικό του παιδικού σταθμού να είναι επιστημονικά καταρτισμένο.	89

<i>Εικόνα 42-Γράφημα 42: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν οι παιδαγωγοί να συνεργάζονται με άλλες ειδικότητες. ....</i>	90
<i>Εικόνα 43-Γράφημα 43: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν οι παιδαγωγοί να συνεργάζονται με τους γονείς και την οικογένεια του παιδιού. ....</i>	91
<i>Εικόνα 44-Γράφημα 44: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν το παιδαγωγικό προσωπικό να παραμένει σταθερό ....</i>	92
<i>Εικόνα 45-Γράφημα 45: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν ο παιδαγωγός να αποφασίζει τι θα γίνει μέσα στην τάξη. ....</i>	93
<i>Εικόνα 46-Γράφημα 46: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν ο παιδαγωγός μαζί με τις ομάδες των παιδιών να αποφασίζουν τι θα γίνει μέσα στην τάξη. ....</i>	94
<i>Εικόνα 47-Γράφημα 47: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν οι παιδαγωγοί να εφαρμόζουν πρακτικές Δίγλωσσης Εκπαίδευσης ....</i>	95
<i>Εικόνα 48-Γράφημα 48: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν οι παιδαγωγοί να ασχολούνται περισσότερο με την Τροφοδοσία και την Υγιεινή και λιγότερο με την Εκπαίδευση. ....</i>	96
<i>Εικόνα 49-Γράφημα 49: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα να προετοιμάζει τα παιδιά για την Υποχρεωτική Εκπαίδευση. ....</i>	97
<i>Εικόνα 50-Γράφημα 50: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν να υπάρχει επαρκές παιδαγωγικό υλικό που θα ανανεώνεται κάθε χρόνο. ....</i>	98
<i>Εικόνα 51-Γράφημα 51: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν να τηρείται ο πρότυπος κανονισμός για 25 παιδιά με 2 παιδαγωγούς. ....</i>	99
<i>Εικόνα 52-Γράφημα 52: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντική θεωρούν την εστίαση στη μετάβαση από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον. ....</i>	100
<i>Εικόνα 53-Γράφημα 53: Η γνώμη των γονιών για να συζητούνται θέματα παιδικού σταθμού και οικογένειας στις συγκεντρώσεις γονέων. ....</i>	101
<i>Εικόνα 54-Γράφημα 54: Η γνώμη των γονιών για την διευκόλυνση αλλόγλωσσων γονέων ώστε να μπορούν να συμμετέχουν και να συνεργάζονται με τον Π.Σ. ....</i>	102
<i>Εικόνα 55-Γράφημα 55: Η γνώμη των γονιών για να παίρνονται αποφάσεις από κοινού με την διοίκηση σε συνελεύσεις ....</i>	103
<i>Εικόνα 56- Γράφημα 56: Η γνώμη των γονιών για το αν πρέπει να συμμετέχουν ενεργά στον σύλλογο γονέων ....</i>	104
<i>Εικόνα 57-Γράφημα 57: Η γνώμη των γονιών για το αν θα πρέπει να υπάρχει εκπρόσωπός τους στο Δ.Σ. των παιδικών σταθμών. ....</i>	105
<i>Εικόνα 58-Γράφημα 58 : Η γνώμη των γονιών για οργάνωση επιμορφωτικών δράσεων από τον Π.Σ. για τους γονείς ....</i>	106
<i>Εικόνα 59-Γράφημα 59 : Η γνώμη των γονιών για εθελοντική εργασία και διαμόρφωση προγράμματος Π.Σ. με προτάσεις τους. ....</i>	107
<i>Εικόνα 60-Γράφημα 60 : Η γνώμη των γονιών για να παίρνει υπόψη του το αρμόδιο Υπουργείο τις προτάσεις τους. ....</i>	108
<i>Εικόνα 61- Γράφημα 61 : Η γνώμη των γονιών για το αν το πρόγραμμα ΕΣΠΑ επηρέασε θετικά την ενεργή συμμετοχή τους στην επιλογή σταθμού ....</i>	109
<i>Εικόνα 62- Γράφημα 62: Η απάντηση των γονιών στο αν συμμετέχουν ενεργά στις δραστηριότητες του Π.Σ. ....</i>	110
<i>Εικόνα 63- Γράφημα 63: Μη συμμετοχή λόγω έλλειψης ελεύθερου χρόνου λόγω εργασίας ....</i>	111
<i>Εικόνα 64- Γράφημα 64 : Μη συμμετοχή εξαιτίας οικογενειακών λόγων ....</i>	112

<i>Εικόνα 65-Γράφημα 65 : Μη συμμετοχή επειδή δεν ενθαρρύνονται από τις παιδαγωγούς</i>	113
<i>Εικόνα 66- Γράφημα 67: Μη συμμετοχή γιατί δεν ενθαρρύνονται από την διοίκηση..</i>	114
<i>Εικόνα 67-Γράφημα 67: Μη συμμετοχή γιατί έχουν εμπιστοσύνη στις αποφάσεις των παιδαγωγών.</i>	115
<i>Εικόνα 68- Γράφημα 68 : Μη συμμετοχή γιατί έχουν εμπιστοσύνη στις αποφάσεις της διοίκησης.....</i>	116
<i>Εικόνα 69- Γράφημα 69 : Μη συμμετοχή γιατί δεν το επιτρέπει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα.....</i>	117
<i>Εικόνα 70-Γράφημα 70: Μη συμμετοχή γιατί δεν το επιθυμούν οι ίδιοι.....</i>	118
<i>Εικόνα 71- Γράφημα 71: Η απάντηση των γονιών για το αν συμμετέχουν ενεργά στην διοίκηση και στην λήψη αποφάσεων του Π.Σ.....</i>	119
<i>Εικόνα 72- Γράφημα 72: Μη συμμετοχή λόγω έλλειψης ελεύθερου χρόνου .....</i>	120
<i>Εικόνα 73-Γράφημα 73 : Μη συμμετοχή λόγω μη επιθυμίας της διοίκησης.....</i>	121
<i>Εικόνα 74- Γράφημα 74: Μη συμμετοχή λόγω μη επιθυμίας των εργαζομένων .....</i>	122
<i>Εικόνα 75- Γράφημα 75 : Μη συμμετοχή λόγω έλλειψης νομικού πλαισίου .....</i>	123
<i>Εικόνα 76-Γράφημα 76 : Μη συμμετοχή γιατί δεν το επιθυμούν οι γονείς.....</i>	124

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγή

Οι γονείς είναι οι πρώτοι και οι πιο σημαντικοί παιδαγωγοί στην ζωή ενός παιδιού (Berger, 1991). Ο παιδικός σταθμός είναι το πρώτο σχολείο για παιδιά και γονείς. Η μετάβαση του παιδιού από την οικογένεια σε ένα οργανωμένο σχολικό περιβάλλον είναι από τα πιο σημαντικά βήματά του και βάζει τα θεμέλια για την ανεξαρτητοποίησή του, την αυτονομία του και προπάντων για την στάση που θα κρατήσει στα μετέπειτα χρόνια απέναντι στο σχολείο και την μάθηση. Αυτό το βήμα μαζί με το παιδί κάνουν και οι γονείς. Η εμπειρία τους από το πρώτο σχολείο είναι καταλυτική για να πάρουν δεδομένα ως προς την εκπαιδευτική διαδικασία, την συμπεριφορά προς τα παιδιά και το σχολείο και την αντιμετώπιση προβλημάτων στα χρόνια που θα ακολουθήσουν (Σακελλαρίου, 2006). Βάσει ερευνών, η επιτυχία του παιδιού τους, σε αυτό το δύσκολο και συναρπαστικό ταξίδι, είναι η δημιουργική εμπλοκή των ίδιων στην σχολική πραγματικότητα του (Βρυνιώτη, Κυρίδης, Σιβροπούλου – Θεοδοσιάδου, & Χρυσαιφίδης ,2008).

Σε μια σύγχρονη κοινωνία, όλα τα παιδιά –χωρίς αποκλεισμούς- πρέπει να έχουν πρόσβαση στην προσχολική εκπαίδευση και οι γονείς να έχουν λόγο γι αυτήν την εκπαίδευση. Σύμφωνα με την θεωρία Epstein (2002), οικογένεια, σχολείο και κοινότητα είναι «επικαλυπτόμενες σφαίρες επιρροής». Επηρεάζουν και επηρεάζονται, συνεργάζονται και αλληλοβοηθούνται για να έχουν το καλύτερο αποτέλεσμα για τα παιδιά. Οι Δήμοι αναλαμβάνοντας αυτό το πολύ κρίσιμο κομμάτι της εκπαίδευσης θα πρέπει να αντιμετωπίσουν πολύ σοβαρά τις απόψεις των άλλων δύο εταίρων, της οικογένειας και του παιδικού σταθμού.

Στην εργασία αυτή γίνεται μια προσπάθεια να διερευνηθούν οι απόψεις και οι αντιλήψεις των γονέων που τα παιδιά τους φοιτούν στους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς του Δήμου Καλλιθέας – Αττικής, σε σχέση με την φροντίδα και την αγωγή/ εκπαίδευση καθώς και την συνεργασία τους με το σχολείο και την συμμετοχή τους στην λήψη αποφάσεων για την λειτουργία του και το παρεχόμενο έργο του.

Πιο συγκεκριμένα γίνεται προσπάθεια να απαντηθούν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποιοί είναι οι λόγοι που οι γονείς επιλέγουν τους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς ;

Διερευνάται: α) αν θεωρούν σημαντικό λόγο για να πάει το παιδί παιδικό σταθμό, την αναγκαιότητα παροχής προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης.

β) γιατί επέλεξαν τον δημοτικό παιδικό σταθμό έναντι του ιδιωτικού και στην περίπτωση του δείγματός μας (προνήπια) , έναντι του νηπιαγωγείου.

γ) αν η επιλογή έγινε λόγω οικογενειακών- οικονομικών λόγων ή αν έγινε λόγω των παροχών σε φροντίδα και αγωγή- εκπαίδευση .

δ) αν χρησιμοποιούν και άλλες υπηρεσίες που προσφέρουν οι δήμοι για το παιδί, δείχνοντας με αυτό τον τρόπο εμπιστοσύνη στις παροχές του δήμου στον δημότη/ κάτοικο.

2. Ποιές παροχές φροντίδας και εκπαίδευσης που προσφέρει ένας δημοτικός παιδικός σταθμός, θεωρούν οι γονείς πιο σημαντικές;

Διερευνάται: α) Ποιες από τις παροχές φροντίδας θεωρούν πιο σημαντικές.

β) Τι θεωρούν σημαντικό σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης.

γ) Ποιες από τις παροχές αγωγής και εκπαίδευσης θεωρούν πιο σημαντικές.

δ) Αν η φροντίδα μαζί με την αγωγή και εκπαίδευση είναι το επιθυμητό αποτέλεσμα της φοίτησης του παιδιού τους σε έναν παιδικό σταθμό.

3. Υπάρχει συμμετοχή των γονέων στην λειτουργία των παιδικών σταθμών και στην λήψη αποφάσεων για την λειτουργία τους;

Διερευνάται: α) Ποιες δραστηριότητες θεωρούν οι γονείς ότι στηρίζουν την συνεργασία τους με τον παιδικό σταθμό και την συμμετοχή τους στην λήψη αποφάσεων για την λειτουργία τους.

β) Αν υπάρχει συμμετοχή των ιδίων στα δρώμενα του παιδικού σταθμού που πηγαίνει το παιδί τους ή όχι.

γ) Ποιοι είναι οι λόγοι, κατά την γνώμη τους, που οι γονείς δεν έχουν ενεργή συμμετοχή και συνεργασία με τον παιδικό σταθμό που πηγαίνει το παιδί τους.

δ) Αν υπάρχει συμμετοχή των ιδίων στα όργανα διοίκησης του παιδικού σταθμού που πηγαίνει το παιδί τους και στην λήψη αποφάσεων για την λειτουργία του ή όχι.

ε) Ποιοι είναι οι λόγοι, κατά την γνώμη τους, που οι γονείς δεν παίρνουν μέρος στην διοίκηση και στην λήψη αποφάσεων που αφορούν τον παιδικό σταθμό του παιδιού τους.

Προκειμένου να συλλεχθούν τα απαραίτητα δεδομένα για την προσέγγιση αυτών των ερωτημάτων, ακολουθήθηκε ποσοτική έρευνα με διανομή ερωτηματολογίων στους γονείς έξι δημοτικών παιδικών σταθμών του Δήμου Καλλιθέας. Επιλέξαμε γονείς που τα παιδιά τους φοιτούν την σχολική χρονιά 2017-18 σε τμήματα προνηπίων και την επόμενη χρονιά θα πάνε νηπιαγωγείο (υποχρεωτική εκπαίδευση). Η επιλογή αυτή έγινε γιατί οι περισσότεροι από αυτούς γνωρίζουν το έργο των παιδικών σταθμών 2-3 χρόνια. Πολλά παιδιά από αυτά φοιτούσαν και στους Βρεφικούς Σταθμούς του Δήμου Καλλιθέας.

Στόχος αυτής της ερευνητικής προσπάθειας είναι να καταγραφούν οι αντιλήψεις των γονέων για την φροντίδα, την εκπαίδευση και την συνεργασία με τον παιδικό σταθμό και για το τι πιστεύουν οι ίδιοι για την συμμετοχή τους στην λήψη αποφάσεων για την λειτουργία των δημοτικών παιδικών σταθμών. Τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν να αποτελέσουν την βάση για αλλαγές α. στις παροχές των δημοτικών παιδικών σταθμών και β. του νομικού πλαισίου για την ισότιμη συμμετοχή των γονέων στην διοίκηση. Επιπλέον αν και ο Δήμος Καλλιθέας έχει παρουσία στον χώρο της προσχολικής αγωγής από το 1964, που ίδρυσε τον πρώτο δημοτικό παιδικό σταθμό, δεν υπάρχουν έρευνες για τις απόψεις των γονέων σχετικά με τις παροχές φροντίδας και εκπαίδευσης που θεωρούν σημαντικές για τα παιδιά τους και για την συμμετοχή των ιδίων στην διοίκηση των δημοτικών παιδικών σταθμών του Δήμου.

Τις τοπικές αρχές τις ενδιαφέρει κατά πρώτον να υπάρχουν αρκετές δομές για να εξυπηρετούνται οι δημότες και οι κάτοικοι του δήμου αλλά και το χαμηλό κόστος λειτουργίας των δομών. Πρέπει λοιπόν να δημιουργήσουν υπηρεσίες που καλύπτουν τις ανάγκες των δημοτών/ κατοίκων γονέων και τις ανάγκες των παιδιών. Για να το

πετύχουν αυτό θα πρέπει να εξασφαλίσουν πόρους, να λειτουργούν βάσει κανονισμών, να προσφέρουν προγράμματα επιμόρφωσης του προσωπικού και προγράμματα προσχολικής αγωγής και φροντίδας (Ruopp & Travers, 1982). Για να λειτουργήσει καλά – και στην περίπτωση των δήμων ανταγωνιστικά- ένα πρόγραμμα προσχολικής αγωγής και φροντίδας, εξαρτάται από έξι στοιχεία που όλα μαζί το συνθέτουν και αυτά είναι: τα παιδιά, οι παιδαγωγοί, ο χώρος που εκτελείται το πρόγραμμα, οι φορείς που έχουν την ευθύνη για το πρόγραμμα, οι παιδαγωγικές μέθοδοι και οι γονείς που σαν αποδέκτες του προϊόντος (παιδαγωγικό πρόγραμμα) θα πιέσουν τον φορέα και τους παιδαγωγούς (Κυπριανός, 2004).

Η μεταπτυχιακή εργασία ακολουθεί την παρακάτω δομή. Στο δεύτερο κεφάλαιο προσεγγίζεται η σημασία της προσχολικής αγωγής/ εκπαίδευσης από θεωρητικής πλευράς και ο θεσμός του παιδικού σταθμού. Γίνεται ιστορική αναδρομή του θεσμού του παιδικού σταθμού στην Ελλάδα από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Παρουσιάζονται οι Κανονισμοί Λειτουργίας και τα Αναλυτικά Προγράμματα Δραστηριοτήτων όλων των χρόνων, στα βασικά τους σημεία. Παρουσιάζεται η προσχολική φροντίδα, αγωγή και εκπαίδευση στην Φιλανδία, την Αγγλία, την Γερμανία και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Στην συνέχεια επιχειρείται μια σύγκριση των συστημάτων των παραπάνω χωρών με το Ελληνικό θεσμό του δημοτικού παιδικού σταθμού. Τέλος προσεγγίζεται θεωρητικά ο ρόλος των γονέων στην ζωή και την λειτουργία του παιδικού σταθμού. Αναλύονται τα οφέλη αυτής της συνεργασίας και της συμμετοχής ,τόσο για το παιδί και την οικογένεια, όσο και για τον παιδικό σταθμό.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται έρευνες που έχουν υλοποιηθεί σχετικά με την σπουδαιότητα της προσχολικής αγωγής/ εκπαίδευσης, την γνώμη των γονιών και των παιδαγωγών για τις παροχές φροντίδας και εκπαίδευσης μέσω των δημοτικών παιδικών σταθμών, σύγχρονα προγράμματα για αλλόγλωσσα παιδιά. Μέσα από αυτές αναδεικνύεται ο ρόλος των γονέων και η δημιουργική τους συνεργασία στην εμπλοκή τους στην διδακτική πράξη.

Ακολουθεί το ερευνητικό μέρος με το τέταρτο κεφάλαιο « Μεθοδολογία της έρευνας». Στο πρώτο υποκεφάλαιο αναφέρεται ο σκοπός της έρευνας και τα ερευνητικά ερωτήματα. Στο δεύτερο υποκεφάλαιο γίνεται λόγος για το είδος της έρευνας που επιλέχθηκε, για την δομή του ερωτηματολογίου, το δείγμα, τον χρόνο

διεξαγωγής της έρευνας και την μέθοδο ανάλυσης των ερευνητικών δεδομένων. Το τρίτο υποκεφάλαιο αναφέρεται στον έλεγχο εγκυρότητας και αξιοπιστίας. Στο τέταρτο υποκεφάλαιο γίνεται η στατιστική επεξεργασία των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Στο πρώτο υποκεφάλαιο γίνεται ανάλυση των ενοτήτων του ερωτηματολογίου και στο δεύτερο κεφάλαιο γίνονται οι συσχετίσεις με μεταβλητές.

Στο έκτο κεφάλαιο περιέχονται τα κυριότερα συμπεράσματα από τα ευρήματα της έρευνας και σύγκριση με αποτελέσματα άλλων ερευνών. Τέλος γίνονται προτάσεις στα πλαίσια των ευρημάτων της έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Θεωρητική προσέγγιση

2.1. Η σημασία της προσχολικής αγωγής/εκπαίδευσης

Μια από τις πιο σημαντικές περιόδους στην ζωή ενός ανθρώπου είναι η προσχολική ηλικία, η οποία καλύπτει τα χρόνια από το τέλος της βρεφικής ως την έναρξη της σχολικής ηλικίας, δηλαδή από δύο ως πέντε ή έξι χρονών που το παιδί ξεκινάει το δημοτικό σχολείο. Ο άνθρωπος σε αυτή την χρονική στιγμή αναπτύσσει τον εγκέφαλο, την νόηση, την γλώσσα, τα συναισθήματα και βασικές κινητικές δεξιότητες (Corple & Bredenkamp, 2011). Οι εμπειρίες των παιδιών σε αυτήν την περίοδο, επηρεάζουν τόσο την σχολική όσο και την μετέπειτα ζωή τους. Όταν τα παιδιά παρακολουθούν ποιοτικά προσχολικά προγράμματα έχουν λιγότερες πιθανότητες να αποτύχουν στο σχολείο, να αναπτύξουν αντικοινωνικές συμπεριφορές ή να σταματήσουν το σχολείο (Ντολιοπούλου, 2000). Η ποιοτική εκπαίδευση για περισσότερο χρόνο κατά την διάρκεια της ημέρας σε οργανωμένες δομές, αναπτύσσει τις γνωστικές ικανότητες του παιδιού, του δίνει κίνητρα για μάθηση και το βοηθάει να έχει θετική εικόνα για το σχολείο (Κουτσοβάνου & Χρυσοφίδης, 2000). Οι σύγχρονες συνθήκες ζωής της οικογένειας και κατά συνέπεια και του παιδιού (πολύωρη εργασία, μονογονεϊκές οικογένειες, έλλειψη χώρων για ομαδικό παιχνίδι και επαφή με συνομηλίκους, έλλειψη ερεθισμάτων) καθιστούν επιτακτική την ανάγκη

να υπάρχουν δομές που του προσφέρουν φροντίδα, προστασία και εκπαίδευση έξω από το σπίτι (Ντολιοπούλου, 2011). Η προσχολική αγωγή δεν λύνει μόνη της όλα τα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίσει ένα παιδί στην μελλοντική του εκπαίδευση. Είναι όμως σημαντική γιατί εντοπίζει πολλά προβλήματα και δεν μπορούμε να μιλάμε για καλό εκπαιδευτικό σύστημα αν δεν έχουμε μια καλή προσχολική αγωγή (Κυπριανός, 2015).

2.2. Παιδικό Σταθμό

Οι Παιδικό Σταθμοί είναι χώροι φροντίδας, αγωγής και εκπαίδευσης μικρών παιδιών ηλικίας 2,5 ως 5 χρόνων. Οι Βρεφικοί Σταθμοί φιλοξενούν βρέφη από 6 μηνών ως 2,5 χρόνων. Οι Βρεφονηπιακοί Σταθμοί φιλοξενούν βρέφη και μικρά παιδιά από 6 μηνών ως 5 χρόνων. Αν και τα πρώτα χρόνια που εμφανίστηκαν είχαν σκοπό να «σταθμεύουν» οι γονείς τα παιδιά τους για να μπορέσουν να εργαστούν, με την πάροδο των χρόνων και με την εξέλιξη της παιδαγωγικής θα κρατούσαμε τον όρο «σταθμός» μόνο για να τονίσουμε ότι οι παιδικό σταθμοί αποτελούν τον πρώτο και σπουδαιότερο σταθμό στην πορεία του παιδιού *«για να βγει στην ζωή και στην κοινωνία των μεγάλων»* (Ζάφειρα, 2009). Το να μάθει το παιδί ότι είναι ισότιμο μέλος μιας ομάδας, το να συνεργάζεται με τα άλλα παιδιά και με τους ενήλικες, να μοιράζεται, να διεκδικεί, να πειραματίζεται, να παίζει με συνομήλικους , να καταλάβει ότι δεν κάνει ότι θέλει, να φύγει από την προστασία της οικογένειας, να γίνει αυτόνομο, να αυτοεξυπηρετείται, να παίρνει πρωτοβουλίες, να αναπτύξει τον λόγο του, να καταλαβαίνει αφηρημένες έννοιες, να έχει απορίες, είναι στόχοι που το πρόγραμμα του παιδικό σταθμού προσπαθεί να πετύχει με κατάλληλα ερεθίσματα και το παιχνίδι. Αναγνωρίζεται πλέον διεθνώς ότι το παιδί από την γέννησή του και μέχρι να εισαχθεί στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση έχει δικαίωμα να πάρει ανάλογη για την ηλικία του εκπαίδευση (Azzi- Lessing, 2009).

Από την ετυμολογία των όρων:

- Αγωγή από το ρήμα άγω- οδηγώ κάποιον, καθοδηγώ για να μάθει κάτι
- Εκπαίδευση από το ρήμα παιδεύω-μαθαίνω κάτι σε κάποιον, μορφώνω κάποιον, διαπαιδαγωγώ
- Φροντίδα από το ρήμα φροντίζω- μεριμνώ, νοιάζομαι, ασχολούμαι με κάποιον με αγάπη, περιποιούμαι (Πύλη,1998).

ο παιδικός σταθμός είναι χώρος αγωγής, εκπαίδευσης και φροντίδας μικρών παιδιών, όπως πρέπει να είναι όλοι οι οργανωμένοι χώροι εκπαίδευσης παιδιών. Αν θέλαμε να αλλάξουμε τον όρο «παιδικός σταθμός», που ελάχιστα παραπέμπει πλέον στο έργο που συντελείται στους βρεφικούς/παιδικούς σταθμούς, θα μπορούσαμε να τον αντικαταστήσουμε με τον όρο **Παιδαγωγικό Κέντρο**.

Παιδαγωγικό Κέντρο είναι «η οργανωμένη εκπαιδευτική μονάδα» που παρέχει στα παιδιά ηλικίας 0-6 χρόνων «θεσμοθετημένη, σκόπιμη και μεθοδευμένη αγωγή από ειδικευμένο προσωπικό» (Πετρογιάννης, 2001), με σκοπό να αποκτήσουν τις «πρώτες γνώσεις και εμπειρίες» (Μετοχιανάκης, 2000).

Η φροντίδα ταυτίζεται πολλές φορές με την αλλαγή της πάνας, την καθαριότητα του παιδιού και το αναγκαστικό τάισμα του, γιατί οι γονείς θεωρούν ότι συνεχίζεται η ίδια μορφή φροντίδας που έδινε στο παιδί η οικογένεια. Στην πραγματικότητα όμως στον παιδικό σταθμό το παιδί μαθαίνει να φροντίζει τον εαυτό του, να ορίζει το σώμα του, να αναγνωρίζει και να ονομάζει τα συναισθήματά του (Ζαμπέτα, 1998). Εκπαιδεύεται να βάζει και να βγάζει τα ρούχα του, εκπαιδεύεται στην υγιεινή διατροφή και παροτρύνεται να δοκιμάσει φαγητά που δεν μαγειρεύει η οικογένεια, εκπαιδεύεται να πλένει σωστά τα χέρια του πριν και μετά την τουαλέτα, πριν και μετά το φαγητό, εκπαιδεύεται να ζητάει να πάει τουαλέτα όταν χρειάζεται και να απαλλάσσεται από την πάνα, που πολλές φορές –επειδή για κάποιους ειδικούς δεν είναι ώριμο- την φοράει ως 4 χρονών (ΦΕΚ 497/Β/2002). Φροντίζω σημαίνει ασχολούμαι με κάποιον με αγάπη και οι παιδαγωγοί φροντίζουν το παιδί ώστε να είναι ανεξάρτητο από τους μεγάλους και να αυτοεξυπηρετείται. Η σύγκρουση των λόγων «τώρα μεγάλωσες και θα πας σχολείο» και «είναι μικρό ακόμα για .....» είναι αποτέλεσμα της μη σωστής πληροφόρησης των γονέων για τους στόχους της προσχολικής αγωγής. Οι γονείς πρέπει να ενημερώνονται πριν πάνε το παιδί τους στο σχολείο για το πρόγραμμα και τους στόχους του, ώστε να είναι συνοδοιπόροι των παιδαγωγών.

2.2.1. Οι παιδικοί σταθμοί στην Ελλάδα

A. Ιστορική Αναδρομή

Στην Αρχαία Ελλάδα, στις σπουδαιότερες πόλεις – κράτη, η εκπαίδευση των παιδιών ξεκινούσε από την οικογένεια και υπεύθυνη για την διαπαιδαγώγηση τους

ήταν η μητέρα και –αν υπήρχε – η τροφός. Η επίσημη εκπαίδευσή τους άρχιζε στα έξι ή επτά χρόνια τους. «*Η λέξη εκπαίδευση σήμαινε εκπαίδευση του χαρακτήρα, αρμονική ανάπτυξη του σώματος, του νου και της φαντασίας*» (Βικιπαιδεία Εκπαίδευση στην Αρχαία Ελλάδα, 2017). Ο δούλος (εκπαιδευτής) επόπτευε την εκπαίδευση του γιού του κυρίου του και οδηγούσε το παιδί από το σπίτι στο σχολείο ή στο γυμναστήριο. Ο Όμηρος είχε αποδώσει στον όρο «παιδαγωγός» και την έννοια του εκπαιδευτή και καθοδηγητή με την γενική σημασία. Αλλά και στην αρχαία Ρώμη εισήχθη η έννοια του «παιδαγωγού» ως του «συνοδού», του «δούλου», ο οποίος διατήρησε το όνομα *paedagogus* (Πολίτης, 2017).

Ο όρος «Παιδαγωγική» ετυμολογείται από τις λέξεις *παιδί* και *άγω* (οδηγώ), και σημαίνει αγωγή, καθοδήγηση του παιδιού. Η Παιδαγωγική ήταν γνωστή από τον 6^ο π.Χ. αιώνα. Οι παιδαγωγικές μέθοδοι του Σωκράτη , του Πλάτωνα, του Αριστοτέλη επηρεάζουν μέχρι σήμερα τους παιδαγωγούς. Ο Σωκράτης με την περίφημη ειρωνεία του και τη "μαιευτική" του μέθοδο υπήρξε ο παιδαγωγός της διαρκούς αναζήτησης της αλήθειας και του καλού. Είναι εκείνος που αντικαθιστά την αυταρχική αγωγή και τη διδασκαλία, με τη συνεργασία μεταξύ δασκάλου και μαθητή.

Το εκπαιδευτικό σύστημα των Αθηναίων περιλάμβανε ανεπίσημα και την αγωγή των παιδιών της προσχολικής ηλικίας. Κατά τον Πλάτωνα η αγωγή των παιδιών έπρεπε να αρχίζει από ενός χρόνου, για να μπουν τα θεμέλια της μόρφωσης, του χαρακτήρα και της σωματικής ανάπτυξης. Η ανατροφή των μικρών παιδιών να γίνεται οργανωμένα από ειδικούς σε κατάλληλο περιβάλλον. Σημαντικό θεωρούσε το παιχνίδι για την πνευματική και σωματική τους ανάπτυξη. Επίσης ίδιο βάρος έδινε στην γυμναστική και την μουσική, γιατί πίστευε ότι το σώμα και η ψυχή έπρεπε παράλληλα να γυμνάζονται για να είναι ο άνθρωπος ισορροπημένος. Οι μύθοι , οι διηγήσεις και ο χορός να συμπληρώνουν την αγωγή τους (Χρυσσαφίδης, 2007).

Ο Αριστοτέλης θεωρεί ως βασικά στοιχεία της προσχολικής αγωγής τις διηγήσεις, τους μύθους , το παιχνίδι, την μουσική και την γυμναστική. Θεωρεί ότι με το παιχνίδι το παιδί προετοιμάζεται για το επάγγελμα που θα ακολουθήσει. Το παιδί πρέπει να εκπαιδευτεί για να γίνει ευτυχισμένος άνθρωπος και καλός πολίτης. Έδινε μεγάλη σημασία στην εκπαίδευση από την οικογένεια και επειδή σε αυτή την ηλικία το παιδί επηρεάζεται από το περιβάλλον, διαφωνούσε να αναλαμβάνουν την αγωγή και εκπαίδευση του παιδιού οι δούλοι (Νικολακάκη, Σωφρονά & Κιαμίλη, 2012).

Στη ρωμαϊκή εποχή αποδιδόταν μεγάλη σημασία στην αγωγή κατά την προσχολική ηλικία. Ο Πλούταρχος στο έργο του «Περί παιδων αγωγή» ισχυρίζεται ότι η μητέρα είναι αναντικατάστατη. Πίστευε -όπως και ο Αριστοτέλης - ότι το μικρό παιδί δέχεται μεγάλη επίδραση από το περιβάλλον. Απέδιδε μεγάλη σημασία στην ορθή χρήση του λόγου, συγχρόνως με την αρμονική διάπλαση του σώματος. Απέκλειε την σωματική βία, ως παιδαγωγικό μέσο και υποστήριζε ότι η παιδαγωγική έχει καθήκον να διαπλάθει τους νέους «εξ ονύχων», ώστε να γίνουν «καλοί και αγαθοί πολίτες», δηλαδή ιδανικοί πολίτες και τέλειοι άνθρωποι (Κιτσαράς, 2001).

Στο Βυζάντιο οι τρεις Ιεράρχες και ο Γρηγόριος της Νύσσης θεωρούσαν σημαντική την προσχολική αγωγή. Η εκπαίδευση των παιδιών ως τα έξι χρόνια τους ανήκει στην οικογένεια, και ιδίως στην μητέρα. Η προσεκτική επιλογή των μύθων γίνεται «πνευματική τροφή» για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Επίσης με την κίνηση και την μίμηση αναπτύσσονται σωματικά και ψυχικά (Φωτόπουλος & Φωτοπούλου, 2002).

Το 1829 ιδρύθηκε από τον Καποδίστρια το ορφανοτροφείο της Αίγινας, το πρώτο ίδρυμα προστασίας του παιδιού στην Ελλάδα. Την εποπτεία του ορφανοτροφείου είχε η Μαντώ Μαυρογένους. Τα παιδιά που φιλοξενούσε ήταν αιχμάλωτα παιδιά από την Αίγυπτο, παιδιά ορφανά των αγωνιστών του 1821 και παιδιά πρόσφυγες που ζούσαν στην Αίγινα. Το ορφανοτροφείο χρηματοδότησαν φιλέλληνες και Έλληνες που ζούσαν στο εξωτερικό (Παπαθανασίου,2000).

Το 1833, επί βασιλείας Όθωνα, με το Β.Δ.16 τα απροστάτευτα βρέφη φιλοξενούνταν στο Βρεφοκομείο Αθηνών ή τα αναλάμβαναν νοθοτρόφοι, οι οποίοι πληρώνονταν από τους δήμους. Στο Βρεφοκομείο Αθηνών εκπαιδεύονταν και μελλοντικές βρεφοκόμοι, πολλές από τις οποίες ήταν τρόφιμοι του Βρεφοκομείου. Εκεί λειτούργησε και αλληλοδιδασκτικό σχολείο (Ρέντζου, 2011).

Το 1896 με τον Νόμο ΒΤΜΘ για τη δημοτική εκπαίδευση, ο οποίος αναφερόταν και στην προσχολική εκπαίδευση, το κράτος προσπάθησε να ελέγξει τα νηπιαγωγεία ιδιωτών ή διαφόρων φιλανθρωπικών ιδρυμάτων και να καθιερώσει ένα κοινό πρόγραμμα λειτουργίας, καθώς δεν είχαν ιδρυθεί κρατικά. Εκείνη την περίοδο άρχισε το κράτος να ενδιαφέρεται για την προσχολική εκπαίδευση, σαν εκπαίδευση και όχι σαν φιλανθρωπία. Γι αυτήν την στροφή καταλύτης ήταν η Αικατερίνη Λασκαρίδου,

η οποία ίδρυσε τους Νηπιακούς Κήπους. Στην περίοδο εκείνη ιδρύθηκε το Λαϊκό νηπιαγωγείο Αθηνών καθώς και το ΠΙΚΠΑ, το 1914 (Παπαθανασίου,2000).

Το 1918 με τον νόμο 748/19-8-1918 δημιουργείται το « Υπουργείον Περιθάλψεως», που το 1922 μετονομάζεται σε « Υπουργείο Υγιεινής και Κοινωνικής Πρόνοιας» και σε αυτό υπάγονται όλες οι κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες. Την ίδια εποχή συνυπάρχουν παιδικοί σταθμοί και νηπιαγωγεία φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, του Δήμου Αθηναίων και παιδικοί σταθμοί που ιδρύονται από βιομηχανίες για τις εργαζόμενες μητέρες σε αυτές. Το κράτος ελέγχει τα προγράμματά τους αλλά δεν ιδρύει ακόμα δικά του (Καινούργιου, 2012)

Με τον νόμο « Περί Υπουργείου Υγιεινής και Κοινωνικής Πρόνοιας», με αριθμό 2882/1922, ιδρύεται στη Διεύθυνση Κοινωνικής Υγιεινής τμήμα που ονομάζεται « Τμήμα Πρώτης Παιδικής Ηλικίας» (Ρέντζου,2011). Ο Μικρασιατικός πόλεμος , οι πρόσφυγες, η ανταλλαγή πληθυσμών κάνουν επιτακτική την ανάγκη για ίδρυση από την Πολιτεία ορφανοτροφείων, οικοτροφείων και παιδικών σταθμών ημερήσιας περίθαλψης (ΦΕΚ Α'114/1926) που την ευθύνη τους είχε το τμήμα Αγαθοεργών Ιδρυμάτων του Υπουργείου Κρατικής Υγιεινής και Αντιλήψεως, όπως είχε και για τα ορφανοτροφεία και τα οικοτροφεία.

Οι πρώτοι 29 εθνικοί παιδικοί σταθμοί ιδρύθηκαν με νομοθετικό διάταγμα την 28^η Οκτωβρίου 1926. Σκοπός τους η φροντίδα και η μόρφωση ορφανών και άπορων παιδιών χωρίς συγκεκριμένο όριο ηλικίας, που η μητέρα τους εργάζεται (Κυπριανός, 2007).Τα πρώτα νηπιαγωγεία του κράτους θεσπίστηκαν τρία χρόνια αργότερα, το 1929, με νομοθετικό διάταγμα (Καινούργιου, 2012).

Το 1935 ιδρύονται εθνικοί παιδικοί σταθμοί με το ΦΕΚ 527/τ.Α/1935, σε βιομηχανικές πόλεις, με ωράριο λειτουργίας τους σύμφωνα με το ωράριο των βιομηχανιών (Κυπριανός, 2007), για παιδιά ηλικίας από 8 μηνών έως 6 χρονών (Νικολακάκη και συν. 2001). *«Τίθεται λοιπόν το ερώτημα κατά πόσο οι παιδικοί σταθμοί ιδρύθηκαν για να «ανακουφίσουν» τις εργαζόμενες μητέρες ή να εξυπηρετήσουν τους εργοδότες στην ανεύρεση φτηνού εργατικού δυναμικού»* (Παπαθανασίου, 2000, σ. 32).

Από το 1926 ως το 1940 ιδρύονται 46 εθνικοί παιδικοί σταθμοί. Το 1937 δημοσιεύεται ο πρώτος κανονισμός λειτουργίας των παιδικών σταθμών μαζί με το ημερήσιο πρόγραμμα λειτουργίας τους.

Το 1942, στη διάρκεια της Γερμανικής κατοχής, με το Ν.Δ.1316/1942, ιδρύθηκαν τα Εθνικά Αγροτικά Νηπιοτροφεία (ΕΑΝ), που σκοπό έχουν την ημερήσια περίθαλψη και διαπαιδαγώγηση των νηπίων- και κατά τον εμφύλιο προστέθηκε - και την ανάπτυξη του εθνικού φρονήματος των ξενόγλωσσων κατοίκων των παραμεθόριων περιοχών (Νικολακάκη και συν. 2001). Από το 1942 ως το 1949 ιδρύθηκαν 45 ΕΑΝ (Καινούργιου, 2012).

Κατά την περίοδο της εθνικής αντίστασης οι επιτροπές παιδείας του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ υπέβαλαν στην «Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης» (ΠΕΕΑ), σχέδιο λαϊκής παιδείας, στο οποίο μεταξύ των άλλων για την προσχολική παιδεία αναφέρει ότι πρέπει να *«αγκαλιάσει το παιδί από την εποχή της κύησης ως τα συμπληρωμένα 6 χρόνια»* (Λυκιαρδοπούλου- Κονταρά, 2006). Προτείνει την δημιουργία παιδικών σταθμών, για παιδιά ηλικίας από μηδέν ως τεσσάρων χρόνων, που οι μητέρες τους εργάζονται και θα τους προσφέρουν μέσω του παιχνιδιού αγωγή και φροντίδα (Ρέντζου, 2011).

Μετά τον πόλεμο, *«η παιδική προστασία αυτή την περίοδο ανήκει ωστόσο στη δικαιοδοσία του Παλατιού, με την άμεση εποπτεία της τότε βασίλισσας. Με την βοήθεια της UNRA (United Nations Relief and Rehabilitation) και με τα χρήματα των σχεδίων Τρούμαν και Μάρσαλ ιδρύονται διάφοροι οργανισμοί πρόνοιας όπως: « Σπίτι του παιδιού», « Ελληνική Μέριμνα», « Ελληνικόν Φώς», τα συνοικιακά κέντρα « Φάροι», οι Παιδονόμοι κ.ά.»*(Παπαθανασίου, 2000, σ.39).

Την δεκαετία του '50 ιδρύονται 12 παιδικοί σταθμοί και μέχρι το 1960 είχαν ιδρυθεί 113 εθνικοί παιδικοί σταθμοί και ΕΑΝ.

Το 1960 ιδρύθηκε το Ίδρυμα Εργαζόμενου Κοριτσιού (Νικολακάκη και συν. 2001), το οποίο καταργείται το 1984 με τον νόμο 1431. Τα παραρτήματα του Ιδρύματος σε Αθήνα , Θεσσαλονίκη και Λάρισα μετατρέπονται σε αυτοτελή κρατικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία « Ίδρυμα βρεφονηπιακών σταθμών» Αθήνας, Θεσσαλονίκης , Λάρισας (ΦΕΚ/ 46/Α/1984).

Παιδικούς σταθμούς μπορούσαν να ιδρύσουν και άλλοι φορείς , όπως οι Δήμοι. Ένας από τους πρώτους δήμους που ίδρυσαν δημοτικό παιδικό σταθμό το 1964, ήταν ο Δήμος Καλλιθέας Αττικής, με δωρεά από τον όμιλο ΙΖΟΛΑ, που είχε το εργοστάσιο στην περιοχή των Τζιτζιφιών Καλλιθέας (ΦΕΚ 138/τ. Α/1964).

Το 1973 με το ΒΔ 324 τα ΕΑΝ μετονομάζονται σε Εθνικούς Αγροτικούς παιδικούς σταθμούς (ΕΑΠΣ). Το κριτήριο για την εισαγωγή των παιδιών στους παιδικούς σταθμούς επεκτείνεται και στην ανικανότητα του πατέρα για εργασία (ΦΕΚ 95/τ.Α/1973).

Το 1984 με τον νόμο 1431/1984 οι Εθνικοί παιδικοί σταθμοί και οι Εθνικοί Αγροτικοί παιδικοί σταθμοί μετονομάζονται σε κρατικούς παιδικούς σταθμούς (ΚΠΣ). Για τα βρέφη ως δύο χρονών ιδρύονται οι κρατικοί βρεφονηπιακοί σταθμοί (ΚΒΣ) (ΦΕΚ 46/τ. Α/ 1984). Ο κανονισμός λειτουργίας τους που δημοσιεύτηκε το 1988 επιτρέπει την πληρωμή τροφείων –ανάλογα με το εισόδημα- από τους γονείς των φιλοξενούμενων παιδιών (ΦΕΚ 546/τ.Β/1988). Οι κρατικοί παιδικοί σταθμοί ανήκαν στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας. Το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας έθετε τις προϋποθέσεις και πολλές φορές επιχορηγούσε και άλλους φορείς για να ιδρύσουν παιδικούς σταθμούς π.χ Δήμους (Παπαθανασίου, 2000).

Με τον νόμο 1566/1985 «Δομή και λειτουργία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης», ιδρύονται τα Παιδικά Κέντρα, ως συνδυασμός της λειτουργίας των νηπιαγωγείων και των παιδικών σταθμών. Σύμφωνα με το άρθρο 3, η προσχολική αγωγή παρέχεται σε νηπιαγωγεία που λειτουργούν είτε ως ανεξάρτητα είτε μέσα σε παιδικά κέντρα. Η διεύθυνση των παιδικών κέντρων, η στελέχωσή τους με το απαραίτητο προσωπικό και κάθε σχετικό θέμα με τη λειτουργία τους ανήκει στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Η τοποθέτηση νηπιαγωγών στα νηπιαγωγεία που λειτουργούν μέσα στα παιδικά κέντρα, η υπηρεσιακή κατάσταση, η εξέλιξη των νηπιαγωγών και η εκπαιδευτική λειτουργία των νηπιαγωγείων ανήκει στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (Καινούργιου,2012). Η προσπάθεια αυτή του Υπουργείου για διευρυμένο ωράριο, ώστε να καλύψει το ωράριο εργασίας των γονέων δεν μπόρεσε να υλοποιηθεί γιατί οι αρμόδιοι φορείς δεν συντονίστηκαν και οι νηπιαγωγοί πίστευαν ότι θα υποβαθμιστούν (Ανδριανοπούλου, Γεωργοπούλου, Λάζου &Τάτση, 2011).

Το 1985, ο Δήμος Καλλιθέας ιδρύει Παιδικά Κέντρα, για παιδιά προσχολικής ηλικίας που η μητέρα τους δεν εργαζόταν. Συστεγάζονται με τα συνοικιακά συμβούλια και καλύπτουν όλες τις γειτονιές του Δήμου. Φιλοξενούσαν παιδιά για 2 ώρες σε 2 βάρδιες πρωινές. Η κάθε βάρδια είχε ως 20 παιδιά. Το 1988, ο Δήμος προσλαμβάνει ειδικευμένο προσωπικό για τα παιδικά κέντρα και το 1989 τα ενσωματώνει στον Δημοτικό Παιδικό Σταθμό, που λειτουργούσε από το 1964. Σύμφωνα με τη Απόφαση αρ. 16/19-6-1992 του Δ.Σ. του δημοτικού παιδικού σταθμού « Σκοπό έχουν να βοηθήσουν τα παιδιά 3 έως 5,5 χρονών που επειδή οι μητέρες τους δεν εργάζονται στερούνται την επαφή με οποιαδήποτε μορφή οργανωμένης προσχολικής αγωγής, να αναπτυχθούν σωματικά, συναισθηματικά, νοητικά και κοινωνικά» (Δήμος Καλλιθέας, 1992).

Με το Π.Δ. 266/1-7-91 στο ΦΕΚ 100 Α' «Μεταφορά Κρατικών Παιδικών Σταθμών και άλλες διατάξεις», με τον νόμο 2218/1994 και με το άρθρο 9 του ν.2503/1997, έγινε μεταβίβαση της οργάνωσης και λειτουργίας των Κρατικών Παιδικών Σταθμών στους δήμους και τις κοινότητες. Η μεταβίβαση ολοκληρώθηκε με τον νόμο 2880/2001 και οι δήμοι τους πήραν το 2002. Το 2007 με ρύθμιση από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. οι δήμοι και οι ιδιωτικοί παιδικοί σταθμοί μπορούσαν να ιδρύσουν τμήματα νηπίων μέσα στους παιδικούς σταθμούς τους για να μπορούν να φοιτήσουν όλα τα νήπια σε τμήματα νηπιαγωγείου. Οι δήμοι παίρνοντας τους παιδικούς σταθμούς ιδρύουν Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου για να τους λειτουργήσουν (Κωνσταντίνου, Παλέτα & Σταθάκης, 2015). Χωρίς υποδομή, ανάλογο εκπαιδευτικό προσωπικό και χρήματα καλούνται να παρέχουν προσχολική αγωγή με ετερόκλητες μονάδες (κρατικοί παιδικοί σταθμοί, παιδικοί σταθμοί του ΠΙΚΠΑ, παιδικοί σταθμοί του ΙΒΣΑ).

Το 2011 στα πλαίσια του Ν.3852/2010 (Πρόγραμμα Καλλικράτης) οι Ο.Τ.Α. συγχωνεύονται σε μεγαλύτερους δήμους και καταργούν ή συνενώνουν όλα τα νομικά τους πρόσωπα σε δύο μόνο. Ανάμεσα σε αυτά τα Ν.Π. βρίσκονται και αυτά που περιλαμβάνουν τους παιδικούς σταθμούς. Το ένα από τα δύο μπορούσε να περιλαμβάνει τον Πολιτισμό και τον Αθλητισμό και το άλλο τα Κέντρα Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ) και τους Δημοτικούς Παιδικούς Σταθμούς.

Κάποιοι δήμοι έκαναν συγχωνεύσεις ανάλογα με τα τοπικά συμφέροντα και βρέθηκαν στο ίδιο νομικό πρόσωπο ετερόκλητες υπηρεσίες όπως οι Παιδικοί Σταθμοί

μαζί με τον Αθλητισμό. Παράδειγμα ο Δήμος Καλλιθέας – Αττικής , που σύμφωνα με την υπ' αρ. 6/2011 Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου (Φ.Ε.Κ. 502/Β/01-04-2011) συγχωνεύονται σε ένα Νομικό Πρόσωπο υπό την επωνυμία «Οργανισμός Παιδικής Αγωγής και Άθλησης ‘Γιάννης Γάλλος’» τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου «Για τον Αθλητισμό και τα σπορ» και «Δημοτικοί Παιδικοί – Βρεφικοί Σταθμοί Δήμου Καλλιθέας». Σκοπός του Νομικού Προσώπου είναι η ανάπτυξη στο Δήμο Καλλιθέας πολιτικών για τη φροντίδα της παιδικής ηλικίας, την πολύπλευρη νοητική, συναισθηματική, ψυχοσωματική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών, την προπαρασκευή τους για την ομαλή και φυσική ένταξη από την οικογενειακή ζωή στο σχολικό περιβάλλον, καθώς και η ανάπτυξη του Μαζικού Αθλητισμού, του Μαζικού Σχολικού Αθλητισμού, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, του Σωματειακού Ερασιτεχνικού Αθλητισμού, του αθλητισμού για άτομα με ειδικές ανάγκες και του εργασιακού αθλητισμού.

Όπως είναι λοιπόν λογικό οι πόροι που μέχρι τότε διοχετεύονταν για τη λειτουργία των δημοτικών παιδικών σταθμών μειώθηκαν, όχι μόνο ως αποτέλεσμα της νέας δημοσιονομικής πολιτικής αλλά γιατί τα νέα Νομικά Πρόσωπα (μετά τη συνένωση) αντιμετώπιζονταν σαν μια νέα οντότητα οι ανάγκες της οποίας καλύπτονταν συνολικά (Κωνσταντίνου & Σταθάκης,2015,σ.σ.494-495). Ο κοινός προϋπολογισμός δεν βοηθά για δράσεις που απαιτούν συνεχή χρηματοδότηση αλλά -κάποιες από αυτές- υστερούν σε έσοδα. Επομένως στους παιδικούς σταθμούς έπρεπε να φιλοξενούνται παιδιά που οι γονείς τους μπορούσαν να πληρώσουν τροφεία. Οι παιδικοί σταθμοί έγιναν κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων για παιδιά εργαζόμενων γονέων (ΦΕΚ 497/τ. Β/2002). Από πολλούς κανονισμούς δήμων αποκλείονταν παιδιά ανέργων γονέων ή γονέων που δεν μπορούσαν να αποδείξουν την εργασία τους (δούλευαν χωρίς ένσημα) και τα μόρια ήταν λιγότερα για γονείς που δεν ήταν δημότες αλλά κάτοικοι. Η φιλοξενία των παιδιών σε παιδικούς σταθμούς μετατράπηκε σε αντικείμενο διαπραγμάτευσης για ψήφους.

Το 2007 με το πρόγραμμα δράσης «Εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής» που χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) στο πλαίσιο του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) για την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013, δόθηκε η δυνατότητα σε μητέρες να έχουν πρόσβαση σε δομές φιλοξενίας μικρών παιδιών δωρεάν. Σύμφωνα με την Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Ε.Τ.Α.Α.) τα παιδιά που

τοποθετήθηκαν στους παιδικούς σταθμούς στα πλαίσια της δράσης “Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής” το σχολικό έτος 2013-2014, συμμετείχαν κυρίως σε δημοτικούς παιδικούς σταθμούς. Οι μητέρες που ωφελήθηκαν της δράσης αυτής ήταν στην πλειοψηφία τους εργαζόμενες με μισθωτή σχέση εργασίας και άνεργες και είχαν ως επί το πλείστον μέσο οικογενειακό εισόδημα (12.000-26.000€). Το πρόγραμμα στοχεύει στην αύξηση της απασχολησιμότητας και της ισότιμης συμμετοχής των γυναικών στην εργασία, μέσω της παροχής θέσεων φροντίδας και φιλοξενίας των παιδιών τους από δομές ημερήσιας φροντίδας. Η διάθεση των θέσεων πραγματοποιείται από την Ε.Ε.Τ.Α.Α. Α.Ε. προς τις γυναίκες ωφελούμενες μέσω «εντολής τοποθέτησης», σύμφωνα με τις διαδικασίες που εξειδικεύονται στην πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η ουσιαστική διευκόλυνσή τους, προκειμένου να εναρμονίζουν τους απαιτητικούς και αντικρουόμενους ρόλους τους μεταξύ οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής. Δικαίωμα συμμετοχής έχουν οι Δομές που διαθέτουν άδεια ίδρυσης και λειτουργίας ως:

- Βρεφικοί Σταθμοί
- Βρεφονηπιακοί Σταθμοί
- Βρεφονηπιακοί Σταθμοί Ολοκληρωμένης Φροντίδας
- Παιδικοί Σταθμοί
- Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (Κ.Δ.Α.Π.), και
- Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία (Κ.Δ.Α.Π.-Μ.Ε.Α.).

Οι ως άνω Δομές, κατά την υποβολή της αίτησης, δύνανται να είναι ή να ανήκουν σε:

- Δήμους και Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου αυτών,
- Επιχειρήσεις του ιδιωτικού δικαίου ή Εταιρίες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα του άρθρου 741 του αστικού κώδικα, που νομίμως έχουν τη δυνατότητα παροχής αυτών των υπηρεσιών (Ε.Ε.Τ.Α.Α, 2010).

Το πρόγραμμα ανανεώθηκε για τα χρόνια 2014-2020. Περιλαμβάνει επίσης μητέρες ή πατέρες σε χηρεία ή που έχουν την επιμέλεια των παιδιών με δικαστική απόφαση (Ε.Ε.Τ.Α.Α., 2017).

Με αυτόν τον τρόπο πλέον στους παιδικούς σταθμούς φιλοξενούνται παιδιά δύο ταχυτήτων. Αυτά για τα οποία πληρώνει το κράτος τον παιδικό σταθμό και αυτά που πληρώνουν οι γονείς τους. Το πρόγραμμα είναι αποτελεσματικό για να φοιτούν παιδιά τα οποία δεν θα περνούσαν με τα θεσπισμένα κριτήρια των δήμων π.χ. παιδιά άνεργων γονέων. Η φιλοσοφία όμως των εντολών τοποθέτησης (VOUCHER) που είναι να διαλέγει ο γονιός τον παιδικό σταθμό που θα πάει το παιδί του, δεν έχει επιτευχθεί ακόμα. Οι γονείς στην πλειοψηφία τους, προτιμούν τους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς που τους εξυπηρετούν ή που είναι νεόκτιστοι , με αποτέλεσμα λόγω έλλειψης θέσεων να τοποθετούνται, παρά την θέλησή τους, σε άλλους. Επίσης μια από τις αδυναμίες του προγράμματος είναι ότι η έμμεση «χρηματοδότηση» που γίνεται με τα χρήματα από το πρόγραμμα δεν έχει διασφαλιστεί ότι θα δαπανάται μόνο για τις ανάγκες των δημοτικών παιδικών σταθμών.

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα βρίσκεται στη δίνη μιας μεγάλης οικονομικής κρίσης. Εννέα περίπου χρόνια (2009-2018) η εκπαίδευση είναι από τα πρώτα και μεγαλύτερα θύματα αυτής της κρίσης. Στην προσχολική εκπαίδευση τα αποτελέσματα της κρίσης έχουν επιπτώσεις στις οικογένειες των παιδιών- οπότε επηρεάζονται άμεσα και τα παιδιά- και στις υπηρεσίες που προσφέρονται από τις δομές λόγω έλλειψης χρημάτων (Νικηταΐδου, 2012). Οι γονείς πλήττονται από την ακρίβεια, τις απολύσεις, την ανεργία ή την ημιαπασχόληση, τους μειωμένους μισθούς, ακόμα χειρότερα όταν δουλεύουν δεν πληρώνονται τακτικά και πολλές φορές είναι ανασφάλιστοι. Αποτέλεσμα να επιστρέφουν στα πατρικά τους σπίτια για να τους βοηθήσουν οι συνταξιούχοι γονείς τους ή να φεύγει ο ένας γονιός –συνήθως ο πατέρας- στο εξωτερικό για δουλειά. Οι συνθήκες αυτές δημιουργούν άγχος, κατάθλιψη, καβγάδες , υπερβολική αυστηρότητα ή επικίνδυνη ανεκτικότητα απέναντι στα παιδιά. Το σχολείο καλείται να προσφέρει σε αυτά τα παιδιά σταθερότητα, φαγητό, εκπαίδευση, χαρά, ελπίδα ότι όλα αυτά θα περάσουν. Οι παιδαγωγοί πλήττονται και οι ίδιες από την κρίση με μειώσεις μισθών, μειώσεις προσωπικού, συμβάσεις λίγων μηνών, πολλά παιδιά ανά τμήμα, ελλείψεις στο παιδαγωγικό υλικό και πολλές φορές στα είδη πρώτης ανάγκης. Με τα μνημόνια άλλαξε ο τρόπος προμήθειας προϊόντων και οι διαγωνισμοί γίνονται από τις υπηρεσίες των δήμων για όλο τον δήμο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ότι αν ο διαγωνισμός καταστεί άγονος και πρέπει να ξαναγίνει, το χρονικό διάστημα που γίνεται αυτή η διαδικασία δεν μπορούν να προμηθευτούν οι παιδικοί σταθμοί με είδη άμεσης και καθημερινής ανάγκης.

Είναι αξιοσημείωτη η προσπάθεια που γίνεται από την διοίκηση των Ν.Π.Δ.Δ. και τους εργαζόμενους να βρεθεί λύση κάθε φορά για να μην λείπει τίποτα από τα παιδιά (ΦΕΚ 240/Α/12-12-2012· ΦΕΚ 18/Α/ 25-1-2013).

Χρονικά παρατηρούμε ότι το ορφανοτροφείο της Αίγινας έγινε με δωρεές φιλελλήνων της Ελβετίας, Γερμανίας και Ολλανδίας και Ελλήνων της διασποράς. Αργότερα ίδρυσαν παιδικούς σταθμούς και νηπιαγωγεία φιλανθρωπικές ενώσεις, δήμοι, εκκλησία και βιομηχανίες. Από το 1922-1940 ιδρύονται κρατικοί παιδικοί σταθμοί με συμμετοχή του κράτους, με κύρια χρηματοδότηση ποσοστό φόρων υπέρ των εθνικών ορφανοτροφείων και με εποπτεία από μεγάλους οργανισμούς, ΠΙΚΠΑ, ΕΕΣ. Σήμερα η χρηματοδότηση των παιδικών σταθμών γίνεται από κονδύλια των Δήμων, από ιδιώτες και από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

‘Το δικαίωμα του παιδιού για προσχολική εκπαίδευση δεν αποτελεί ακόμα υποχρέωση της πολιτείας. Η Πολιτεία δεν μπορεί να καλύψει συνολικά τις ανάγκες των παιδιών της προσχολικής ηλικίας, όπως κάνει με τη στοιχειώδη εκπαίδευση’ (Παπαθανασίου, 2000, σ. 41).

B. Κανονισμοί Λειτουργίας των Παιδικών Σταθμών

Ο σκοπός των πρώτων παιδικών σταθμών που δημιουργήθηκαν ως ιδρύματα ημερήσιας περίθαλψης το 1926 ήταν η περίθαλψη και μόρφωση των απόρων ανηλίκων που η μητέρα τους εργαζόταν στην βιομηχανία και ιδίως των ορφανών από πατέρα. Φιλοξενούν παιδιά ως επτά χρονών. Επίσης προβλέπει συσσίτιο για άπορα παιδιά επτά ως δεκατριών χρόνων (Καινούργιου, 2012). Με τον νόμο του 1935 ορίζεται η αναλογία παιδιών – παιδαγωγών ως εξής: Για κάθε 50 παιδιά αντιστοιχεί μια διευθύντρια και για πάνω από 50 ως 100 παιδιά και μια παιδαγωγός. Τα προσόντα του εκπαιδευτικού προσωπικού είναι: η διευθύντρια να έχει δίπλωμα του διδασκαλείου των νηπιαγωγών και η βρεφοκόμος να έχει πτυχίο από το Βρεφοκομείο Αθηνών ή πτυχίο επισκέπτριας αδερφής ή να ήταν τρόφιμοι ορφανοτροφείου θηλέων με εμπειρία δύο χρόνων ως νοσοκόμες (ΦΕΚ Α΄527/1935). Ο πρώτος κανονισμός λειτουργίας των παιδικών σταθμών δημοσιεύεται το 1937. Περιλαμβάνει και ημερήσιο πρόγραμμα λειτουργίας του παιδικού σταθμού (Παπαθανασίου, 2000).

Το 1942 δημοσιεύτηκε ο κανονισμός λειτουργίας των Εθνικών Αγροτικών Νηπιτροφείων (EAN). Τα EAN φιλοξενούσαν νήπια από τριών χρόνων μέχρι να

πάνε στο δημοτικό, και μεγαλύτερα παιδιά επειδή δεν λειτουργούσαν τα σχολεία λόγω του εμφυλίου. Σε έκτακτες περιπτώσεις γίνονταν δεκτά και παιδιά δύο χρόνων. Μπορούσε να φιλοξενήσει παιδιά εσωτερικά από δύο ως πέντε χρονών που ήταν ορφανά πολέμου ή ορφανά και από τους δύο γονείς. Τα παιδιά παρακολουθούσε ο δημοτικός ή κοινοτικός γιατρός. Διοίκηση ασκούσε επιτροπή από πέντε μέλη που τα διορίζει ο υπουργός Εθνικής Πρόνοιας. Τα EAN λειτουργούσαν ως Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΦΕΚ 115/11-05-1942). Ως παιδαγωγοί διορίζονταν πτυχιούχοι του διδασκαλείου νηπιαγωγών ή πτυχιούχοι από τις παιδαγωγικές ακαδημίες των Ιωαννίνων και της Φλώρινας (ΦΕΚ Α'183/1942). Με το ΒΔ 527 ορίστηκε να διορίζονται σε θέσεις παιδαγωγών και νηπιοκόμοι, απόφοιτοι του ΠΙΚΠΑ ή όσες εργάζονταν τουλάχιστον ένα χρόνο σε EAN (ΦΕΚ Α'8/1948). Το 1950 με τον νόμο 1456 άρχισαν να διορίζονται και απόφοιτες του τμήματος μονοετούς φοίτησης του Γυμνασίου Ξάνθης(ΦΕΚ Α'183/1950). Με το ΦΕΚ Α'128/1958 διορίζονται και οι απόφοιτες της σχολής βρεφοκόμων « Πριγκίπισσα Σοφία», που υπάγεται στο Ίδρυμα Μητέρα. Με το ΒΔ 285 ορίζονται τα προσόντα και οι κλάδοι που θα υπηρετούν στους παιδικούς σταθμούς ως παιδαγωγοί. Συγκεκριμένα: Ως νηπιαγωγοί διορίζονται οι απόφοιτοι της Σχολής Νηπιαγωγών Καλλιθέας, των νηπιαγωγικών τμημάτων των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, της σχολής Νηπιοκόμων του ΠΙΚΠΑ Ιωαννίνων και της σχολής βρεφοκόμων του κέντρου βρεφών 'Η ΜΗΤΕΡΑ'. Ως Νηπιοκόμοι διορίζονται οι απόφοιτοι των σχολών νηπιοκόμων των ορφανοτροφείων θηλέων στα Ιωάννινα και την Καστοριά (ΦΕΚ Α'83/1961).

Το 1977 δημοσιεύεται ο νέος κανονισμός λειτουργίας των εθνικών παιδικών σταθμών και Εθνικών Αγροτικών παιδικών σταθμών – μετονομασία των EAN. Βάσει του Β.Δ.324 (ΦΕΚ 95/τ.Α/1973) που αναφέρεται στην μετατροπή των EAN, τα παραπάνω ιδρύματα σκοπό έχουν *«την ημερησίαν ενδιαίτησιν, διαπαιδαγώγησιν και ψυχαγωγίαν νηπίων ηλικίας 2 ετών και 6 μηνών μέχρι της εγγραφής των εις το Δημοτικόν Σχολείον πάντως ουχί ανωτέρας των 6 ετών»*. Προτιμώνται παιδιά που η μητέρα εργάζεται ή είναι ορφανά ή με ανίκανους για εργασία γονείς (ΦΕΚ 95/τ.Α/1973). Για κάθε 70 παιδιά αντιστοιχεί μια διευθύντρια και μια νηπιαγωγός (ΦΕΚ Α'333/14-11-1974).

Το 1988 ο σκοπός του νέου κανονισμού λειτουργίας παραμένει ο ίδιος για ημερήσια διατροφή, διαπαιδαγώγηση και ψυχαγωγία νηπίων και βρεφών. Αλλάζει μόνο στο ότι αναφέρει και τους δύο γονείς ως εργαζόμενους. Επίσης μπορούν να

γραφτούν παιδιά οικονομικά αδύνατων οικογενειών όπως παιδιά ορφανά, διαζευγμένων γονέων, άγαμης μητέρας, αναπήρων γονέων, πολύτεκνων οικογενειών. Τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες εγγράφονται εφόσον υπάρχει πιστοποίηση ειδικού γιατρού δημόσιου φορέα και δεν δημιουργούν δυσχέρειες στην λειτουργία του παιδικού σταθμού. Τα παιδιά του προσωπικού που εργάζεται στον παιδικό σταθμό εγγράφονται κατά υπέρβαση της οργανικής του δύναμης και ως την ηλικία των 8 χρονών. Επιβάλλονται τροφεία μόνο για τα βρέφη που φιλοξενούνται, τα οποία καθορίζει το ΦΕΚ. Οι σταθμοί διοικούνται από τριμελή διοικητικά συμβούλια που τα μέλη τους και οι αναπληρωτές ορίζονται με απόφαση Νομάρχη (ΦΕΚ 546/τ. Β/ 1988). Με τον νόμο 1431 του 1984 η αναλογία παιδαγωγών- παιδιών έγινε 1:25 για τα νήπια και 2:10 για τα βρέφη (ΦΕΚ Α'46/1984).

Το 1997 δημοσιεύεται υπουργική απόφαση με Αριθ.Π2β/οικ.2808, ΦΕΚ 645/31-7-1997 για τις προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Μονάδων Φροντίδας Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης από φορείς Ιδιωτικού Δικαίου κερδοσκοπικού και μη χαρακτήρα.

Το 2002 δημοσιεύεται ο Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας Δημοτικών και Κοινοτικών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών και αποτελεί πρότυπο για κάθε κανονισμό που θα συνταχθεί από τους Δήμους και τις Κοινότητες για τα Νομικά Πρόσωπα που περιλαμβάνουν Παιδικούς και Βρεφονηπιακούς Σταθμούς. Την διοίκηση ασκεί Διοικητικό Συμβούλιο που αποτελείται από πέντε ως δεκαπέντε μέλη που ορίζονται μαζί με τους αναπληρωτές τους από το Δημοτικό ή Κοινοτικό Συμβούλιο. Οι γονείς συμμετέχουν με εκπρόσωπο και αναπληρωτή στο Διοικητικό Συμβούλιο, που ορίζονται από τον Σύλλογο Γονέων. Επίσης στο Διοικητικό Συμβούλιο συμμετέχει και εκπρόσωπος των εργαζομένων με τον αναπληρωτή του που ορίζονται με ψηφοφορία από την γενική συνέλευση των εργαζομένων. Το Διοικητικό Συμβούλιο ορίζει το ποσό της οικονομικής εισφοράς που πληρώνουν οι γονείς -ανάλογα με το εισόδημά τους -καθώς και ποιοι πληρώνουν μειωμένα τροφεία ή απαλλάσσονται. Ο Κανονισμός Λειτουργίας αναγνωρίζει την αγωγή και την ασφαλή διαμονή των παιδιών ως πρωτεύουσας σημασίας . Σύμφωνα με αυτόν ο σκοπός του παιδικού σταθμού είναι να παρέχει ενιαία προσχολική αγωγή σύμφωνα με τα σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα. Να βοηθά τα παιδιά να αναπτυχθούν ολόπλευρα νοητικά, συναισθηματικά, σωματικά και κοινωνικά. Να εξαλείφει τις διαφορές που τυχόν προκύπτουν από το οικονομικό ,

πολιτισμικό και μορφωτικό επίπεδο των γονιών τους. Να εξυπηρετούν τους γονείς και να τους ευαισθητοποιούν πάνω σε θέματα σύγχρονης παιδαγωγικής και ψυχολογίας. Να βοηθούν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας στην μετάβασή τους από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον. Να παρέχουν ημερήσια διατροφή και φροντίδα στα παιδιά σύμφωνα με τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας (ΦΕΚ 497/τ.Β /2002). Δικαίωμα εγγραφής έχουν όλα τα παιδιά αλλά επιλέγονται παιδιά που εργάζονται -ή πρόκειται να εργαστούν σύντομα- οι γονείς τους, με χαμηλό εισόδημα, παιδιά από αδύνατες οικονομικά οικογένειες, παιδιά μεταναστών με άδεια παραμονής στην χώρα. Τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έχουν δικαίωμα εγγραφής μόνο αν υπάρχει πιστοποίηση ειδικού γιατρού από δημόσιο φορέα ότι αυτό ωφελεί το παιδί , ότι δεν θα δημιουργηθεί πρόβλημα στον παιδικό σταθμό και όταν ο σταθμός έχει την κατάλληλη υποδομή. Τα παιδιά του προσωπικού εγγράφονται εφόσον πληρούν τις νόμιμες προϋποθέσεις πέρα από την δυναμικότητα του παιδικού σταθμού υπολογιζόμενα στο ποσοστό 10% . Στα βρεφικά τμήματα προβλέπεται αναλογία παιδαγωγών- παιδιών 1:4 (12 βρέφη- 2 παιδαγωγοί και 1 βοηθός) και στα νηπιακά τμήματα 1:12-13 (25 παιδιά-1 παιδαγωγός και 1 βοηθός) (ΦΕΚ 497/τ.Β /2002). Οι ειδικότητες που προσλαμβάνονται είναι παιδαγωγοί 4ετούς φοίτησης πανεπιστημιακού τμήματος προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης, 4ετούς φοίτησης τεχνολογικού τμήματος προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης, απόφοιτοι του τμήματος βοηθών βρεφονηπιοκόμων των δημοσίων Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) και απόφοιτοι τμημάτων βοηθών παιδοκόμων-βρεφοκόμων των ιδιωτικών ΙΕΚ.

Το 2002 δημοσιεύεται απόφαση του υπουργού Υγείας και Πρόνοιας με αρ.Π1β/Γ.Π.οικ.116847, ΦΕΚ 1519/4-12-2002 με θέμα: Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Βρεφονηπιακών Ολοκληρωμένης Φροντίδας από Δημοτικές Επιχειρήσεις και φορείς Ιδιωτικού Δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Το 2017 δημοσιεύεται απόφαση της αναπληρώτριας υπουργού Εργασίας , Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με αρ.Δ22/οικ.11828/293, ΦΕΚ 1157/4-4-2017 με θέμα: Καθορισμός προϋποθέσεων και άδεια ίδρυσης και λειτουργίας Μονάδων Φροντίδας Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης από φορείς Ιδιωτικού Δικαίου κερδοσκοπικού και μη χαρακτήρα.

Το 2017 δημοσιεύεται Προεδρικό Διάταγμα αρ. 99, ΦΕΚ 141/28-9-2017 με θέμα: Καθορισμός προϋποθέσεων αδειοδότησης και λειτουργίας των παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών που λειτουργούν εντός νομικών προσώπων των δήμων ή υπηρεσίας των δήμων. Ορίζει τους παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς ως μονάδες αγωγής και διαπαιδαγώγησης των παιδιών βρεφικής και προσχολικής ηλικίας με στόχους ανάλογους του κανονισμού του 2002 και επιπλέον να βοηθούν το παιδί να μεταβεί ομαλά και στο ευρύτερο κοινωνικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο. Έχει προστεθεί η αναφορά *«να διευκολύνουν τους εργαζόμενους και τους άνεργους γονείς»*. Έχει απαλειφθεί η αναφορά για την εξάλειψη των διαφορών που τυχόν προκύπτουν από το οικονομικό, πολιτισμικό και μορφωτικό επίπεδο των γονιών των παιδιών. Τέλος έχει προστεθεί στον στόχο *« να ευαισθητοποιούν τους γονείς πάνω σε θέματα σύγχρονης παιδαγωγικής και ψυχολογίας»* ότι αυτό πρέπει να γίνεται *«προσφέροντάς τους πληροφόρηση και καθοδήγηση»*.

Ο νέος Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας Δημοτικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ Β'4249/5-12-2017 και αφορά Παιδικούς Σταθμούς που υπάγονται σε Νομικά Πρόσωπα ή είναι υπηρεσία του Δήμου. Θα ισχύσει από την σχολική χρονιά 2018-19. Οι στόχοι του νέου κανονισμού είναι αυτοί που αναφέρονται στο παραπάνω Προεδρικό Διάταγμα με αρ. 99, ΦΕΚ 141/28-9-2017. Με τον νέο Κανονισμό μπορούν να γραφτούν βρέφη από 2 μηνών στα βρεφικά τμήματα μετά από απόφαση του Διοικητικού ή του Δημοτικού Συμβουλίου. Προτεραιότητα εγγραφής δίνει σε παιδιά εργαζομένων και άνεργων γονέων, οικονομικά αδυνάτων οικογενειών που χρειάζονται στήριξη (ορφανά παιδιά, από ανάπηρους γονείς, από διαζευγμένους ή σε διάσταση γονείς, από μονογονεϊκές οικογένειες, κακοποιημένων μητέρων, από πολύτεκνες οικογένειες). Επίσης – όπως και στον κανονισμό του 2002- μπορούν να γραφτούν παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αν βεβαιώνεται από γιατρό ότι τα βοηθάει η συμμετοχή σε δομή προσχολικής εκπαίδευσης, αλλά τώρα δίνεται η δυνατότητα στον δήμο να προσλάβει εξειδικευμένο προσωπικό ή συνοδό –αν δεν υπηρετεί ανάλογο στον δήμο- για να έχει την επιμέλεια του παιδιού και να συνεργάζεται με το προσωπικό του παιδικού σταθμού. Η επιλογή των παιδιών γίνεται με μοριοδότηση των κοινωνικοοικονομικών κριτηρίων. Οι γονείς- δημότες δεν μοριοδοτούνται έναντι των γονέων- κατοίκων. Η οικονομική εισφορά ανάλογα το εισόδημα της οικογένειας παραμένει μαζί με τις μειώσεις και τις απαλλαγές τροφείων. Η αναλογία παιδαγωγών-παιδιών παραμένει

ίδια με το 2002, δηλαδή στα τμήματα βρεφών 1:4 και στα τμήματα νηπίων 1:12-13(ΦΕΚ Β΄4249/5-12-2017).

Χρονικά παρατηρούμε ότι η περίθαλψη- φροντίδα και η μόρφωση-αγωγή-εκπαίδευση ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά των μονάδων ημερήσιας απασχόλησης παιδιών προσχολικής ηλικίας.

Γ. Αναλυτικά Προγράμματα δραστηριοτήτων

Από την περίθαλψη-φροντίδα των προηγούμενων χρόνων, το διάστημα 1896-1922 δυναμώνει το ενδιαφέρον της πολιτείας για αγωγή-εκπαίδευση και παρουσιάζεται το πρώτο ωρολόγιο αναλυτικό πρόγραμμα με δραστηριότητες για τα παιδιά, σύμφωνα με το παιδαγωγικό σύστημα του Frobel που εισήγαγε η Αικατερίνη Λασκαρίδου (Δημαράς, 1984,σ.σ.7-15). Ο Frobel θεωρούσε ότι η δράση μέσα από το παιχνίδι οδηγεί στην μάθηση. Οι δραστηριότητες στο πρώτο νηπιαγωγείο που ίδρυσε περιλάμβαναν τραγούδι, χορό, κηπουρική και αυτοσκηνοθετημένο παιχνίδι (Curtis, 2017). Εδώ συναντιέται με τις ιδέες του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη για την εκπαίδευση των μικρών παιδιών μέσα από το παιχνίδι, τον χορό, την μουσική, τις αφηγήσεις και την γυμναστική.

Το 1937 δημοσιεύεται μαζί με τον πρώτο κανονισμό λειτουργίας των παιδικών σταθμών και ημερήσιο πρόγραμμα λειτουργίας τους. Εισήγηση για τις δραστηριότητες έκανε η διευθύντρια του παιδικού σταθμού στην διοικητική επιτροπή και κατόπιν εγκρινόταν από τον επιθεωρητή της Δημοτικής Εκπαίδευσης (Παπαθανασίου, 2000).

Τα Εθνικά Αγροτικά Νηπιοτροφεία ακολουθούσαν το πρόγραμμα απασχόλησης των νηπιαγωγείων (ΦΕΚ 115/11-05-1942).

Το 1954 με το Νομοθετικό Διάταγμα 3045 ορίζεται ο διπλός σκοπός των Εθνικών Παιδικών Σταθμών και των Εθνικών Αγροτικών Νηπιοτροφείων, να παρέχεται στα νήπια ημερήσια περίθαλψη καθώς και μόρφωση και διαπαιδαγώγηση. *« Η παροχή καταλλήλου και ωφέλιμης αγωγής στα νήπια δια της απασχολήσεώς των εις παιχνίδια, ασκήσεις, παραμυθάκια και άλλες ευχάριστες και ωφέλιμες απασχολήσεις κατά τα δεδομένα της επιστήμης, δηλαδή βοήθεια που απευθύνεται στα ίδια τα νήπια και στη βελτίωση των οποίων αποβλέπει»* (Ρέντζου, 2011).

Το 1977 δημοσιεύεται νέο ωρολόγιο πρόγραμμα. Αυτό το πρόγραμμα αντιγράφει το πρόγραμμα των νηπιαγωγείων που δημοσιεύτηκε το 1962. Επιπλέον προτρέπει να χρησιμοποιείται το υλικό της Μοντεσσόρι χωρίς να υπάρχει περιγραφή του συστήματος, ούτε επιμόρφωση των παιδαγωγών στο σύστημά της. Το σύστημα που εφαρμόζεται είναι δασκαλοκεντρικό, όπου η νηπιαγωγός/παιδαγωγός δίνει οδηγίες, συμβουλές και διδάσκει το υλικό που διαλέγει η ίδια (Παπαθανασίου, 2000).

Το 1989 υιοθετείται το «Σχέδιο Νέου Αναλυτικού Προγράμματος για το Νηπιαγωγείο», από τους παιδικούς σταθμούς. Το πρόγραμμα εκδόθηκε το 1988 για τα νηπιαγωγεία και με απόφαση του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας εφαρμόστηκε και στους παιδικούς σταθμούς (Ρέντζου, 2011). Εδώ βλέπουμε μια στροφή ως προς το σύστημα που εφαρμόζεται. Η νηπιαγωγός/παιδαγωγός προτρέπει το παιδί για ελεύθερη επιλογή δραστηριοτήτων στις γωνιές δραστηριοτήτων, για συμμετοχή του παιδιού στις δραστηριότητες ρουτίνας όπως στρώσιμο τραπέζι, σερβίρισμα και συνεργασία σε άλλες δραστηριότητες όπως διαμόρφωση χώρου, επιλογή θέματος συζήτησης βάσει ενδιαφέροντος κ.α. Το σύστημα αποκτά παιδοκεντρικό χαρακτήρα (Παπαθανασίου, 2000). Το πρόγραμμα ημερήσιας απασχόλησης προβλέπει προγράμματα για την κοινωνική, συναισθηματική, νοητική και κινητική ανάπτυξη του βρέφους/παιδιού. Να αποκτήσει αυτονομία, να μάθει να συνεργάζεται με την ομάδα και την νηπιαγωγό/παιδαγωγό. Να γνωρίσει το φυσικό περιβάλλον (ζώα, φυτά, καιρό, φυσικά φαινόμενα), να χρησιμοποιεί την γλώσσα και το σώμα του για να επικοινωνεί. Να χρησιμοποιεί τις αισθήσεις του, να ασχοληθεί με προμαθηματικές και προγραφικές δραστηριότητες. Να παίζει ελεύθερα και οργανωμένα ατομικά και ομαδικά παιχνίδια, να ζωγραφίσει, να «διαβάσει» παραμύθια, να παίζει θέατρο και κουκλοθέατρο, να συζητήσει, να τραγουδήσει, να χορέψει. Να δοκιμάσει φαγητά που δεν τρώει στο σπίτι του γιατί τα τρώνε οι φίλοι του και η δασκάλα του. Να μάθει να χρησιμοποιεί την τουαλέτα και να φροντίζει την καθαριότητα του σώματός του (ΦΕΚ 546/τ. Β/1988).

Το 2002, στον Πρότυπο Κανονισμό Λειτουργίας Δημοτικών και Κοινοτικών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών (ΦΕΚ 497/τ.Β/2002) το άρθρο 14 αναφέρεται στην ημερήσια απασχόληση των βρεφών και των νηπίων. Κατά τον Πρότυπο Κανονισμό εφαρμόζεται πρόγραμμα ημερήσιας δημιουργικής απασχόλησης που σκοπό έχει την αρμονική ψυχοσωματική

ανάπτυξη του παιδιού, την κοινωνικοποίησή του, την ενίσχυση της εξελικτικής του πορείας και την καλλιέργεια κλίματος ελευθερίας και ασφάλειας. Το πρόγραμμα παραμένει παιδοκεντρικό με συμμετοχή του παιδιού τόσο στις δραστηριότητες ρουτίνας (φαγητό, ύπνο, καθαριότητα κ.α.) όσο και στη διαμόρφωση του παιδαγωγικού έργου που παρέχεται. Στην ουσία είναι αντιγραφή του προγράμματος του 1989 (ΦΕΚ 497/τ.Β/2002).

Το 2009 το Υπουργείο Εσωτερικών αναθέτει την εκπόνηση παιδαγωγικού-εκπαιδευτικού προγράμματος για τους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς, στο Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και συγκεκριμένα στο τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία (ΤΕΑΠΗ). Το «πρόγραμμα για την καλλιέργεια, την αγωγή και την φροντίδα παιδιών προσχολικής ηλικίας», όπως αναφέρει στο καλωσόρισμα της ιστοσελίδας η επιστημονική υπεύθυνη του έργου καθηγήτρια Κα Βαρνάβα- Σκούρα, διατίθεται μέσω της ιστοσελίδας για να είναι *προσιτό σε όλους τους ενδιαφερόμενους, παρέχοντας, επιπλέον τη δυνατότητα εκτύπωσής του. Παράλληλα, εμπλουτίζει το Πρόγραμμα με ενδεικτικό εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο μπορεί να λειτουργήσει υποστηρικτικά στις δράσεις που αναπτύσσονται από τις / τους παιδαγωγούς. Η δομή της ιστοσελίδας δίνει τη δυνατότητα για επικοινωνία και παρέχει πληροφορίες για σημαντικά κείμενα εκπαιδευτικής πολιτικής, που είναι σχετικά με την πρώιμη παιδική ηλικία.* Είχε δοκιμαστεί στο Βερολίνο για παιδιά από 0-6 χρόνων και προσαρμόστηκε στη ελληνική πραγματικότητα. *Πρόκειται για ένα καταξιωμένο ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό πρόγραμμα, το οποίο δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη της συνεργασίας ανάμεσα στην οικογένεια και τον παιδικό σταθμό καθώς και στην ολόπλευρη καλλιέργεια των παιδιών. Η ελληνική εκδοχή του Προγράμματος, σε πρώτη φάση εφαρμόστηκε πιλοτικά, και υποστηρίχθηκε από επιμορφωτικές δραστηριότητες που είχαν το χαρακτήρα της έρευνας-δράσης: τα δεδομένα που προέκυψαν από τη διαδικασία αυτή οδήγησαν στην οριστική διαμόρφωση του (Βαρνάβα- Σκούρα, 2009).* Καινοτόμο σημείο του προγράμματος ήταν η στήριξη του παιδαγωγού ώστε να γνωρίσει καλύτερα το παιδί, την οικογένειά του και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει και κινείται. Οι εκπαιδευτικοί αντιμετώπιζονταν σαν αναστοχαζόμενοι επαγγελματίες που συνεργάζονταν μεταξύ τους. Τέλος το παιδί αν και μοναδικό δεν αντιμετώπιζόταν μεμονωμένα αλλά μέσα στο κοινωνικό του περίγυρο. Για το πρόγραμμα συνεργάστηκαν καθηγητές από το τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου

Αθηνών, από το τμήμα Προσχολικής Αγωγής του ΤΕΙ Αθηνών και την Εταιρεία για την Ανάπτυξη και την Δημιουργική Απασχόληση των Παιδιών (Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο, 2009).

Το 2017 στο ΦΕΚ Β'4249/5-12-2017, δημοσιεύτηκε ο Νέος Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας Δημοτικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών. Χαρακτηρίζει τους Παιδικούς και Βρεφονηπιακούς Σταθμούς ως « *δομές αγωγής και διαπαιδαγώγησης για παιδιά προσχολικής ηλικίας*». Το ημερήσιο πρόγραμμα δημιουργικής απασχόλησης έχει στόχο «*την αρμονική ψυχοσωματική ανάπτυξη των παιδιών*». Πρέπει να παίρνει υπόψη του ότι το κάθε παιδί είναι μοναδικό με τις δικές του ανάγκες και ενδιαφέροντα. Να σχεδιάζεται βάση της ηλικίας του παιδιού και «*να σέβεται τις ατομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές διαφορές των παιδιών και των οικογενειών τους*». Επισημαίνει δε ότι «*οι ώρες ελεύθερου παιχνιδιού σε εξωτερικό ή εσωτερικό χώρο, ανάπαυσης και χαλάρωσης προσδιορίζονται βάσει της ηλικίας των παιδιών, καθώς και των ατομικών και βιολογικών αναγκών τους*». Κάνει ιδιαίτερη μνεία στην προσαρμογή των παιδιών κατά τον ερχομό τους στον παιδικό σταθμό τον Σεπτέμβριο και θέτει για πρώτη φορά την ανάγκη του κάθε παιδιού να προσαρμοστεί «*αβίαστα*», να ανεξαρτητοποιηθεί σταδιακά με την συνεργασία παιδαγωγών και οικογένειας. Για «*την ομαλή ένταξη*» απαιτείται «*μεγάλη ευελιξία*» (ΦΕΚ Β'4249/5-12-2017).

2.2.2. Οι παιδικοί σταθμοί στην Ευρώπη και στις Η.Π.Α.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα από κείμενά της υπογραμμίζει την σπουδαιότητα της προσχολικής εκπαίδευσης και προτρέπει τα κράτη μέλη να πάρουν μέτρα ώστε να έχουν πρόσβαση σε ποιοτικές δομές προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας (ΠΕΦ), το σύνολο των παιδιών αυτής της ηλικίας. Η συμμετοχή σε προγράμματα ΠΕΦ είναι ένας από τους 16 δείκτες για την μέτρηση των στόχων της Λισσαβόνας που αναφέρονται στα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών μελών (European Commission, 2008).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή- πολιτικά ανεξάρτητο εκτελεστικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης- συνεργάζεται με τις χώρες της Ε.Ε. για την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών συστημάτων τους. Την χρονική περίοδο 2011-2013 οι εμπειρογνώμονες της «Ομάδας Εργασίας για τα Σχολεία» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, είχαν δώσει έμφαση στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα.

Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Επιτροπής (2011) για την Προσχολική Εκπαίδευση και Φροντίδα, *το μέλλον της Ευρώπης βασίζεται στην ευφυή, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Η βελτίωση της ποιότητας και της βιωσιμότητας των εκπαιδευτικών συστημάτων ανά την Ευρώπη είναι ουσιώδης και για τις τρεις διαστάσεις της ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό, η προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (ΠΕΦ) αποτελεί την ουσιαστική βάση για την επιτυχή δια βίου μάθηση, την κοινωνική ένταξη, την προσωπική ανάπτυξη και την μετέπειτα απασχολησιμότητα. Συμπληρώνοντας τον κεντρικό ρόλο της οικογένειας, η ΠΕΦ έχει βαθύ και μακροπρόθεσμο αντίκτυπο, τον οποίο, τα μέτρα που λαμβάνονται σε μεταγενέστερο στάδιο δεν δύνανται να επιτύχουν. Οι πρώτες εμπειρίες των παιδιών διαμορφώνουν τη βάση για όλη την επακόλουθη μάθηση. Αν κατά τα πρώτα έτη τεθούν σταθερά θεμέλια, η μεταγενέστερη μάθηση είναι αποτελεσματικότερη και πιθανότερο να συνεχιστεί καθόλη τη διάρκεια του βίου, μειώνοντας τον κίνδυνο πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, αυξάνοντας την δικαιοσύνη στα εκπαιδευτικά αποτελέσματα και μειώνοντας το κόστος για την κοινωνία από πλευράς χαμένων ταλέντων και δημοσίων δαπανών σε κοινωνικά, υγειονομικά ακόμη και δικαστικά συστήματα* (European Commission, 2011).

Το 2009 οι υπουργοί Παιδείας έβαλαν ως Ευρωπαϊκό στόχο να συμμετέχουν σε δομές Προσχολικής Εκπαίδευσης και Φροντίδας, ως το 2020, το 95% των παιδιών από 4 χρονών μέχρι την εγγραφή τους στην υποχρεωτική εκπαίδευση (European Commission, 2011). Το 2012 στην ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον ανασχεδιασμό της εκπαίδευσης , αναφέρεται ότι πριν από οποιαδήποτε μεταρρύθμιση για την υποχρεωτική εκπαίδευση θα πρέπει προηγουμένως να εξασφαλιστεί πρόσβαση «σε υψηλής ποιότητας, προσβάσιμη και οικονομικά προσιτή προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012). Το 2014 η συμμετοχή των παιδιών- από 4 χρόνων και ως την υποχρεωτική εκπαίδευση- σε προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας είχε φτάσει το 94% . Για τα παιδιά κάτω των 3 χρόνων, η συμμετοχή είχε φτάσει το 28% με τελικό στόχο το 33% (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

I. Η προσχολική φροντίδα, αγωγή και εκπαίδευση στην Φινλανδία

Οι δομές προσχολικής αγωγής στην Φινλανδία έχουν σκοπό την φύλαξη – φροντίδα και την εκπαίδευση παιδιών προσχολικής ηλικίας ως την εγγραφή τους στο

σχολείο. Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να γραφτούν σε ιδιωτικές ή δημόσιες δομές ολοήμερης φροντίδας μετά την άδεια μητρότητας ή πατρότητας των γονιών τους.

Οι δημόσιες δομές (νηπιαγωγεία, οικογενειακά κέντρα παιδικής φροντίδας) επιβλέπονται από τις τοπικές αρχές. Οι γονείς πληρώνουν για τις παροχές ανάλογα με το εισόδημά τους, τον αριθμό των μελών της οικογένειάς τους και τις ώρες που φιλοξενείται το παιδί στις δομές αυτές.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει παιχνίδι, επαφή με την φύση και τις καλές τέχνες, τα μαθηματικά, τις φυσικές επιστήμες, την ιστορία, την θρησκεία, την φιλοσοφία. Ό,τι διδάσκεται μεταφράζεται στις γλώσσες των παιδιών των μειονοτήτων και των μεταναστών που ζουν στην Φινλανδία (National Curriculum Guidelines on Early Childhood Education and Care in Finland- ECEG, 2004). Από το 2003 οι παιδικοί σταθμοί λειτουργούν με κανονισμό λειτουργίας και εκπαιδευτικούς στόχους. Το πρόγραμμα σπουδών καθορίζεται από το Φινλανδικό Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας. Το Φινλανδικό αναλυτικό πρόγραμμα της προσχολικής φροντίδας και εκπαίδευσης βασίζεται σε δύο εθνικά έγγραφα, το National Curriculum Guidelines on Early Childhood Education and Care που εκδόθηκε το 2003 και το National Core Curriculum, που εκδόθηκε το 2010. Αυτά τα έγγραφα είναι εκπαιδευτικά εργαλεία, για όλους τους παιδαγωγούς. Με το έγγραφο του 2010 δίνεται μια παιδαγωγική ελευθερία αλλά και μια ελεγχόμενη διδακτέα ύλη. Βάζει τις κατευθυντήριες γραμμές αλλά όχι το πώς θα δοθούν οι γνώσεις στα παιδιά. Η βάση του εκπαιδευτικού προγράμματος είναι η ανάπτυξη και η μάθηση και το παιχνίδι το κύριο εργαλείο. Μέσα από αυτό προσεγγίζουν την γνώση και αναπτύσσονται συναισθηματικά, κοινωνικά και νοητικά. Εργάζονται σε μικρές ομάδες με κοινά ενδιαφέροντα. Εφαρμόζουν «σχέδια εκπαιδευτικής δράσης» που ξεκινούν από τα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες ή από τυχαία γεγονότα τόσο των παιδιών όσο και της παιδαγωγού. Η χρονική διάρκεια είναι από μια εβδομάδα ως λίγους μήνες.

Η αναλογία παιδαγωγών- παιδιών στα ολοήμερα τμήματα είναι 1:4 για παιδιά 0-3 χρόνων και 1:7 για παιδιά 3-6 χρόνων. Στα οικογενειακά κέντρα παιδικής φροντίδας είναι 1:4 παιδιά. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες εντάσσονται σε κανονικές τάξεις με υποστήριξη από καταρτισμένο προσωπικό. Οι παιδαγωγοί είναι απόφοιτοι πανεπιστημίου 3ετούς φοίτησης και μπορούν να συνεχίσουν για μεταπτυχιακό. Στο νηπιαγωγείο εργάζονται και δασκάλες δημοτικού με μάστερ εκπαίδευσης 5ετούς

φοίτησης και 1 χρόνο ειδίκευση στην προσχολική εκπαίδευση. Οι παιδικοί σταθμοί λειτουργούν από τις 8 το πρωί μέχρι τις 4 το απόγευμα. Από το 2001 η φοίτηση σε νηπιαγωγεία από 6 χρονών είναι δωρεάν. Τα παιδιά αυτής της ηλικίας μπορούν να φοιτούν και στο δημοτικό σχολείο, αν εφαρμόζεται το αναλυτικό πρόγραμμα για την προσχολική αγωγή. Επίσης μπορούν να συνεχίζουν να πηγαίνουν σε παιδικό σταθμό, αν το επιθυμούν οι γονείς. Η νέα κατεύθυνση είναι να συνδεθεί το πρόγραμμα προσχολικής αγωγής με το πρόγραμμα των δύο πρώτων τάξεων του δημοτικού σχολείου.

Η φιλοσοφία τους είναι ότι τα παιδιά μαθαίνουν εμπειρικά και το κάθε παιδί έχει τους δικούς του ρυθμούς. Ο εκπαιδευτικός παρατηρεί και αξιολογεί την νοητική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού για να μην έχει προβλήματα και μαθησιακές δυσκολίες στο σχολείο. Το σχολείο συνεργάζεται με την οικογένεια τόσο για την ανάπτυξη του παιδιού όσο και για τον προγραμματισμό και αξιολόγηση των δραστηριοτήτων. Οι γονείς βάζουν, μαζί με το προσχολικό κέντρο, στόχους για το παιδί τους, που τους δουλεύουν με ατομικό προσχολικό πρόγραμμα. Οι συναντήσεις με τους γονείς είναι και ομαδικές και ατομικές (Lerkanen & Koivisto, 2011).

II. Η προσχολική φροντίδα, αγωγή και εκπαίδευση στην Αγγλία

Στην Αγγλία οι δομές φροντίδας και εκπαίδευσης παιδιών προσχολικής ηλικίας – ως τα 5 χρόνια τους που αρχίζει η υποχρεωτική εκπαίδευση- είναι ποικίλες και παρέχονται από δήμους, εθελοντές, ιδιώτες. Από το 2000 την ευθύνη έχει από την κεντρική εξουσία το Τμήμα Εκπαίδευσης και Δεξιοτήτων. Στις τοπικές αρχές ανήκουν οι δημοτικοί παιδικοί σταθμοί και οι προσχολικές τάξεις υποδοχής στο δημοτικό σχολείο. Με εθελοντές λειτουργούν οι ομάδες παιχνιδιού και οι ομάδες γονέων- παιδιών. Στον ιδιωτικό τομέα ανήκουν οι ιδιωτικοί παιδικοί σταθμοί, οι ολόημεροι ιδιωτικοί παιδικοί σταθμοί, ομάδες παιχνιδιού, βρεφονηπιοκόμοι που φροντίζουν παιδιά στο σπίτι τους και νταντάδες που φροντίζουν τα παιδιά της οικογένειας μέσα στο σπίτι της οικογένειας που τις προσλαμβάνει.

Η προσχολική εκπαίδευση είναι δωρεάν για παιδιά 3 ως 4 χρονών. Επίσης επιχορηγούνται από την κυβέρνηση οι ιδιώτες που ακολουθούν τους εθνικούς στόχους προσχολικής εκπαίδευσης. Για την ηλικία ως 3 χρονών δεν υπάρχουν αριθμητικά οι ανάλογες κρατικές δομές φιλοξενίας που απαιτούνται και οι γονείς εξυπηρετούνται με τους ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς –οι οποίοι είναι πολύ

ακριβοί- και τις βρεφονηπιοκόμους. Για την ηλικία 3 ως 5 χρονών υπάρχουν οι δημοτικοί παιδικοί σταθμοί και οι ολοήμεροι δημοτικοί παιδικοί σταθμοί για παιδιά που έχουν πιθανότητες σχολικής αποτυχίας. Τα παιδιά ηλικίας 4-5 χρονών μπορούν να φοιτούν στις προσχολικές τάξεις υποδοχής- που αντιστοιχούν στην πρώτη τάξη του δημοτικού σχολείου- και επιχορηγούνται από το κράτος, το πρωί ή το απόγευμα για 2,5 ώρες την ημέρα και στα μεγάλα αστικά κέντρα από τις 9 το πρωί ως τις 3 περίπου το μεσημέρι. Στις ομάδες παιχνιδιού –που προωθούν την γνώση μέσα από το παιχνίδι- τα δίδακτρα είναι χαμηλά. Πολλές φορές οι ομάδες παιχνιδιού συνεργάζονται με τα τοπικά δημοτικά σχολεία. Τέλος λειτουργούν τα κέντρα προσχολικής βελτίωσης, χρηματοδοτούμενα από το κράτος, που σκοπό έχουν την εφαρμογή καλών πρακτικών εκπαίδευσης, ολοήμερη φροντίδα των παιδιών, παροχές υγείας, την στήριξη της οικογένειας και την εκπαίδευση εκπαιδευτικών.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ενισχύει την κοινωνική ένταξη παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και στηρίζει αυτά τα παιδιά με επιπλέον προσωπικό. Επίσης στηρίζει παιδιά που δεν ξέρουν την γλώσσα για να μπορέσουν να ενταχθούν με επιτυχία στο εκπαιδευτικό σύστημα. Από το 2001 υπάρχει κεντρικό αναλυτικό πρόγραμμα που βοηθά τα παιδιά να μεταβούν από το προσχολικό κέντρο στο δημοτικό σχολείο. Όλα τα προσχολικά κέντρα είναι υποχρεωμένα να ακολουθούν το « Αναλυτικό πρόγραμμα για το θεμελιακό στάδιο» και τους « Μαθησιακούς στόχους της προσχολικής εκπαίδευσης» που αυτό θέτει, όταν σχεδιάζουν το δικό τους πρόγραμμα. Για τα παιδιά 0- 3 χρόνων δίνουν έμφαση στην υγεία ,στην επικοινωνία, στην ανάπτυξη της ικανότητας για μάθηση. Στην ηλικία 3-5 χρονών οι μαθησιακοί στόχοι έχουν σκοπό την προσωπική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη, την επικοινωνία, την γλώσσα και τον εγγραμματισμό, τα μαθηματικά, την μελέτη του κόσμου, την σωματική και δημιουργική ανάπτυξη. Προτεραιότητα έχει το ελεύθερο και συμβολικό παιχνίδι. Τα παιδιά διαλέγουν τις δραστηριότητες που θα απασχοληθούν. Εργάζονται σε μικρές ομάδες ή μόνα τους. Η τάξη αποτελείται από γωνιές δραστηριοτήτων (μπακάλικο, κουκλόσπιτο, βιβλιοθήκη, κ.α).

Τα παιδιά αξιολογούνται στο τέλος του θεμελιακού σταδίου – περίπου 6 χρονών- στην πρώτη τάξη του δημοτικού σχολείου. Γι αυτήν την αξιολόγηση τα παιδιά πιέζονται να πετύχουν περισσότερα από την ηλικία τους, κυρίως από τους γονείς και από δομές του ιδιωτικού τομέα. Οι κρατικές δομές συνεργάζονται στενά με την

οικογένεια – περισσότερο από ότι οι ιδιώτες- και επιτρέπουν στους γονείς να συμμετέχουν στην ζωή του σχολείου.

Η αναλογία προσωπικού- παιδιών είναι για τους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς 1:10, για τον ολόημερο 1:1-1:16 ανάλογα την ηλικία του παιδιού, για τις προσχολικές τάξεις υποδοχής 1:15, για τους ιδιωτικούς 1:3(0-2 ετών),1:4 (2-3 ετών),1:8 (3-7 ετών). Οι ιδιωτικοί έχουν μικρότερη αναλογία γιατί το προσωπικό μπορεί να μην είναι επαρκώς καταρτισμένο, όπως απαιτείται στο δημόσιο, οπότε κρίνεται αναγκαίο να ασχολούνται περισσότεροι ενήλικες με τα παιδιά. Οι παιδαγωγοί που εργάζονται σε δημοτικές δομές είναι καταρτισμένοι βρεφονηπιοκόμοι και νοσοκόμοι κατά αναλογία 50% τουλάχιστον (Curtis, 2011).

III. Η προσχολική φροντίδα, αγωγή και εκπαίδευση στην Γερμανία

Στην Γερμανία δεν είναι υποχρεωτική η προσχολική εκπαίδευση στην πρώιμη παιδική ηλικία αν και όλα τα παιδιά μπορούν να γραφτούν σε τέτοιες δομές. Για τα παιδιά των μεταναστών εφαρμόζονται προγράμματα για την εκμάθηση της γλώσσας από την ηλικία των 3 χρόνων και ώσπου να γραφτούν στην προσχολική εκπαίδευση. Η ευθύνη για τα εκπαιδευτικά προγράμματα ανήκει στα κρατίδια από τα οποία αποτελείται η Γερμανία. Εποπτεία για τα ιδρύματα προσχολικής εκπαίδευσης ασκεί το Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων και όχι το Υπουργείο Παιδείας.

Οι δομές που υπάρχουν είναι κέντρα ημερήσιας φροντίδας (από 0-6 ετών), κέντρα ημερήσιας φροντίδας (από 0-3 ετών), κέντρα ημερήσιας φροντίδας-νηπιαγωγεία (από 3-6 ετών). Η υποχρεωτική εκπαίδευση αρχίζει στα 6 χρόνια. Η αναλογία παιδαγωγών- παιδιών είναι 1:5 (από 0-2 ετών) με ομάδα ως 10 παιδιών, 1:14 (από 3-5 ετών) με ομάδα ως 25 παιδιών. Στα περισσότερα κρατίδια έχει υιοθετηθεί να λειτουργούν από τις 8 το πρωί ως τις 4 το μεσημέρι. Οι παιδαγωγοί πρέπει να είναι απόφοιτοι ανωτέρας σχολής παιδαγωγών με σεμινάρια και προϋπηρεσία και απόφοιτοι πανεπιστημίου με πρακτική άσκηση, χωρίς προϋπηρεσία.

Το κάθε κρατίδιο ορίζει την οικονομική συμμετοχή των γονιών, π.χ. στην Κάτω Σαξονία, Βόρεια Ρηνανία –Βεσφαλία δεν πληρώνουν κατά το τελευταίο έτος πριν την είσοδο στο δημοτικό σχολείο, στο Βερολίνο για τα 3 χρόνια του νηπιαγωγείου, στο Αμβούργο από την γέννηση ως την είσοδο στο σχολείο (European Commission, 2014/15).

IV. Η προσχολική φροντίδα, αγωγή και εκπαίδευση στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Σε κάθε πολιτεία των Η.Π.Α. υπάρχουν « τοπικά συμβούλια για την εκπαίδευση» που βάσει των νόμων της πολιτείας αποφασίζουν «ποιες πληθυσμιακές ομάδες θα εξυπηρετηθούν από τα δημόσια σχολεία και για πόσο καιρό τα παιδιά θα φοιτήσουν σε αυτά». Στα νηπιαγωγεία που λειτουργούν μέσα στα δημόσια σχολεία τα παιδιά πηγαίνουν σε ηλικία 5 χρονών. Η παρακολούθησή τους δεν είναι υποχρεωτική σε όλες τις πολιτείες. Τα παιδιά απασχολούνται εκεί από 2,5 ως 6 ώρες την ημέρα, ανάλογα την πολιτεία. Εκτός από τα νηπιαγωγεία υπάρχουν οι παιδικοί σταθμοί που λειτουργούν από τις 7 το πρωί ως τις 7 το απόγευμα για τους εργαζόμενους γονείς και φιλοξενούν παιδιά από 2 μηνών ως 5 χρονών. Μερικοί παιδικοί σταθμοί που εξυπηρετούν γονείς που δουλεύουν με βάρδιες επί 24ωρου βάσεως – νοσοκομεία, αεροδρόμια- μένουν ανοιχτοί όλη την ημέρα.

Οι παιδικοί σταθμοί παίρνουν επιχορηγήσεις από διάφορους φορείς (δημόσιες υπηρεσίες, οργανισμούς, εταιρείες, ιδιώτες). Υπάρχουν επίσης προγράμματα ιδιωτικά και δημόσια που απασχολούν τα παιδιά μετά τις ώρες του σχολείου, με οικονομική συμμετοχή των γονέων και για τους δύο παραπάνω τύπους απασχόλησης. Για παιδιά 4 χρόνων από οικογένειες με χαμηλό εισόδημα, λειτουργούν τα προσχολικά κέντρα Head Start. Σκοπός τους είναι η ανάπτυξη δεξιοτήτων και όχι τα μαθηματικά ή να μάθουν να γράφουν. Για την ίδια ομάδα παιδιών, σε ορισμένες πολιτείες παρέχονται αντίστοιχα δημόσια προγράμματα από τα δημόσια σχολεία τους. Για παιδιά ηλικίας 3 χρόνων προσφέρονται προγράμματα σε παιδικούς σταθμούς από διάφορους χρηματοδότες (υπηρεσίες, οργανισμοί) για μισή ημέρα, πρωί ή απόγευμα και για δύο, τρεις ή πέντε φορές την εβδομάδα. Επίσης υπάρχουν οικογένειες που αναλαμβάνουν έναντι αμοιβής την φροντίδα παιδιών σε συνεννόηση με τους γονείς τους, πολλές φορές χωρίς να έχουν πάρει κρατική άδεια. Οικογένειες με διαφορετικές πολιτικές, φιλοσοφικές ή θρησκευτικές θέσεις από την πλειοψηφία, αναλαμβάνουν οι ίδιοι την εκπαίδευση των παιδιών τους στο σπίτι.

Αυτή η πολύμορφη προσχολική εκπαίδευση έχει σαν αποτέλεσμα τα παιδιά να μην έχουν το ίδιο επίπεδο προετοιμασίας για το σχολείο. Ποικίλει και η αναλογία παιδαγωγών- παιδιών ανάλογα με την χρηματοδότηση που παίρνει το σχολείο. Ενδεικτικά για τα μεγάλα παιδιά μπορεί να είναι 1:10-15 παιδιά. Ως παιδαγωγοί

εργάζονται- ανάλογα τα χρήματα που διαθέτει το σχολείο- νηπιαγωγοί με κρατικό πτυχίο, παιδαγωγοί χωρίς κρατικό πτυχίο, βοηθοί νηπιαγωγών. Τα δημόσια σχολεία προωθούν ολοήμερα προγράμματα νηπιαγωγείου για όλα τα παιδιά και ιδιαίτερος για παιδιά με μαθησιακές ανάγκες ή που μαθαίνουν αγγλικά. Ο οργανισμός κρατικών επιθεωρητών εκπαίδευσης πρότεινε ολοήμερη δημόσια εκπαίδευση για όλα τα παιδιά 3 και 4 χρόνων (Fromberg, 2011).

2.2.3. Η προσχολική φροντίδα, αγωγή και εκπαίδευση στην Ευρώπη και Η.Π.Α. σε σύγκριση με την Ελλάδα.

Αν και η σημασία της προσχολικής φροντίδας, αγωγής και εκπαίδευσης έχει αναγνωριστεί παγκοσμίως για την συμβολή της στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού, ωστόσο αντιμετωπίζεται από τις κυβερνητικές πολιτικές σαν να βρίσκεται στο περιθώριο της εκπαίδευσης, σαν «κάτι» με το οποίο πρέπει να τελειώνουμε για να περάσουμε στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Οι πολλές μορφές με τις οποίες δίνεται στα παιδιά, με εκπαιδευτικά προγράμματα που μπορεί να δημιουργήσει ο καθένας, με διαφορετικό επίπεδο εκπαίδευσης του παιδαγωγικού προσωπικού, με έλεγχο από φορείς που δεν είναι ειδικοί και κυρίως με χρηματοδότηση που παραπέμπει σε επιχείρηση είναι τραγικά κοινά σημεία των πολιτικών που ακολουθούνται σε πολλές χώρες του κόσμου.

Μελετώντας τα παρεχόμενα προγράμματα φροντίδας, αγωγής και εκπαίδευσης της προσχολικής ηλικίας από δημόσιες δομές σε τρεις χώρες της Ευρώπης, την Φινλανδία, την Αγγλία και την Γερμανία και τα αντίστοιχα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και συγκρίνοντάς τα με αυτά της Ελλάδας, οδηγούμαστε στις παρακάτω παρατηρήσεις:

- ✓ η δημόσια προσχολική εκπαίδευση παρέχεται από τους παιδικούς σταθμούς και τα νηπιαγωγεία σε όλες τις χώρες.
- ✓ Στην Φινλανδία και την Γερμανία όλα τα παιδιά μπορούν να γραφτούν σε δομές προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας.
- ✓ οι παιδικοί σταθμοί έχουν ικανοποιητικό ωράριο λειτουργίας ώστε να καλύπτουν τους εργαζόμενους γονείς σε όλες τις χώρες, σε αντίθεση με τα νηπιαγωγεία.

- ✓ οι παιδικοί σταθμοί θεωρούνται ότι παρέχουν περισσότερο φροντίδα παρά αγωγή και εκπαίδευση και γι αυτόν τον λόγο δεν ανήκουν σε ενιαίο κρατικό φορέα με τα νηπιαγωγεία στην Ελλάδα.
- ✓ Ενιαίος κρατικός φορέας εποπτεύει όλες τις δομές προσχολικής εκπαίδευσης στην Φινλανδία, Αγγλία, Γερμανία, Η.Π.Α. Εντούτοις ανήκουν και χρηματοδοτούνται από την τοπική διοίκηση.
- ✓ Τα δημόσια σχολεία στις Η.Π.Α. χρηματοδοτούνται από διάφορους φορείς.
- ✓ Τα προγράμματα του νηπιαγωγείου είναι δωρεάν από το κράτος σε αντίθεση με τα προγράμματα των υπόλοιπων δομών που χρηματοδοτούνται από γονείς, τοπική αυτοδιοίκηση, οργανισμούς κ.α. σε όλες τις χώρες.
- ✓ Η αναλογία παιδαγωγών- παιδιών είναι ιδανική στην Φινλανδία με μέγεθος ομάδας ως 20 παιδιά, περίπου ίδια στις υπόλοιπες χώρες. Για τα βρέφη 1:4-5 παιδιά και για τα νήπια 1: 10-15 παιδιά.
- ✓ Οι ώρες λειτουργίας των παιδικών σταθμών ξεκινούν από το πρωί ως νωρίς το απόγευμα, εκτός από τις Η.Π.Α. που λειτουργούν 12 ή 24 ώρες.
- ✓ Σε όλες τις χώρες, στις δομές ολόημερης φροντίδας προσφέρεται φαγητό στα παιδιά και δυνατότητα ανάπαυσης.
- ✓ Υπάρχει πρόβλεψη για ένταξη των παιδιών μεταναστών στην εκπαιδευτική διαδικασία εκτός από την Ελλάδα ως το 2017.
- ✓ Υπάρχει στήριξη από ειδικούς σε παιδιά με προβλήματα σωματικά, ψυχολογικά, λόγου, πνευματικά μέσα στο κανονικό σχολείο εκτός από την Ελλάδα ως το 2017.
- ✓ Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα δίνει έμφαση στο παιχνίδι ως μέσο για απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων σε όλες τις χώρες.
- ✓ Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα είναι ομαδοσυνεργατικό και όχι δασκαλοκεντρικό. Η Ελλάδα είναι κάπου στην μέση.
- ✓ Η συνεργασία με τους γονείς και η συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος εκτός από την Ελλάδα ως το 2017.
- ✓ Οι παιδαγωγοί είναι απόφοιτοι ανωτέρων και ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων εκτός από τις Η.Π.Α. και την Ελλάδα που στις δομές απασχολούνται και απόφοιτοι δημοσίων επαγγελματικών σχολών ή ιδιωτικών σχολών.

Τα αποτελέσματα της σύγκρισης δείχνουν ότι στην Ελλάδα οι δομές προσχολικής εκπαίδευσης (παιδικοί σταθμοί, νηπιαγωγεία) λειτουργούν ανεξάρτητα και χωρίς συντονισμό μεταξύ τους. Δεν υπάρχει κεντρικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα, έλεγχος των εκπαιδευτικών και αξιολόγηση του έργου στους παιδικούς σταθμούς. Τα παιδιά γράφονται σε δομές προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας με κοινωνικοοικονομικά κριτήρια. Η πολιτική ένταξης παιδιών μεταναστών, δίγλωσσων και με προβλήματα σωματικά, πνευματικά, ψυχολογικά, κοινωνικά είναι ανύπαρκτη. Το 2012 το ποσοστό των παιδιών προσφύγων και μεταναστών ήταν 8,4% (Eurostat, 2012). Το ποσοστό των παιδιών προσφύγων και μεταναστών που γεννήθηκαν στην Ελλάδα από 1/1/2016 μέχρι τον Μάρτιο του 2017 είναι το 11,3% του πληθυσμού (Eurostat, 2017).

Η επένδυση σε προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης έχει μακροχρόνια οφέλη και για το άτομο αλλά και για την κοινωνία. Οι δεξιότητες και οι ικανότητες που αποκτώνται τα πρώτα χρόνια της σχολικής ζωής του παιδιού επηρεάζουν το επίπεδο μάθησης των επόμενων χρόνων (European Commission, 2006· OECD, 2006). Στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 90% των παιδιών τεσσάρων χρονών γράφονται σε δομές προσχολικής εκπαίδευσης , με ποσοστό 98% σε Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο και 50% σε Ελλάδα, Ελβετία. Τα παιδιά δύο χρονών στις χώρες του ΟΟΣΑ παρακολουθούν προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης σε ποσοστό 39% ενώ τα τρίχρονα σε ποσοστό 78%. Στις χώρες της Ευρώπης, στις ηλικίες τριών χρόνων και ποσοστό πάνω από 96% βρίσκονται η Δανία, η Γαλλία, η Ισλανδία, η Νορβηγία, η Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Όλο και περισσότερες χώρες την τελευταία δεκαετία επεκτείνουν τα χρόνια υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης σε μικρότερες ηλικίες με δωρεάν προγράμματα και ενσωματώνοντας την φροντίδα σε αυτά τα προγράμματα (OECD, 2017).

Τα δεδομένα από το Πρόγραμμα του ΟΟΣΑ για τη Διεθνή Αξιολόγηση Φοιτητών (PISA) του 2015 δείχνουν ότι τα παιδιά που είχαν παρακολουθήσει περισσότερα από δύο χρόνια προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης , στα 15 χρόνια τους είχαν κατά 30% καλύτερες επιδόσεις στα μαθηματικά και στην κατανόηση κειμένου σε σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά που παρακολούθησαν ένα με δύο χρόνια (ΟΟΣΑ, 2017 α). Η έρευνα της PISA δείχνει ότι η απόδοση χάρη

στην προσχολική εκπαίδευση συνδέεται με τα χρόνια παρακολούθησης, τον αριθμό των παιδιών ανά εκπαιδευτικό και τις δημόσιες δαπάνες ανά παιδί στο προσχολικό επίπεδο (ΟΟΣΑ, 2016 b).

2.3. Ο ρόλος των γονέων

Στην Ελλάδα οι πρώτοι παιδικοί σταθμοί ιδρύθηκαν για να βοηθήσουν την οικογένεια στο μέγιστο των παιδιών και για να διαδοθεί η ελληνική γλώσσα σε πληθυσμούς που προσαρτήθηκαν στην χώρα. Στην σημερινή εποχή ο ρόλος τους, εκτός από κοινωνικός και ανθρωπιστικός είναι πλέον παιδαγωγικός και πολιτιστικός (Δαράκη & Χατζηκωνσταντίνου, 1981).

Η αλλαγή της δομής της οικογένειας από παραδοσιακή σε πυρηνική και μονογονεϊκή, ο σύγχρονος και πολύπλοκος ρόλος της γυναίκας σαν μητέρας, συζύγου και επαγγελματία, η άνοδος του κόστους της ζωής και η αύξηση των ωρών και ημερών εργασίας, η συμμετοχή του πατέρα στο μέγιστο του παιδιού, το ψηλό μορφωτικό επίπεδο των γονιών καθώς και η παιδαγωγική άποψη ότι τα παιδιά στα πρώτα χρόνια της ζωής τους παίρνοντας ερεθίσματα αναπτύσσουν τις ικανότητες εκείνες που θα τους επιτρέψουν να παρακολουθήσουν τις επόμενες βαθμίδες της εκπαίδευσης πιο δημιουργικά, καθιστά αναγκαίο να μπορούν όλα τα παιδιά να παρακολουθούν ποιοτικά προγράμματα προσχολικής αγωγής /εκπαίδευσης και φροντίδας (Ζαχαρενάκης 1996).

Στον παιδικό σταθμό συνεχίζεται η φροντίδα και η αγωγή/ εκπαίδευση του παιδιού έξω από την οικογένεια. Η συμμετοχή και η συνεργασία των γονέων με τον παιδικό σταθμό επιβάλλεται γιατί είναι ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στο παιδί και το σχολείο.

Ο όρος « γονείς» περιλαμβάνει όλους τους φυσικούς γονείς ή- αν δεν υπάρχουν φυσικοί γονείς- αυτούς που έχουν την γονική μέριμνα και αυτούς που φροντίζουν το παιδί. Με τον όρο «συμμετοχή» εννοούμε ότι οι γονείς δεν βοηθάνε απλά όπου τους ζητηθεί , αλλά έχουν ενεργό ρόλο στην λήψη αποφάσεων για τις υπηρεσίες που τους προσφέρονται (Συγκιρίδου, 2011). Αποφάσεις που έχουν σχέση με την διοίκηση του σχολείου ή συμμετοχή στις καθημερινές δραστηριότητες του παιδικού σταθμού

(Αλευριάδου, Βρυώνη, Κυρίδης, Σιβροπούλου-Θεοδοσιάδου & Χρυσυφίδης, 2008). Δραστηριότητες που ενδυναμώνουν τους γονείς και καταλαβαίνουν ότι το σχολείο ενδιαφέρεται για αυτούς, είναι η διοργάνωση σεμιναρίων με θέματα που τους ενδιαφέρουν για την σωστή ανατροφή των παιδιών τους και οι προσωπικές συναντήσεις των γονιών με τους παιδαγωγούς για να συζητήσουν θέματα που τους απασχολούν και δεν μπορούν να συζητήσουν σε συγκεντρώσεις γονέων (Homby, 2011). Όσο για τον όρο «συνεργασία» είναι όταν όλοι οι συμμετέχοντες έχουν κοινούς στόχους, ίσο μερίδιο ευθύνης και ίδιες δυνατότητες. Συνεργασία σημαίνει ισότητα, αποδοχή και σεβασμό από αυτούς που συνεργάζονται (Sakellariou & Rentzou, 2007).

Καθοριστικό ρόλο παίζει η συμμετοχή των γονέων παιδιών μειονοτήτων, μεταναστών και παιδιών με προβλήματα σωματικά, ψυχολογικά, πνευματικά, κοινωνικά και η συνεργασία μαζί τους για την ομαλή ένταξη αυτών των παιδιών στην σχολική κοινότητα και για να αντιμετωπιστεί στο μέλλον ο αποκλεισμός τους .

Στην Ελλάδα οι γονείς συμμετέχουν και συνεργάζονται με τον παιδικό σταθμό μόνο όταν τους ζητηθεί και στα πλαίσια που ορίζονται από το σχολείο (Σαμαρά, 2010). Σε πολλές περιπτώσεις είναι μόνο συμμετοχή σε συγκεντρώσεις γονέων για να ενημερωθούν για την σχολική πορεία του παιδιού τους ή σε εκδηλώσεις που συνεισφέρουν οικονομικά για την πραγματοποίησή τους. Οι μετανάστες- πρόσφυγες γονείς αντιμετωπίζουν προβλήματα με την γλώσσα και με την λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος που δεν γνωρίζουν.

Όπως επισημαίνει η μελέτη της Επιτροπής Πολιτισμού και Παιδείας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, *η συμμετοχή των γονέων είναι απολύτως απαραίτητη για την παροχή υψηλής ποιότητας ΠΕΦ, καθώς αποτελούν τους βασικούς παράγοντες στην ανάπτυξη του παιδιού. Παρότι η συμμετοχή των γονέων είναι σημαντική σε κάθε περίπτωση, αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία στην περίπτωση των μειονοτικών ομάδων ή των παιδιών που προέρχονται από μειονεκτικά περιβάλλοντα. Η συμμετοχή των γονέων συνδράμει στη μείωση των διαφορών μεταξύ του οικογενειακού και του σχολικού περιβάλλοντος και, ως εκ τούτου, ενδέχεται να ενισχύει τα εκπαιδευτικά επιτεύγματα του παιδιού και να συμβάλλει στη μείωση των ποσοστών πρόωρης εγκατάλειψης σε μεταγενέστερο στάδιο της σχολικής εκπαίδευσης. Παρότι η νομοθεσία, οι κανόνες και οι κανονιστικές ρυθμίσεις αποδίδουν ενδεχομένως έναν βαθμό*

σημασίας στη συμμετοχή των γονέων, εν γένει η συμμετοχή των γονέων αποτελεί ευθύνη των επιμέρους παρόχων στην επικράτεια της ΕΕ (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2013).

Οι γονείς συνήθως διαλέγουν δομή προσχολικής εκπαίδευσης με κριτήρια την προσβασιμότητα, το κόστος, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και την κατάρτιση του προσωπικού. Όταν τα παραπάνω δεν τα βρίσκουν σε δημόσιες δομές είναι διατεθειμένοι να στείλουν τα παιδιά τους σε ιδιωτικά σχολεία. Στις περισσότερες χώρες τα παιδιά προσχολικής ηλικίας που γράφονται σε ιδιωτικά σχολεία είναι πιο πολλά από ότι στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (OECD, 2017). Προτεραιότητα των γονέων είναι το παιδί τους να βρίσκεται σε ένα ασφαλές και καθαρό περιβάλλον (Ρέντζου, 2013), που θα το βοηθήσει να αναπτυχθεί σωστά, να κοινωνικοποιηθεί και να είναι χαρούμενο και ευχαριστημένο (Μαλικώση- Λοΐζου, 2001). Σπουδαίο ρόλο επίσης παίζει η προσωπικότητα του παιδαγωγού ως εκπαιδευτικού αλλά και ως ατόμου. Σε αυτό μεταξύ των άλλων περιλαμβάνεται η εκπαίδευσή του και οι παιδαγωγικές ικανότητες για να ασκεί το επάγγελμά του. Οι γονείς θεωρούν σημαντικό προσόν στον εκπαιδευτικό, το αν μπορεί να συνεργαστεί με τους άλλους, αν συμμετέχει στην διαμόρφωση του παιδαγωγικού προγράμματος και αν ενισχύει την συνεργασία με τους γονείς (Perrenoud, 1999). Για να υπάρξει συνεργασία πρέπει να συνυπάρξει ο αμοιβαίος σεβασμός, η εμπιστοσύνη, η αποδοχή του μορφωτικού και πολιτισμικού υπόβαθρου της οικογένειας, η ίση μεταχείριση όλων των οικογενειών (Σακελλαρίου, 2008). Τα παραπάνω στοιχεία πρέπει να διέπουν αμφίδρομα τόσο τις σχέσεις παιδαγωγού- οικογένειας, όσο και τις σχέσεις διοίκησης- οικογένειας και διοίκησης- παιδαγωγού.

Σε μια δημοκρατική κοινωνία είναι δικαίωμα και υποχρέωση των γονιών να συμμετέχουν ενεργά στη ζωή του σχολείου. Όσο για τους παιδαγωγούς, πρέπει να δέχονται και να χρησιμοποιούν την «πρώτη γνώση» που φέρνουν τα παιδιά από την οικογένεια γιατί επηρεάζει το παιδί σε σχέση με το σχολείο (Λαλούμη – Βιδάλη, 2008).

Μια δημιουργική συνεργασία σχολείου –οικογένειας, βοηθάει τα παιδιά και στο σπίτι και στο σχολείο, γιατί πρώτα απ'όλα νιώθουν ασφάλεια και παρουσιάζουν πρόοδο σε όλους τους τομείς (Μερκούρη & Σταμάτης, 2009). Κυρίως μαθαίνουν να συνεργάζονται και τα ίδια με την παιδαγωγό και τα άλλα παιδιά (Σαμαρά, 2010) και

αναπτύσσουν το αίσθημα της αυτοεκτίμησης (Epstein, Sanders, Simon, Clark Salinas, Rodriguez Jansorn & Vanvoorhis, 2002).

Η συνεργασία με το σχολείο βοηθάει και τους γονείς να κατανοήσουν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και τους στόχους του (Robson, 1996). Να αντιληφθούν ή να ενημερωθούν από τον παιδαγωγό πιο γρήγορα για λανθάνουσες συμπεριφορές των παιδιών τους ή για εκκολαπτόμενα προβλήματα. Κοινωνικοποιούνται οι ίδιοι, συνεργάζονται με τους άλλους γονείς (Epstein et all, 2002) και καλυτερεύουν οι σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας (Σαμαρά, 2010). Πολλές χώρες προβλέπουν την εκπροσώπηση των γονέων σε συμβούλια, συλλόγους κ.α. σαν έναν τρόπο συμμετοχής σε κέντρα αποφάσεων για το συμφέρον του παιδιού (Ματσόπουλος, 2005).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Επισκόπηση Βιβλιογραφίας

Στην βιβλιογραφία καταγράφονται έρευνες που αναφέρονται στους παιδικούς σταθμούς και την συμβολή τους στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα. Στην συνέχεια παρατίθενται ορισμένες από τις έρευνες που μελετήθηκαν για την εκπόνηση της εργασίας αυτής.

Σε μια κοινωνία που αλλάζει, δεν μένει ανεπηρέαστη η οικογένεια. Εκτός από την μορφή – από παραδοσιακή σε πυρηνική και μονογονεϊκή – η οικογένεια έρχεται σε επαφή με άλλες κουλτούρες, πολιτισμούς, ήθη και έθιμα, κινδύνους, εξαρτήσεις, οικονομικές δυσκολίες, που πρέπει να διαχειριστεί ο γονέας και να αναπροσδιορίζει τον ρόλο του συνέχεια. Οικογένειες που έχουν πολλά προβλήματα και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ζουν δεν είναι εύκολες, βρίσκονται στην κατηγορία υψηλού κινδύνου για να παρουσιάσουν τα παιδιά τους προβλήματα τόσο γνωστικά όσο και συμπεριφοράς.

Το πρόγραμμα Family Development Research Program (Ερευνητικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Οικογένειας) διεξήχθη στις Η.Π.Α. και σκοπό είχε να βελτιωθεί η ζωή των παιδιών με ποιοτική προσχολική φροντίδα και να δημιουργηθεί ένα μόνιμο

περιβάλλον στην οικογένεια για την ανάπτυξη του παιδιού. Γι αυτόν τον λόγο, στόχο είχε την εκπαίδευση των γονιών και όχι των παιδιών. Συμμετείχαν εκατόν οκτώ οικογένειες με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, με την ηλικία της μητέρας να κυμαίνεται στα 18 έτη, χωρίς ιδιαίτερη μόρφωση και χωρίς επαγγελματική εμπειρία. Στο 85% του δείγματος οι οικογένειες ήταν μονογονεϊκές και οι περισσότερες ήταν οικογένειες μαύρων. Οι στοχευμένες υπηρεσίες διατροφής, υγείας, ασφάλειας και εκπαίδευσης δόθηκαν στις οικογένειες για το χρονικό διάστημα πριν την γέννηση και ώσπου το παιδί έγινε 5 χρόνων. Το πρόγραμμα βασίστηκε σε δραστηριότητες και παιχνίδια ανάλογα με το γνωστικό στάδιο του παιδιού, σύμφωνα με τον Piaget, τεχνικές ανάπτυξης του προφορικού λόγου, σύμφωνα με τον Bernstein, καλλιέργησαν την εμπιστοσύνη και την ελευθερία, σύμφωνα με τα αναπτυξιακά στάδια του Erikson και την ελευθερία επιλογής και την δημιουργικότητα των παιδιών, σύμφωνα με τον Dewey. Ως τον 6^ο μήνα του παιδιού, η μητέρα μάθαινε να εκπαιδεύει η ίδια το παιδί και συγχρόνως αποκτούσε αυτοπεποίθηση. Μετά τον 6^ο μήνα το παιδί πήγαινε σε ειδικά διαμορφωμένο παιδικό σταθμό με προσωπικό που είχε εκπαιδευτεί για δύο εβδομάδες ετησίως. Όταν τα παιδιά έγιναν 36 μηνών δημιουργήθηκε ομάδα ελέγχου για μέτρο σύγκρισης και όταν τα παιδιά έγιναν 60 μηνών, το πρόγραμμα διακόπηκε. Αξιίζει να σημειώσουμε ότι το πρόγραμμα τελείωσαν 82 οικογένειες. Μετά 10 χρόνια οι ερευνητές ήρθαν σε επαφή με 65 οικογένειες του προγράμματος και 54 οικογένειες της ομάδας ελέγχου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ενώ τα οικονομικά τους και οι συνθήκες διαβίωσής τους δεν καλυτέρευαν, είχαν θετικά αποτελέσματα στην συμπεριφορά, στις στάσεις και στις αξίες της οικογένειας, καθώς και στην ενότητά της. Επίσης θεωρούσαν το σχολείο σημαντικό κομμάτι της ζωής τους και δεν είχαν αποκλίνουσες συμπεριφορές, σε αντίθεση με το δείγμα. Οι ερευνητές κατέληξαν ότι η παροχή ποιοτικής προσχολικής εκπαίδευσης σε συνδυασμό με την σωστή και γεμάτη ερεθίσματα ανατροφή από την οικογένεια απέτρεψε την νεανική παραβατικότητα (Lally, Mangione & Honig 1988).

Μια αντίστοιχη έρευνα για παιδιά φτωχών οικογενειών Αφρο-Αμερικάνων, που έγινε πάλι στις Η.Π.Α. το 1960 και τα αποτελέσματά της καταγράφηκαν 40 χρόνια μετά και αναλύθηκαν από τον James Heckman (2009), αναδεικνύει την σημαντικότητα της προσχολικής εκπαίδευσης και αγωγής ως προς την πορεία και επιτυχία του ανθρώπου και πόσο συμφέρει μακροπρόθεσμα τους χρηματοδότες εκπαιδευτικών προγραμμάτων (στις Η.Π.Α) και το κράτος, να επενδύουν στην

προσχολική εκπαίδευση. Ο Heckman μελέτησε τα δεδομένα πειράματος του High/Scope Perry, πρόγραμμα για έγκαιρη παρέμβαση στις ζωές μειονεκτούντων παιδιών, ηλικίας 3-5 χρόνων, μέσω της προσχολικής εκπαίδευσης, που έγινε την δεκαετία του '60. Οι ερευνητές παρακολούθησαν 128 παιδιά σε διάστημα 40 χρόνων και συνέλεξαν πληροφορίες σε σχέση με τα κέρδη, την απασχόληση, την εκπαίδευση, το έγκλημα και άλλους τομείς της ζωής τους σε διαφορετικές ηλικίες. Η μελέτη παρουσιάζει αυστηρές εκτιμήσεις του ρυθμού απόδοσης και της αναλογίας οφέλους προς το κόστος του προγράμματος Perry. Το συμπέρασμα ήταν ότι τα παιδιά που είχαν φοιτήσει σε δομές προσχολικής εκπαίδευσης είχαν περισσότερες επιτυχίες στις σπουδές τους και στην επαγγελματική σταδιοδρομία τους, βγάζοντας περισσότερα χρήματα. Κυρίως δεν εγκατέλειπαν το σχολείο και το μεγαλύτερο κέρδος ερχόταν από παιδιά φτωχών οικογενειών. Υπολόγισαν ότι για κάθε δολάριο, που επενδύθηκε από το κράτος για κάθε παιδί στο πρόγραμμα, η απόδοση στην κοινωνία ήταν 7%-10% ετησίως.

Όπως υποστηρίζουν και οι Κωνσταντίνου & Σταθάκης (2016), *η διαμόρφωση του χαρακτήρα των παιδιών, έχει σαν αρχή την βρεφική κιόλας ηλικία και όχι την νηπιακή-προσχολική όπως πιστεύονταν στο παρελθόν. Στις μέρες μας η παραπάνω θέση έχει ιδιαίτερη απήχηση στους γονείς δημιουργώντας ολοένα και περισσότερες προσδοκίες για τις δομές προσχολικής αγωγής (σελ.490). Στη μελέτη τους με θέμα «Δημοτικοί Παιδικό Σταθμοί: Εκπαίδευση ή φύλαξη; Απόψεις γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας από 12 μηνών ως 5 ετών» , καταγράφονται οι απόψεις των γονέων για τις προσφερόμενες και τις ζητούμενες υπηρεσίες δημοτικών παιδικών σταθμών της Αττικής, καθώς και ποιο από τα δύο- την εκπαίδευση ή την φροντίδα- θεωρούν πιο σημαντικό. Μοιράστηκαν 85 ερωτηματολόγια με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και επιστράφηκαν 48. Τα αποτελέσματα της έρευνας οδηγούν στα ακόλουθα συμπεράσματα: Οι γονείς των βρεφών είναι ευχαριστημένοι από τις παροχές φροντίδας και γνώσεων των δημοτικών παιδικών σταθμών καθώς και από την υλικοτεχνική υποδομή. Οι γονείς των μεγαλύτερων παιδιών αν και είναι στην πλειοψηφία τους ευχαριστημένοι από την υλικοτεχνική υποδομή, δεν είναι το ίδιο ευχαριστημένοι από την παροχή εκπαίδευσης. Βλέπουμε ότι όσο μεγαλώνει το παιδί, οι γονείς αποζητούν εκπαίδευση και αγωγή ενώ όταν είναι μικρό θέλουν φροντίδα.*

Η Κουτλεμάνη (2017), στην διπλωματική της εργασία « *Η παρεχόμενη γενική και ειδική αγωγή και φροντίδα σε προσχολικά κέντρα. Μια προσέγγιση από τη μεριά των*

παιδαγωγών της Δυτικής Μακεδονίας», ερευνά το επίπεδο της ποιότητας της αγωγής και φροντίδας που παρέχεται σε δημοτικούς παιδικούς σταθμούς της Δυτικής Μακεδονίας και κατά πόσο έχουν πρόσβαση και ίσες ευκαιρίες παιδιά με ειδικές ανάγκες σε σχολεία όπου φοιτούν και παιδιά χωρίς ειδικές ανάγκες. Η έρευνα είναι ποσοτική με δομημένο ερωτηματολόγιο που δόθηκε στις παιδαγωγούς σε ηλεκτρονική μορφή. Ορίζει ως προϋποθέσεις για ποιοτικό πρόγραμμα προσχολικής αγωγής και φροντίδας, την ασφάλεια του φυσικού χώρου, το αναλυτικό πρόγραμμα, την αναλογία παιδιών/ προσωπικού, το μέγεθος της ομάδας, την συνεργασία με την κοινότητα. Συμπληρώθηκαν 100 ερωτηματολόγια. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι α. προϋποθέσεις που δεν μπορούν να ρυθμιστούν από κανονισμούς λειτουργίας όπως αλληλεπίδραση παιδαγωγών- παιδιών, συμπεριφορά παιδαγωγών, μαθησιακές ευκαιρίες στα παιδιά, συνεργασία γονέων –παιδαγωγών, δυνατότητα εισόδου στις δομές αυτές παιδιών με διαφορετικές ικανότητες, πληρούνται στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό καθιστώντας τις μονάδες ποιοτικές. Σε αυτό μεγάλο και καθοριστικό ρόλο παίζουν οι εργαζόμενοι σε αυτές τις μονάδες. β. προϋποθέσεις που ρυθμίζονται από κρατικούς φορείς, όπως η αναλογία παιδιών- παιδαγωγών, ο αριθμός παιδιών στην τάξη, η εξειδικευμένη εκπαίδευση και κατάρτιση των παιδαγωγών, η επιμόρφωση των παιδαγωγών, το μη μεταβαλλόμενο προσωπικό δεν πληρούνται στον απόλυτο βαθμό με αποτέλεσμα να μειώνονται οι παροχές και η ποιότητά τους. Τελικό συμπέρασμα είναι ότι παρέχεται ποιοτική προσχολική αγωγή και φροντίδα στους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς της Δυτικής Μακεδονίας, σε αντίθεση με αντίστοιχα αποτελέσματα ερευνών σε Αθήνα, Ιωάννινα και Βόλο. Προσπαθώντας η ερευνήτρια να δώσει μια πρώτη απάντηση στα διαφορετικά αποτελέσματα βάζει το στοιχείο της εντοπιότητας των παιδαγωγών στις μικρές πόλεις και ότι παρέχουν –για αυτά που τους αναλογούν- ποιοτική προσχολική αγωγή γιατί θέλουν κοινωνική και επαγγελματική καταξίωση από τους συντοπίτες τους. Επίσης στις μικρές πόλεις είναι πιο εύκολο να διαχειριστεί ο δήμος την κτιριακή υποδομή και το παιδαγωγικό και εποπτικό υλικό.

Έξη χρόνια νωρίτερα, τα αποτελέσματα της Ρέντζου (2011), στην έρευνά της σε βρεφικούς και παιδικούς σταθμούς διαφόρων φορέων, της πόλης των Ιωαννίνων, ήταν απογοητευτικά για την ποιότητα παροχών σε αγωγή και φροντίδα. Στην διδακτορική της διατριβή « *Αξιολόγηση της ποιότητας της παρεχόμενης αγωγής και φροντίδας σε προσχολικά κέντρα. Μια προσέγγιση από την μεριά του ερευνητή, των*

παιδαγωγών και των γονέων», τα δεδομένα της έρευνας επιβεβαίωσαν προηγούμενα ερευνητικά δεδομένα τόσο της Ελλάδας όσο και του εξωτερικού ότι ο παιδικός σταθμός θεωρείται πρώτα θεσμός παροχής φροντίδας και μετά θεσμός παροχής αγωγής. Διαπιστώνεται ότι δεν τηρούνται οι αναλογίες παιδιών –παιδαγωγών και ο αριθμός παιδιών της ομάδας. Η αλληλεπίδραση των βρεφονηπιοκόμων με τα παιδιά στηρίζεται στην φροντίδα, στην διαμόρφωση και στον έλεγχο της συμπεριφοράς τους και όχι στην εκπαίδευσή τους. Επίσης οι βρεφονηπιοκόμοι βασίζονται στην εμπειρία τους και όχι σε θεωρητικό υπόβαθρο και ένας λόγος γι αυτό είναι ότι δεν επιμορφώνονται τακτικά πάνω στις σύγχρονες αντιλήψεις της παιδαγωγικής και της ψυχολογίας. Οι τάξεις βρεφών και νηπίων που ανήκαν σε φορείς και ιδιώτες παρείχαν καλύτερης ποιότητας παροχές από τις τάξεις που ανήκαν στον δήμο. Οι τάξεις βρεφών παρείχαν καλύτερη αγωγή και φροντίδα από τις τάξεις των νηπίων. Έχει επικρατήσει η άποψη και στην πολιτεία και στους γονείς ότι ο παιδικός /βρεφικός σταθμός είναι για να φυλάει και να φροντίζει το παιδί που η μητέρα του δουλεύει. Για τους γονείς είναι σημαντική η ασφαλής και υγιεινή φροντίδα και η αλληλεπίδραση των βρεφονηπιοκόμων με τα παιδιά.

Η Σπανοπούλου (2010) στην διπλωματική της με θέμα «*Η γνωριμία με τον « άλλον» από παιδιά προσχολικής εκπαίδευσης με τη συμμετοχή τους στην ψηφιακή κοινότητα e- twinning: Διαπιστώσεις- προοπτικές*», διαπιστώνει ότι με την συνεργασία αλλόγλωσσων μητέρων και χρησιμοποιώντας τις πρώτες γνώσεις που φέρνουν τα παιδιά από το σπίτι μπορεί να δημιουργηθεί το κατάλληλο διαπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον. Σκοπός της έρευνας ήταν ο καθορισμός μέσων και εργαλείων διαπολιτισμικής γνωριμίας για παιδιά προσχολικής εκπαίδευσης. Το ερευνητικό ερώτημα πώς μπορεί ένα project για την λογοτεχνία στο πλαίσιο της ψηφιακής κοινότητας e- twinning να προωθήσει τους κριτικούς διαπολιτισμικούς γραμματισμούς στο Νηπιαγωγείο επιλέχθηκε λόγω των πολλών παιδιών πολιτισμικών ομάδων που φοιτούσαν στο σχολείο επιλογής της έρευνας – κλασικό τμήμα του νηπιαγωγείου Δομοκού-και θεωρώντας τη λογοτεχνία βασικό μέσο διαπολιτισμικής γνωριμίας. Επιπλέον επιλέχθηκε το εργαλείο της ψηφιακής κοινότητας e-twinning επειδή θα υπήρχε συνεργασία με σχολεία της Πολωνίας και της Βουλγαρίας- χώρες καταγωγής πολλών μητέρων των παιδιών του δείγματος. Διαπιστώθηκε ότι υπήρχε ενδιαφέρον των παιδιών να γνωριστούν με παιδιά από άλλες χώρες με μέσο το παραμύθι. Στο project με τίτλο «The Story Box» τα θέματα των παραμυθιών

καθορίζονταν με ηλεκτρονική αλληλογραφία ανάμεσα στα συνεργαζόμενα σχολεία και ήταν κοινά για όλους. Στη συνέχεια τα παιδιά κάθε σχολείου συνεργάζονταν για να δημιουργήσουν εικονογραφημένα βιβλία με τη δική τους εκδοχή των παραμυθιών, τα οποία έστελναν ταχυδρομικά στα σχολεία συνεργασίας μόλις τα ολοκλήρωναν. Στο project “Travelling with a fairytale” υπήρξε ηλεκτρονική ανταλλαγή παραμυθιών και γνωριμία των παιδιών μέσω των παραμυθιών των χωρών τους. Αποτέλεσμα να αναπτυχθεί η ηλεκτρονική αλληλογραφία μεταξύ των σχολείων για ποικίλα θέματα. Επίσης έγινε υλοποίηση πρότασης της Ελληνίδας νηπιαγωγού και της Ρουμάνας συναδέλφου της για διεξαγωγή project με το όνομα “ Magic Tales” όπου δημιουργήθηκαν και ανταλλάχθηκαν ηλεκτρονικά, ιστορίες από τα παιδιά, συζητήθηκαν μέσω e-mails και επηρέασαν ποικιλότροπα την πρακτική και τις δραστηριότητες των παιδιών της τάξης καθώς και τη σχέση του νηπιαγωγείου με την ευρύτερη κοινότητα. Βοηθητικά πήραν μέρος αλλόγλωσσες μητέρες των νηπίων. Τα παιδιά ταυτοποίησαν γράμματα από τις διάφορες γλώσσες, έψαξαν σε λεξικό, χρησιμοποίησαν τον υπολογιστή, μετέφρασαν το περιεχόμενο των εικαστικών τους δημιουργιών στις άλλες γλώσσες για να το καταλάβουν τα άλλα παιδιά, έγραψαν τα ονόματά τους σε άλλη γλώσσα, ήρθαν σε επαφή με τις γλωσσικές κοινότητες των μητέρων τους, ήρθαν σε επαφή με άλλα πολιτιστικά στοιχεία των χωρών, όπως μουσική, χορός, τρόπος ζωής, ήθη και έθιμα, επαγγέλματα. Έμαθαν ότι υπάρχει μετανάστευση και σε άλλες χώρες, είδαν φωτογραφίες παιδιών από άλλες χώρες και « ανακάλυψαν» ότι μοιάζουν, γνώρισαν πόλεις και τις συνέκριναν με τις δικές τους. Οι γλώσσες των « άλλων» έγιναν ισάξιες με την κυρίαρχη ελληνική καθώς τις χρησιμοποίησαν τακτικά στα πλαίσια του ημερήσιου προγράμματος του νηπιαγωγείου και τις βίωσαν ως μέσα επικοινωνίας και δημιουργίας.

Από τα συμπεράσματα των ερευνών φαίνεται πόσο σημαντικές είναι οι εμπειρίες που παίρνει το παιδί τα πρώτα έξι χρόνια της ζωής του. Η φοίτηση σε ολοήμερες δομές αγωγής και φροντίδας του προσφέρουν αυτά τα στοιχεία που θα το βοηθήσουν όχι μόνο στην μετέπειτα σχολική ζωή του αλλά γενικότερα σε όλους τους τομείς της ενήλικης ζωής του (Azzi- Lessing, 2009). Η επένδυση σε ποιοτικά προγράμματα προσχολικής αγωγής και φροντίδας φέρνει κοινωνικό και οικονομικό κέρδος στην κοινωνία (Azzi- Lessing, 2009· Lynch, 2007). Οι γονείς αν και μερικά χρόνια πριν, ζητούσαν μόνο ασφαλή φροντίδα για το παιδί τους –βρέφος ή νήπιο- από τον παιδικό σταθμό, σήμερα θέλουν μεν φροντίδα για τα βρέφη αλλά και εκπαίδευση για τα

νήπια. Ό,τι έγκειται στην άγραφη δικαιοδοσία των εργαζομένων σχετικά με την εκπαιδευτική διαδικασία, την αλληλεπίδραση με τα παιδιά, τις σχέσεις με τους γονείς, δεν μπορεί να μετρηθεί γιατί δεν υπάρχει καταγεγραμμένο σε κανονισμό του κράτους και δεν υπάρχει σύστημα αξιολόγησης. Ό,τι υπάρχει υπό μορφή νόμου, συνήθως δεν τηρείται, όπως αναλογία παιδιών – παιδαγωγών, μέγιστος αριθμός παιδιών στην τάξη. Η συμπερίληψη ευάλωτων ομάδων δεν είναι θεσμοθετημένη αλλά υπάρχουν ελπιδοφόρα δείγματα από την δουλειά των εργαζομένων. Οι παιδαγωγοί αν και δεν επιμορφώνονται υποχρεωτικά στα σύγχρονα προγράμματα προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης και στις σύγχρονες τάσεις της ψυχολογίας, δείχνουν με τις πρακτικές τους ότι ενημερώνονται γι αυτά και τα εφαρμόζουν στην τάξη τους. Η μη ύπαρξη κεντρικού παιδαγωγικού προγράμματος στους παιδικούς σταθμούς δεν είναι κατ'ανάγκη τροχοπέδη στην εφαρμογή καινοτόμων και σύγχρονων παιδαγωγικών μεθόδων. Η εμπειρία δείχνει ότι και εκεί που υπάρχει αναλυτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα και σύμβουλοι για να το καθοδηγούν και να το ελέγχουν, τα αποτελέσματα εξαρτώνται κατά κύριο λόγο από την προθυμία των εκπαιδευτικών να το εφαρμόσουν. Η συμμετοχή των γονέων – όπου και με όποια μορφή γίνεται- είναι πάντα προς το καλό των παιδιών και των οικογενειών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Μεθοδολογία της έρευνας

4.1. Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθούν οι απόψεις και οι αντιλήψεις των γονέων που τα παιδιά τους φοιτούν στους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς σε σχέση με την φροντίδα και την αγωγή/ εκπαίδευση καθώς και την συνεργασία τους με το σχολείο και την συμμετοχή τους στην λήψη αποφάσεων για την λειτουργία του και το παρεχόμενο έργο του. Όλα αυτά εξετάζονται μαζί με το μορφωτικό επίπεδο των γονιών, την ηλικία τους, τον αριθμό των παιδιών τους και την χώρα καταγωγής τους.

Ζητήθηκε η άποψή τους, από την εμπειρία τους, για τα παρακάτω τρία ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποιοι είναι οι λόγοι που επέλεξαν τους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς σε σχέση: με το πρόγραμμα προσχολικής αγωγής και φροντίδας, με την εμπιστοσύνη σε δομές του δήμου ή με οικογενειακούς και οικονομικούς λόγους.
2. Ποιες παροχές φροντίδας και εκπαίδευσης που προσφέρει ένας δημοτικός παιδικός σταθμός θεωρούν οι ίδιοι πιο σημαντικές και τι καθορίζει κατά την γνώμη τους ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης.
3. Αν υπάρχει συμμετοχή τους στην λειτουργία των παιδικών σταθμών και στη λήψη αποφάσεων για την λειτουργία τους, σε σχέση με το ποιες δραστηριότητες θεωρούν ότι προάγουν την συμμετοχή και την συνεργασία των γονιών με τον παιδικό σταθμό.

4.2. Μεθοδολογικό πλαίσιο

Οι έρευνες ορίζονται ως ποιοτικές ή ποσοτικές. Η ποιοτική έρευνα απαντά κυρίως στα ερωτήματα «πώς» και «γιατί», ενώ η ποσοτική στα ερωτήματα «πόσο» και «ποιος» (Ιωσηφίδης, 2003). Ο στόχος της ποιοτικής έρευνας είναι η ανάλυση των συγκεκριμένων περιπτώσεων και όχι η γενίκευση των συμπερασμάτων που προήλθαν από την ανάλυση των συγκεκριμένων περιπτώσεων σε έναν ευρύτερο πληθυσμό (Κατσίης, Παράδοση Μαθήματος Μ.Π.Σ., 26 Οκτωβρίου 2016).

Για την παρούσα μελέτη επιλέχθηκε η ποσοτική έρευνα και σαν εργαλείο χρησιμοποιήθηκε το γραπτό ανώνυμο ερωτηματολόγιο. Αυτή η μορφή διευκολύνει τους γονείς να απαντήσουν άνετα, γρήγορα και ανώνυμα. Συγχρόνως διευκολύνει και τον ερευνητή να συλλέξει γρήγορα και αποδοτικά τα δεδομένα της έρευνας (Νικολακάκη, Μωραΐτη & Δώσσα, 2010).

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από τέσσερα μέρη. Στο πρώτο μέρος με 7 ερωτήσεις, συλλέγονται τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος ως προς το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, το επίπεδο εκπαίδευσης, την εργασιακή κατάσταση, την χώρα καταγωγής τους, τον αριθμό των παιδιών τους ανά εκπαιδευτική βαθμίδα. Στο δεύτερο μέρος με 6 ενότητες ερωτήσεων, συγκεντρώνονται στοιχεία για τους λόγους επιλογής των δημοτικών παιδικών σταθμών. Γίνεται συλλογή στοιχείων για το πόσα χρόνια πάει το παιδί τους σε βρεφικό / παιδικό σταθμό του δήμου, αν έχουν παιδί που πήγαινε ή πάει σε ιδιωτικό

βρεφικό/ παιδικό σταθμό, αν τα παιδιά τους πάνε σε άλλες δομές απασχόλησης του δήμου. Αξιολογούν τους λόγους που στέλνουν το παιδί τους σε παιδικό σταθμό, τους λόγους που το στέλνουν σε δημοτικό παιδικό σταθμό, τους λόγους που δεν το έστειλαν νηπιαγωγείο. Στο τρίτο μέρος με 3 ενότητες ερωτήσεων, αξιολογούν τις παροχές φροντίδας, αγωγής και εκπαίδευσης καθώς και τους στόχους ενός σύγχρονου προγράμματος προσχολικής εκπαίδευσης. Τέλος στο τέταρτο μέρος με 5 ενότητες ερωτήσεων, καταγράφονται: οι απόψεις τους για το ποιες δράσεις βοηθούν την συνεργασία με τον παιδικό σταθμό και την συμμετοχή τους στην λειτουργία του και στην δυνατότητα λήψης αποφάσεων από αυτούς, αν συμμετέχουν οι ίδιοι και σε ποιους λόγους οφείλεται η μη συμμετοχή των γονιών.

Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει 21 ενότητες ερωτήσεων κλειστού τύπου, και στηρίζονται στην 5βάθμια κλίμακα Likert. Επιλέχθηκαν οι κλειστού τύπου ερωτήσεις γιατί περιορίζουν την ελευθερία του δείγματος και απαντώνται γρήγορα. Η σύνταξη του ερωτηματολογίου έγινε μετά την βιβλιογραφική έρευνα και τις προτεινόμενες προτάσεις των ερευνητών για περαιτέρω έρευνα.

Για την έρευνα επιλέχθηκαν οι δημοτικοί παιδικοί σταθμοί του Δήμου Καλλιθέας Αττικής. Ο Δήμος Καλλιθέας έχει 10 παιδικούς σταθμούς. Από αυτούς οι 3 είναι βρεφικοί, ο ένας βρεφονηπιακός και οι 6 παιδικοί. Επιλέχθηκαν οι παιδικοί και συγκεκριμένα οι γονείς που τα παιδιά τους πηγαίνουν προνήπιο (ηλικίας 4,5-5 χρονών). Θέλαμε το δείγμα να έχει εμπειρία από τις παροχές που έχει ήδη πάρει από τους δημοτικούς βρεφικούς/παιδικούς σταθμούς. Πολλά παιδιά φοιτούν στους βρεφικούς σταθμούς πριν έρθουν στους παιδικούς, οπότε οι γονείς έχουν άποψη για την ολική προσφορά των σταθμών σε φροντίδα και αγωγή προς τα παιδιά και τις οικογένειές τους. Επίσης τα παιδιά θα φοιτήσουν την επόμενη χρονιά στο νηπιαγωγείο και οι γονείς μπορούν να έχουν άποψη για τις παροχές σε εκπαίδευση που προσφέρει ο παιδικός σταθμός.

Η συλλογή των δεδομένων έγινε στο τέλος του Δεκέμβρη του 2017, πριν κλείσουν οι παιδικοί σταθμοί για τις γιορτές των Χριστουγέννων. Το κάθε ερωτηματολόγιο συνοδευόταν από ενημερωτική επιστολή με την παρουσίαση της ερευνήτριας, της επιβλέπουσας καθηγήτριας και του Πανεπιστημίου. Αναφερόταν ο λόγος που γινόταν η έρευνα και το θέμα της. Υπήρχε η διευκρίνιση ότι υπάρχει ανωνυμία αυτού που απαντάει και ευχαριστήριο μήνυμα για την βοήθειά του.

Δόθηκαν συνολικά 132 ερωτηματολόγια στους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς από την ερευνήτρια. Προηγουμένως είχαμε πάρει έγκριση από τον πρόεδρο του Νομικού Προσώπου και είχαμε επικοινωνήσει προσωπικά με τις υπεύθυνες των παιδικών σταθμών και τις παιδαγωγούς των τμημάτων των προνηπίων, οι οποίες έδωσαν τα ερωτηματολόγια στους γονείς.

Συγκεντρώθηκαν 109 ερωτηματολόγια. Η στατιστική επεξεργασία των ερωτηματολογίων έγινε με το πρόγραμμα SPSS.

4.3. Αξιοπιστία και Εγκυρότητα

Στις παιδαγωγικές επιστήμες χρησιμοποιούμε την εμπειρική έρευνα γιατί μας βοηθάει να εδραιώσουμε την δική μας θεωρία τεκμηριωμένη. Στην εμπειρική έρευνα γίνεται συλλογή και ανάλυση δικών της πρωτογενών δεδομένων. Η αξιοπιστία και η εγκυρότητα είναι δυο βασικές ιδιότητες, οι οποίες θα πρέπει να πληρούνται στη διεξαγωγή κάθε εμπειρικής έρευνας.

Αξιοπιστία είναι όταν επαναλαμβάνουμε την διαδικασία μέτρησης αποτελεσμάτων και παίρνουμε παρόμοια αποτελέσματα. Εγκυρότητα συμβαίνει όταν καταγράφουμε αυτό που πράγματι επιθυμούμε να μετρήσουμε. Μεταξύ των δύο ιδιοτήτων, η εγκυρότητα θεωρείται ως η πιο σημαντική. Συνήθως τα έγκυρα δεδομένα είναι και αξιόπιστα. Αντιθέτως τα αξιόπιστα αποτελέσματα δεν είναι και έγκυρα (Κατσής, Παράδοση Μαθήματος Μ.Π.Σ., 23 Νοεμβρίου 2016).

Η διαδικασία ελέγχου της εγκυρότητας που επιλέχθηκε για την παρούσα έρευνα είναι της Φαινομενικής εγκυρότητας (face validity), όπου ο ερευνητής επιλέγει τυχαία ένα μικρό υποσύνολο του δείγματος και λαμβάνει τις απόψεις –απαντήσεις του σε σχέση με πιθανά προβλήματα εγκυρότητας. Αυτό το δείγμα αποκλείεται από την επόμενη διαδικασία της έρευνας. Το ερωτηματολόγιο δόθηκε σε 7 μητέρες, στις αρχές του Δεκεμβρίου του 2017. Θέλαμε να ελέγξουμε την σαφήνεια των οδηγιών και των ερωτήσεων και την κατανόησή τους από τους γονείς. Επίσης τους προτρέψαμε να μας διορθώσουν όπου θεωρούσαν ότι έπρεπε. Οι παρατηρήσεις τους έγιναν δεκτές και έγιναν οι απαραίτητες διορθώσεις για την τελική μορφή του ερωτηματολογίου.

Για τον έλεγχο της αξιοπιστίας του ερωτηματολογίου, για την επαλήθευση δηλαδή της ικανότητάς του να δίνει τα ίδια αποτελέσματα κάτω από τις ίδιες συνθήκες, εφαρμόστηκε ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach alpha. Ο δείκτης αυτός παίρνει τιμές στο διάστημα [0,1] και οι τιμές κοντά στο μηδέν, δηλώνουν έλλειψη αξιοπιστίας. Για να θεωρηθεί ως αξιόπιστο ένα ερωτηματολόγιο θα πρέπει ο δείκτης αυτός να έχει τιμή μεγαλύτερη από 0,7 (για έρευνες μικρού εύρους – μικρό δείγμα – και η τιμή 0,6 είναι αποδεκτή). Στην παρούσα έρευνα μετά τον έλεγχο αξιοπιστίας προέκυψε ότι ο συντελεστής Cronbach's Alpha είναι ίσος με 0,825 . Η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου είναι υψηλή.

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,825	,844	76

4.4. Περιορισμοί της έρευνας

Ένας από τους περιορισμούς της έρευνας είναι ότι λόγω της χαμηλής συμμετοχής των γονέων στον Σύλλογο Γονέων των παιδικών σταθμών και ότι οι γονείς στους οποίους απευθυνθήκαμε δεν έχουν προλάβει τον Κανονισμό Λειτουργίας που στο Διοικητικό Συμβούλιο εκπροσωπούνταν από εκπρόσωπό τους και αναπληρωματικό εκπρόσωπο, οι απαντήσεις που αναφέρονται στη λήψη απόφασης και συμμετοχή στα όργανα διοίκησης, ίσως να μην είναι αντιπροσωπευτικές λόγω άγνοιας του τωρινού θεσμικού πλαισίου.

Περιορισμός τίθεται και ως προς την φοίτηση των προνηπίων στο νηπιαγωγείο, λόγω άγνοιας τους για τις ηλικίες που μπορούν να φοιτήσουν στο νηπιαγωγείο και της διαδικασίας επιλογής τους.

Περιορισμός τίθεται και ως προς την κατανόηση εννοιών από αλλόγλωσσους γονείς.

4.5. Στατιστική επεξεργασία

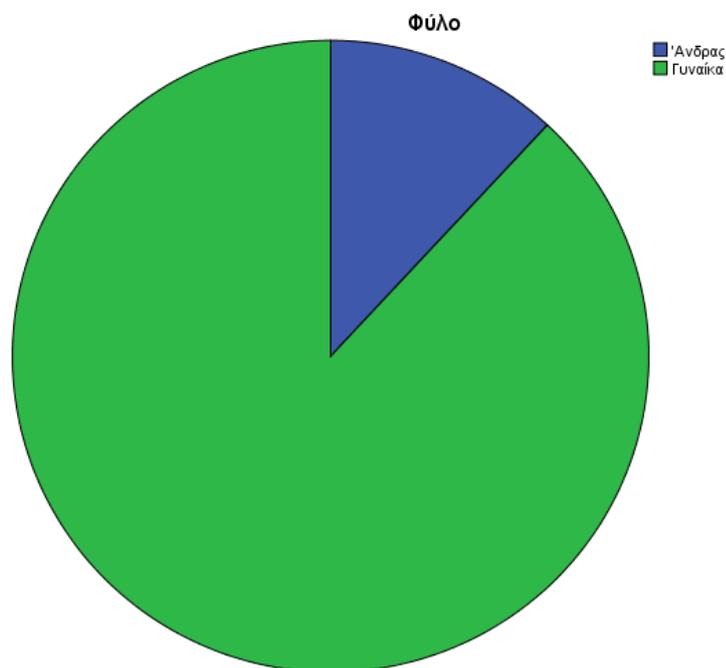
Ενότητα I

Το δείγμα της έρευνας

Α1. Φύλο

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Άνδρας	13	11,9	11,9	11,9
Γυναίκα	96	88,1	88,1	100,0
Total	109	100,0	100,0	

Στην έρευνα συμμετείχαν 109 άτομα εκ των οποίων τα 13 (11,9%) ήταν άνδρες, και τα 96 (88,1%) ήταν γυναίκες.

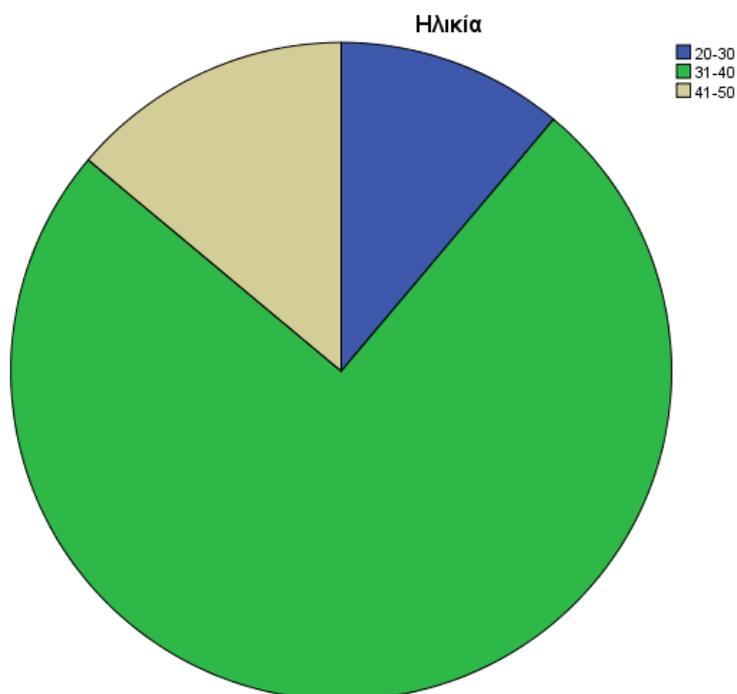

Εικόνα 1- Γράφημα 1: Φύλο γονέων

A2. Ηλικία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	20-30	12	11,0	11,1	11,1
	31-40	81	74,3	75,0	86,1
	41-50	15	13,8	13,9	100,0
	Total	108	99,1	100,0	
Missing	System	1	,9		
	Total	109	100,0		

Το 75% των ερωτηθέντων βρίσκεται στην ηλικία 31-40 χρονών, το 13,9% μεταξύ 41-50 χρονών και το 11,1% μεταξύ 20-30 χρονών.

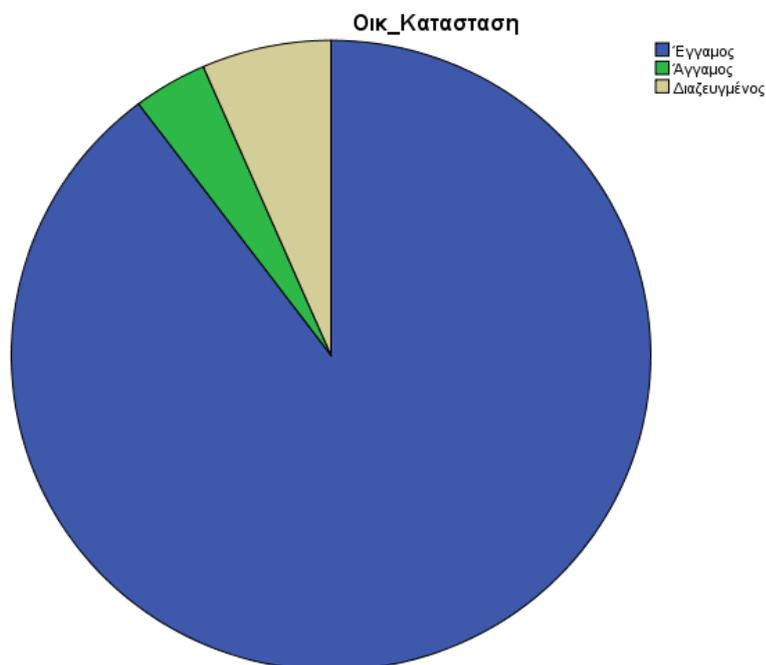

Εικόνα 2-Γράφημα 2: Ηλικία γονέων

Α3. Οικογενειακή κατάσταση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Έγγαμος	96	88,1	89,7	89,7
	Άγαμος	4	3,7	3,7	93,5
	Διαζευγμένος	7	6,4	6,5	100,0
	Total	107	98,2	100,0	
Missing	System	2	1,8		
Total		109	100,0		

Η οικογενειακή κατάσταση του δείγματος δείχνει ότι το 89,7% είναι έγγαμοι, το 6,5% είναι διαζευγμένοι και το 3,7% είναι ανύπαντροι.

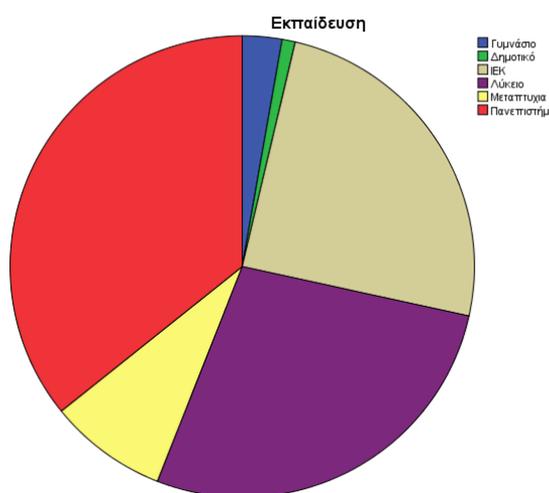

Εικόνα 3-Γράφημα 3: Οικογενειακή Κατάσταση

Α4. Επίπεδο Εκπαίδευσης

		Εκπαίδευση			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Γυμνάσιο	3	2,8	2,8	2,8
	Δημοτικό	1	,9	,9	3,7
	ΙΕΚ	27	24,8	24,8	28,4
	Λύκειο	30	27,5	27,5	56,0
	Μεταπτυχια	9	8,3	8,3	64,2
	Πανεπιστήμ	39	35,8	35,8	100,0
	Total	109	100,0	100,0	

Οι 39 (35,8%) έχουν πτυχίο Ανώτατης Εκπαίδευσης, οι 30 (27,5%) είναι απόφοιτοι Λυκείου, οι 27 (24,8%) είναι απόφοιτοι ΙΕΚ, οι 9 (8,3%) έχουν Μεταπτυχιακό τίτλο, οι 3 (2,8%) έχουν τελειώσει Γυμνάσιο και ο 1 (0,9%) έχει τελειώσει Δημοτικό.

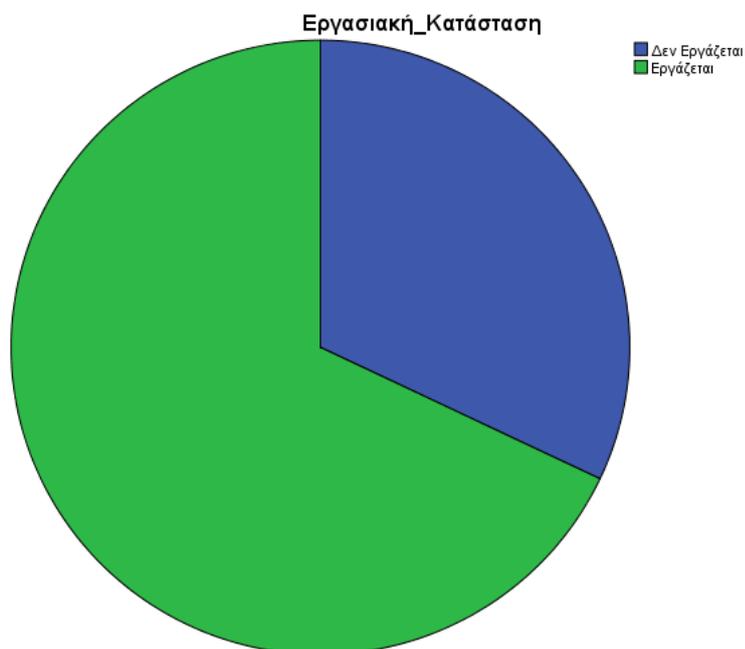

Εικόνα 4-Γράφημα 4: Εκπαίδευση γονέων

Α5. Εργασιακή κατάσταση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Δεν Εργάζεται	33	30,3	32,0	32,0
	Εργάζεται	70	64,2	68,0	100,0
	Total	103	94,5	100,0	
Missing	System	6	5,5		
	Total	109	100,0		

Το 68% των ερωτηθέντων είναι εργαζόμενοι και το 32% δεν έχει επαγγελματική απασχόληση (Άνεργοι 19, Οικιακά 14).

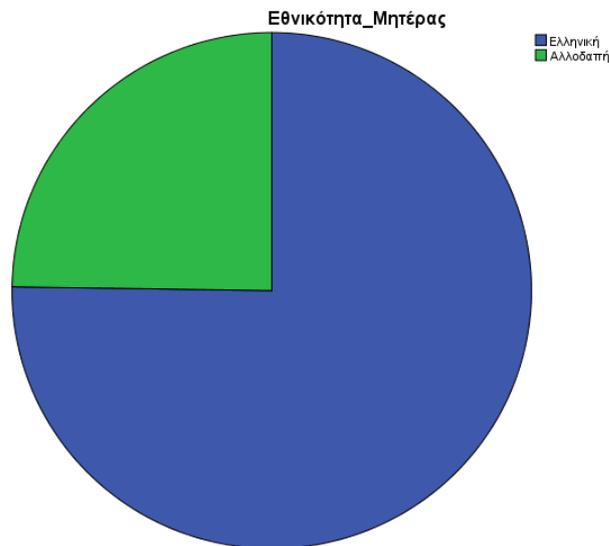

Εικόνα 5 – Γράφημα 5: Εργασιακή Κατάσταση Γονέων

Α6. Χώρα καταγωγής γονέων παιδιού

		Εθνικότητα_Μητέρας			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελληνική	79	72,5	75,2	75,2
	Αλλοδαπή	26	23,9	24,8	100,0
	Total	105	96,3	100,0	
Missing	System	4	3,7		
Total		109	100,0		

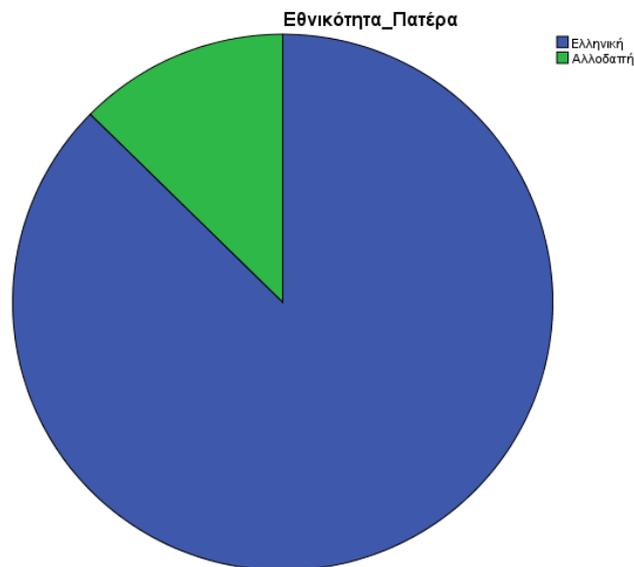
Το 75,2% των μητέρων έχουν καταγωγή Ελληνική και το 24,8% κατάγονται από άλλες χώρες (Γεωργία 3, Ρωσία 4, Συρία 2, Ουζμπεκιστάν 1, Καζακιστάν 2, Αίγυπτο 2, Αλβανία 4, Ουκρανία 1, Καναδά 1, Ιρλανδία 1, Κύπρο 1, Γερμανία 2, Βουλγαρία 1, Μολδαβία 1).

Εικόνα 6- Γράφημα 6: Εθνικότητα Μητέρας

Εθνικότητα_Πατέρα					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελληνική	90	82,6	87,4	87,4
	Αλλοδαπή	13	11,9	12,6	100,0
	Total	103	94,5	100,0	
Missing	System	6	5,5		
Total		109	100,0		

Το 87,4% των πατέρων έχουν καταγωγή Ελληνική και το 12,6% κατάγονται από άλλες χώρες (Καζακστάν 2, Ρωσία 3, Αίγυπτο 2, Ουκρανία 1, Αλβανία 2, Συρία 1, Βουλγαρία 1, Γεωργία 1).

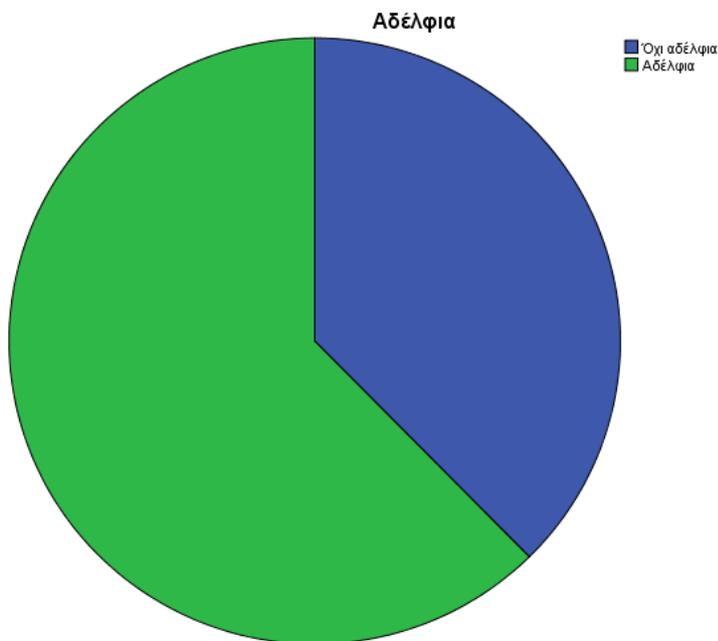

Εικόνα 7- Γράφημα 7: Εθνικότητα Πατέρα

A7. Αριθμός παιδιών οικογένειας και εκπαιδευτική βαθμίδα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Όχι αδέρφια	41	37,6	37,6	37,6
	Αδέρφια	68	62,4	62,4	100,0
	Total	109	100,0	100,0	

Οι 68 οικογένειες (62,4%) έχουν παιδιά σε άλλες εκπαιδευτικές βαθμίδες ή στην προσχολική ηλικία (Γυμνάσιο/ Λύκειο 1, Δημοτικό 34, Προσχολική Ηλικία 33) ενώ οι 41 οικογένειες (37,6%) δεν έχουν άλλη εμπειρία από εκπαίδευση παιδιών.

Εικόνα 8-Γράφημα 8: Αριθμός παιδιών οικογένειας και εκπαιδευτική βαθμίδα

Ενότητα II

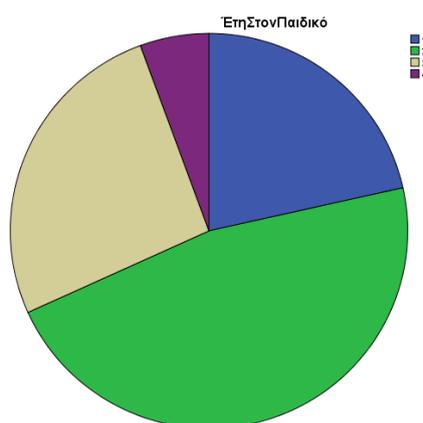
Επιλογή Παιδικού Σταθμού

B1. Χρόνια φοίτησης του παιδιού σε παιδικό/βρεφικό σταθμό του Δήμου Καλλιθέας.

ΈτηΣτονΠαιδικό

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	23	21,1	21,5	21,5
	2	50	45,9	46,7	68,2
	3	28	25,7	26,2	94,4
	4	6	5,5	5,6	100,0
	Total	107	98,2	100,0	
Missing	System	2	1,8		
Total		109	100,0		

Τα 50 (46,7%) παιδιά έχουν φοιτήσει σε δημοτικό παιδικό σταθμό 2 χρόνια, τα 28 (26,2%) 3 χρόνια, τα 23 (21,5%) 1 χρόνο, τα 6 (5,6%) 4 χρόνια.

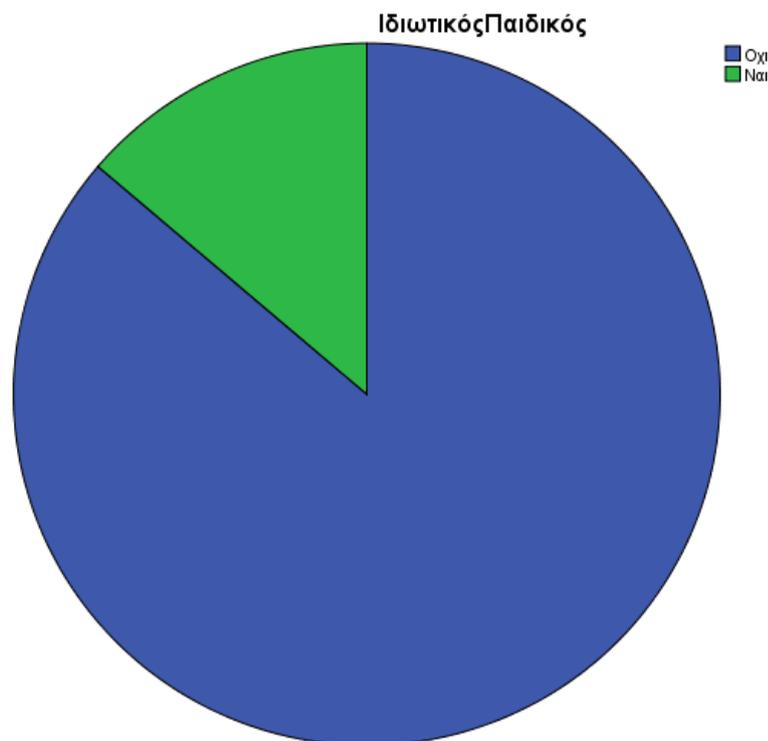

Εικόνα 9-Γράφημα 9: Έτη που το παιδί φοιτά σε δημοτικό βρεφικό/παιδικό σταθμό

B2. Αν υπάρχει άλλο παιδί της οικογένειας που πηγαίνει ή πήγαινε σε ιδιωτικό παιδικό/βρεφικό σταθμό.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Όχι	94	86,2	86,2	86,2
	Ναι	15	13,8	13,8	100,0
Total		109	100,0	100,0	

Οι 94 οικογένειες (86,2%) δεν έχουν εμπειρία από ιδιωτικό παιδικό σταθμό, οι 15 οικογένειες (13,8%) έχουν εμπειρία.

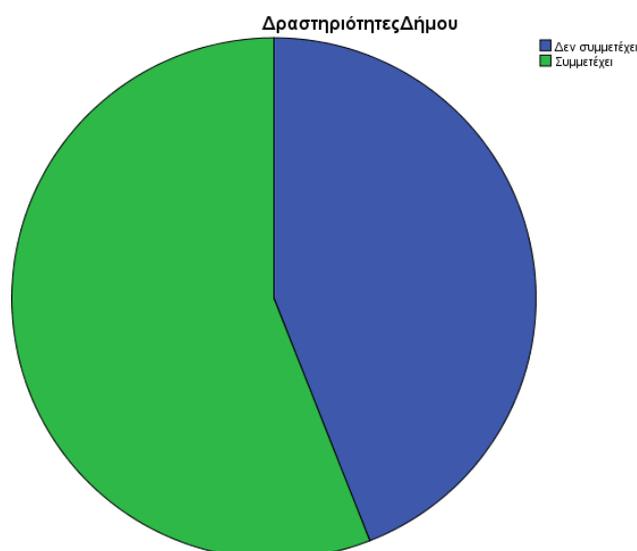

Εικόνα 10- Γράφημα 10: Εμπειρία από ιδιωτικό παιδικό σταθμό

B3. Ποιες άλλες υπηρεσίες του Δήμου Καλλιθέας χρησιμοποιούν για τα παιδιά τους.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Δεν συμμετέχει	48	44,0	44,0	44,0
	Συμμετέχει	61	56,0	56,0	100,0
	Total	109	100,0	100,0	

Τα παιδιά του 56% των ερωτηθέντων ωφελούνται από άλλες υπηρεσίες του Δήμου Καλλιθέας (Αθλητισμό 35, Δημοτικά Ιατρεία 9, Δημοτική Βιβλιοθήκη 8, Μπαλέτο 7, Καλοκαιρινό Camp 7, Χορό 3, Ωδείο- Μουσική 3, Θέατρο 2, Ζωγραφική 2), ενώ το 44% δεν χρησιμοποιεί άλλες υπηρεσίες εκτός από τον παιδικό σταθμό.

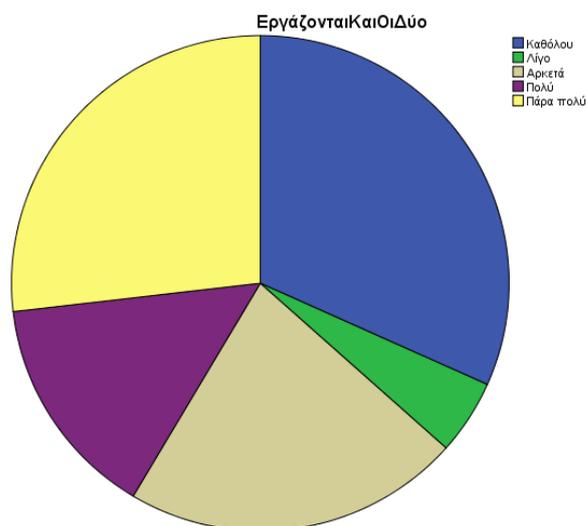
Εικόνα 11-Γράφημα11: Συμμετοχή των παιδιών της οικογένειας σε άλλες υπηρεσίες του Δήμου Καλλιθέας.

Λόγοι που επηρέασαν τους γονείς για να στείλουν το παιδί τους σε παιδικό σταθμό.

B4.1. Γιατί εργάζεστε και οι δύο γονείς και δεν υπάρχει κάποιος να το φροντίζει.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	26	23,9	31,7	31,7
	Λίγο	4	3,7	4,9	36,6
	Αρκετά	18	16,5	22,0	58,5
	Πολύ	12	11,0	14,6	73,2
	Πάρα πολύ	22	20,2	26,8	100,0
	Total	82	75,2	100,0	
Missing	System	27	24,8		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση B4.1.: Το 31,7% απάντησε «Καθόλου», το 4,9% «Λίγο», το 22% «Αρκετά», το 14,6% «Πολύ», το 26,8% «Πάρα πολύ».

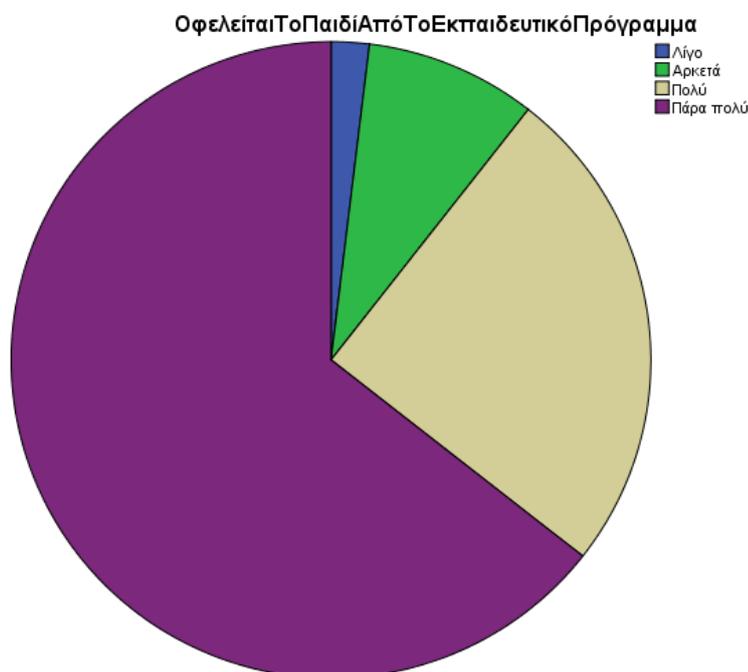

Εικόνα 12-Γράφημα 12: Η απάντηση των γονιών αν η εργασία τους επηρέασε την απόφασή τους να στείλουν το παιδί τους στον παιδικό σταθμό.

B4.2. Γιατί το παιδί θα ωφεληθεί από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του παιδικού σταθμού.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	2	1,8	1,9	1,9
	Αρκετά	9	8,3	8,7	10,6
	Πολύ	26	23,9	25,0	35,6
	Πάρα πολύ	67	61,5	64,4	100,0
	Total	104	95,4	100,0	
Missing	System	5	4,6		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση B4.2. : Το 1,9% απάντησε «Λίγο», το 8,7% «Αρκετά», το 25% «Πολύ», το 64,4% «Πάρα πολύ».

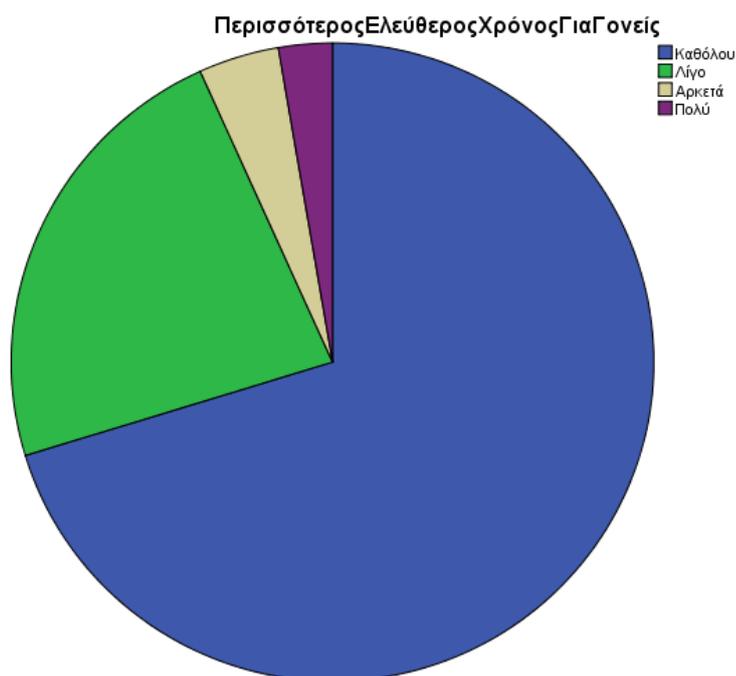

Εικόνα 13-Γράφημα 13: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να στείλουν το παιδί τους σε παιδικό σταθμό, η ωφέλεια από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

B4.3. Γιατί θέλετε ελεύθερο χρόνο για σας ή άλλο μέλος της οικογένειάς σας.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	52	47,7	70,3	70,3
	Λίγο	17	15,6	23,0	93,2
	Αρκετά	3	2,8	4,1	97,3
	Πολύ	2	1,8	2,7	100,0
	Total	74	67,9	100,0	
Missing	System	35	32,1		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση B4.3.: Το 70,3% απάντησε «Καθόλου», το 23% «Λίγο», το 4,1% «Αρκετά», το 2,7% «Πολύ».

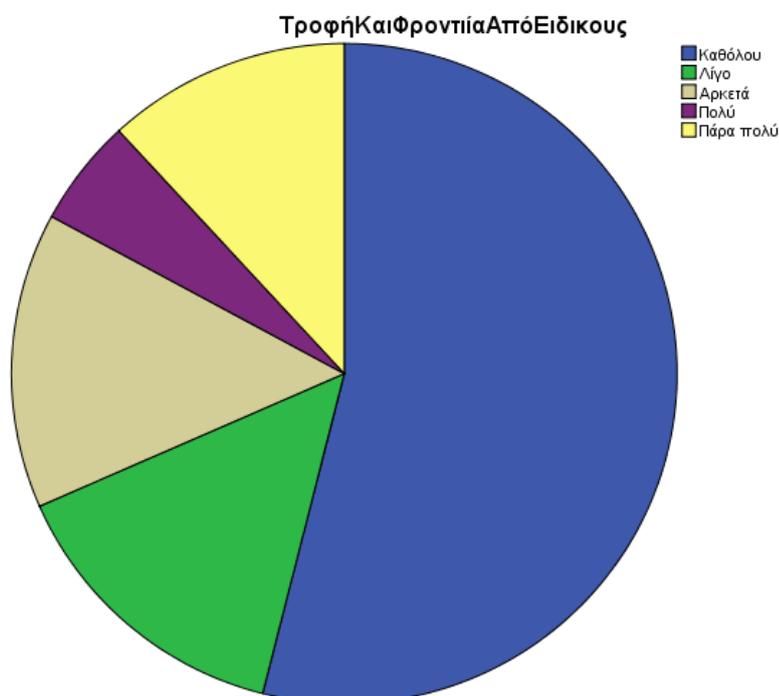

Εικόνα 14-Γράφημα 14: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να στείλουν το παιδί τους στο παιδικό σταθμό η απόκτηση περισσότερου ελεύθερου χρόνου για τους ίδιους.

B4.4. Γιατί θα του παρέχεται τροφή και φροντίδα από ειδικούς.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	41	37,6	53,9	53,9
	Λίγο	11	10,1	14,5	68,4
	Αρκετά	11	10,1	14,5	82,9
	Πολύ	4	3,7	5,3	88,2
	Πάρα πολύ	9	8,3	11,8	100,0
	Total	76	69,7	100,0	
Missing	System	33	30,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση B4.4.: Το 53,9% απάντησε « Καθόλου», το 14,5% « Λίγο», το 14,5% « Αρκετά», το 5,3% « Πολύ», το 11,8% « Πάρα πολύ».

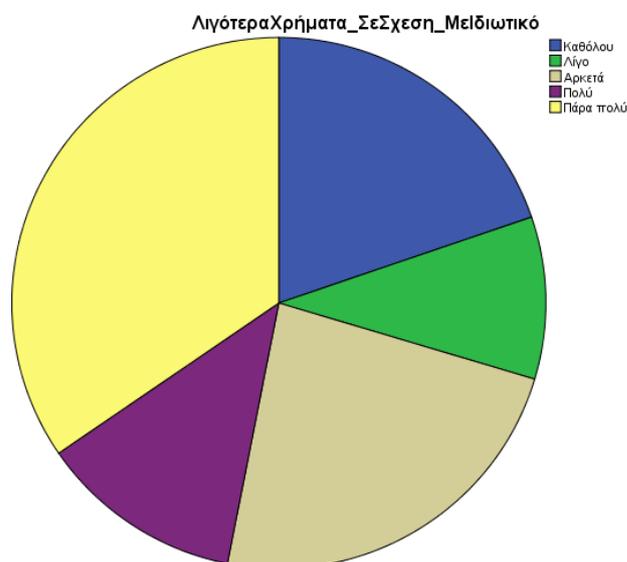
Εικόνα 15-Γράφημα 15: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να στείλουν το παιδί τους σε παιδικό σταθμό η τροφή και η φροντίδα από ειδικούς.

Λόγοι που τους επηρέασαν για να στείλουν το παιδί σε δημοτικό παιδικό σταθμό

B5.1. Γιατί πληρώνετε λιγότερα χρήματα από τον ιδιωτικό παιδικό σταθμό.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	16	14,7	19,8	19,8
	Λίγο	8	7,3	9,9	29,6
	Αρκετά	19	17,4	23,5	53,1
	Πολύ	10	9,2	12,3	65,4
	Πάρα πολύ	28	25,7	34,6	100,0
	Total	81	74,3	100,0	
Missing	System	28	25,7		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση B5.1.: Το 19,8% απάντησε « Καθόλου», το 9,9% « Λίγο», το 23,5% « Αρκετά», το 12,3% « Πολύ» , το 34,6% « Πάρα πολύ».

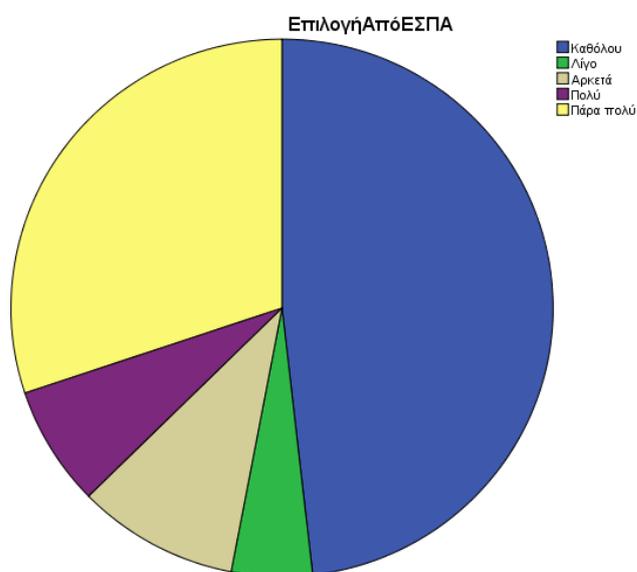

Εικόνα 16-Γράφημα 16: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να επιλέξουν δημοτικό παιδικό σταθμό το ότι πληρώνουν λιγότερα χρήματα από τον ιδιωτικό.

B5.2. Λόγω επιλογής σας από το πρόγραμμα ΕΣΠΑ.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	40	36,7	48,2	48,2
	Λίγο	4	3,7	4,8	53,0
	Αρκετά	8	7,3	9,6	62,7
	Πολύ	6	5,5	7,2	69,9
	Πάρα πολύ	25	22,9	30,1	100,0
	Total	83	76,1	100,0	
Missing	System	26	23,9		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση B5.2. : Το 48,2% απάντησε « Καθόλου», το 4,8% « Λίγο», το 9,6% « Αρκετά», το 7,2% « Πολύ», το 30,1% « Πάρα πολύ».

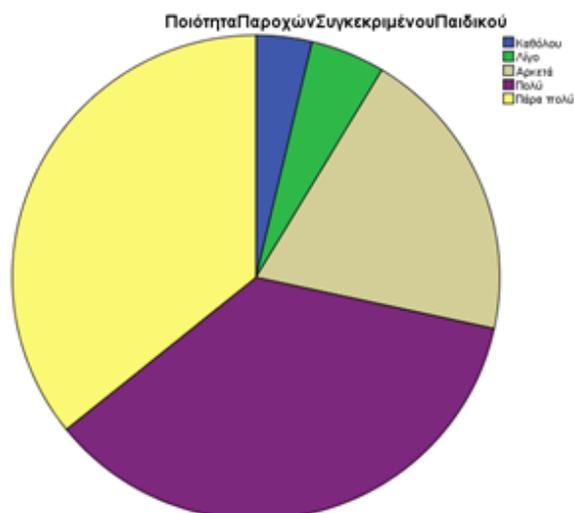

Εικόνα 17-Γράφημα 17: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να επιλέξουν δημοτικό παιδικό σταθμό το ότι επιλέχθηκαν από το πρόγραμμα ΕΣΠΑ.

B5.3. Για την ποιότητα των παροχών του συγκεκριμένου παιδικού σταθμού.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	3	2,8	3,7	3,7
	Λίγο	4	3,7	4,9	8,6
	Αρκετά	16	14,7	19,8	28,4
	Πολύ	29	26,6	35,8	64,2
	Πάρα πολύ	29	26,6	35,8	100,0
	Total	81	74,3	100,0	
Missing	System	28	25,7		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση B5.3. : Το 3,7% απάντησαν « Καθόλου», το 4,9% « Λίγο», το 19,8% « Αρκετά», το 35,8% « Πολύ», το 35,8% « Πάρα πολύ».

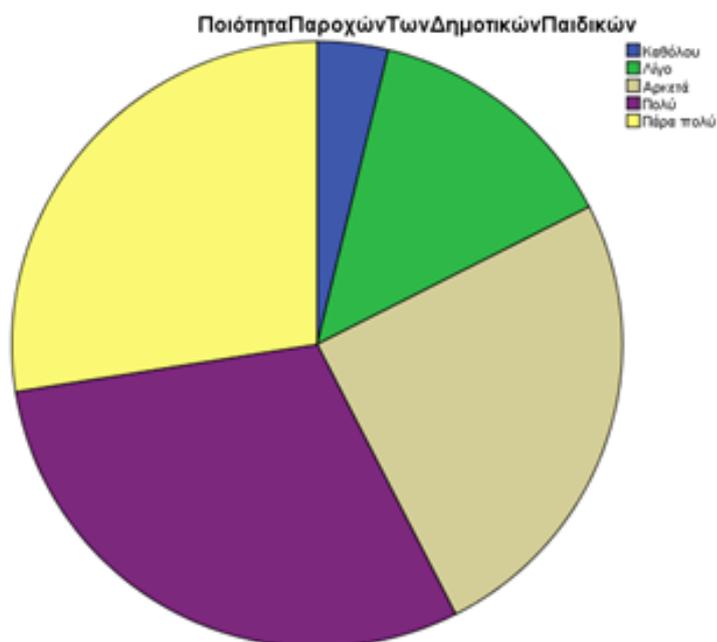

Εικόνα 18-Γράφημα 18: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να επιλέξουν δημοτικό παιδικό σταθμό, η ποιότητα των παροχών του συγκεκριμένου σταθμού που φοιτά το παιδί τους.

B5.4. Για την ποιότητα των παροχών των δημοτικών παιδικών σταθμών.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	3	2,8	3,8	3,8
	Λίγο	11	10,1	13,8	17,5
	Αρκετά	20	18,3	25,0	42,5
	Πολύ	24	22,0	30,0	72,5
	Πάρα πολύ	22	20,2	27,5	100,0
	Total	80	73,4	100,0	
Missing	System	29	26,6		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση B5.4. : Το 3,8% απάντησε « Καθόλου», το 13,8% « Λίγο», το 25% « Αρκετά», το 30% « Πολύ», το 27,5 % « Πάρα πολύ».

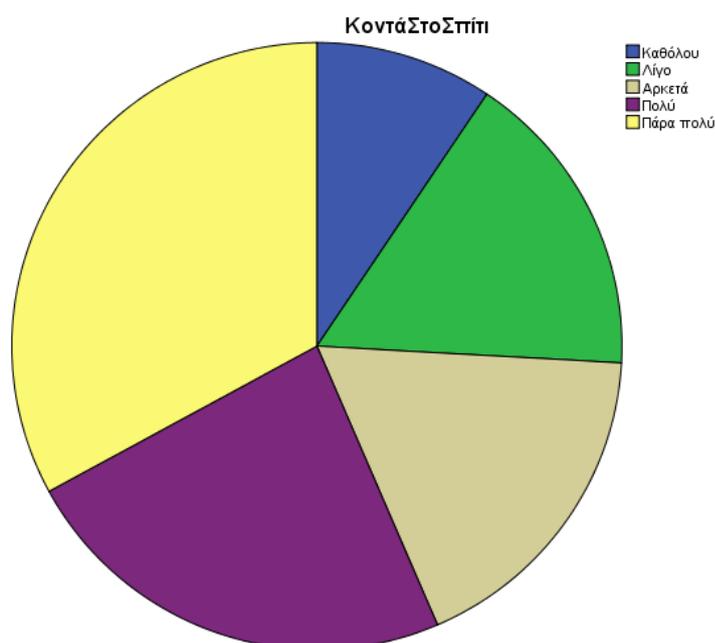

Εικόνα 19-Γράφημα 19: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να επιλέξουν δημοτικό παιδικό σταθμό, η ποιότητα των παροχών των δημοτικών παιδικών σταθμών.

B5.5. Γιατί είναι κοντά στο σπίτι σας.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	8	7,3	9,4	9,4
	Λίγο	14	12,8	16,5	25,9
	Αρκετά	15	13,8	17,6	43,5
	Πολύ	20	18,3	23,5	67,1
	Πάρα πολύ	28	25,7	32,9	100,0
	Total		85	78,0	100,0
Missing	System	24	22,0		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση B5.5. : Το 9,4% απάντησε « Καθόλου», το 16,5% « Λίγο», το 17,6% « Αρκετά», το 23,5% « Πολύ», το 32,9% « Πάρα πολύ».

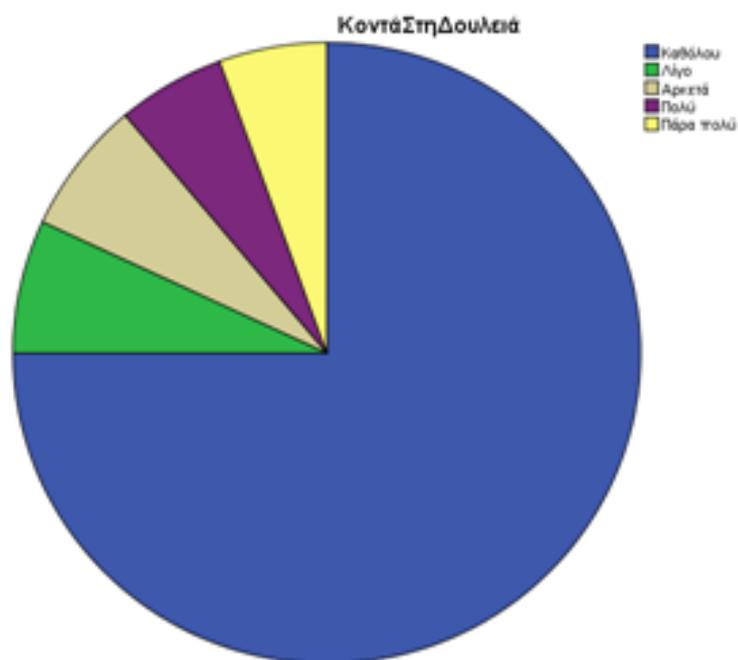

Εικόνα 20-Γράφημα 20 : Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να επιλέξουν δημοτικό παιδικό σταθμό, το ότι είναι κοντά στο σπίτι τους.

B5.6. Γιατί είναι κοντά στην εργασία σας.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	54	49,5	75,0	75,0
	Λίγο	5	4,6	6,9	81,9
	Αρκετά	5	4,6	6,9	88,9
	Πολύ	4	3,7	5,6	94,4
	Πάρα πολύ	4	3,7	5,6	100,0
	Total	72	66,1	100,0	
Missing	System	37	33,9		
Total		109	100,0		

Στο ερώτημα B5.6. : Το 75% απάντησε « Καθόλου», το 6,9% « Λίγο», το 6,9% « Αρκετά», το 5,6% « Πολύ», το 5,6% « Πάρα πολύ».

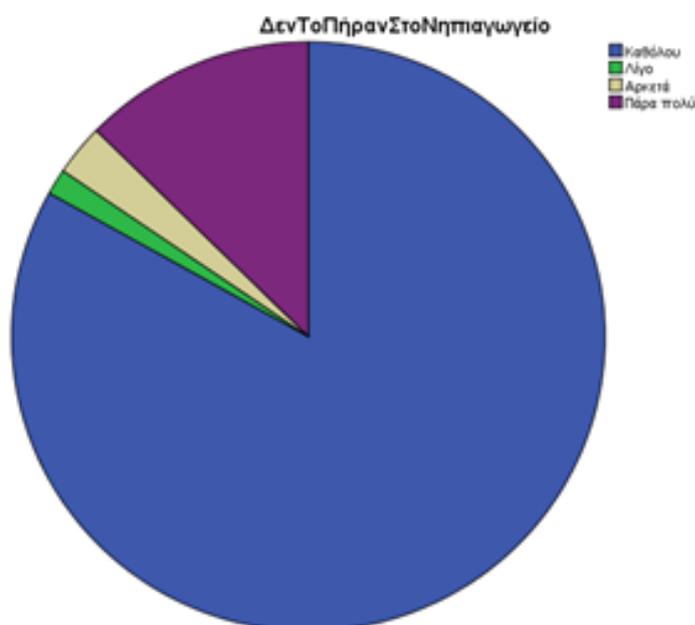
Εικόνα 21-Γράφημα 21: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να επιλέξουν δημοτικό παιδικό σταθμό, το ότι είναι κοντά στην εργασία τους.

Λόγοι που τους επηρέασαν για να στείλουν ή να συνεχίσουν να στέλνουν το παιδί τους σε δημοτικό παιδικό σταθμό αντί σε νηπιαγωγείο

B6.1. Γιατί δεν το πήραν στο νηπιαγωγείο.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	59	54,1	83,1	83,1
	Λίγο	1	,9	1,4	84,5
	Αρκετά	2	1,8	2,8	87,3
	Πάρα πολύ	9	8,3	12,7	100,0
	Total	71	65,1	100,0	
Missing	System	38	34,9		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση B6.1. : Το 83,1% απάντησε « Καθόλου», το 1,4% « Λίγο», το 2,8% « Αρκετά», το 12,7% « Πάρα πολύ».

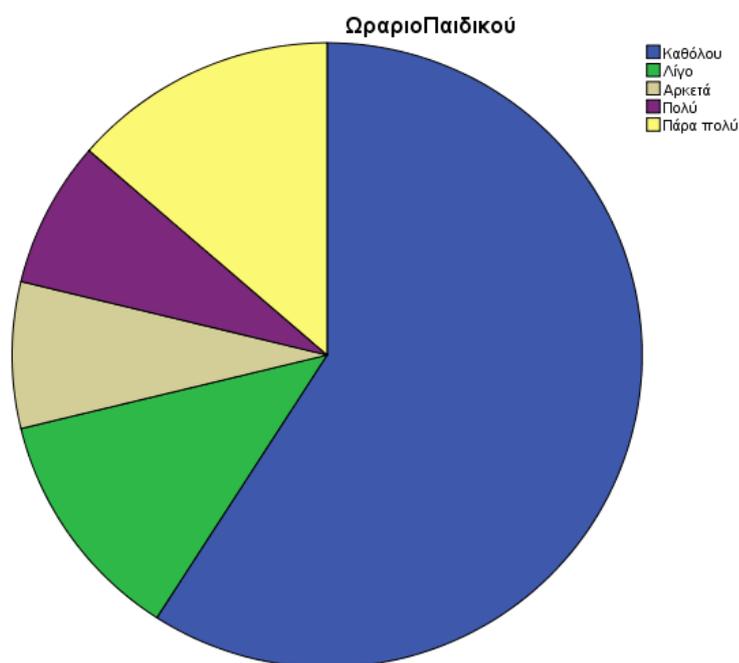

Εικόνα 22-Γράφημα 22: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να μη στείλουν το παιδί τους νηπιαγωγείο, το ότι δεν το πήραν στο νηπιαγωγείο.

B6.2. Γιατί ο παιδικός σταθμός λειτουργεί περισσότερες ώρες.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	39	35,8	59,1	59,1
	Λίγο	8	7,3	12,1	71,2
	Αρκετά	5	4,6	7,6	78,8
	Πολύ	5	4,6	7,6	86,4
	Πάρα πολύ	9	8,3	13,6	100,0
	Total	66	60,6	100,0	
Missing	System	43	39,4		
Total		109	100,0		

Στο ερώτημα B6.2. : Το 59,1% απάντησε « Καθόλου», το 12,1% « Λίγο», το 7,6% « Αρκετά», το 7,6% « Πολύ», το 13,6% « Πάρα πολύ».

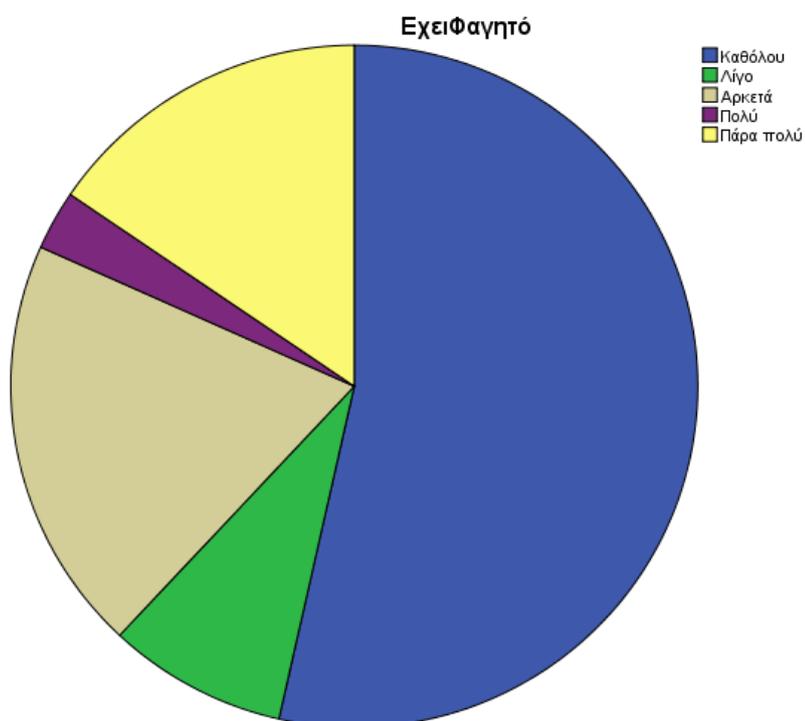

Εικόνα 23-Γράφημα 23: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να μη στείλουν το παιδί τους νηπιαγωγείο, το ότι ο παιδικός σταθμός λειτουργεί περισσότερες ώρες.

B6.3. Γιατί στον παιδικό σταθμό έχει φαγητό.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	38	34,9	53,5	53,5
	Λίγο	6	5,5	8,5	62,0
	Αρκετά	14	12,8	19,7	81,7
	Πολύ	2	1,8	2,8	84,5
	Πάρα πολύ	11	10,1	15,5	100,0
	Total	71	65,1	100,0	
Missing	System	38	34,9		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση B6.3. : Το 53,5% απάντησε « Καθόλου», το 8,5% « Λίγο», το 19,7% « Αρκετά», το 2,8% « Πολύ», το 15,5% « Πάρα πολύ».

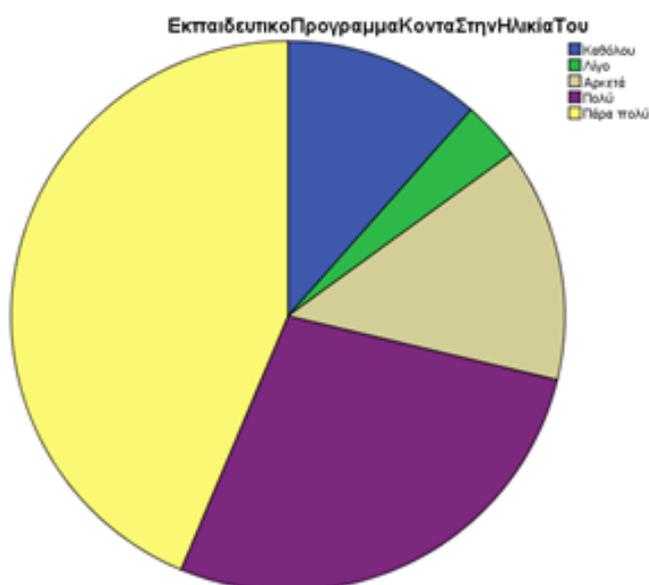

Εικόνα 24-Γράφημα 24: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να μη στείλουν το παιδί τους νηπιαγωγείο, το ότι ο παιδικός σταθμός παρέχει φαγητό.

B6.4. Γιατί το πρόγραμμα του παιδικού σταθμού είναι πιο κοντά στην ηλικία του.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	10	9,2	11,5	11,5
	Λίγο	3	2,8	3,4	14,9
	Αρκετά	12	11,0	13,8	28,7
	Πολύ	24	22,0	27,6	56,3
	Πάρα πολύ	38	34,9	43,7	100,0
	Total	87	79,8	100,0	
Missing	System	22	20,2		
Total		109	100,0		

Στο ερώτημα B6.4. : Το 11,5% απάντησε «Καθόλου», το 3,4% « Λίγο», το 13,8% « Αρκετά», το 27,6% « Πολύ», το 43,7% « Πάρα πολύ».

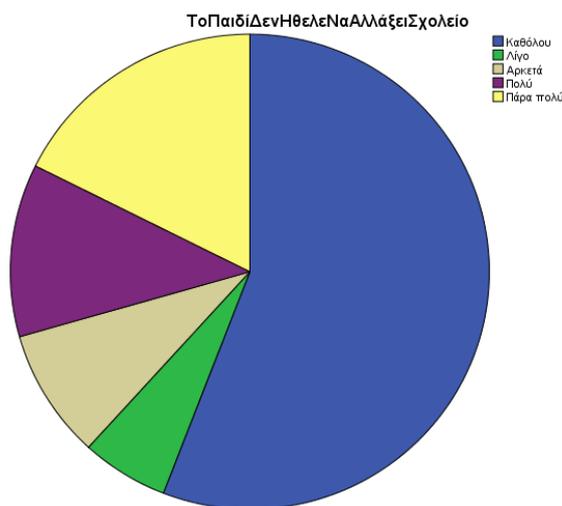

Εικόνα 25-Γράφημα 25 : Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να μη στείλουν το παιδί τους νηπιαγωγείο, το ότι το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του παιδικού σταθμού είναι πιο κοντά στην ηλικία του.

B6.5. Γιατί το παιδί δεν ήθελε να αλλάξει σχολείο.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	38	34,9	55,9	55,9
	Λίγο	4	3,7	5,9	61,8
	Αρκετά	6	5,5	8,8	70,6
	Πολύ	8	7,3	11,8	82,4
	Πάρα πολύ	12	11,0	17,6	100,0
	Total		68	62,4	100,0
Missing	System	41	37,6		
Total		109	100,0		

Στο ερώτημα B6.5. : Το 55,9% απάντησε « Καθόλου», το 5,9% « Λίγο», το 8,8% « Αρκετά», το 11,8% « Πολύ», το 17,6% «Πάρα πολύ».

Εικόνα 26-Γράφημα 26: Η απάντηση των γονιών για το αν επηρέασε την απόφασή τους να μη στείλουν το παιδί τους νηπιαγωγείο, το ότι το παιδί δεν ήθελε να αλλάξει σχολείο.

Ενότητα III

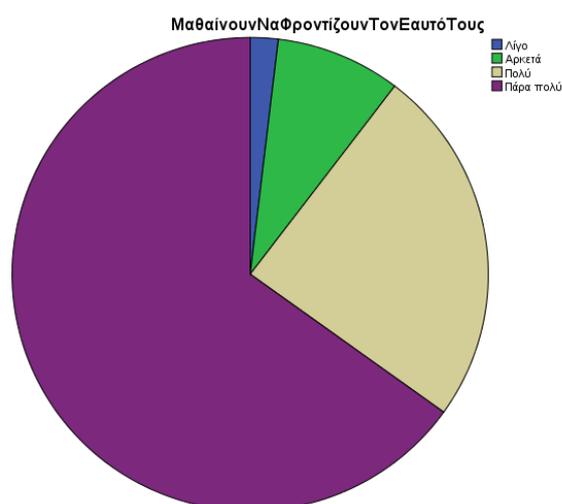
Παροχές σε Εκπαίδευση και Φροντίδα

Πόσο σημαντικές είναι για τους γονείς οι ακόλουθες παροχές φροντίδας

Γ1.1. Τα παιδιά να μαθαίνουν να φροντίζουν τον εαυτό τους.

		Μαθαίνουν Να Φροντίζουν Τον Εαυτό Τους			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	2	1,8	1,9	1,9
	Αρκετά	9	8,3	8,5	10,4
	Πολύ	26	23,9	24,5	34,9
	Πάρα πολύ	69	63,3	65,1	100,0
Total		106	97,2	100,0	
Missing	System	3	2,8		
Total		109	100,0		

Στο ερώτημα Γ1.1. : Το 1,9% απάντησε « Λίγο», το 8,5% « Αρκετά», το 24,5% « Πολύ», το 65,1% « Πάρα πολύ».

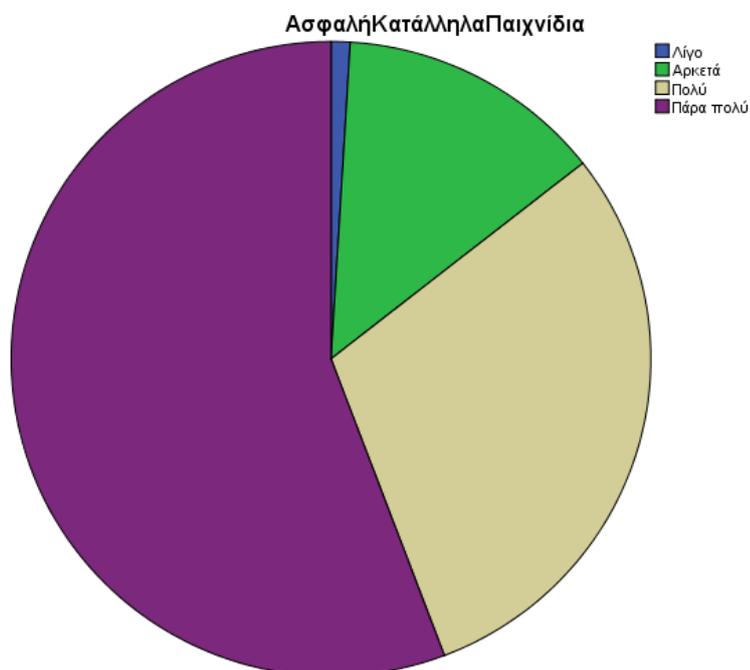

Εικόνα 27-Γράφημα 27: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν να μαθαίνουν τα παιδιά να φροντίζουν τον εαυτό τους.

Γ1.2. Ο παιδικός σταθμός να παρέχει ασφαλή και παιδαγωγικά κατάλληλα παιχνίδια.

		Ασφαλή Κατάλληλα Παιχνίδια			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	1	,9	1,0	1,0
	Αρκετά	14	12,8	13,5	14,4
	Πολύ	31	28,4	29,8	44,2
	Πάρα πολύ	58	53,2	55,8	100,0
	Total	104	95,4	100,0	
Missing	System	5	4,6		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ1.2. : Το 1% απάντησε « Λίγο», το 13,5% « Αρκετά», το 29,8% « Πολύ», το 55,8% « Πάρα πολύ».

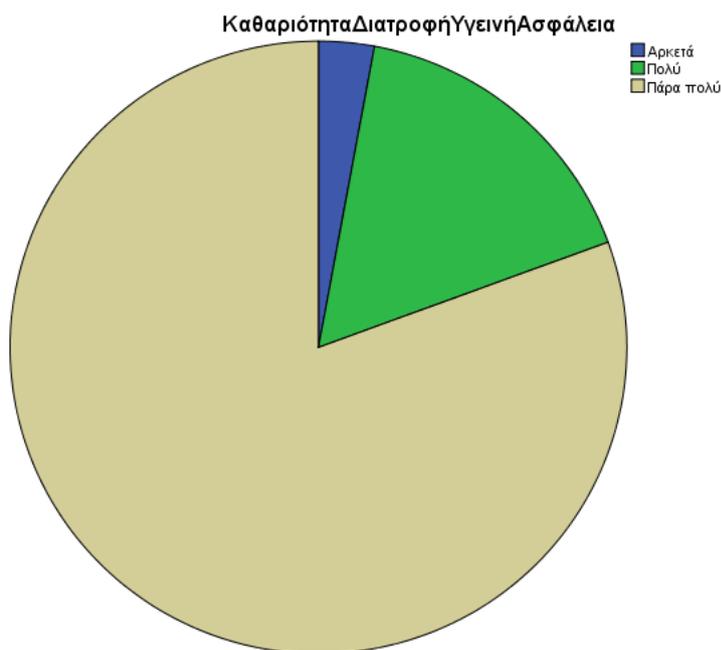

Εικόνα 28-Γράφημα 28: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν ο παιδικός σταθμός να έχει ασφαλή και παιδαγωγικά κατάλληλα παιχνίδια.

Γ1.3. Ο παιδικός σταθμός να παρέχει υγιεινή διατροφή και καθαριότητα τηρώντας τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας.

Καθαριότητα Διατροφή Υγιεινή Ασφάλεια					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αρκετά	3	2,8	2,9	2,9
	Πολύ	17	15,6	16,5	19,4
	Πάρα πολύ	83	76,1	80,6	100,0
	Total	103	94,5	100,0	
Missing	System	6	5,5		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ1.3.: Το 2,9% απάντησαν « Αρκετά», το 16,5% « Πολύ», το 80,6% « Πάρα πολύ».

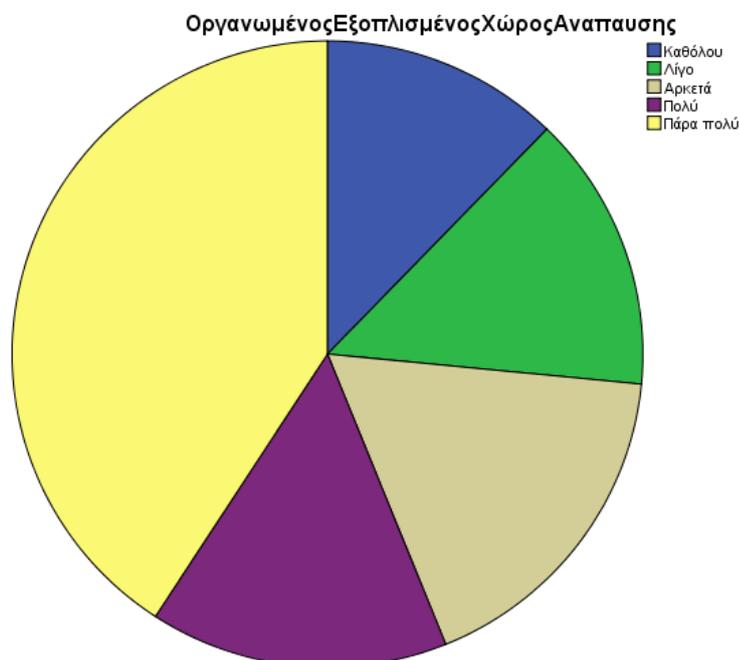

Εικόνα 29-Γράφημα 29: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν ο παιδικός σταθμός να παρέχει υγιεινή διατροφή και καθαριότητα τηρώντας τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας.

Γ1.4. Η ολιγόωρη ξεκούραση των παιδιών να γίνεται σε οργανωμένη και κατάλληλα εξοπλισμένη αίθουσα ανάπαυσης.

Οργανωμένος Εξοπλισμένος Χώρος Αναπαυσης					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	12	11,0	12,2	12,2
	Λίγο	14	12,8	14,3	26,5
	Αρκετά	17	15,6	17,3	43,9
	Πολύ	15	13,8	15,3	59,2
	Πάρα πολύ	40	36,7	40,8	100,0
	Total		98	89,9	100,0
Missing	System	11	10,1		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ1.4. : Το 12,2% απάντησαν « Καθόλου», το 14,3% « Λίγο», το 17,3% « Αρκετά», το 15,3% « Πολύ», το 40,8% « Πάρα πολύ».

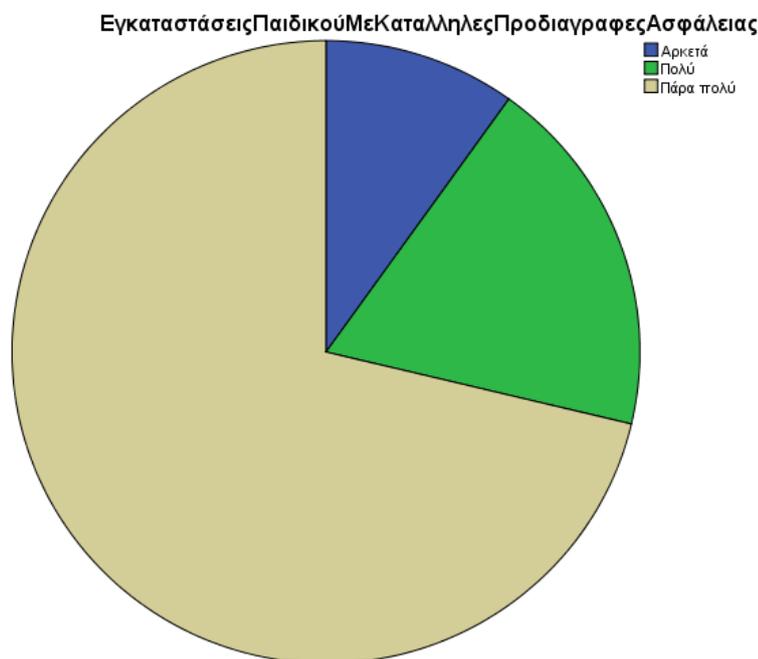

Εικόνα 30-Γράφημα 30: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν η ολιγόωρη ξεκούραση των παιδιών να γίνεται σε οργανωμένη και κατάλληλα εξοπλισμένη αίθουσα ανάπαυσης.

Γ1.5. Το κτίριο και οι εγκαταστάσεις του παιδικού σταθμού να είναι ακίνδυνες, με κατάλληλες τεχνικές προδιαγραφές για φιλοξενία μικρών παιδιών.

Εγκαταστάσεις Παιδικού Με Κατάλληλες Προδιαγραφές Ασφάλειας					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αρκετά	10	9,2	9,9	9,9
	Πολύ	19	17,4	18,8	28,7
	Πάρα πολύ	72	66,1	71,3	100,0
	Total	101	92,7	100,0	
Missing	System	8	7,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ1.5.: Το 9,9% απάντησαν « Αρκετά», το 18,8% « Πολύ», το 71,3% « Πάρα πολύ».

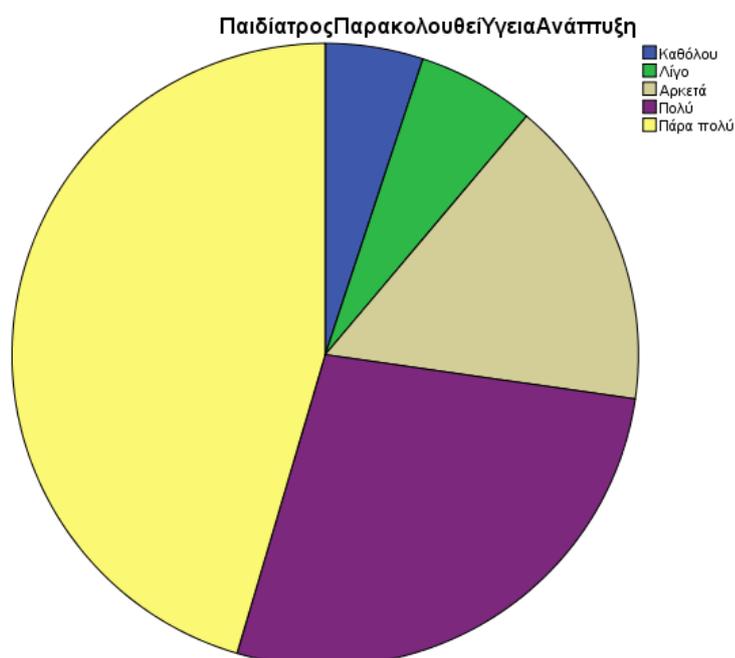

Εικόνα 31-Γράφημα 31: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν Το κτίριο και οι εγκαταστάσεις του παιδικού σταθμού να είναι ακίνδυνες, με κατάλληλες τεχνικές προδιαγραφές για φιλοξενία μικρών παιδιών.

Γ1.6. Την υγεία και την ανάπτυξη των παιδιών να παρακολουθεί παιδίατρος.

Παιδίατρος Παρακολουθεί Υγεία Ανάπτυξη					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	5	4,6	5,1	5,1
	Λίγο	6	5,5	6,1	11,1
	Αρκετά	16	14,7	16,2	27,3
	Πολύ	27	24,8	27,3	54,5
	Πάρα πολύ	45	41,3	45,5	100,0
	Total	99	90,8	100,0	
Missing	System	10	9,2		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ1.6. : Το 5,1% απάντησε « Καθόλου», το 6,1% « Λίγο», το 16,2% « Αρκετά», το 27,3% « Πολύ», το 45,5% « Πάρα πολύ».

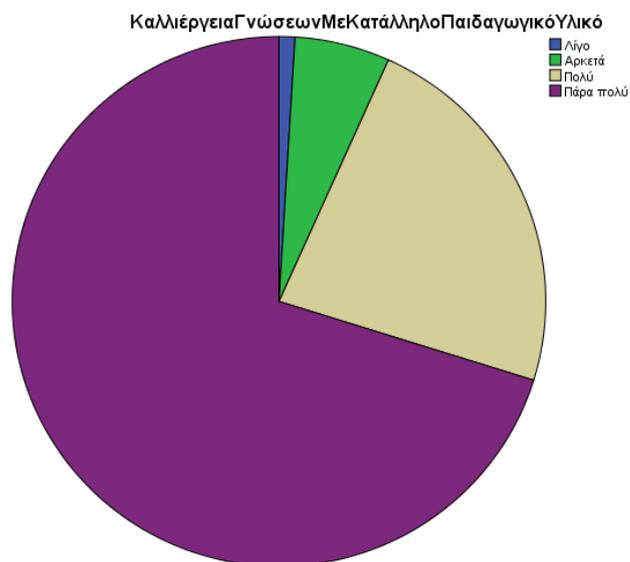
Εικόνα 32-Γραφημα 32 : Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν, την υγεία και την ανάπτυξη των παιδιών να παρακολουθεί παιδίατρος.

Κατά πόσο τους αντιπροσωπεύουν τα παρακάτω για ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης

Γ2.1. Να καλλιεργεί τις γνώσεις των παιδιών με κατάλληλο παιδαγωγικό υλικό.

Καλλιέργεια Γνώσεων Με Κατάλληλο Παιδαγωγικό Υλικό					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	1	,9	1,0	1,0
	Αρκετά	6	5,5	5,8	6,7
	Πολύ	24	22,0	23,1	29,8
	Πάρα πολύ	73	67,0	70,2	100,0
	Total	104	95,4	100,0	
Missing	System	5	4,6		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ2.1. : Το 1% απάντησε 1% « Λίγο», το 5,8% « Αρκετά», το 23,1% « Πολύ», το 70,2% « Πάρα πολύ».

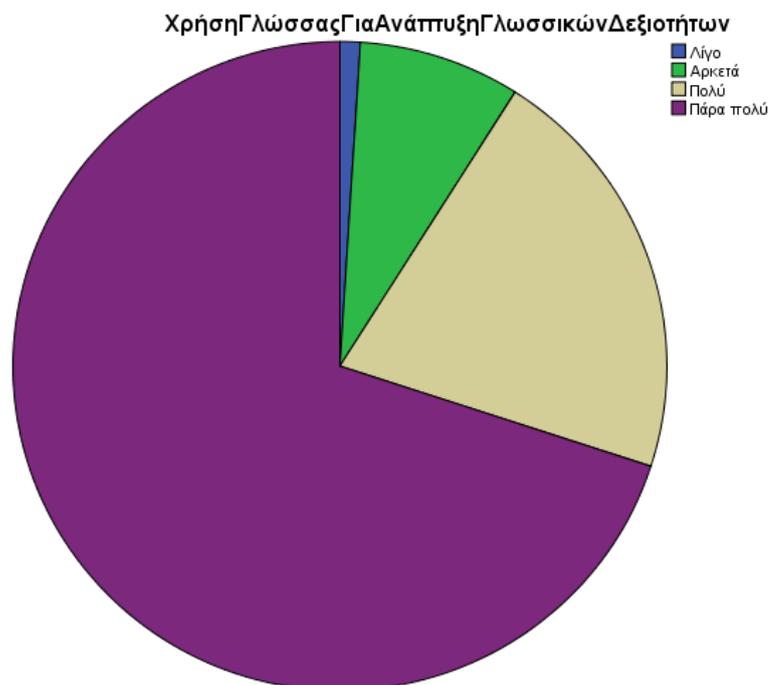
Εικόνα 33-Γράφημα 33 : Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, να καλλιεργεί τις γνώσεις των παιδιών με κατάλληλο παιδαγωγικό υλικό

Γ2.2. Να χρησιμοποιεί την γλώσσα για ανάπτυξη γλωσσικών ικανοτήτων.

Χρήση Γλώσσας Για Ανάπτυξη Γλωσσικών Δεξιοτήτων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	1	,9	1,0	1,0
	Αρκετά	8	7,3	8,0	9,0
	Πολύ	21	19,3	21,0	30,0
	Πάρα πολύ	70	64,2	70,0	100,0
	Total	100	91,7	100,0	
Missing	System	9	8,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ2.2.: Το 1% απάντησε « Λίγο», το 8% «Αρκετά», το 21% « Πολύ», το 70% « Πάρα πολύ».

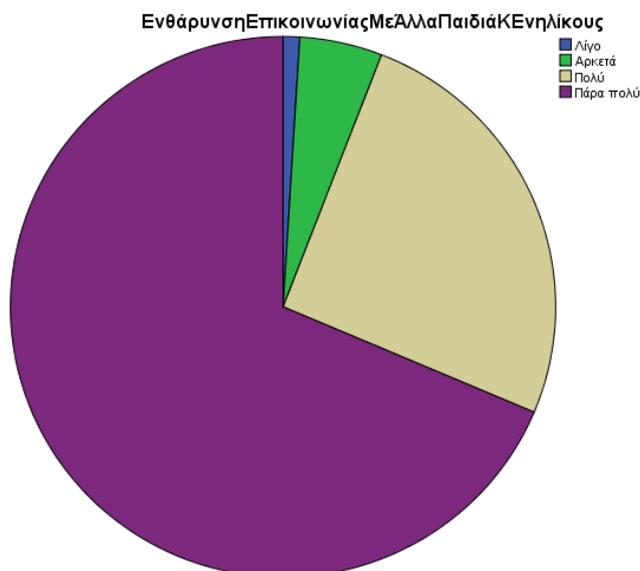
Εικόνα 34-Γράφημα 34: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, να χρησιμοποιεί την γλώσσα για ανάπτυξη γλωσσικών ικανοτήτων.

Γ2.3. Να ενθαρρύνει τα παιδιά για επικοινωνία και συνεργασία με παιδιά και ενήλικους.

Ενθάρρυνση Επικοινωνίας Με Άλλα Παιδιά Και Ενήλικους

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	1	,9	1,0	1,0
	Αρκετά	5	4,6	4,9	5,9
	Πολύ	26	23,9	25,5	31,4
	Πάρα πολύ	70	64,2	68,6	100,0
	Total	102	93,6	100,0	
Missing	System	7	6,4		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ2.3. : Το 1% απάντησε «Λίγο», το 4,9% « Αρκετά», το 25,5% «Πολύ», το 68,6% « Πάρα πολύ».

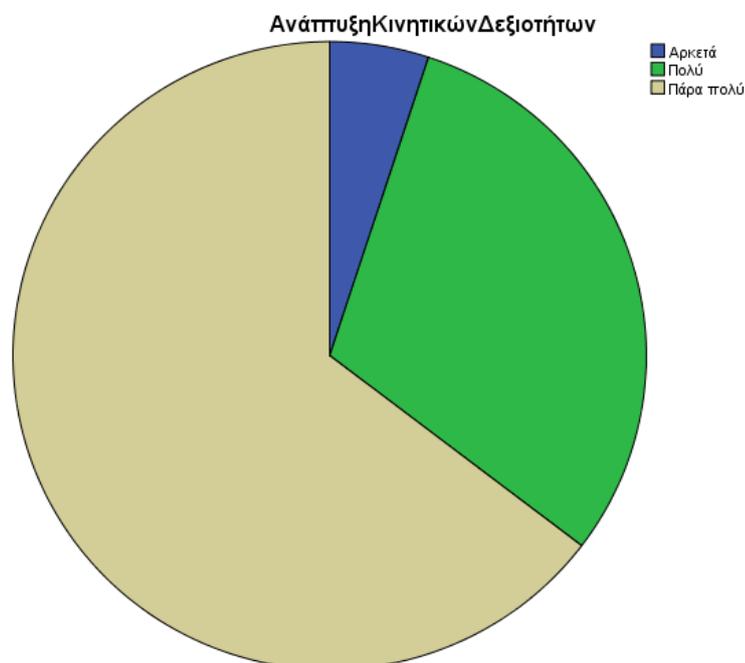

Εικόνα 35-Γράφημα 35: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, να ενθαρρύνει τα παιδιά για επικοινωνία και συνεργασία με παιδιά και ενήλικους.

Γ2.4. Να βοηθά τα παιδιά να αναπτύξουν κινητικές δεξιότητες.

Ανάπτυξη Κινητικών Δεξιοτήτων					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αρκετά	5	4,6	5,1	5,1
	Πολύ	30	27,5	30,3	35,4
	Πάρα πολύ	64	58,7	64,6	100,0
	Total	99	90,8	100,0	
Missing	System	10	9,2		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ2.4.: Το 5,1% απάντησε «Αρκετά», το 30,3% « Πολύ», το 64,6% « Πάρα πολύ».

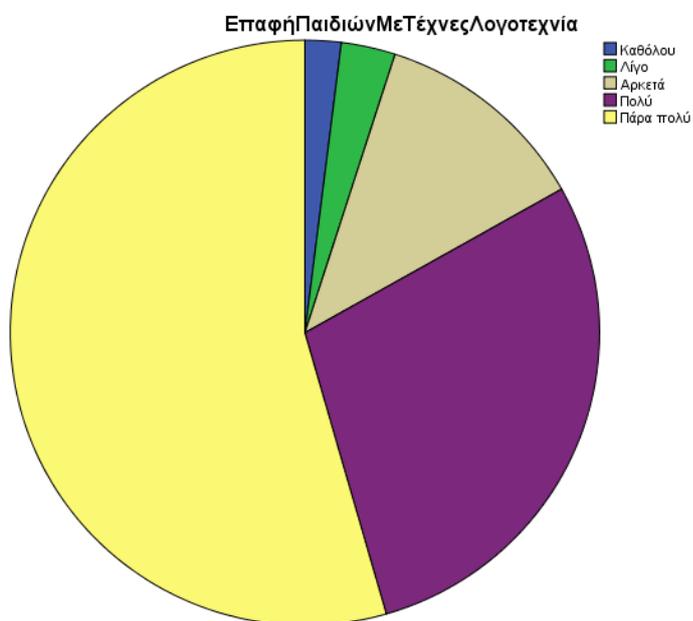

Εικόνα 36-Γράφημα 36 : Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, να βοηθά τα παιδιά να αναπτύξουν κινητικές δεξιότητες.

Γ2.5. Να φέρνει σε επαφή τα παιδιά με τις τέχνες και την λογοτεχνία.

		Επαφή Παιδιών Με Τέχνες Λογοτεχνία			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	2	1,8	2,0	2,0
	Λίγο	3	2,8	3,0	5,0
	Αρκετά	12	11,0	11,9	16,8
	Πολύ	29	26,6	28,7	45,5
	Πάρα πολύ	55	50,5	54,5	100,0
	Total	101	92,7	100,0	
Missing	System	8	7,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ2.5.: Το 2% απάντησε « Καθόλου», το 3% « Λίγο», το 11,9% «Αρκετά», το 28,7% « Πολύ», το 54,5% « Πάρα πολύ».

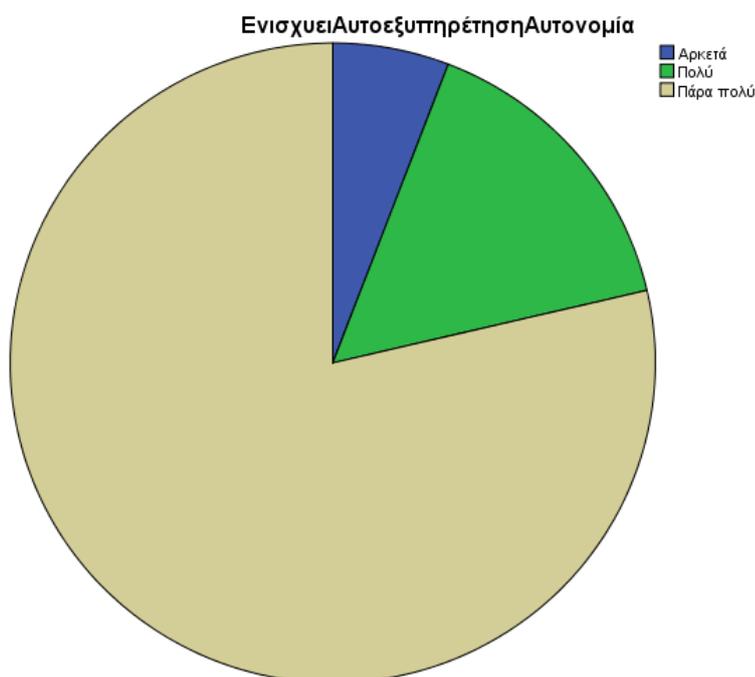

Εικόνα 37-Γράφημα 37: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, να φέρνει σε επαφή τα παιδιά με τις τέχνες και την λογοτεχνία.

Γ2.6. Να ενισχύει την αυτοεξυπηρέτηση και την αυτονομία του παιδιού.

Ενισχύει Αυτοεξυπηρέτηση Αυτονομία					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αρκετά	6	5,5	5,8	5,8
	Πολύ	16	14,7	15,5	21,4
	Πάρα πολύ	81	74,3	78,6	100,0
	Total	103	94,5	100,0	
Missing	System	6	5,5		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ2.6.: Το 5,8% απάντησε « Αρκετά», το 15,5% « Πολύ», το 78,6% « Πάρα πολύ».

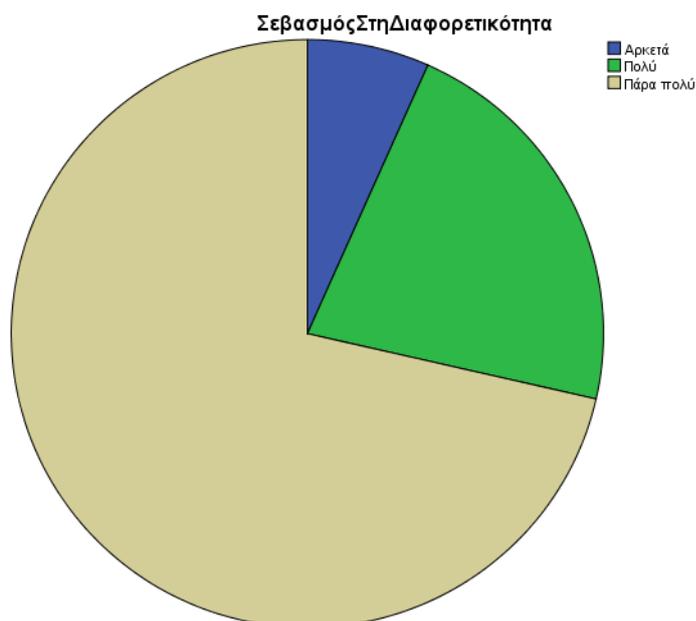
Εικόνα 38 -Γράφημα 38: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, να ενισχύει την αυτοεξυπηρέτηση και την αυτονομία του παιδιού

Γ2.7. Να μάθει το παιδί να σέβεται το διαφορετικό παιδί(χρώμα, γλώσσα, ικανότητες).

Σεβασμός Στη Διαφορετικότητα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αρκετά	7	6,4	6,7	6,7
	Πολύ	23	21,1	21,9	28,6
	Πάρα πολύ	75	68,8	71,4	100,0
	Total	105	96,3	100,0	
Missing	System	4	3,7		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ2.7.: Το 6,7% απάντησε « Αρκετά», το 21,9% « Πολύ», το 71,4% «Πάρα πολύ».

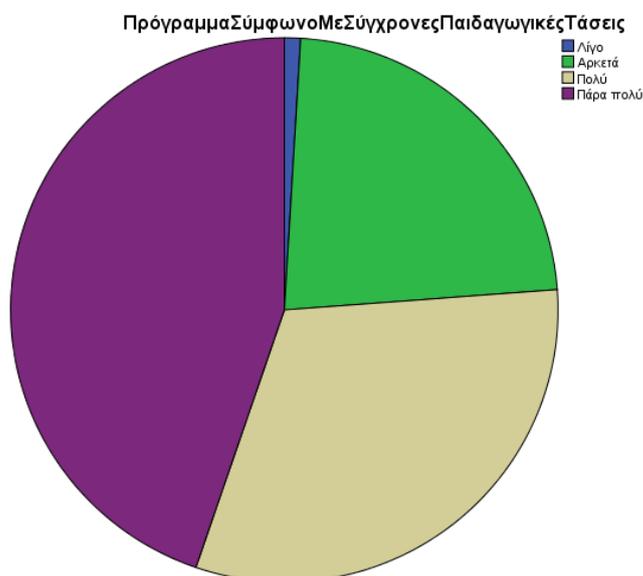
Εικόνα 39-Γράφημα 39: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν Να μάθει το παιδί να σέβεται το διαφορετικό παιδί(χρώμα, γλώσσα, ικανότητες).

Πόσο σημαντικές είναι για τους γονείς οι ακόλουθες παροχές αγωγής και εκπαίδευσης.

Γ3.1. Το πρόγραμμα προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης να είναι σύμφωνο με τις σύγχρονες παιδαγωγικές τάσεις.

Πρόγραμμα Σύμφωνο Με Σύγχρονες Παιδαγωγικές Τάσεις					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	1	,9	1,0	1,0
	Αρκετά	24	22,0	22,9	23,8
	Πολύ	33	30,3	31,4	55,2
	Πάρα πολύ	47	43,1	44,8	100,0
	Total	105	96,3	100,0	
Missing	System	4	3,7		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ3.1.: Το 1% απάντησε « Λίγο», το 22,9% « Αρκετά», το 31,4% « Πολύ», το 44,8% « Πάρα πολύ».

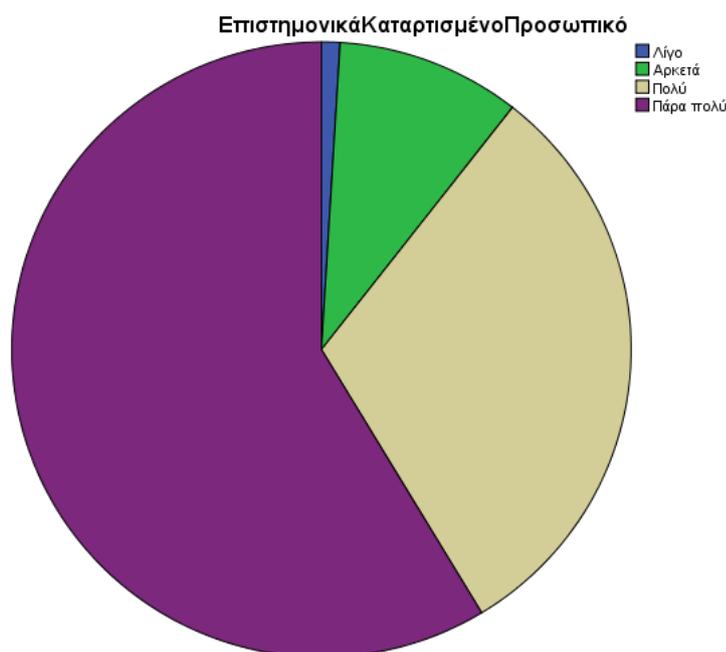

Εικόνα 40-Γράφημα 40: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν, το πρόγραμμα του Παιδικού σταθμού να είναι σύμφωνο με τις σύγχρονες παιδαγωγικές τάσεις.

Γ3.2. Στον παιδικό σταθμό να απασχολείται επιστημονικά καταρτισμένο προσωπικό.

Επιστημονικά Καταρτισμένο Προσωπικό					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	1	,9	1,0	1,0
	Αρκετά	10	9,2	9,6	10,6
	Πολύ	32	29,4	30,8	41,3
	Πάρα πολύ	61	56,0	58,7	100,0
	Total	104	95,4	100,0	
Missing	System	5	4,6		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ3.2.: Το 1% απάντησε « Λίγο», το 9,6% « Αρκετά», το 30,8% « Πολύ», το 58,7% « Πάρα πολύ».

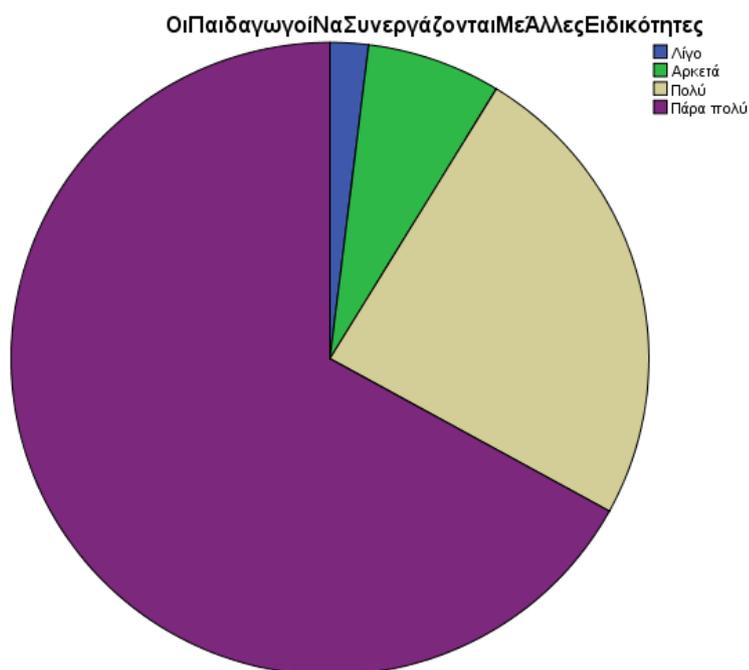
Εικόνα 41-Γράφημα 41: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν, το προσωπικό του παιδικού σταθμού να είναι επιστημονικά καταρτισμένο.

Γ3.3. Οι παιδαγωγοί να συνεργάζονται με άλλες ειδικότητες (ψυχολόγο, παιδίατρο, κοινωνική λειτουργό).

Οι Παιδαγωγοί Να Συνεργάζονται Με Άλλες Ειδικότητες

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	2	1,8	1,9	1,9
	Αρκετά	7	6,4	6,8	8,7
	Πολύ	25	22,9	24,3	33,0
	Πάρα πολύ	69	63,3	67,0	100,0
	Total	103	94,5	100,0	
Missing	System	6	5,5		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ3.3.: Το 1,9% απάντησε « Λίγο», το 6,8% « Αρκετά», το 24,3% «Πολύ», το 67% « Πάρα πολύ».

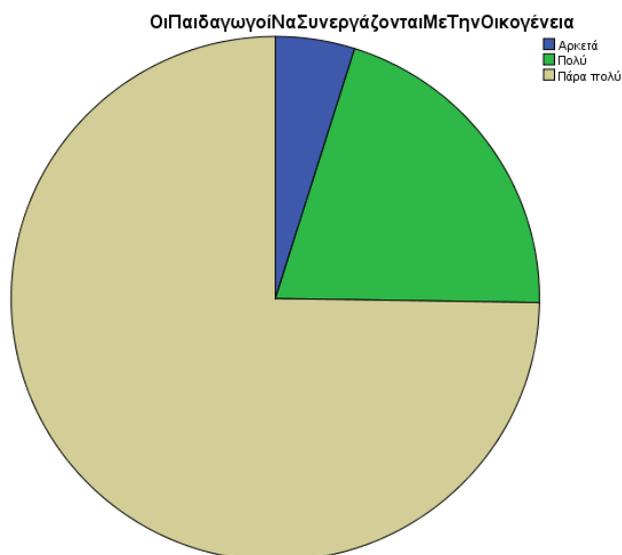

Εικόνα 42-Γράφημα 42: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν οι παιδαγωγοί να συνεργάζονται με άλλες ειδικότητες.

Γ3.4. Οι παιδαγωγοί να συνεργάζονται με τους γονείς και την οικογένεια του παιδιού.

Οι Παιδαγωγοί Να Συνεργάζονται Με Την Οικογένεια					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αρκετά	5	4,6	4,9	4,9
	Πολύ	21	19,3	20,4	25,2
	Πάρα πολύ	77	70,6	74,8	100,0
	Total	103	94,5	100,0	
Missing	System	6	5,5		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ3.4.: Το 4,9% απάντησε « Αρκετά», το 20,4% « Πολύ», το 74,8% « Πάρα πολύ».

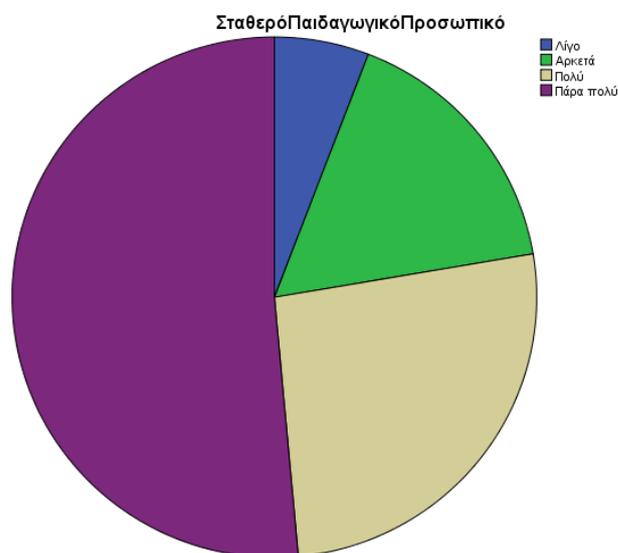

Εικόνα 43-Γράφημα 43: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν οι παιδαγωγοί να συνεργάζονται με τους γονείς και την οικογένεια του παιδιού.

Γ3.5. Το παιδαγωγικό προσωπικό να είναι σταθερό.

Σταθερό Παιδαγωγικό Προσωπικό					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	6	5,5	5,8	5,8
	Αρκετά	17	15,6	16,5	22,3
	Πολύ	27	24,8	26,2	48,5
	Πάρα πολύ	53	48,6	51,5	100,0
	Total	103	94,5	100,0	
Missing	System	6	5,5		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ3.5.: Το 5,8% απάντησε « Λίγο», το 16,5% « Αρκετά», το 26,2% « Πολύ», το 51,5% « Πάρα πολύ».

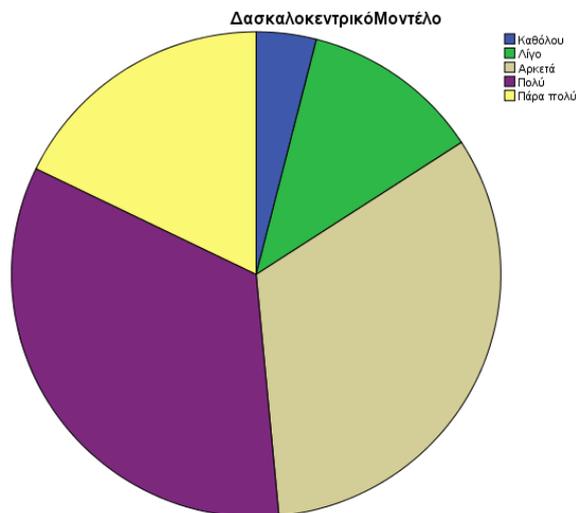

Εικόνα 44-Γράφημα 44: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν το παιδαγωγικό προσωπικό να παραμένει σταθερό

Γ3.6. Ο/Η παιδαγωγός να αποφασίζει τι θα γίνει μέσα στην τάξη (δασκαλοκεντρικό μοντέλο).

		Δασκαλοκεντρικό Μοντέλο			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	4	3,7	4,0	4,0
	Λίγο	12	11,0	11,9	15,8
	Αρκετά	33	30,3	32,7	48,5
	Πολύ	34	31,2	33,7	82,2
	Πάρα πολύ	18	16,5	17,8	100,0
	Total	101	92,7	100,0	
Missing	System	8	7,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ3.6.: Το 4% απάντησε «Καθόλου», το 11,9% «Λίγο», το 32,7% «Αρκετά», το 33,7% «Πολύ», το 17,8% «Πάρα πολύ».

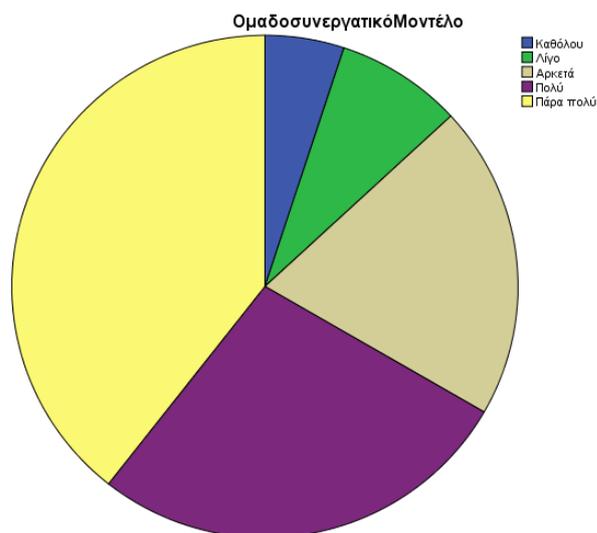

Εικόνα 45-Γράφημα 45: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν ο παιδαγωγός να αποφασίζει τι θα γίνει μέσα στην τάξη.

Γ3.7. Οι ομάδες των παιδιών μαζί με τον/την παιδαγωγό να αποφασίζουν τι θα γίνει μέσα στην τάξη (ομαδοσυνεργατικό μοντέλο).

		Ομαδοσυνεργατικό Μοντέλο			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	5	4,6	5,1	5,1
	Λίγο	8	7,3	8,1	13,1
	Αρκετά	20	18,3	20,2	33,3
	Πολύ	27	24,8	27,3	60,6
	Πάρα πολύ	39	35,8	39,4	100,0
	Total	99	90,8	100,0	
Missing	System	10	9,2		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ3.7.: Το 5,1% απάντησε « Καθόλου», το 8,1% « Λίγο», το 20,2% « Αρκετά», το 27,3% « Πολύ», το 39,4% « Πάρα πολύ».

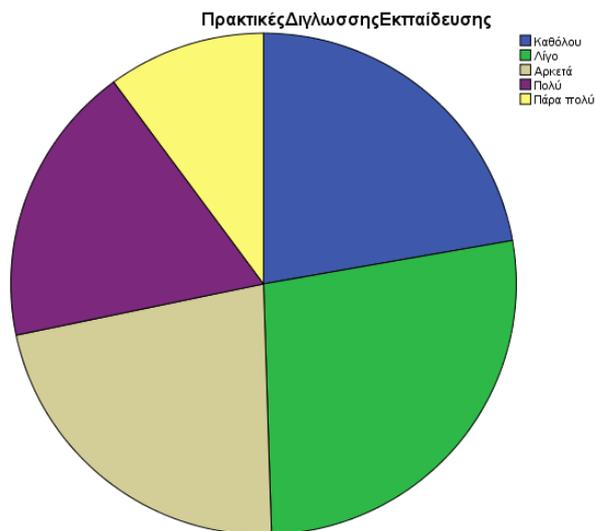

Εικόνα 46-Γράφημα 46: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν ο παιδαγωγός μαζί με τις ομάδες των παιδιών να αποφασίζουν τι θα γίνει μέσα στην τάξη.

Γ3.8. Οι παιδαγωγοί να εφαρμόζουν πρακτικές δίγλωσσης εκπαίδευσης για παιδιά από άλλες χώρες.

		Πρακτικές Δίγλωσσης Εκπαίδευσης			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	22	20,2	22,2	22,2
	Λίγο	27	24,8	27,3	49,5
	Αρκετά	22	20,2	22,2	71,7
	Πολύ	18	16,5	18,2	89,9
	Πάρα πολύ	10	9,2	10,1	100,0
	Total	99	90,8	100,0	
Missing	System	10	9,2		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ3.8.: Το 22,2% απάντησε « Καθόλου», το 27,3% « Λίγο», το 22,2% « Αρκετά», το 18,2% «Πολύ», το 10,1% «Πάρα πολύ».

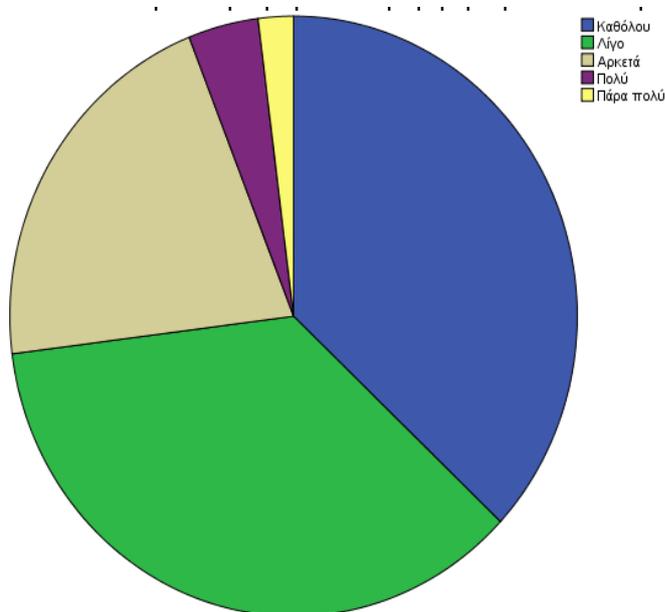

Εικόνα 47-Γράφημα 47: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν οι παιδαγωγοί να εφαρμόζουν πρακτικές Δίγλωσσης Εκπαίδευσης

Γ3.9. Οι παιδαγωγοί να ασχολούνται περισσότερο με την τροφοδοσία και την υγιεινή των παιδιών και λιγότερο με την αγωγή και την εκπαίδευσή τους.

Περισσότερο Τροφοδοσία Υγιεινή Λιγότερο Εκπαίδευση					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid					
	Καθόλου	37	33,9	36,3	38,2
	Λίγο	36	33,0	35,3	73,5
	Αρκετά	21	19,3	20,6	94,1
	Πολύ	4	3,7	3,9	98,0
	Πάρα πολύ	2	1,8	2,0	100,0
	Total	102	93,6	100,0	
Missing	System	7	6,4		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ3.9.: Το 36,3% απάντησαν « Καθόλου», το 35,3% « Λίγο», το 20,6% « Αρκετά», το 3,9% « Πολύ», το 2% « Πάρα πολύ».

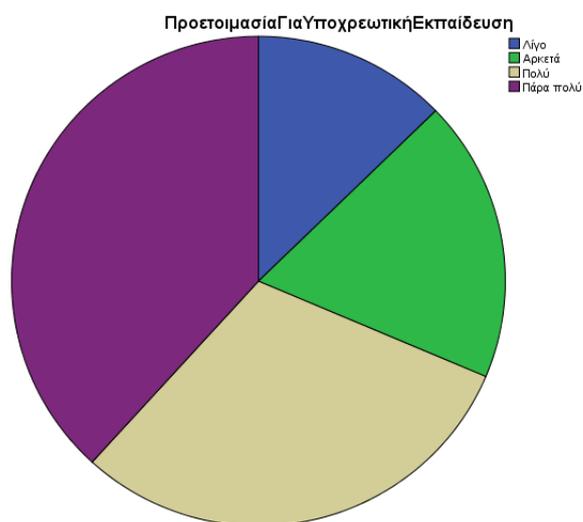

Εικόνα 48-Γράφημα 48: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν οι παιδαγωγοί να ασχολούνται περισσότερο με την Τροφοδοσία και την Υγιεινή και λιγότερο με την Εκπαίδευση.

Γ3.10. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που ακολουθείται να προετοιμάζει τα παιδιά για την υποχρεωτική εκπαίδευση.

Προετοιμασία Για Υποχρεωτική Εκπαίδευση					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	13	11,9	12,7	12,7
	Αρκετά	19	17,4	18,6	31,4
	Πολύ	31	28,4	30,4	61,8
	Πάρα πολύ	39	35,8	38,2	100,0
	Total	102	93,6	100,0	
Missing	System	7	6,4		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ3.10.: Το 12,7% απάντησαν « Λίγο», το 18,6% « Αρκετά», το 30,4% « Πολύ», το 38,2% « Πάρα πολύ».

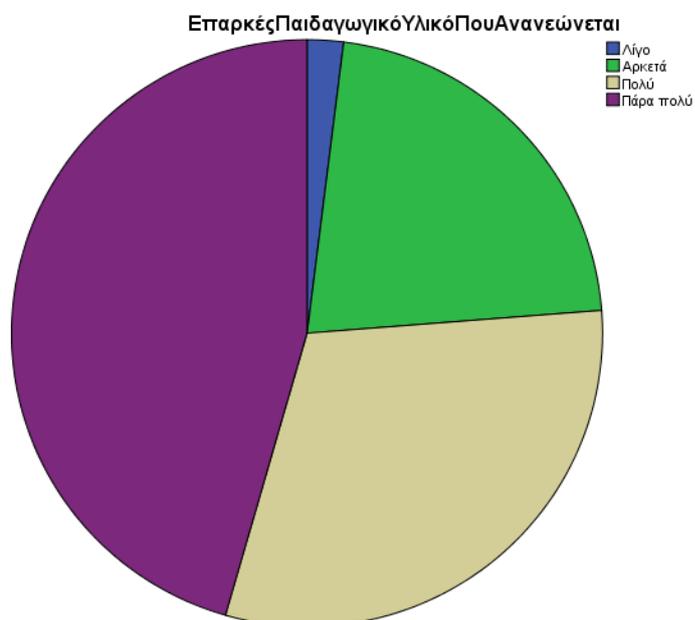

Εικόνα 49-Γράφημα 49: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα να προετοιμάζει τα παιδιά για την Υποχρεωτική Εκπαίδευση.

Γ3.11. Να υπάρχει επαρκές παιδαγωγικό υλικό που θα ανανεώνεται κάθε χρόνο.

Επαρκές Παιδαγωγικό Υλικό Που Ανανεώνεται					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	2	1,8	2,0	2,0
	Αρκετά	22	20,2	21,8	23,8
	Πολύ	31	28,4	30,7	54,5
	Πάρα πολύ	46	42,2	45,5	100,0
	Total	101	92,7	100,0	
Missing	System	8	7,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ3.11.: Το 2% απάντησε « Λίγο», το 21,8% « Αρκετά», το 30,7% « Πολύ», το 45,5% « Πάρα πολύ»,

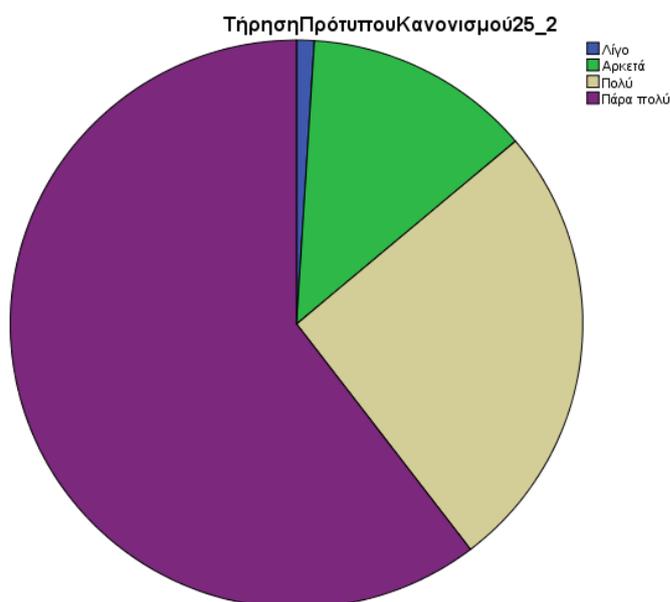
Εικόνα 50-Γράφημα 50: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν να υπάρχει επαρκές παιδαγωγικό υλικό που θα ανανεώνεται κάθε χρόνο.

Γ3.12. Να τηρείται ο Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας για 25 παιδιά ανά τάξη με 2 παιδαγωγούς.

Τήρηση Πρότυπου Κανονισμού Αναλογία Παιδαγωγών – Παιδιών

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	1	,9	1,0	1,0
	Αρκετά	13	11,9	12,9	13,9
	Πολύ	26	23,9	25,7	39,6
	Πάρα πολύ	61	56,0	60,4	100,0
	Total	101	92,7	100,0	
Missing	System	8	7,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ3.12.: Το 1% απάντησε « Λίγο», το 12,9% « Αρκετά», το 25,7% « Πολύ», το 60,4% « Πάρα πολύ».

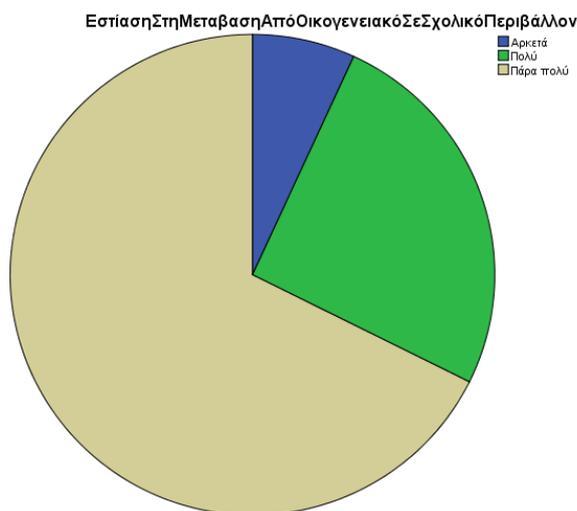
Εικόνα 51-Γράφημα 51: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντικό θεωρούν να τηρείται ο πρότυπος κανονισμός για 25 παιδιά με 2 παιδαγωγούς.

Γ3.13. Οι παιδαγωγοί να βοηθούν τα παιδιά να περάσουν από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον.

Εστίαση Στη Μετάβαση Από Οικογενειακό Σε Σχολικό Περιβάλλον

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αρκετά	7	6,4	6,9	6,9
	Πολύ	26	23,9	25,5	32,4
	Πάρα πολύ	69	63,3	67,6	100,0
	Total	102	93,6	100,0	
Missing	System	7	6,4		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Γ3.13.: Το 6,9% απάντησαν « Αρκετά», το 25,5% «Πολύ», το 67,6% « Πάρα πολύ».

Εικόνα 52-Γράφημα 52: Η απάντηση των γονιών για το πόσο σημαντική θεωρούν την εστίαση στη μετάβαση από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον.

Ενότητα VI

Συμμετοχή των γονέων στην λειτουργία των παιδικών σταθμών και στην λήψη αποφάσεων

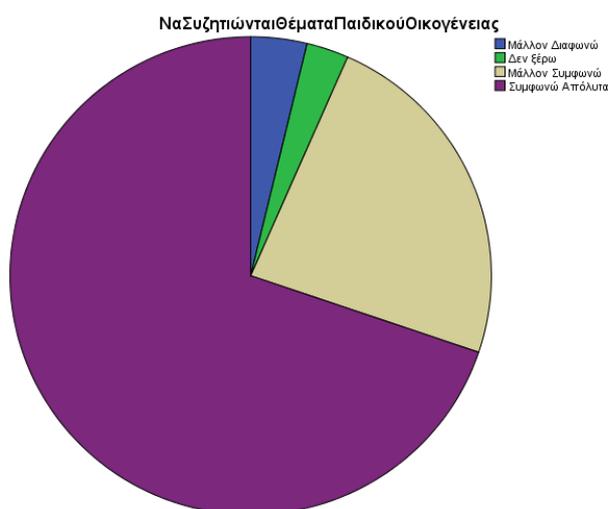
Ποιες ενέργειες κατά την γνώμη τους προωθούν την ουσιαστική συνεργασία των γονέων με τον παιδικό σταθμό και την συμμετοχή τους στην λειτουργία του.

Δ1.1. Στις συγκεντρώσεις γονέων – εκπαιδευτικών να συζητιέται οτιδήποτε έχει σχέση με τον παιδικό σταθμό και την οικογένεια.

Να Συζητιώνται Θέματα Παιδικού Οικογένειας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μάλλον Διαφωνώ	4	3,7	3,8	3,8
	Δεν ξέρω	3	2,8	2,8	6,6
	Μάλλον Συμφωνώ	25	22,9	23,6	30,2
	Συμφωνώ Απόλυτα	74	67,9	69,8	100,0
	Total	106	97,2	100,0	
Missing	System	3	2,8		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ1.1.: Το 3,8% απάντησε « Μάλλον Διαφωνώ», το 2,8% « Δεν ξέρω», το 23,6% « Μάλλον Συμφωνώ», το 69,8% « Συμφωνώ Απόλυτα».

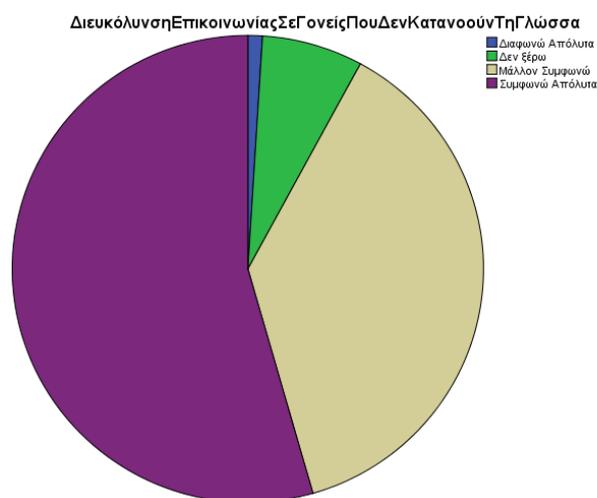

Εικόνα 53-Γράφημα 53: Η γνώμη των γονιών για να συζητούνται θέματα παιδικού σταθμού και οικογένειας στις συγκεντρώσεις γονέων

Δ1.2. Οι γονείς που δεν μιλούν Ελληνικά να διευκολύνονται να συμμετέχουν και να συνεργάζονται με τον παιδικό σταθμό.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	1	,9	1,0	1,0
	Δεν ξέρω	7	6,4	6,9	7,9
	Μάλλον Συμφωνώ	38	34,9	37,6	45,5
	Συμφωνώ Απόλυτα	55	50,5	54,5	100,0
	Total	101	92,7	100,0	
Missing	System	8	7,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ1.2.: Το 1% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 6,9% « Δεν ξέρω», το 37,6% « Μάλλον Συμφωνώ», το 54,5% « Συμφωνώ Απόλυτα».

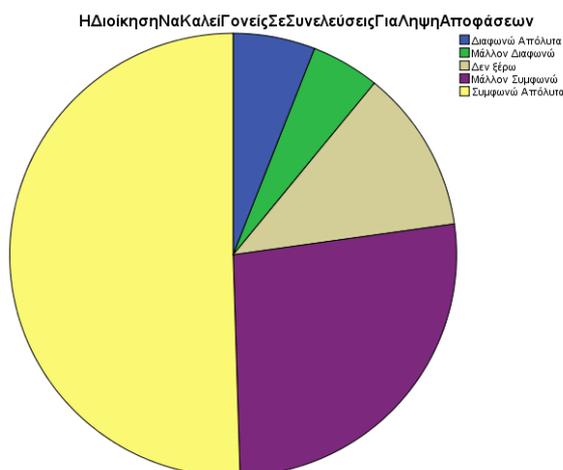

Εικόνα 54-Γράφημα 54: Η γνώμη των γονιών για την διευκόλυνση αλλόγλωσσων γονέων ώστε να μπορούν να συμμετέχουν και να συνεργάζονται με τον Π.Σ.

Δ1.3. Η διοίκηση του παιδικού σταθμού (πρόεδρος, διοικητικό συμβούλιο, διεύθυνση) να καλεί τους γονείς σε συνελεύσεις για να ληφθούν αποφάσεις.

Η Διοίκηση Να Καλεί Γονείς Σε Συνελεύσεις Για Ληψη Αποφάσεων					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	6	5,5	5,9	5,9
	Μάλλον Διαφωνώ	5	4,6	5,0	10,9
	Δεν ξέρω	12	11,0	11,9	22,8
	Μάλλον Συμφωνώ	27	24,8	26,7	49,5
	Συμφωνώ Απόλυτα	51	46,8	50,5	100,0
	Total		101	92,7	100,0
Missing	System	8	7,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ1.3.: Το 5,9% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 5% « Μάλλον Διαφωνώ», το 11,9% « Δεν ξέρω», το 26,7% « Μάλλον Συμφωνώ», το 50,5% « Συμφωνώ Απόλυτα».

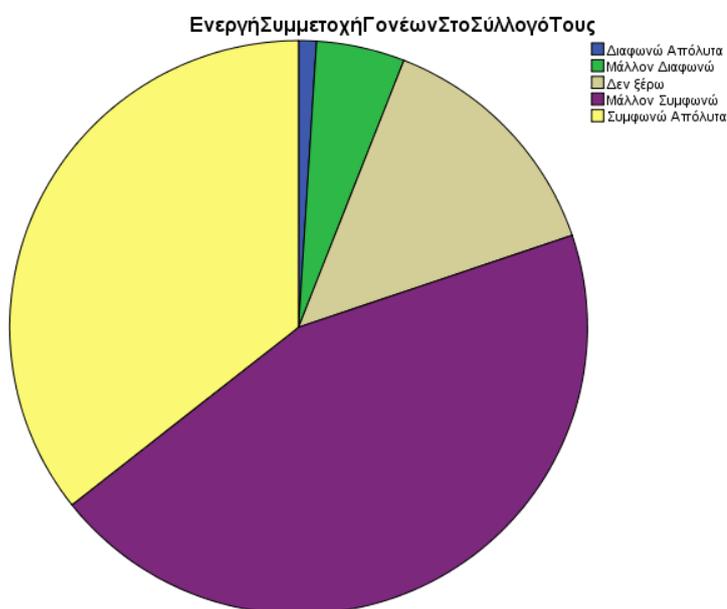

Εικόνα 55-Γράφημα 55: Η γνώμη των γονιών για να παίρνονται αποφάσεις από κοινού με την διοίκηση σε συνελεύσεις

Δ1.4. Οι γονείς να συμμετέχουν ενεργά στον Σύλλογο Γονέων.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	1	,9	1,0	1,0
	Μάλλον Διαφωνώ	5	4,6	5,0	5,9
	Δεν ξέρω	14	12,8	13,9	19,8
	Μάλλον Συμφωνώ	45	41,3	44,6	64,4
	Συμφωνώ Απόλυτα	36	33,0	35,6	100,0
	Total	101	92,7	100,0	
Missing	System	8	7,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ1.4.: Το 1% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 5% « Μάλλον Διαφωνώ», το 13,9% « Δεν ξέρω», το 44,6% « Μάλλον Συμφωνώ», το 35,6% « Συμφωνώ Απόλυτα».

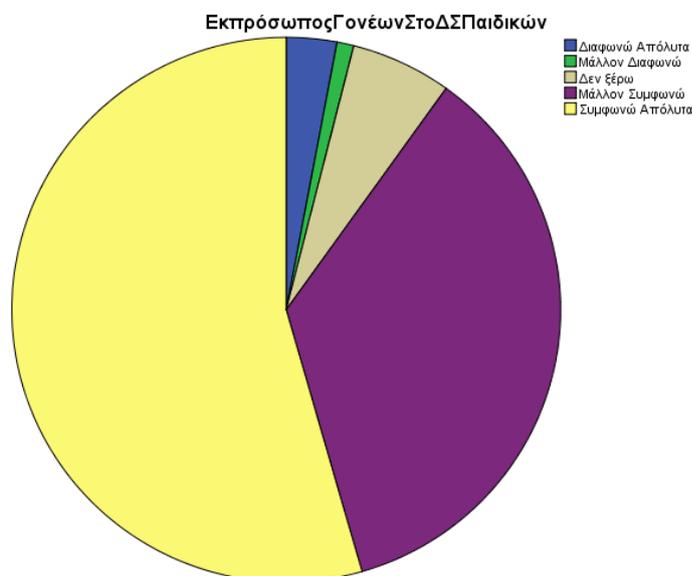
Εικόνα 56- Γράφημα 56: Η γνώμη των γονιών για το αν πρέπει να συμμετέχουν ενεργά στον σύλλογο γονέων

Δ1.5. Στο Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.) των παιδικών σταθμών να υπάρχει εκπρόσωπος των γονέων.

Εκπρόσωπος Γονέων Στο ΔΣ Παιδικών

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	3	2,8	3,0	3,0
	Μάλλον Διαφωνώ	1	,9	1,0	4,0
	Δεν ξέρω	6	5,5	5,9	9,9
	Μάλλον Συμφωνώ	36	33,0	35,6	45,5
	Συμφωνώ Απόλυτα	55	50,5	54,5	100,0
	Total	101	92,7	100,0	
Missing	System	8	7,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ1.5.: Το 3% απάντησε « Διαφωνών Απόλυτα», το 1% « Μάλλον Διαφωνώ», το 5,9% « Δεν ξέρω», το 35,6% « Μάλλον Συμφωνώ», το 54,5% « Συμφωνώ Απόλυτα».

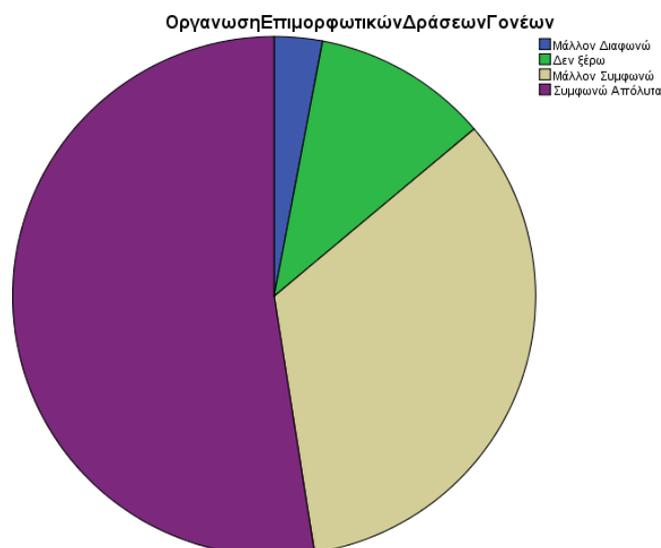

Εικόνα 57-Γράφημα 57: Η γνώμη των γονιών για το αν θα πρέπει να υπάρχει εκπρόσωπός τους στο Δ.Σ. των παιδικών σταθμών

Δ1.6. Να οργανώνονται από τον παιδικό σταθμό δράσεις για την επιμόρφωση των γονέων (π.χ σχολές γονέων, συναντήσεις με ειδικούς, σεμινάρια με θέματα οικογένειας και παιδιού κ.α.)

ΟργάνωσηΕπιμορφωτικώνΔράσεωνΓονέων					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μάλλον Διαφωνώ	3	2,8	3,0	3,0
	Δεν ξέρω	11	10,1	10,9	13,9
	Μάλλον Συμφωνώ	34	31,2	33,7	47,5
	Συμφωνώ Απόλυτα	53	48,6	52,5	100,0
	Total	101	92,7	100,0	
Missing	System	8	7,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ1.6.: Το 3% απάντησε « Μάλλον Διαφωνώ», το 10,9% « Δεν ξέρω», το 33,7% « Μάλλον Συμφωνώ», το 52,5% « Συμφωνών Απόλυτα».

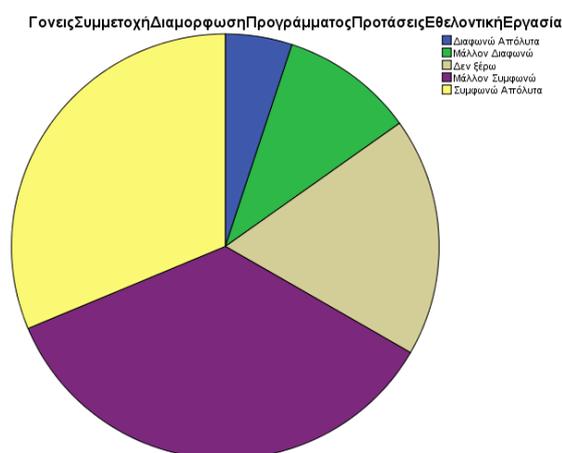

Εικόνα 58-Γράφημα 58 : Η γνώμη των γονιών για οργάνωση επιμορφωτικών δράσεων από τον Π.Σ. για τους γονείς

Δ1.7. Οι γονείς να συμμετέχουν στην διαμόρφωση του προγράμματος με προτάσεις από ειδικούς επιστήμονες και εθελοντική εργασία.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	5	4,6	5,1	5,1
	Μάλλον Διαφωνώ	10	9,2	10,1	15,2
	Δεν ξέρω	18	16,5	18,2	33,3
	Μάλλον Συμφωνώ	35	32,1	35,4	68,7
	Συμφωνώ Απόλυτα	31	28,4	31,3	100,0
	Total	99	90,8	100,0	
Missing	System	10	9,2		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ1.7.: Το 5,1% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 10,1% « Μάλλον Διαφωνώ», το 18,2% « Δεν ξέρω», το 35,4% « Μάλλον Συμφωνώ», το 31,3% « Συμφωνώ Απόλυτα».

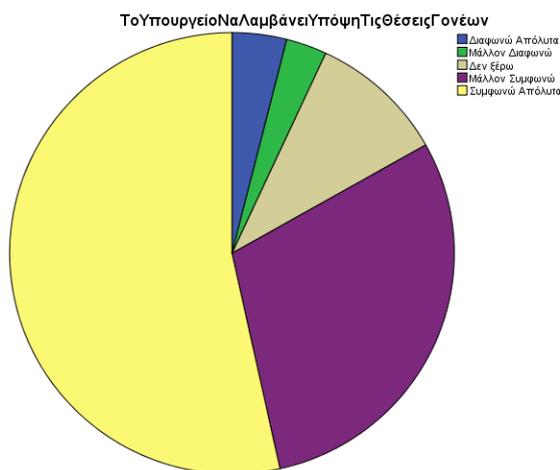

Εικόνα 59-Γράφημα 59 : Η γνώμη των γονιών για εθελοντική εργασία και διαμόρφωση προγράμματος Π.Σ. με προτάσεις τους

Δ1.8. Το αρμόδιο Υπουργείο να παίρνει υπόψη του τις θέσεις των γονέων.

		Το Υπουργείο Να λαμβάνει υπόψη τις θέσεις Γονέων			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	4	3,7	4,0	4,0
	Μάλλον Διαφωνώ	3	2,8	3,0	6,9
	Δεν ξέρω	10	9,2	9,9	16,8
	Μάλλον Συμφωνώ	30	27,5	29,7	46,5
	Συμφωνώ Απόλυτα	54	49,5	53,5	100,0
Total		101	92,7	100,0	
Missing	System	8	7,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ1.8.: Το 4% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 3% « Μάλλον Διαφωνώ», το 9,9% « Δεν ξέρω», το 29,7% « Μάλλον Συμφωνώ», το 53,5% « Συμφωνώ Απόλυτα».

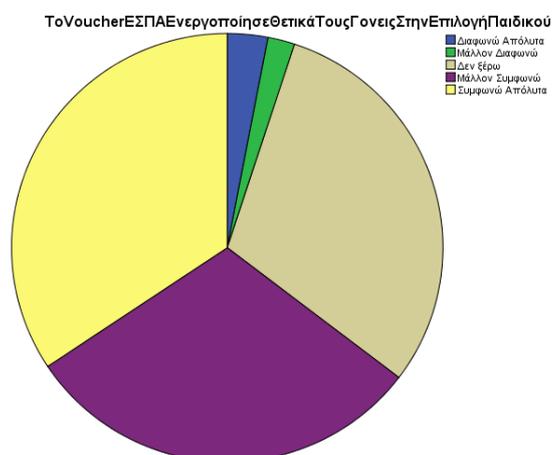
Εικόνα 60-Γράφημα 60 : Η γνώμη των γονιών για να παίρνει υπόψη του το αρμόδιο Υπουργείο τις προτάσεις τους.

Δ1.9. Η εντολή τοποθέτησης (voucher) από το πρόγραμμα του ΕΣΠΑ, επηρέασε θετικά την ενεργή συμμετοχή των γονέων στην επιλογή του παιδικού σταθμού.

Το Voucher ΕΣΠΑ Ενεργοποίησε Θετικά Τους Γονείς Στην Επιλογή Παιδικού

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	3	2,8	3,0	3,0
	Μάλλον Διαφωνώ	2	1,8	2,0	5,1
	Δεν ξέρω	30	27,5	30,3	35,4
	Μάλλον Συμφωνώ	30	27,5	30,3	65,7
	Συμφωνώ Απόλυτα	34	31,2	34,3	100,0
	Total	99	90,8	100,0	
Missing	System	10	9,2		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ1.9.: Το 3% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 2% « Μάλλον Διαφωνώ», το 30,3% « Δεν ξέρω», το 30,3% « Μάλλον Συμφωνώ», το 34,3% «Συμφωνώ Απόλυτα».

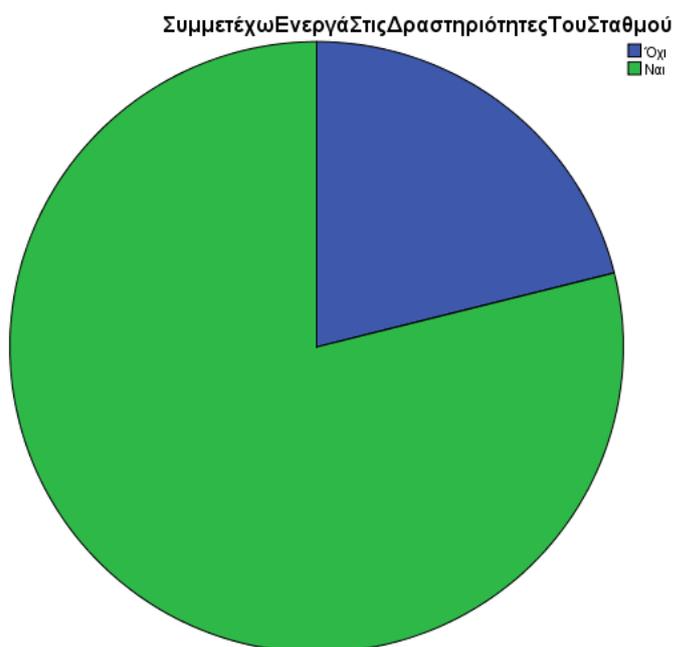
Εικόνα 61- Γράφημα 61 : Η γνώμη των γονιών για το αν το πρόγραμμα ΕΣΠΑ επηρέασε θετικά την ενεργή συμμετοχή τους στην επιλογή σταθμού

Συμμετοχή ή όχι των γονέων στις δραστηριότητες του παιδικού σταθμού

Δ2. Συμμετέχω ενεργά στις δραστηριότητες του δημοτικού παιδικού σταθμού που πηγαίνει το παιδί μου.

Συμμετέχω Ενεργά Στις Δραστηριότητες Του Σταθμού					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Όχι	23	21,1	21,1	21,1
	Ναι	86	78,9	78,9	100,0
Total		109	100,0	100,0	

Στην ερώτηση Δ2. Το 78,9% απάντησε ότι συμμετέχει ενεργά στις δραστηριότητες, ενώ το 21,1% όχι.

Εικόνα 62- Γράφημα 62: Η απάντηση των γονιών στο αν συμμετέχουν ενεργά στις δραστηριότητες του Π.Σ.

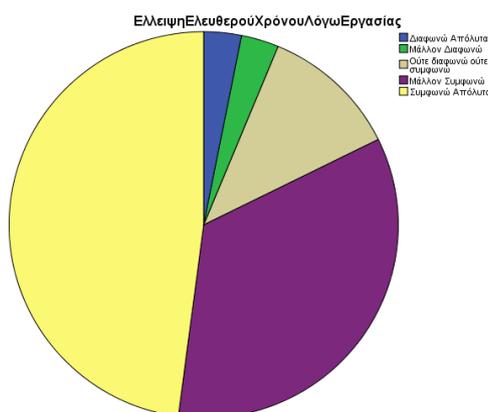
Λόγοι για τους οποίους δεν συμμετέχουν οι γονείς στις δραστηριότητες του παιδικού σταθμού

Δ3.1. Δεν έχουν ελεύθερο χρόνο λόγω εργασίας.

Ελλειψη Ελευθερού Χρόνου Λόγω Εργασίας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	3	2,8	3,1	3,1
	Μάλλον Διαφωνώ	3	2,8	3,1	6,3
	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	11	10,1	11,5	17,7
	Μάλλον Συμφωνώ	33	30,3	34,4	52,1
	Συμφωνώ Απόλυτα	46	42,2	47,9	100,0
	Total	96	88,1	100,0	
Missing	System	13	11,9		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ3.1.: Το 3,1% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 3,1% « Μάλλον Διαφωνώ», το 11,5% « Ούτε διαφωνώ», το 34,4% « Μάλλον Συμφωνώ», το 47,9% « Συμφωνώ Απόλυτα».

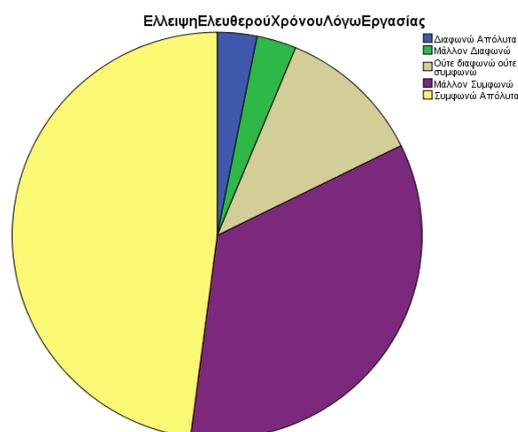

Εικόνα 63- Γράφημα 63: Μη συμμετοχή λόγω έλλειψης ελεύθερου χρόνου λόγω εργασίας

Δ3.2. Για οικογενειακούς λόγους

		Οικογενειακοί Λόγοι			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	17	15,6	19,3	19,3
	Μάλλον Διαφωνώ	10	9,2	11,4	30,7
	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	31	28,4	35,2	65,9
	Μάλλον Συμφωνώ	21	19,3	23,9	89,8
	Συμφωνώ Απόλυτα	9	8,3	10,2	100,0
Total		88	80,7	100,0	
Missing	System	21	19,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ3.2.: Το 19,3% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 11,4% « Μάλλον Διαφωνώ», το 35,2% « Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ», το 23,9% « Μάλλον Συμφωνώ», το 10,2% « Συμφωνώ Απόλυτα».

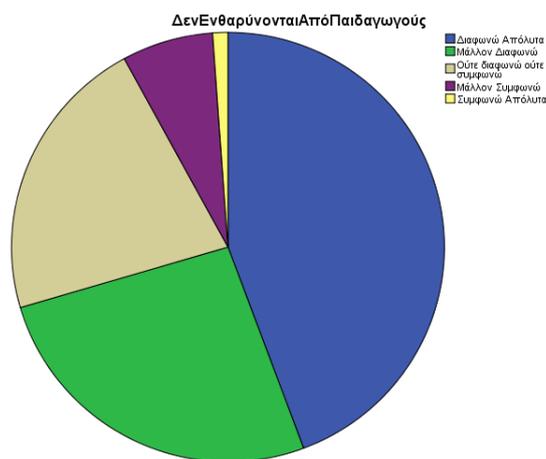

Εικόνα 64- Γράφημα 64 : Μη συμμετοχή εξαιτίας οικογενειακών λόγων

Δ3.3. Δεν ενθαρρύνονται από τους παιδαγωγούς.

Δεν Ενθαρρύνονται Από Παιδαγωγούς					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	39	35,8	44,3	44,3
	Μάλλον Διαφωνώ	23	21,1	26,1	70,5
	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	19	17,4	21,6	92,0
	Μάλλον Συμφωνώ	6	5,5	6,8	98,9
	Συμφωνώ Απόλυτα	1	,9	1,1	100,0
	Total	88	80,7	100,0	
Missing	System	21	19,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ3.3.: Το 44,3% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 26,1% « Μάλλον Διαφωνώ», το 21,6% « Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ», το 6,8% « Μάλλον Συμφωνώ», το 1,1% « Συμφωνώ Απόλυτα».

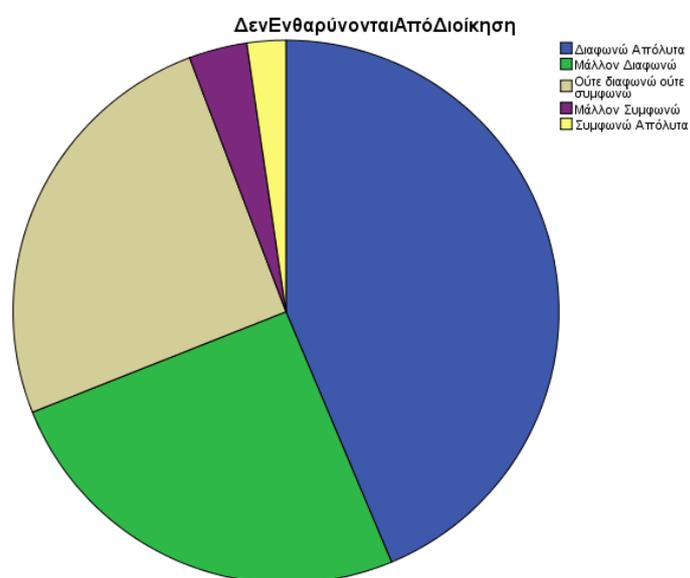

Εικόνα 65-Γράφημα 65 : Μη συμμετοχή επειδή δεν ενθαρρύνονται από τις παιδαγωγούς

Δ3.4. Δεν ενθαρρύνονται από την διοίκηση (πρόεδρο, Δ.Σ., Διεύθυνση).

		Δεν Ενθαρρύνονται Από Διοίκηση			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	38	34,9	43,7	43,7
	Μάλλον Διαφωνώ	22	20,2	25,3	69,0
	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	22	20,2	25,3	94,3
	Μάλλον Συμφωνώ	3	2,8	3,4	97,7
	Συμφωνώ Απόλυτα	2	1,8	2,3	100,0
	Total	87	79,8	100,0	
Missing	System	22	20,2		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ3.4.: Το 43,7% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 25,3% « Μάλλον Διαφωνώ», το 25,3% « Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ», το 3,4% « Μάλλον Συμφωνώ», το 2,3% « Συμφωνώ Απόλυτα».

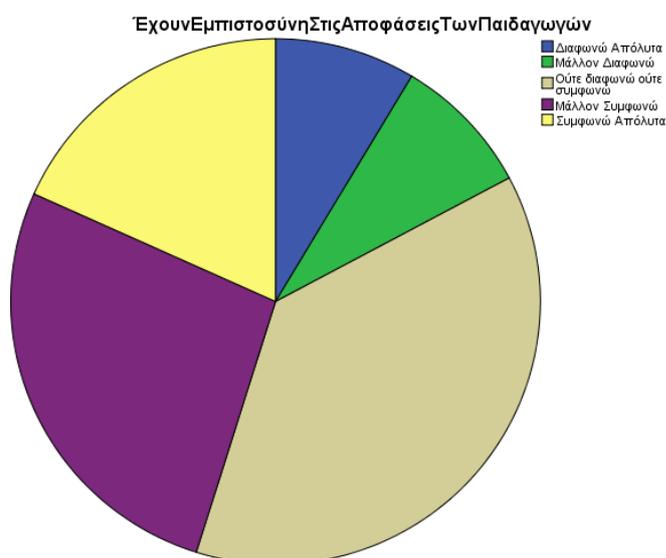

Εικόνα 66- Γράφημα 67: Μη συμμετοχή γιατί δεν ενθαρρύνονται από την διοίκηση.

Δ3.5. Έχουν εμπιστοσύνη στις αποφάσεις των παιδαγωγών

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	8	7,3	8,6	8,6
	Μάλλον Διαφωνώ	8	7,3	8,6	17,2
	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	35	32,1	37,6	54,8
	Μάλλον Συμφωνώ	25	22,9	26,9	81,7
	Συμφωνώ Απόλυτα	17	15,6	18,3	100,0
	Total	93	85,3	100,0	
Missing	System	16	14,7		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ3.5.: Το 8,6% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 8,6% « Μάλλον Διαφωνώ», το 37,6% « Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ», το 26,9% « Μάλλον Συμφωνώ», το 18,3% « Συμφωνώ Απόλυτα».

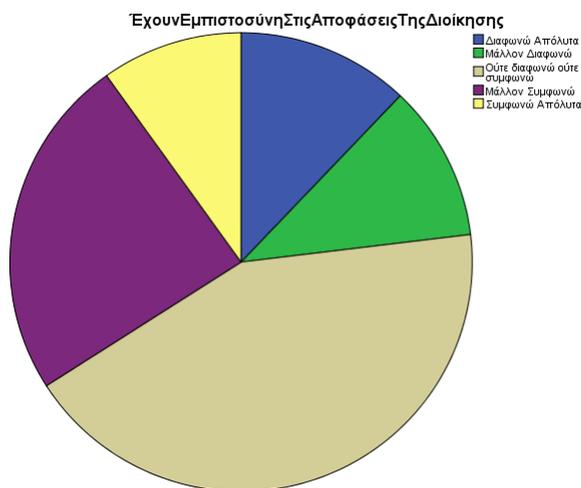

Εικόνα 67-Γράφημα 67: Μη συμμετοχή γιατί έχουν εμπιστοσύνη στις αποφάσεις των παιδαγωγών.

Δ3.6. Έχουν εμπιστοσύνη στις αποφάσεις της διοίκησης

		Έχουν Εμπιστοσύνη Στις Αποφάσεις Της Διοίκησης			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	11	10,1	12,1	12,1
	Μάλλον Διαφωνώ	10	9,2	11,0	23,1
	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	39	35,8	42,9	65,9
	Μάλλον Συμφωνώ	22	20,2	24,2	90,1
	Συμφωνώ Απόλυτα	9	8,3	9,9	100,0
	Total	91	83,5	100,0	
Missing	System	18	16,5		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ3.6.: Το 12,1% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 11% « Μάλλον Διαφωνώ», το 42,9% « Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ», το 24,2% « Μάλλον Συμφωνώ», το 9,9% « Συμφωνώ Απόλυτα».

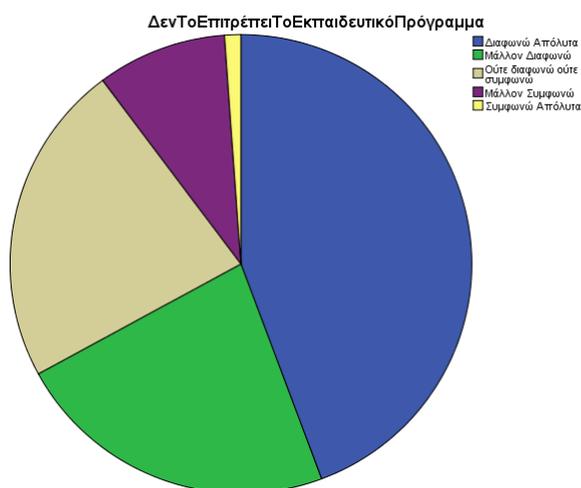

Εικόνα 68- Γράφημα 68 : Μη συμμετοχή γιατί έχουν εμπιστοσύνη στις αποφάσεις της διοίκησης

Δ3.7. Δεν το επιτρέπει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα

Δεν Το Επιτρέπει Το Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	39	35,8	44,3	44,3
	Μάλλον Διαφωνώ	20	18,3	22,7	67,0
	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	20	18,3	22,7	89,8
	Μάλλον Συμφωνώ	8	7,3	9,1	98,9
	Συμφωνώ Απόλυτα	1	,9	1,1	100,0
	Total	88	80,7	100,0	
Missing	System	21	19,3		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ3.7.: Το 44,3% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 22,7% « Μάλλον Διαφωνώ», το 22,7% « Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ», το 9,1% « Μάλλον Συμφωνώ», το 1,1% « Συμφωνώ Απόλυτα».

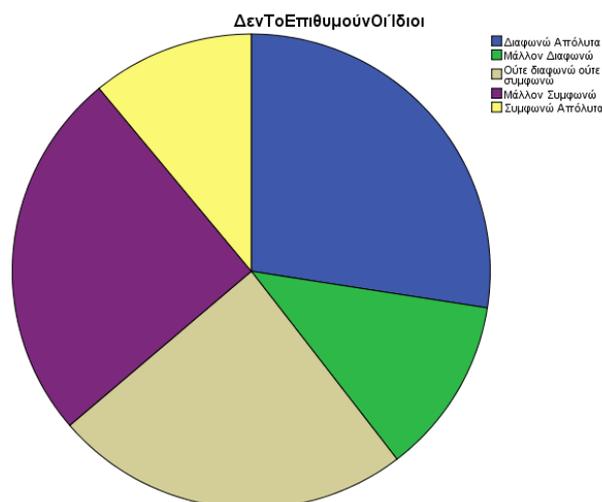

Εικόνα 69- Γράφημα 69 : Μη συμμετοχή γιατί δεν το επιτρέπει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα

Δ3.8. Δεν το επιθυμούν οι ίδιοι

		Δεν Το Επιθυμούν Οί Ιδιοί			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	25	22,9	27,5	27,5
	Μάλλον Διαφωνώ	11	10,1	12,1	39,6
	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	22	20,2	24,2	63,7
	Μάλλον Συμφωνώ	23	21,1	25,3	89,0
	Συμφωνώ Απόλυτα	10	9,2	11,0	100,0
	Total	91	83,5	100,0	
Missing	System	18	16,5		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ3.8.: Το 27,5% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 12,1% « Μάλλον Διαφωνώ», το 24,2% « Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ», το 25,3% « Μάλλον Συμφωνώ», το 11% « Συμφωνώ Απόλυτα».

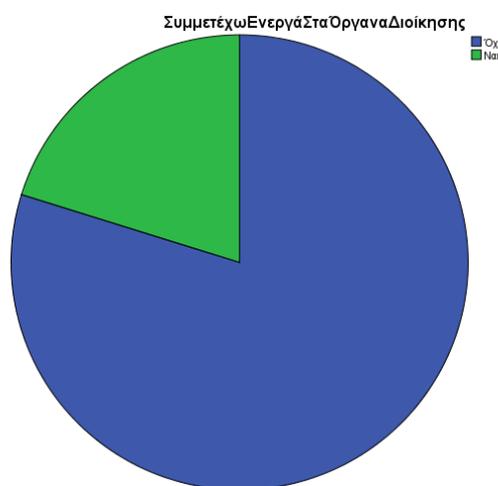
Εικόνα 70-Γράφημα 70: Μη συμμετοχή γιατί δεν το επιθυμούν οι ίδιοι

Συμμετοχή ή όχι των γονέων στα όργανα διοίκησης και στην λήψη αποφάσεων

Δ4. Συμμετέχω ενεργά στα όργανα διοίκησης (Δ.Σ.) και στην λήψη αποφάσεων για την λειτουργία του δημοτικού παιδικού σταθμού που πηγαίνει το παιδί μου.

Συμμετέχω Ενεργά Στα Όργανα Διοίκησης					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Όχι	87	79,8	79,8	79,8
	Ναι	22	20,2	20,2	100,0
	Total	109	100,0	100,0	

Στην ερώτηση Δ4 το 79,8% απάντησε ότι δεν συμμετέχει στα όργανα διοίκησης , ενώ το 20,2% απάντησε πως συμμετέχει.

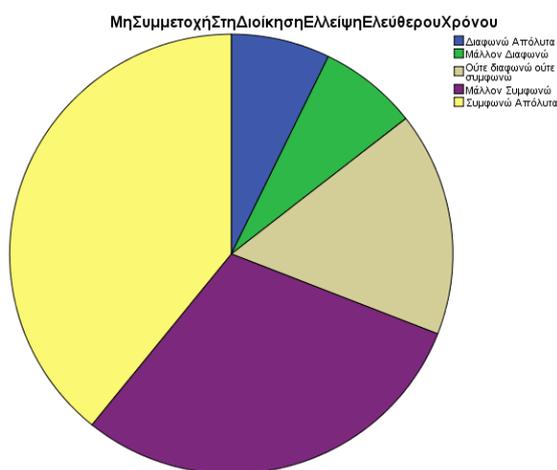
Εικόνα 71- Γράφημα 71: Η απάντηση των γονιών για το αν συμμετέχουν ενεργά στην διοίκηση και στην λήψη αποφάσεων του Π.Σ.

Λόγοι για τους οποίους δεν συμμετέχουν οι γονείς στα όργανα διοίκησης και στην λήψη αποφάσεων

Δ5.1. Δεν υπάρχει ελεύθερος χρόνος

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	7	6,4	7,2	7,2
	Μάλλον Διαφωνώ	7	6,4	7,2	14,4
	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	16	14,7	16,5	30,9
	Μάλλον Συμφωνώ	29	26,6	29,9	60,8
	Συμφωνώ Απόλυτα	38	34,9	39,2	100,0
	Total	97	89,0	100,0	
Missing	System	12	11,0		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ5.1.: Το 7,2% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 7,2% « Μάλλον Διαφωνώ», το 16,5% « Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ», το 29,9% « Μάλλον Συμφωνώ», το 39,2% « Συμφωνώ Απόλυτα».

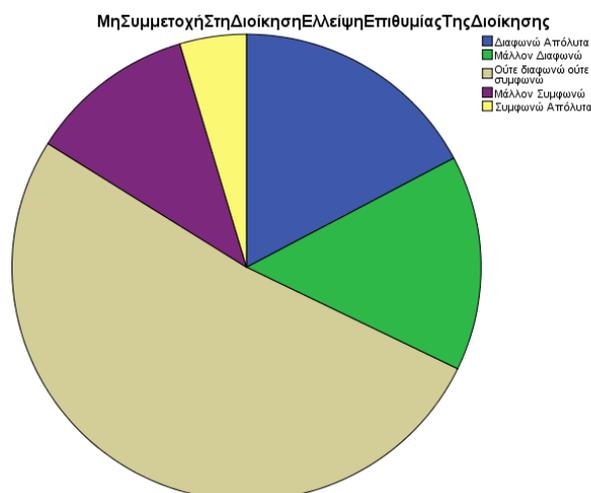
Εικόνα 72- Γράφημα 72: Μη συμμετοχή λόγω έλλειψης ελεύθερου χρόνου

Δ5.2. Δεν το επιθυμεί η διοίκηση

Μη Συμμετοχή Στη Διοίκηση Ελλείψη Επιθυμίας Της Διοίκησης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	15	13,8	17,2	17,2
	Μάλλον Διαφωνώ	13	11,9	14,9	32,2
	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	45	41,3	51,7	83,9
	Μάλλον Συμφωνώ	10	9,2	11,5	95,4
	Συμφωνώ Απόλυτα	4	3,7	4,6	100,0
	Total	87	79,8	100,0	
Missing	System	22	20,2		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ5.2.: Το 17,2% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 14,9% « Μάλλον Διαφωνώ», το 51,7% « Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ», το 11,5% « Μάλλον Συμφωνώ», το 4,6% « Συμφωνώ Απόλυτα».

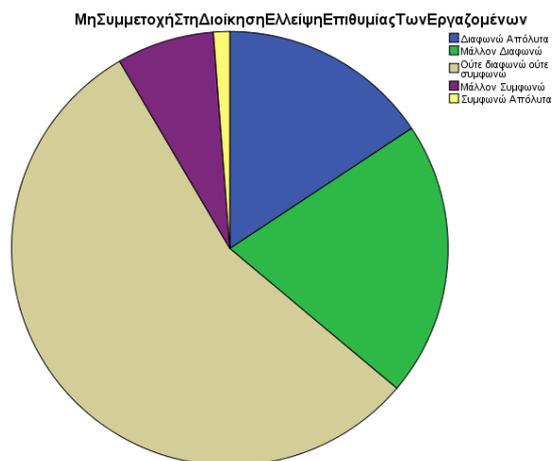
Εικόνα 73-Γράφημα 73 : Μη συμμετοχή λόγω μη επιθυμίας της διοίκησης

Δ5.3. Δεν το επιθυμούν οι εργαζόμενοι

Μη Συμμετοχή Στη Διοίκηση Ελλείψει Επιθυμίας Των Εργαζομένων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	13	11,9	15,7	15,7
	Μάλλον Διαφωνώ	17	15,6	20,5	36,1
	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	46	42,2	55,4	91,6
	Μάλλον Συμφωνώ	6	5,5	7,2	98,8
	Συμφωνώ Απόλυτα	1	,9	1,2	100,0
	Total	83	76,1	100,0	
Missing	System	26	23,9		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ5.3.: Το 15,7% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 20,5% « Μάλλον Διαφωνώ», το 55,4% « Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ», το 7,2% « Μάλλον Συμφωνώ», το 1,2% « Συμφωνώ Απόλυτα».

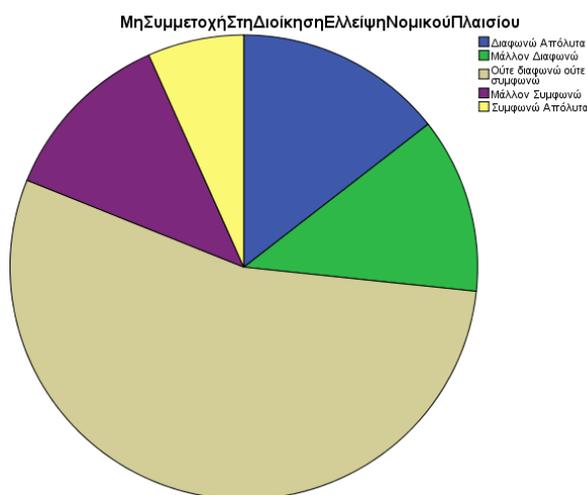

Εικόνα 74- Γράφημα 74: Μη συμμετοχή λόγω μη επιθυμίας των εργαζομένων

Δ5.4. Δεν υπάρχει νομικό πλαίσιο

Μη Συμμετοχή Στη Διοίκηση Έλλειψη Νομικού Πλαισίου					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	13	11,9	14,4	14,4
	Μάλλον Διαφωνώ	11	10,1	12,2	26,7
	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	49	45,0	54,4	81,1
	Μάλλον Συμφωνώ	11	10,1	12,2	93,3
	Συμφωνώ Απόλυτα	6	5,5	6,7	100,0
	Total	90	82,6	100,0	
Missing	System	19	17,4		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ5.4.: Το 14,4% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 12,2% « Μάλλον Διαφωνώ», το 54,4% « Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ», το 12,2% « Μάλλον Συμφωνώ», το 6,7% « Συμφωνώ Απόλυτα».

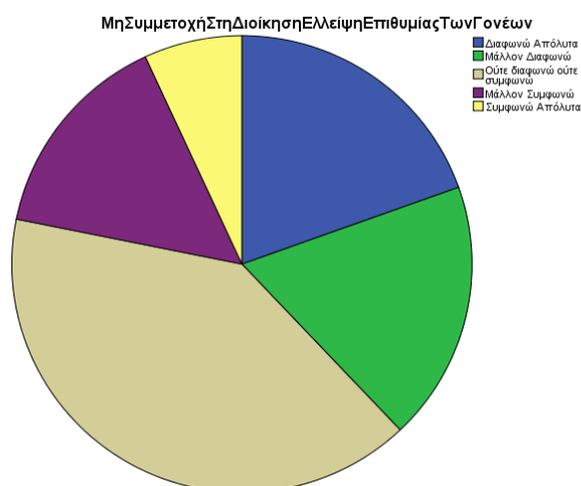
Εικόνα 75- Γράφημα 75 : Μη συμμετοχή λόγω έλλειψης νομικού πλαισίου

Δ5.5. Δεν υπάρχει επιθυμία των γονιών

Μη Συμμετοχή Στη Διοίκηση Ελλείψει Επιθυμίας Των Γονέων

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαφωνώ Απόλυτα	17	15,6	19,5	19,5
	Μάλλον Διαφωνώ	16	14,7	18,4	37,9
	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	35	32,1	40,2	78,2
	Μάλλον Συμφωνώ	13	11,9	14,9	93,1
	Συμφωνώ Απόλυτα	6	5,5	6,9	100,0
	Total	87	79,8	100,0	
Missing	System	22	20,2		
Total		109	100,0		

Στην ερώτηση Δ5.5.: Το 19,5% απάντησε « Διαφωνώ Απόλυτα», το 18,4% « Μάλλον Διαφωνώ», το 40,2% « Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ», το 14,9% « Μάλλον Συμφωνώ», το 6,9% « Συμφωνώ Απόλυτα».

Εικόνα 76-Γράφημα 76 : Μη συμμετοχή γιατί δεν το επιθυμούν οι γονείς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Αποτελέσματα της έρευνας

5.1. Ανάλυση των ενοτήτων

Ενότητα I: Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Στην έρευνα συμμετείχαν 109 άτομα εκ των οποίων το 88,1% (96/109) ήταν γυναίκες και το 11,9% (13/109) ήταν άνδρες. Το ηλικιακό εύρος του δείγματος ήταν: 20-30 ετών το 11,1% (12/109), 31-40 ετών το 75% (81/109) και 41-50 το 13,9% (15/109), με το μέσο όρο ηλικίας του δείγματος να βρίσκεται στο εύρος 31-40 ετών. Αναφορικά με την οικογενειακή τους κατάσταση, το 89,7% (96/109) των ερωτηθέντων δήλωσαν έγγαμοι, το 3,7% (4/109) άγαμοι ενώ το 6,5% (7/109) δήλωσαν διαζευγμένοι.

Ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης το 44,1% είχε αποφοιτήσει από την τριτοβάθμια εκπαίδευση- 35,8% (39/109) πτυχίο και 8,3% (9/109) μεταπτυχιακό- το 23% (25/109) ήταν απόφοιτοι ΙΕΚ, το 27,5% (30/109) απόφοιτοι Λυκείου ενώ το 3,7% (4/109) είχε ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση. Το 32% (39/109) του δείγματος απάντησε ότι δεν εργάζεται (Άνεργοι- Οικιακά) ενώ το 68% του δείγματος 70/109 δήλωσαν εργαζόμενοι.

Αναφορικά με την εθνικότητα των γονέων οι μεν μητέρες το 75,2% (79/109) δήλωσαν Ελληνίδες ενώ το 24,8% (26/109) δήλωσαν άλλες εθνικότητες, ενώ από τους πατέρες, δήλωσαν 87,4% (90/109) Έλληνες και 12,6%(13/100) άλλες εθνικότητες αντίστοιχα.

Στο ερώτημα αν οι ερωτώμενοι είχαν ως γονείς την εμπειρία παιδιών που φοιτούσαν σε άλλες εκπαιδευτικές δομές, το 62,4% (68/109) απάντησε ότι έχει παιδιά που φοιτούν είτε στην ίδια είτε σε άλλη εκπαιδευτική βαθμίδα, ενώ το 37,6% (41/109) απάντησε ότι δεν έχει άλλη εμπειρία από παιδί που να φοιτά σε εκπαιδευτική δομή.

Ενότητα II: Επιλογή Παιδικού Σταθμού

Ο μέσος όρος των ετών φοίτησης στον παιδικό φαίνεται να είναι τα δύο (2,12) έτη. Σε εκπαιδευτικές, αθλητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες (μπαλέτο, ζωγραφική, αθλητισμός, ιατρεία, ωδείο κλπ)του δήμου για τα παιδιά του, επιλέγει να συμμετέχει το 56% των ερωτηθέντων. Το 13,8% (15/109) δήλωσαν ότι έχουν την

εμπειρία φοίτησης παιδιού σε ιδιωτικό παιδικό σταθμό, είτε παλιότερα είτε παράλληλα με το παιδί που φοιτά τώρα στον παιδικό.

Στην ενότητα αυτή υπήρχαν τρεις υποενότητες, Στην πρώτη υποενότητα οι ερωτήσεις αναφέρονταν στους παράγοντες και τους λόγους για τους οποίους οι γονείς επέλεξαν να στείλουν τα παιδιά τους σε παιδικό σταθμό. Στις ερωτήσεις αυτής της ενότητας παρατηρείται ότι περίπου στο 25% του δείγματος επέλεξε να απαντήσει σε ένα μόνο πεδίο του πίνακα επιλογής, δηλαδή σε ένα μόνο υποερώτημα από το B4 αφήνοντας τα υπόλοιπα κενά με χαρακτηριστικό παράδειγμα την ερώτηση B.4.2 που συμπλήρωσαν 104 από το σύνολο των 109 ερωτηματολογίων, ποσοστό 95,4% που επεστράφησαν σε αντίθεση με τις υπόλοιπες ερωτήσεις που απαντήθηκαν σε ποσοστό 70-75%.

Πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με τους παράγοντες που επηρέασαν την απόφαση τους να φοιτήσει το παιδί τους σε παιδικό σταθμό, Το 63,4% ανέφερε ως σημαντικό παράγοντα, (26,8% Πάρα πολύ, 14,6% Πολύ και 22% Αρκετά) τον παράγοντα της εργασίας (B4.1) ενώ ως λίγο ή καθόλου σημαντικός παράγοντας κρίθηκε από το 36,6% των ερωτηθέντων.

Το 90% του δείγματος θεωρεί ως σημαντικό παράγοντας τα οφέλη που θα αποκομίσει το παιδί από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα (B4.2).

Ο ελεύθερος χρόνος ως παράγοντας απόφασης των γονέων για να στείλουν το παιδί στον παιδικό σταθμό (B4.3) φαίνεται, σύμφωνα με τις απαντήσεις, να μην λαμβάνεται καθόλου υπ' όψιν από το 70% των απαντήσεων (Καθόλου) ενώ το 23% δηλώνει πως επηρεάστηκε λίγο από το συγκεκριμένο παράγοντα.

Η τροφή και η φροντίδα από ειδικούς (B4.4) δεν αποτέλεσε παράγοντα για το 54% των ερωτηθέντων ενώ για το 14,5% ήταν ένας παράγοντας που έλαβαν λίγο υπ' όψιν. Από αρκετά έως πάρα πολύ απάντησε το 31,6%.

Στην δεύτερη υποενότητα σε σχέση με τους λόγους που τους επηρέασαν για να στείλουν το παιδί σε Δημοτικό παιδικό σταθμό, παρατηρείται πάλι η προτίμηση να επιλέξουν ένα πεδίο του πίνακα B5 για να απαντήσουν.

Συγκεκριμένα το μικρότερο κόστος του Δημοτικού παιδικού, σε σχέση με τον ιδιωτικό (B5.1) επηρέασαν από Αρκετά ως Πάρα πολύ το 70% των ερωτηθέντων ενώ

το υπόλοιπο 30% δήλωσε ότι ήταν ένας λόγος που επηρέασε την απόφασή τους Λίγο έως Καθόλου.

Για το 47% του δείγματος Αρκετά έως Πάρα πολύ σημαντικός λόγος ήταν η επιλογή τους από το πρόγραμμα ΕΣΠΑ (B5.2).

Η ποιότητα παροχών του συγκεκριμένου παιδικού σταθμού στον οποίο φοιτά το παιδί επηρέασε (B5.3) Πολύ έως Πάρα πολύ το 72% του δείγματος, ενώ Αρκετά απάντησε το 20%.

Γενικότερα η ποιότητα παροχών των Δημοτικών παιδικών σταθμών(B5.4), αναφέρθηκε ως λόγος που τους επηρέασε Πολύ έως Πάρα πολύ από το 58% του συνόλου των απαντήσεων ενώ Αρκετά δηλώνει ότι επηρεάστηκε από αυτό το λόγο το 25%.

Το πόσο κοντά είναι ο παιδικός σταθμός στο σπίτι (B5.5) αποτελεί λόγο επιλογής για το 56% του δείγματος από Πολύ έως Πάρα πολύ ενώ Αρκετά σημαντικό λόγο το θεωρεί το 18%. Αντίθετα το πόσο κοντά στη δουλειά είναι (B5.6) φαίνεται να είναι Λίγο έως καθόλου σημαντικό για το 82% των ερωτηθέντων.

Η τρίτη υποενότητα αναφέρεται στους λόγους που τους επηρέασαν για να στείλουν ή να συνεχίσουν να στέλνουν το παιδί τους σε Δημοτικό παιδικό σταθμό αντί σε νηπιαγωγείο. Στην ενότητα αυτή δεν απάντησε στις επιμέρους ερωτήσεις (missing values) ένα ποσοστό ερωτηθέντων που κυμαίνεται μεταξύ του 30-40% (~36/109). Από σημειώσεις των γονέων επάνω στα ερωτηματολόγια (για παράδειγμα σημειώνουν: Του χρόνου θα πάει νηπιαγωγείο) προκύπτει ότι είναι ισχυρό το ενδεχόμενο να μην είχαν όλοι οι γονείς ενημερωθεί για τη δυνατότητα να ακολουθήσει το παιδί τους το πρόγραμμα των προνηπίων στο νηπιαγωγείο.

Πιο συγκεκριμένα το 83% των απαντήσεων στο ερώτημα (B6.1) αναφέρει το γεγονός ότι δεν το πήραν στο νηπιαγωγείο ως παράγοντα που δεν επηρέασε καθόλου την απόφασή τους για να συνεχίσει το παιδί στον παιδικό σταθμό.

Το 71% των ερωτηθέντων αναφέρει ότι επηρεάστηκε Λίγο έως Καθόλου σε σχέση με το ωράριο του παιδικού σταθμού (B6.2) ως κριτήριο για το να επιλέξει να φοιτήσει και στα προνήπια στον παιδικό.

Το φαγητό που παρέχεται στον παιδικό σταθμό (B6.3) αποτέλεσε παράγοντα που επηρέασε Αρκετά έως Πάρα πολύ την απόφαση του 38% των ερωτηθέντων ενώ για το υπόλοιπο 62% είναι ένα κριτήριο που επηρεάζει Λίγο (8,5%) ή Καθόλου (53,5%).

Το 71% των ερωτηθέντων θεωρεί ως λόγο που επηρέασε Πολύ (27,6%) ή Πάρα Πολύ (43,7%) την απόφασή του το γεγονός ότι το πρόγραμμα του παιδικού σταθμού είναι πιο κοντά στην ηλικία του παιδιού (B6.4).

Τέλος, το 61% των ερωτηθέντων απαντά ότι Καθόλου (55,9%) έως Λίγο (5,9%) δεν επηρεάστηκε η απόφασή τους από το γεγονός ότι το παιδί δεν ήθελε να αλλάξει σχολείο (B6.5), ενώ για το 38% η απόφασή τους επηρεάστηκε από Αρκετά (8,8%) έως Πάρα πολύ (17,6%) από αυτό το λόγο.

Ενότητα III: Παροχές σε Εκπαίδευση και Φροντίδα

Στην ενότητα που αφορά τις Παροχές σε Εκπαίδευση και Φροντίδα (Γ1) οι γονείς δήλωσαν σε ποσοστό 89,6% ότι θεωρούν Πολύ (24,5) έως Πάρα πολύ (65,1%) σημαντικό το να μαθαίνουν τα παιδιά στον παιδικό σταθμό, να φροντίζουν τον εαυτό τους (Γ1.1), ενώ ένα εξίσου μεγάλο ποσοστό, των ερωτηθέντων 86% θεωρεί Πολύ (29,8%) έως Πάρα πολύ (55,8%) σημαντικό το γεγονός ότι στον παιδικό σταθμό τα παιδιά παίζουν με ασφαλή και κατάλληλα για την ηλικία τους παιχνίδια (Γ1.2).

Αναφορικά με την καθαριότητα και τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας (Γ1.3), το 97% των απαντήσεων δείχνει ότι οι ερωτηθέντες το χαρακτηρίζουν ως Πολύ (16,5%) έως Πάρα πολύ (80,6%) σημαντικό.

Το να παρέχει οργανωμένη και κατάλληλα εξοπλισμένη αίθουσα ο παιδικός σταθμός για την ξεκούραση των παιδιών (Γ1.4), κρίνεται από το 56% των ερωτηθέντων ως Πολύ (15,3%) έως Πάρα πολύ (40,8%) σημαντικό ενώ Αρκετά σημαντικό θεωρείται από το 17,3%.

Ιδιαίτερη σημασία για τους γονείς φαίνεται να έχει η καταλληλότητα των εγκαταστάσεων και οι τεχνικές προδιαγραφές του κτιρίου στο οποίο στεγάζεται ο παιδικός (Γ1.5) καθώς το σύνολο των απαντήσεων το θεωρεί Αρκετά (9,9%), Πολύ (18,8%) έως Πάρα πολύ (71,3%) σημαντικό παράγοντα.

Τέλος, το 89% των ερωτηθέντων απαντά ότι θεωρεί Αρκετά(16,2%), Πολύ (27,3%) έως Πάρα πολύ(45,5%) σημαντικό να παρακολουθεί παιδίατρος την υγεία και την ανάπτυξη των παιδιών (Γ1.6).

Στο κατά πόσο τους αντιπροσωπεύουν τα παρακάτω για ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, ο παράγοντας της καλλιέργειας γνώσεων με κατάλληλο παιδαγωγικό υλικό (Γ2.1), φαίνεται ότι αντιπροσωπεύει το 93.3% των ερωτηθέντων από Πολύ (23,1%) έως Πάρα πολύ (70.2%).

Ένα εξίσου υψηλό ποσοστό 91% απαντά ότι τους ενδιαφέρει η χρήση της γλώσσας για την ανάπτυξη γλωσσικών ικανοτήτων Πολύ (21%) έως Πάρα πολύ (70%) (Γ2.2).

Οι ερωτηθέντες επίσης φαίνεται να θεωρούν ότι ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης θα πρέπει να ενθαρρύνει τα παιδιά για επικοινωνία και συνεργασία με άλλα παιδιά και ενήλικους (Γ2.3) σε ποσοστό 94.1% από Πολύ (25.5%) έως Πάρα πολύ (68.6%).

Αντίστοιχα σημαντικό θεωρεί το 95% των ερωτηθέντων την ανάπτυξη κινητικών δεξιοτήτων των παιδιών (Γ2.4), την οποία επιθυμούν Πολύ (30,3%) έως πάρα πολύ (64,6%) σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα εκπαίδευσης.

Η επαφή των παιδιών στον παιδικό σταθμό με τις τέχνες και τη λογοτεχνία (Γ2.5), θεωρείται Πολύ σημαντική από το 28,7% των απαντήσεων, ενώ το 54,5% τη θεωρεί Πάρα πολύ σημαντική.

Η ενίσχυση της αυτοεξυπηρέτησης και της αυτονομίας του παιδιού (Γ2.6), θεωρείται Πολύ (15,5%) έως Πάρα πολύ (78,6%) σημαντική από το σύνολο του δείγματος.

Όπως επίσης εξίσου σημαντικό θεωρείται να μάθει το παιδί να σέβεται τη διαφορετικότητα (Γ2.7). Συγκεκριμένα ως Πολύ σημαντικό χαρακτηρίζεται από το 21,9% του δείγματος ενώ το 71,4% το χαρακτηρίζει ως κάτι Πάρα πολύ σημαντικό.

Στην υποενότητα Γ3, οι γονείς θεωρούν πολύ σημαντικό το πρόγραμμα προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης να είναι σύμφωνο με τις σύγχρονες παιδαγωγικές τάσεις (Γ3.1). Έτσι, σε ποσοστό 76% οι ερωτηθέντες απάντησαν από Πολύ (31,4%) έως Πάρα πολύ (44,8%), ενώ το 22,9% απάντησε Αρκετά.

Την παρουσία επιστημονικά καταρτισμένου προσωπικού στους παιδικούς σταθμούς, (Γ3.2.) θεωρεί Πάρα πολύ σημαντική το 58,7% των ερωτηθέντων ενώ Πολύ

σημαντική χαρακτηρίζεται από το 31%. Το 91% των ερωτηθέντων πιστεύει Πολύ (24,3%) έως Πάρα πολύ (67%) ότι οι παιδαγωγοί θα πρέπει να συνεργάζονται και με άλλες ειδικότητες όπως ψυχολόγο, παιδίατρο, κοινωνικό-ή λειτουργό (Γ3.3).

Ένα εξίσου υψηλό ποσοστό που φτάνει το 95%, υποστηρίζει Πολύ (20,4%) έως Πάρα πολύ (74,8%) την θέση ότι οι παιδαγωγοί να συνεργάζονται με τους γονείς και την οικογένεια του παιδιού (Γ3.4.).

Η σταθερότητα του παιδαγωγικού προσωπικού θεωρείται από Πολύ (26,2%), έως Πάρα πολύ σημαντική (51,5%) από το 77% των ερωτηθέντων ενώ το 16,5% υποστηρίζει ότι είναι Αρκετά σημαντικό το παιδαγωγικό προσωπικό να είναι σταθερό (Γ3.5).

Το δασκαλοκεντρικό μοντέλο (Γ3.6), στηρίζει από Αρκετά (32,7%) έως Πολύ (33,7%) το 65% των γονέων ενώ Πάρα πολύ φέρεται να υποστηρίζεται από το 17,8% των απαντήσεων. Το ομαδοσυνεργατικό μοντέλο (Γ3.7) στηρίζεται Πάρα πολύ από το 39,4% των γονέων, Πολύ από το 27,3%, ενώ Αρκετά απαντά το 20,2%.

Όσον αφορά τις πρακτικές δίγλωσσης εκπαίδευσης (Γ.3.8), φαίνεται μια διαφωνία ως προς την εφαρμογή τους καθώς το 22,2% δεν πιστεύει ότι είναι καθόλου αναγκαίες, το 27,3% πιστεύει ότι συμφωνεί Λίγο με την εφαρμογή τους ενώ το 22,2% τις θεωρεί Αρκετά αναγκαίες. Μόνο το 28% θεωρεί Πολύ έως Πάρα πολύ αναγκαίες αυτές τις πρακτικές.

Με το αίτημα οι παιδαγωγοί να ασχολούνται περισσότερο με την τροφοδοσία και την υγιεινή των παιδιών και λιγότερο με την αγωγή και την εκπαίδευσή τους (Γ3.9), δεν συμφωνεί Καθόλου το 36,3%, Λίγο συμφωνεί το 35,3% ενώ Αρκετά συμφωνεί το 20,6%.

Την άποψη το εκπαιδευτικό πρόγραμμα να προετοιμάζει τα παιδιά για την υποχρεωτική εκπαίδευση (Γ3.10), στηρίζει το 68,6% των απαντήσεων από Πολύ (30,4%) έως Πάρα πολύ (38,2%). Αρκετά στηρίζεται αυτή η θεώρηση και από το 18.6% των απαντήσεων.

Η ύπαρξη επαρκούς παιδαγωγικού υλικού που θα ανανεώνεται κάθε χρόνο (Γ3.11) θεωρείται από το 76% των απαντήσεων από Πολύ (30,7) έως Πάρα πολύ (45,5%) σημαντική, ενώ Αρκετά σημαντική τα θεωρεί το 21,8%.

Η τήρηση του Πρότυπου Κανονισμού Λειτουργίας για 25 παιδιά ανά τάξη με δύο παιδαγωγούς θεωρείται Πάρα πολύ σημαντική από το 60,4% των απαντήσεων ενώ το 25,7% των απαντήσεων θεωρεί Πολύ σημαντική την τήρηση του κανονισμού. Αρκετά σημαντική θεωρείται επίσης η τήρησή του από το 12,9%.

Τέλος, η απάντηση των γονέων για το πόσο σημαντική θεωρούν την εστίαση των παιδαγωγών στη μετάβαση από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον, το 93,1% τη θεωρεί από Πολύ (25,5%) έως (67,6%) Πάρα πολύ σημαντική.

Ενότητα IV: Συμμετοχή των γονέων στην λειτουργία των παιδικών σταθμών και στην λήψη αποφάσεων.

Σε αυτή την ενότητα του ερωτηματολογίου, διερευνήθηκε το ποιες ενέργειες κατά την γνώμη τους προωθούν την ουσιαστική συνεργασία των γονέων με τον παιδικό σταθμό και την συμμετοχή τους στην λειτουργία του.

Για το πρώτο ερώτημα (Δ1.1) Το 93% απαντά ότι Μάλλον συμφωνεί (23,6%) έως ότι Συμφωνεί Απόλυτα (69,8%) ότι επιθυμεί στις συγκεντρώσεις γονέων – εκπαιδευτικών να συζητιέται οτιδήποτε έχει σχέση με τον παιδικό σταθμό και την οικογένεια.

Επίσης θετικά απαντά το 92,1% των ερωτηθέντων καθώς απαντά ότι Μάλλον συμφωνεί (37,6%) έως Συμφωνεί απόλυτα (54,5%) στο ερώτημα που αφορά την παροχή διευκόλυνσης των γονέων που δεν μιλούν Ελληνικά ώστε να τους δίνεται η δυνατότητα να συμμετέχουν και να συνεργάζονται με τον παιδικό σταθμό(Δ.1.2).

Το 76,7% των απαντήσεων Μάλλον συμφωνεί (26,7%) έως Συμφωνεί απόλυτα(50,5%) ότι θα έπρεπε η διοίκηση του παιδικού σταθμού (πρόεδρος, διοικητικό συμβούλιο, διεύθυνση) να καλεί τους γονείς σε συνελεύσεις για να ληφθούν αποφάσεις (Δ.1.3)

Απόλυτα συμφωνεί με την ενεργή συμμετοχή στο Σύλλογο Γονέων (Δ1.4) το 35,6% των του δείγματος, το 44,6% δηλώνει ότι μάλλον συμφωνεί και το 13,9% δηλώνει ότι δεν ξέρει.

Σύμφωνο με την ύπαρξη εκπροσώπου στο Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.) των παιδικών (Δ1.5) είναι σχεδόν το 90% των απαντήσεων αφού δηλώνει ότι Μάλλον συμφωνεί (35,6%) έως Συμφωνεί απόλυτα (54,5%). Ενώ με την πρόταση να οργανώνονται από

τον παιδικό σταθμό δράσεις για την επιμόρφωση των γονέων (Δ1.6) Μάλλον συμφωνεί το 33,7% και Συμφωνεί απόλυτα το 52,5%

Με τη συμμετοχή των γονέων στην διαμόρφωση του προγράμματος με προτάσεις από ειδικούς επιστήμονες και εθελοντική εργασία (Δ1.7), συμφωνεί απόλυτα το 31,1% των απαντήσεων, Μάλλον συμφωνεί το 35,4% ενώ το 18,2% απαντά ότι δε γνωρίζει.

Το 53,5% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι Συμφωνεί απόλυτα με την πρόταση το αρμόδιο Υπουργείο να παίρνει υπόψη του τις θέσεις των γονέων(Δ1.8) ενώ το 29,7% δηλώνει ότι Μάλλον συμφωνεί.

Συμφωνεί απόλυτα το 34,3% του δείγματος ότι η εντολή τοποθέτησης (voucher) από το πρόγραμμα του ΕΣΠΑ, επηρέασε θετικά την ενεργή συμμετοχή των γονέων στην επιλογή του παιδικού σταθμού(Δ1.9). Το 30,3% δηλώνει ότι Μάλλον συμφωνεί ενώ το ίδιο ποσοστό, 30,3% δηλώνει ότι δεν ξέρει.

Στο ερώτημα αν συμμετέχουν ενεργά οι γονείς στις δραστηριότητες του παιδικού σταθμού (Δ2) το 21,1% απαντά αρνητικά, ενώ το 78,9 απαντά θετικά.

Διερευνώντας τους λόγους για τους οποίους δεν συμμετέχουν οι γονείς στις δραστηριότητες του παιδικού σταθμού, στη θέση ότι οι γονείς δεν έχουν ελεύθερο χρόνο λόγω εργασίας. (Δ3.1) το 47,9% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι συμφωνεί απόλυτα, ενώ το 34,4% δηλώνει ότι μάλλον συμφωνεί.

Με τη θέση ότι οι γονείς δεν συμμετέχουν για οικογενειακούς λόγους (Δ3.2) διαφωνεί απόλυτα το 19,3%, Μάλλον διαφωνεί το 11,4% δεν παίρνει θέση (ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ) το 35,2% ενώ το 23,9% δηλώνει ότι μάλλον συμφωνεί. Από τις απαντήσεις αυτές φαίνεται ότι το 66% των ερωτηθέντων είτε διαφωνεί, είτε δεν παίρνει θέση σχετικά με το γεγονός ότι οικογενειακοί λόγοι εμποδίζουν τους γονείς στο να συμμετέχουν ενεργά στις δραστηριότητες του σταθμού.

Το 44,3% του δείγματος διαφωνεί απόλυτα και το 26,1% μάλλον διαφωνεί με την πρόταση ότι οι γονείς δεν ενθαρρύνονται από τους παιδαγωγούς (Δ3.3) για τη συμμετοχή τους, ενώ το 21,6% δηλώνει ότι ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί με αυτή την θεώρηση.

Με την άποψη ότι δεν ενθαρρύνονται από την διοίκηση (πρόεδρο, Δ.Σ., Διεύθυνση) (Δ3.4) διαφωνεί απόλυτα το 43,7% των ερωτηθέντων ενώ το 25,3% Μάλλον διαφωνεί και το 25,3% επίσης ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί.

Συμφωνεί απόλυτα το 18,3% στη δήλωση ο λόγος που δε συμμετέχουν ενεργά είναι ότι έχουν εμπιστοσύνη στις αποφάσεις των παιδαγωγών (Δ3.5). Με αυτή την άποψη μάλλον συμφωνεί το 26,9%, ενώ το 37,6% ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί.

Μάλλον συμφωνεί το 24,2% στο ότι ο λόγος που δε συμμετέχουν ενεργά είναι ότι έχουν εμπιστοσύνη στις αποφάσεις της διοίκησης (Δ3.6). Με αυτή την άποψη συμφωνεί το 9,9%, ενώ το 42,9% ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί. Στο φάσμα του διαφωνώ, Διαφωνώ απόλυτα(12,1%) έως Μάλλον διαφωνώ(11%), βρίσκεται το 23,1%

Απόλυτα διαφωνεί το 44,3% των ερωτηθέντων με τη δήλωση ότι δεν το επιτρέπει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα (Δ3.7) ενώ το 22,7% δηλώνει ότι μάλλον διαφωνεί και το ίδιο ποσοστό, 22,7% δηλώνει ότι ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί

Το 39,6 των απαντήσεων δηλώνει ότι Διαφωνεί απόλυτα ή Μάλλον διαφωνεί για το ότι οι ίδιοι οι γονείς δεν επιθυμούν τη συμμετοχή τους (Δ3.8). Το 24,2% ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί με αυτή την άποψη, ενώ το 35,3% Μάλλον συμφωνεί ή συμφωνεί απόλυτα με αυτή τη δήλωση.

Για την συμμετοχή ή όχι των γονέων στα όργανα διοίκησης και στην λήψη αποφάσεων το 79,8% των απαντήσεων δηλώνει ότι δεν συμμετέχει ενεργά στα όργανα διοίκησης (Δ.Σ.) και στην λήψη αποφάσεων για την λειτουργία του δημοτικού παιδικού σταθμού που πηγαίνει το παιδί του, ενώ μόλις το 20,2% απαντά θετικά σε αυτό το ερώτημα (Δ4)

Για τους λόγους για τους οποίους δεν συμμετέχουν οι γονείς στα όργανα διοίκησης και στην λήψη αποφάσεων απάντησαν ως εξής:

Σχετικά με την έλλειψη ελεύθερου χρόνου ως αιτία μη συμμετοχής στη διοίκηση (Δ5.1) Συμφωνεί απόλυτα το 39,2% του δείγματος ενώ το 29,9% δηλώνει ότι Μάλλον συμφωνεί. Το 16,5% δηλώνει πως ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί με αυτή τη θεώρηση.

Με την άποψη ότι δεν το επιθυμεί η διοίκηση (Δ5.2) Διαφωνεί απόλυτα το 17,2% ενώ το 14,9% δηλώνει ότι Μάλλον διαφωνεί. Το 51,7% φαίνεται να μην έχει εικόνα, καθώς δηλώνει πως ούτε διαφωνεί ούτε συμφωνεί με αυτή τη δήλωση.

Με τη δήλωση ότι δεν το επιθυμούν οι εργαζόμενοι (Δ5.3) Διαφωνεί απολύτως το 15,7% ενώ το 20,5% Μάλλον διαφωνεί. Το 55,4% ούτε συμφωνεί, ούτε διαφωνεί .

Την έλλειψη νομικού πλαισίου (Δ5.4) επικαλείται μόνο το 6,7% καθώς Συμφωνεί απόλυτα με αυτή τη δήλωση ενώ το 12,2% Μάλλον συμφωνεί. Δεν παίρνει θέση το 54,4% ενώ το 12,2% και το 14,4% Μάλλον διαφωνεί και Διαφωνεί απόλυτα αντίστοιχα.

Διαφωνεί απόλυτα με την έλλειψη επιθυμίας των γονέων για συμμετοχή (Δ5.5) το 19,5% των ερωτηθέντων ενώ Μάλλον διαφωνεί το 18,4%. Το 40,2% δηλώνει πως ούτε διαφωνεί ούτε συμφωνεί, ενώ Μάλλον συμφωνεί το 14,9% και Συμφωνεί απόλυτα το 6,9%.

5.2. Αποτελέσματα έρευνας - Συσχετίσεις

Στο σημείο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας σε σχέση με τις ανεξάρτητες μεταβλητές *επίπεδο εκπαίδευσης, εθνικότητα μητέρας και συμμετοχή σε δράσεις υπηρεσιών του Δήμου* μετά από τον έλεγχο Pearson's Chi-Square.

1. Εκπαίδευση

Σε σχέση με την δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου, η έρευνα έδειξε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ του επιπέδου εκπαίδευσης των ερωτηθέντων και της ερώτησης B4.2. για την ωφέλεια από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του παιδικού σταθμού ($X^2=0,001$, $\alpha=0,05$). Οι γονείς με ανώτατη μόρφωση θεωρούν σημαντικό λόγο για να πάει το παιδί τους στον παιδικό σταθμό, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και παίρνουν πληροφορίες για την ποιότητα των παροχών του σταθμού που θα στείλουν το παιδί τους, όπως φαίνεται με την ερώτηση B5.3 για το κριτήριο επιλογής δημοτικού παιδικού σταθμού λόγω των παροχών του συγκεκριμένου παιδικού σταθμού ($X^2=0,008$, $\alpha=0,05$).

Όσο αφορά τις ερωτήσεις του τρίτου μέρους του ερωτηματολογίου, σε σχέση με την μεταβλητή της εκπαίδευσης βρέθηκε ότι υπάρχει συσχέτιση με την ερώτηση Γ3.9.για

το αν θα πρέπει οι παιδαγωγοί να ασχολούνται περισσότερο με την υγιεινή και την τροφοδοσία των παιδιών και λιγότερο με την εκπαίδευσή τους ($X^2=0,017$, $\alpha=0,05$). Οι γονείς με ανώτατη εκπαίδευση επιθυμούν οι παιδαγωγοί να ασχολούνται με την αγωγή και εκπαίδευση των παιδιών τους παρά με την τροφοδοσία και την καθημερινή υγιεινή φροντίδα. Με την ερώτηση Γ3.13. για το πόσο σημαντική είναι η βοήθεια των παιδαγωγών στο παιδί για να περάσει από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον ως παροχή αγωγής και εκπαίδευσης ($X^2=0,022$, $\alpha=0,05$), οι γονείς με ανώτατη μόρφωση την θεωρούν Πολύ και Πάρα πολύ σημαντική με συντριπτικό ποσοστό.

Τέλος στο τέταρτο μέρος του ερωτηματολογίου υπάρχει συσχέτιση της εκπαίδευσης και της ερώτησης Δ4 που αφορά στο αν οι γονείς συμμετέχουν ενεργά στα όργανα διοίκησης και στην λήψη αποφάσεων ($X^2=0,040$, $\alpha=0,05$). Όσο ανεβαίνει η βαθμίδα εκπαίδευσης των γονέων τόσο το ποσοστό που απαντά αρνητικά αυξάνεται. Αυτό συμφωνεί με το γεγονός ότι αντιλαμβάνονται πως δεν συμμετέχουν στα διοικητικά όργανα και στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Με την ερώτηση Δ3.7. για το αν δεν επιτρέπει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα την ενεργή συμμετοχή των γονιών στις δραστηριότητες των παιδικών σταθμών ($X^2=0,047$, $\alpha=0,05$), διαφωνεί με ένα μεγάλο ποσοστό από το δείγμα AEI- Μεταπτυχιακό αλλά υπάρχουν και γονείς που δεν παίρνουν θέση. Με την ερώτηση Δ1.6. για να οργανώνονται από τον παιδικό σταθμό δράσεις για την επιμόρφωση των γονιών ($X^2=0,044$, $\alpha=0,05$), φαίνεται ότι ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για επιμόρφωση που θα έχει θέμα το παιδί τους οι γονείς υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου.

2. Εθνικότητα μητέρας

Στο τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου υπάρχει συσχέτιση της εθνικότητας της μητέρας και της ερώτησης Γ2.2. για την χρησιμοποίηση της γλώσσας για ανάπτυξη γλωσσικών ικανοτήτων ($X^2=0,025$ $\alpha=0,05$) και της ερώτησης Γ2.4. για ανάπτυξη κινητικών δεξιοτήτων ($X^2= 0,010$, $\alpha=0,05$). Οι αλλόγλωσσες μητέρες ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας (77,3%), όπως και οι Ελληνίδες (94,7%), ωστόσο φαίνεται ότι οι απαντήσεις των Ελληνίδων μητέρων έχουν μεγαλύτερη συγκέντρωση γύρω από τις τιμές Πολύ και Πάρα πολύ, ενώ η διασπορά των απαντήσεων για τις αλλόγλωσσες μητέρες είναι μεγαλύτερη. Συγκεκριμένα το 77,3% μοιράζεται μεταξύ των απαντήσεων Αρκετά, Πολύ και Πάρα πολύ. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται και στην απάντηση που αφορά την κινητική ανάπτυξη των

παιδιών. Οι απαντήσεις είναι συγκεντρωμένες γύρω από τις απαντήσεις Πολύ και Πάρα πολύ στις Ελληνίδες μητέρες, ενώ στις αλλόγλωσσες οι απαντήσεις τους έχουν μεγαλύτερη διασπορά μεταξύ των τιμών Αρκετά έως Πάρα πολύ, παρόλο που τα ποσοστά τόσο για τις αλλόγλωσσες (σε ποσοστό 86,4%) όσο και για τις Ελληνίδες (97,8%) είναι πολύ υψηλά.

Στο τέταρτο μέρος του ερωτηματολογίου υπάρχει συσχέτιση της εθνικότητας της μητέρας και των ερωτήσεων Δ5.4 για την μη συμμετοχή στην διοίκηση εξαιτίας της μη ύπαρξης νομικού πλαισίου ($X^2=0,014$, $\alpha=0,05$) δείχνοντας ότι το 75% των αλλοδαπών και το 82,4% των Ελληνίδων δεν ξέρει ότι δεν υπάρχει νομικό πλαίσιο. Παρόλα αυτά το ποσοστό των Ελληνίδων που δηλώνει ότι δεν γνωρίζει αν υπάρχει το νομικό πλαίσιο είναι κατά πολύ πιο υψηλό από εκείνο των αλλόγλωσσων. Η κατανομή των απαντήσεων των Ελληνίδων φαίνεται επίσης να τείνει πιο κοντά στην κανονική κατανομή, σε σχέση με την κατανομή των απαντήσεων των υπολοίπων μητέρων. Στην ερώτηση Δ5.5. για την μη συμμετοχή στην διοίκηση υπάρχει έλλειψη ενδιαφέροντος από τους γονείς ($X^2=0,021$, $\alpha=0,05$), οι αλλόγλωσσες μητέρες διαφωνούν σε ποσοστό 55,5 % και οι Ελληνίδες σε ποσοστό 33,3%. Δεν παίρνει θέση το 38,9% των αλλόγλωσσων και το 39,4% των Ελληνίδων. Συμφωνεί απόλυτα δε το 0% των αλλόγλωσσων και το 9,1% των Ελληνίδων.

3. Συμμετοχή σε δράσεις υπηρεσιών του Δήμου

Στο τέταρτο μέρος του ερωτηματολογίου υπάρχει συσχέτιση της συμμετοχής σε δράσεις υπηρεσιών του Δήμου με την ερώτηση Δ1.4. για την συμμετοχή των γονιών στον Σύλλογο Γονέων ($X^2=0,032$, $\alpha=0,05$), με τους περισσότερους να συμφωνούν ότι πρέπει οι γονείς να συμμετέχουν στο Σύλλογο γονέων και Δ5.4. για το ότι δεν υπάρχει ενεργή συμμετοχή των γονιών στα όργανα διοίκησης γιατί δεν υπάρχει νομικό πλαίσιο ($X^2=0,06$, $\alpha=0,05$). Όσοι γονείς χρησιμοποιούν άλλες δραστηριότητες του Δήμου για τα παιδιά τους, διαφωνούν ότι η έλλειψη νομικού πλαισίου είναι εμπόδιο για την συμμετοχή των γονιών στα όργανα διοίκησης και στην λήψη αποφάσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : Συμπεράσματα – Συζήτηση

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθούν οι απόψεις και οι αντιλήψεις των γονέων που τα παιδιά τους φοιτούν στους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς του Δήμου Καλλιθέας – Αττικής, σε σχέση με την φροντίδα και την αγωγή/ εκπαίδευση καθώς και την συνεργασία τους με το σχολείο και την συμμετοχή τους στην λήψη αποφάσεων για την λειτουργία του και το παρεχόμενο έργο του.

Οι 109 γονείς που έλαβαν μέρος στην έρευνά μας είναι οι περισσότεροι ηλικίας 31-40 χρόνων και έχουν πτυχίο ΑΕΙ/ΤΕΙ ή είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού. Έχουμε ένα δείγμα που στην πλειοψηφία του είναι σε ώριμη ηλικία για να γίνουν γονείς και έχουν ανώτατη μόρφωση. Η πλειοψηφία έχει περισσότερα παιδιά από ένα και οι 28 οικογένειες έχουν έναν ή και τους δύο γονείς από άλλη εθνικότητα.

Επέλεξαν να στείλουν το παιδί τους σε παιδικό σταθμό γιατί έπρεπε να πάρει τα οφέλη ενός προσχολικού προγράμματος αγωγής/ εκπαίδευσης με δεύτερο λόγο το ότι εργάζονται. Επέλεξαν να το στείλουν σε Δημοτικό Παιδικό Σταθμό πρώτα για τις παροχές του συγκεκριμένου δημοτικού παιδικού σταθμού που φοιτά το παιδί και δεύτερον γιατί πληρώνουν λιγότερο από έναν ιδιωτικό. Οι μισοί περίπου δηλώνουν ότι επωφελήθηκαν από το πρόγραμμα του ΕΣΠΑ και ότι ο παιδικός σταθμός είναι κοντά στο σπίτι τους. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι γονείς ενδιαφέρονται για το πρόγραμμα που ακολουθείται στον παιδικό σταθμό που θα πάει το παιδί τους. Σύμφωνα με έρευνες για την σημαντικότητα της προσχολικής εκπαίδευσης και αγωγής για την επιτυχία του ανθρώπου, τα ποιοτικά προγράμματα σε συνδυασμό με την σωστή ανατροφή από την οικογένεια, αποτρέπουν την νεανική παραβατικότητα (Lally, Mangione & Honig, 1988) και τα παιδιά έχουν περισσότερες επιτυχίες στις σπουδές τους και στην επαγγελματική σταδιοδρομία τους (Heckman, 2009). Αν και φαίνεται ότι πολλοί γονείς δεν ήταν ενημερωμένοι για το ότι στο νηπιαγωγείο μπορούν να φοιτήσουν και προνήπια, οι περισσότεροι προτίμησαν να μείνουν τα παιδιά τους στον παιδικό σταθμό γιατί το εκπαιδευτικό πρόγραμμα είναι πιο κοντά στην ηλικία τους και δεν επηρεάστηκαν από το ωράριο ή το φαγητό του παιδικού σταθμού ούτε γιατί δεν τους πήραν το παιδί στο νηπιαγωγείο. Παραπάνω από τους μισούς χρησιμοποιούν και άλλες υπηρεσίες του Δήμου Καλλιθέας για τα παιδιά του,

με πρώτη επιλογή τον Αθλητισμό που ανήκει στο ίδιο Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου με τους Δημοτικούς Παιδικούς Σταθμούς.

Η υγιεινή διατροφή και η καθαριότητα είναι πάρα πολύ σημαντικές παροχές φροντίδας για τους γονείς. Ακολουθούν η ασφάλεια του κτιρίου, των εγκαταστάσεων και του υλικού (παιχνίδια) και το ότι τα παιδιά μαθαίνουν να φροντίζουν τον εαυτό τους. Επίσης είναι σημαντικό το να υπάρχει παιδίατρος και οργανωμένη αίθουσα ξεκούρασης. Επιβεβαιώνονται τα συμπεράσματα της Ρέντζου (2011), ως προς το πόσο σημαντική είναι για τους γονείς η ασφαλής και υγιεινή φροντίδα.

Από ένα σύγχρονο πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης ζητάνε την ανάπτυξη κινητικών δεξιοτήτων με την ενίσχυση της αυτοεξυπηρέτησης και της αυτονομίας του παιδιού και την επικοινωνία και συνεργασία με παιδιά και ενήλικες να ακολουθούν. Ο σεβασμός στο διαφορετικό παιδί και η καλλιέργεια γνώσεων είναι σημαντικά γι αυτούς . Ακολουθούν η ανάπτυξη γλωσσικών ικανοτήτων και η επαφή με τις τέχνες και την λογοτεχνία που σηματοδοτούν το ενδιαφέρον για επικοινωνία μέσω της γλώσσας. Τα παραπάνω έρχονται σε συμφωνία με το ότι το παιδί που παρακολουθεί πρόγραμμα προσχολικής αγωγής / εκπαίδευσης βελτιώνει τις δεξιότητες, την μνήμη του και προετοιμάζεται καλύτερα για την υποχρεωτική εκπαίδευση (Rabin, 2008).

Η συνεργασία με τους γονείς για να περάσει το παιδί από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον με την βοήθεια ειδικών (παιδαγωγού, ψυχολόγου, παιδίατρο) είναι πολύ σημαντικές παροχές αγωγής/ εκπαίδευσης για τους γονείς. Να υπάρχει καταρτισμένο και σταθερό παιδαγωγικό προσωπικό και να τηρείται ο Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας για αναλογία παιδιών – παιδαγωγών είναι στις προτεραιότητές τους για ποιοτικό πρόγραμμα αγωγής/ εκπαίδευσης, κάτι που συχνά δεν τηρείται σύμφωνα με τα αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών (Κουτλεμάνη , 2017). Τα παραπάνω συμπληρώνουν, το σύγχρονο παιδαγωγικό πρόγραμμα για προετοιμασία του παιδιού για την υποχρεωτική εκπαίδευση , με προτίμηση στο ομαδοσυνεργατικό μοντέλο . Η δίγλωσση εκπαίδευση συγκεντρώνει την προτίμηση των αλλόγλωσσων γονιών μιας και την θεωρούν πολύ και πάρα πολύ σημαντική 18 γονείς. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι σε 11 οικογένειες και οι δυο γονείς είναι άλλης εθνικότητας, σε 15 οικογένειες άλλη εθνικότητα έχει η μόνο η μητέρα παντρεμένη με Έλληνα και σε 2 οικογένειες άλλη εθνικότητα έχει μόνο ο πατέρας

παντρεμένος με Ελληνίδα. Από τις μητέρες με άλλη εθνικότητα, οι πέντε έχουν σαν μητρική γλώσσα τα Ελληνικά, τα Αγγλικά και τα Γερμανικά. Αυτές τις γλώσσες θα τις συναντήσουν τα παιδιά τους στο εκπαιδευτικό σύστημα αργότερα. Πρακτικές που βοηθάνε στην επικοινωνία όλων των μελών της ομάδας (δίγλωσσα παιδιά –γονείς) βοηθάνε στην ανάπτυξη όλης της ομάδας χωρίς να αφήνουν κανέναν πίσω (Σπανοπούλου, 2010). Όσο για την παροχή περισσότερο φροντίδας από εκπαίδευση, οι γονείς δεν συμφωνούν, επιβεβαιώνοντας τα δεδομένα της έρευνας (Κωνσταντίνου & Σταθάκης, 2016) ότι θέλουν αγωγή και εκπαίδευση για τα προνήπια. Τα παραπάνω αποτελέσματα για την σημαντικότητα της εκπαίδευσης σε σχέση με την παραδοσιακή φροντίδα, έρχονται σε αντίθεση με τις διαπιστώσεις της Ρέντζου (2011) ότι οι γονείς στην Ελλάδα αξιολογούν σαν σημαντικότερη την φροντίδα.

Για μια ουσιαστική συνεργασία με τον παιδικό σταθμό και για να ενισχυθεί η συμμετοχή τους στην λειτουργία του, οι γονείς θεωρούν ότι στις συγκεντρώσεις πρέπει να γίνεται ουσιαστική συζήτηση για θέματα που έχουν σχέση με την οικογένεια και τον παιδικό σταθμό. Ως δεύτερο παράγοντα βάζουν ότι οι γονείς που δεν μιλούν Ελληνικά πρέπει οπωσδήποτε να διευκολύνονται για να συμμετέχουν και να συνεργάζονται με τον παιδικό σταθμό. Σύμφωνα με την Μερκουριάδου (2016) οι αλλόγλωσσοι γονείς επιλέγουν να απέχουν εξαιτίας της ανασφάλειας για την Ελληνική γλώσσα και της επιφυλακτικότητας να επικοινωνήσουν με τον εκπαιδευτικό. Τρίτος παράγοντας είναι ότι πρέπει να υπάρχει εκπρόσωπός τους στο Διοικητικό Συμβούλιο των παιδικών σταθμών. Υπερασπίζονται δράσεις για επιμόρφωση των γονιών με θέματα που απασχολούν την οικογένεια και τα παιδιά τους. Βασικός παράγοντας είναι το υπουργείο να παίρνει υπόψη του τις θέσεις τους και οι γονείς πρέπει να συμμετέχουν στον Σύλλογο Γονέων που υπάρχει. Να παίρνουν αποφάσεις μαζί με την διοίκηση σε συνελεύσεις και να διαμορφώνουν το πρόγραμμα με προτάσεις ή να προσφέρουν εθελοντική εργασία είναι ενέργειες που συμφωνούν περισσότερο από τους μισούς αλλά φαίνεται ότι δεν έχουν προηγούμενη εμπειρία. Επίσης θεωρεί θετικό το ΕΣΠΑ για την επιλογή του σταθμού, το ίδιο ποσοστό με αυτό που δεν είναι σίγουρο. Βάσει των εισηγήσεων της Ρέντζου (2011), οι γονείς πρέπει να ενημερώνονται ώστε να μπορούν να διεκδικούν το καλύτερο για τα παιδιά τους. Να συμμετέχουν στο προσχολικό πρόγραμμα γιατί ωφελούνται τα παιδιά, το σχολείο, οι γονείς και η κοινότητα. Να επιμορφωθούν παιδαγωγοί και γονείς ώστε να μπορέσουν να συνεργαστούν.

Η πλειοψηφία των γονιών συμμετέχει ενεργά στις δραστηριότητες του δημοτικού παιδικού σταθμού που πηγαίνει το παιδί του. Σαν κύριος λόγος που οι γονείς δεν συμμετέχουν, καταγράφεται ότι δεν έχουν ελεύθερο χρόνο λόγω εργασίας και ότι έχουν εμπιστοσύνη στις αποφάσεις των παιδαγωγών. Δίψτανται οι απόψεις για το ότι δεν συμμετέχουν γιατί δεν θέλουν οι ίδιοι, με 36 άτομα να διαφωνούν, 33 να συμφωνούν, 22 να μην παίρνουν θέση και 18 να μην απαντούν καθόλου. Από τα συμπεράσματα της Κουτλεμάνη (2017) ενισχύονται οι απόψεις των γονιών της παρούσας έρευνας ότι η σωστή και αποτελεσματική φροντίδα και αγωγή των παιδιών είναι ευθύνη των γονιών, του σχολείου και της τοπικής κοινωνίας.

Η πλειοψηφία των γονιών δηλώνει ότι δεν συμμετέχει ενεργά στα όργανα διοίκησης και στη λήψη αποφάσεων. Ερώτημα δημιουργεί η δήλωση 22 ατόμων ότι συμμετέχουν, από την στιγμή που δεν μπορούν να ορίσουν εκπρόσωπο στο Διοικητικό Συμβούλιο βάσει Κανονισμού Λειτουργίας των Δημοτικών Παιδικών Σταθμών. Οι πιθανές υποθέσεις είναι ότι έχουν μπερδέψει τον Σύλλογο Γονέων με το Διοικητικό Συμβούλιο του Νομικού Προσώπου ή ότι συμμετέχουν με την ιδιότητα συμβούλου στο Διοικητικό ή το Δημοτικό Συμβούλιο. Ως κυριότερος λόγος που δεν συμμετέχουν καταγράφεται η έλλειψη ελεύθερου χρόνου με δεύτερο λόγο ότι δεν το επιθυμούν οι ίδιοι και τρίτο ότι δεν υπάρχει νομικό πλαίσιο, με 49 άτομα να μην παίρνουν θέση για το νομικό πλαίσιο.

Από τα σημαντικά αποτελέσματα της παρούσας έρευνας είναι ότι οι Έλληνες γονείς δέχονται να συμβαδίζουν με τις οικογένειες άλλων εθνικοτήτων (μικτές ή μη). Επίσης οι αλλόγλωσσοι γονείς ενδιαφέρονται για την δίγλωσση εκπαίδευση, σε αντίθεση με έρευνες προηγούμενων χρόνων που δεν ήθελαν τα παιδιά τους να μιλούν την μητρική γλώσσα γιατί έτσι θα ενσωματώνονταν πιο εύκολα στην χώρα υποδοχής και δεν θα διέφεραν από τους ντόπιους (Wong, 1991·Ζουμπουλίδου, 2004). Στα αποτελέσματα αυτής της έρευνας συνέβαλε και η συστηματική δουλειά που γίνεται από το εκπαιδευτικό προσωπικό των παιδικών σταθμών του Δήμου Καλλιθέας με προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Στον Δήμο Καλλιθέας –λόγω των πολλών εθνικοτήτων που ζουν στην πόλη – αναπτύχθηκε με πρωτοβουλία παιδαγωγών, η διαπολιτισμική εκπαίδευση με μορφή project, που δουλευόταν στους παιδικούς σταθμούς από 6 μήνες ως ένα χρόνο. Το αποτέλεσμα ενός τέτοιου project με τον τίτλο «Μαθαίνουμε να ζούμε μαζί», ήταν η οργάνωση, το 2008, από δυο παιδικούς σταθμούς, του πρώτου διαπολιτισμικού φεστιβάλ από δημοτικούς

παιδικούς σταθμούς, με συμμετοχή γονιών από 11 χώρες. Τα παιδιά και οι παιδαγωγοί βραβεύτηκαν από την Ελληνική Επιτροπή της Unesco στην ετήσια εκδήλωσή της το 2009.

Η συνεργασία από το 1996 του Δημοτικού Παιδικού Σταθμού με το Συμβουλευτικό Κέντρο Οικογένειας του Δήμου Καλλιθέας, βοήθησε τις παιδαγωγούς να αμβλύνουν πολλά από τα στερεότυπα που είχαν. Η προσαρμογή των παιδιών τον Σεπτέμβριο που έρχονται στο σχολείο, τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, το φαγητό, η προσωπική υγιεινή, ήταν από τα θέματα που δουλεύτηκαν πολύ με το Συμβουλευτικό Κέντρο Οικογένειας. Βοήθησε τις παιδαγωγούς να δουν τους γονείς ως συνεργάτες και όλα τα παιδιά ίσα. Η απάντηση των γονιών ότι έχουν εμπιστοσύνη στις αποφάσεις των παιδαγωγών (Δ3.5) δείχνει το επίπεδο συνεργασίας μεταξύ τους. Τα τελευταία 4 χρόνια, ενσωματώνοντας τα ατομικά προγράμματα δραστηριοτήτων των παιδαγωγών, οι Δημοτικοί Παιδικοί Σταθμοί Καλλιθέας έχουν κεντρικό ενδεικτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα με δυνατότητα να προσαρμόζεται ανά τμήμα χωρίς να ξεφεύγει από τους κεντρικούς στόχους. Τα συμπεράσματα της έρευνας της Κουτλεμάνη (2017) για την αξία του εκπαιδευτικού προσωπικού της Δυτικής Μακεδονίας και τις προσωπικές προσπάθειες που κάνει για να λειτουργήσουν οι δημοτικοί παιδικοί σταθμοί, είναι αναγνωρίσιμα και για το προσωπικό των δημοτικών παιδικών σταθμών Καλλιθέας.

Η προτίμηση των γονιών στο ομαδοσυνεργατικό μοντέλο εκπαίδευσης δείχνει ότι οι γονείς ενημερώνονται για τις σύγχρονες παιδαγωγικές τάσεις που θέλουν το παιδί πρωταγωνιστή και όχι παθητικό ακροατή. Οι παιδαγωγοί χρησιμοποιώντας τις γνώσεις του παιδιού που φέρνει από την οικογένεια- και είναι πολλές λόγω της τεχνολογίας- πρέπει να του δίνουν την ευκαιρία να μπορεί να επιλέγει, να οργανώνει, να μεταδίδει στα άλλα παιδιά, να σκέφτεται και να κρίνει. Ο εκπαιδευτικός είναι δίπλα και πίσω από το παιδί και δεν το εκπαιδεύει για να γίνει οπαδός αλλά υπεύθυνος πολίτης.

Για να έρθουν οι καινούργιοι γονείς κοντά στον παιδικό σταθμό και να συνεργαστούν, θα πρέπει να ενημερωθούν πρώτα για τους σκοπούς του παιδικού σταθμού. Η ενημέρωση πρέπει να γίνεται στην πρώτη συνάντηση με τον παιδικό σταθμό, όταν έρχονται να γράψουν το παιδί τους. Εκεί παρουσιάζεται από την υπεύθυνη, στην κάθε οικογένεια ξεχωριστά, ο παιδικός σταθμός, το πρόγραμμα που

ακολουθείται, η λειτουργία του. Ενημερώνεται η υπεύθυνη από τους γονείς για την οικογενειακή κατάσταση τους και το παιδί και γνωρίζει την δασκάλα στο παιδί και τους γονείς. Τους δείχνει τον σταθμό και τους χώρους του. Έτσι οι γονείς νιώθουν μοναδικοί και ότι έχουν την προσοχή που χρειάζονται για να νιώσουν ασφάλεια που θα αφήσουν το παιδί τους. Οι πρακτικές να δίνουμε χαρτιά στο σπίτι για συμπλήρωμα και να είναι όλες οι οικογένειες μαζί την πρώτη μέρα που αρχίζει το παιδί τους το σχολείο, δεν βοηθάνε στις σχέσεις σχολείου – οικογένειας. Οι δημιουργικές συνελεύσεις γονέων με θέματα που τους ενδιαφέρουν, η συχνή ενημέρωσή τους για τα δρώμενα του παιδικού σταθμού, η αναζήτηση βοήθειας από αυτούς – ακόμα και όταν δεν την χρειαζόμαστε πραγματικά- είναι βήματα που βοηθούν την συνεργασία με το σχολείο. Συχνά παρατηρείται στις συνελεύσεις γονέων να γίνεται ενημέρωση για τα παιδιά τους μπροστά σε όλους ή ακόμα χειρότερα -μιμούμενοι κακές πρακτικές δημοτικού- να μιλάει ο κάθε γονιός με την παιδαγωγό σε μια γωνιά της τάξης, για τα προβλήματα που έχει ή που δεν έχει το παιδί και οι υπόλοιποι γονείς να περιμένουν την σειρά τους. Ποια προβλήματα λύνονται στο πόδι ψιθυριστά; Ποιος παιδαγωγός μπορεί να συμβουλέψει έχοντας απέναντί του μια ουρά 25 ατόμων; Λύση γι αυτό είναι τα ατομικά ραντεβού με τους γονείς – στο ωράριο που θα οριστεί από τον παιδικό σταθμό. Στις συνελεύσεις μπορούν να συζητηθούν θέματα που απασχολούν όλους τους γονείς. Η παρουσία ειδικών επιστημόνων είναι καταλυτική για την ενημέρωση των γονιών. Τα παραπάνω μπορούν να γίνουν χωρίς νομικό πλαίσιο. Όσο για την συμμετοχή τους στα όργανα διοίκησης πρέπει να αλλάξει ο Κανονισμός Λειτουργίας των Δημοτικών Παιδικών Σταθμών και να προβλέπει την εκπροσώπησή τους στο Διοικητικό Συμβούλιο του Νομικού Προσώπου.

Το ενιαίο εκπαιδευτικό πρόγραμμα με δυνατότητα προσαρμογής του από το εκπαιδευτικό προσωπικό ανάλογα τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της ομάδας - όπως γίνεται στην Φινλανδία- βοηθά να παίρνουν όλα τα παιδιά τα ίδια οφέλη από την προσχολική εκπαίδευση και να μην αφήνονται στην τύχη να βρουν μια υπεύθυνη παιδαγωγό. Η προσπάθεια για ένα σύγχρονο πρόγραμμα που έγινε από το Υπουργείο με την βοήθεια επιστημόνων από το Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο, σκόνταψε στις αιώνιες αμφισβητήσεις ορισμένων κλάδων για την ύπαρξή τους και το ποιος αντιπροσωπεύει την εκπαίδευση στους παιδικούς σταθμούς. Υπάρχει εκπαίδευση στους παιδικούς σταθμούς; Οι γονείς την θέλουν, τα παιδιά την χρειάζονται και η επιστημονική κοινότητα την απαιτεί. Χωρίς ενιαίο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και

συνεχή επιμόρφωση των παιδαγωγών, χωρίς σταθερό μόνιμο προσωπικό και ομάδες παιδιών με αριθμό που σου επιτρέπει να δουλέψεις αποτελεσματικά μαζί τους, χωρίς χρήματα και κατάλληλα ασφαλή κτίρια, από όπου και να είναι το πτυχίο της παιδαγωγού, δουλειά δεν γίνεται. Τα παιδιά φοιτούν στον παιδικό σταθμό από 6 μηνών και φέρνουν μαζί τους την πρώτη γνώση από το σπίτι. Όταν λοιπόν μιλάμε για αγωγή και εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία από 0-6 χρόνων, πρέπει να ζητάμε όλα τα παιδιά που θέλουν, να μπορούν να φοιτήσουν σε δωρεάν δομές ημερήσιας φροντίδας και εκπαίδευσης. Το ψευτοδίλημμα φροντίδα ή εκπαίδευση μόνο διχασμό έχει φέρει. Φροντίδα πρέπει να υπάρχει σε κάθε επίπεδο της εκπαίδευσης. Δεν νοείται εκπαίδευση χωρίς φροντίδα όταν έχεις να κάνεις με παιδιά. Πόσο τραγικό είναι, το παιδί που ήταν στον παιδικό σταθμό τον Ιούλιο να μην μπορεί να ζητήσει βοήθεια για την τουαλέτα τον Σεπτέμβριο, που πάει νηπιαγωγείο, γιατί μεγάλωσε. Ακόμα χειρότερα το παιδί που ήταν στο νηπιαγωγείο τον Ιούνιο, δεν νοείται να «λερωθεί» τον Σεπτέμβριο που πάει Α΄ Δημοτικού. Πρέπει λοιπόν να μαθαίνεις να αυτοεξυπηρετείσαι στον παιδικό σταθμό, να μαθαίνεις την προπαίδεια στο δημοτικό, να ξέρεις ορθογραφία και συνώνυμα όταν πας στο Γυμνάσιο κλπ. Αυτά τα στεγανά του εκπαιδευτικού συστήματος ή αυτών που θέλουν να λέγονται δάσκαλοι και παιδαγωγοί, είναι καιρός να αμβλυνθούν γιατί το κάθε παιδί έχει τους δικούς του ρυθμούς ανάπτυξης και δεν μπορούμε να το ονομάζουμε ανώριμο όταν δεν πιάνει τους στόχους που έβαλε κάποιος «ειδικός».

Αν οι παιδικοί σταθμοί παραμείνουν στους Δήμους, πρέπει να είναι ξεχωριστά Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, με δικό τους προϋπολογισμό και χρηματοδότηση από το κράτος, ανεξάρτητη από την χρηματοδότηση του Δήμου. Η εκπαιδευτική πολιτική του κράτους πρέπει να επεκταθεί και στους παιδικούς σταθμούς, δημοτικούς, ιδιωτικούς και άλλων φορέων. Να υπάρχει ενιαίο εκπαιδευτικό πρόγραμμα με στόχους και κατευθύνσεις, που θα πρέπει να εφαρμόζουν όλοι οι φορείς που ασχολούνται με την προσχολική φροντίδα, αγωγή και εκπαίδευση. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα πρέπει να επεκταθεί και στα βρέφη. Τα κέντρα προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης – παιδικοί σταθμοί και νηπιαγωγεία- πρέπει να συνεργάζονται ανά γειτονιά και να αλληλοσυμπληρώνονται. Η ιδέα να προσαρτηθούν οι παιδικοί σταθμοί στα νηπιαγωγεία και κάθε νηπιαγωγείο να έχει τον παιδικό σταθμό του (Ρέντζου ,2011) είναι μια πολύ καλή πρόταση που παραπέμπει στα παιδικά κέντρα του ν. 1566/1985. Χρειάζεται όμως εχέγγυα και αυτά είναι να

υπάρχει ένας φορέας που να διαμορφώνει και να ελέγχει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα- και αυτός δεν είναι το Υπουργείο Εσωτερικών γιατί δεν έχει τις επιστημονικές δυνατότητες- και άμεση χρηματοδότηση, που δεν θα περνάει μέσα από τον Δήμο. Οι Δήμοι δεν είναι διατεθειμένοι να αφήσουν την ‘χρυσή κότα’ και το κράτος δεν θέλει και άλλα έξοδα. Η εφαρμογή ενός συστήματος σαν αυτό που εφαρμόζεται στην Φινλανδία και στην Αγγλία, όπου υπάρχει κεντρικό αναλυτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα και εφαρμόζεται υποχρεωτικά σε όλες τις δομές προσχολικής φροντίδας και εκπαίδευσης, είναι πιο πιθανό να λειτουργήσει στην Ελλάδα.

Με τον Κανονισμό Λειτουργίας που δημοσιεύτηκε το 2017 τίθενται οι προδιαγραφές για την αδειοδότηση της λειτουργίας των παιδικών σταθμών, και οι προδιαγραφές για ποιοτικό φαγητό , εκεί δηλαδή που υπήρχαν εκτεταμένες παραβιάσεις. Αλλά δεν αλλάζει η αναλογία παιδιών –παιδαγωγών και δεν μπαίνουν οι προδιαγραφές για ενιαίο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Το πρόβλημα με το μη μόνιμο προσωπικό, επιχειρήθηκε να λυθεί με την δυνατότητα πρόσληψης από τον Δήμο, μόνιμου προσωπικού για κοινωνικές υπηρεσίες μέσω ΑΣΕΠ , αλλά οι περισσότεροι Δήμοι δεν έκαναν αίτηση στο Υπουργείο γιατί θα πρέπει να το πληρώνουν οι ίδιοι.

Θα ήταν ενδιαφέρον να γίνει επέκταση της έρευνας σε όλους τους βρεφικούς/ παιδικούς σταθμούς του Δήμου Καλλιθέας, όπως και έρευνα για τις παρεχόμενες υπηρεσίες από τους βρεφικούς / παιδικούς σταθμούς του Δήμου Καλλιθέας.

« η εκπαίδευση δεν είναι το ανώτατο στάδιο του αγώνα για κοινωνικό μετασχηματισμό. Αλλά χωρίς αυτή η κοινωνία δεν μπορεί να μετασχηματισθεί»

Freire

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνόγλωσσες

Αλευριάδου, Α., Βρυώνη, Π.Κ., Κυρίδης, Γ.Α., Σιβροπούλου- Θεοδοσιάδου, Ε.& Χρυσafiίδης, Κ. (2008). *Οδηγός Ολοήμερου Νηπιαγωγείου*. Αθήνα: Πατάκης.

Ανδριανοπούλου, Ι., Γεωργοπούλου, Α., Λάζου, Δ., Μάρκου, Φ.& Τάτση, Ε.(2011). Το ολοήμερο νηπιαγωγείο στην Ελλάδα: Ιστορική αναδρομή. Στο Ε. Ντολιοπούλου (Επιμ.), *Το Ολοήμερο Νηπιαγωγείο στην Ελλάδα και σε 12 άλλες χώρες* (σ.σ.43-53). Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.

Βαρνάβα- Σκούρα, Τ. (2017). Εισαγωγικό σημείωμα. Στο Τ. Βαρνάβα- Σκούρα (Επιμ.), *Πρόγραμμα για την καλλιέργεια, την αγωγή και τη φροντίδα παιδιών προσχολικής ηλικίας* (σ.σ. 11-12). Αθήνα: Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 10, 2017, από <http://www.ppps.ecd.uoa.gr/programma.pdf>

Βικιπαίδεια Greece (χ.χ). Ανακτήθηκε Οκτώβριο 6, 2017, από το Wiki https://el.wikipedia.org/wiki/Εκπαίδευση_στην_αρχαία_Ελλάδα

Βρυνιώτη, Π.Κ., Κυρίδης, Γ.Α., Σιβροπούλου – Θεοδοσιάδου, Ε., και Χρυσafiίδης,Κ. (2008). *Οδηγός Γονέα*. Αθήνα: Πατάκη. Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 30, 2017 από <https://repository.edull.gr>

Copple, C. & Bredekamp, S. (2011). *Αναπτυξιακά κατάλληλες πρακτικές για παιδιά προσχολικής ηλικίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.

Curtis, A. (2011). ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ. Στο Ε. Ντολιοπούλου (Επιμ.), *Το Ολοήμερο Νηπιαγωγείο στην Ελλάδα και σε 12 άλλες χώρες*(σ.σ.169-190). Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.

Δαράκη, Π. & Χατζηκωνσταντίνου, Φ. (1981). *Παιδικοί σταθμοί και νηπιαγωγεία*. Αθήνα: Δίπτυχο.

Δημαράς, Α. (1984). *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε, τόμος Β΄*. Αθήνα: Εκδόσεις Ερμής.

Δήμος Καλλιθέας (1992). *Υπαγωγή στο Β' μέρος του Οργανισμού Εσωτερικής Υπηρεσίας του Δημοτικού Παιδικού Σταθμού Καλλιθέας*, Αρ. Απόφασης 16 /19-6-1992. Καλλιθέα: Διοικητικό Συμβούλιο Δημοτικού Παιδικού Σταθμού.

Δήμος Καλλιθέας (2017). Οργανισμός Παιδικής Αγωγής και Άθλησης «Γ. Γάλλος». Ανακτήθηκε Νοέμβριο 17, 2017, από http://www.kallithea.gr/?page_id=278

Ε.Ε.Τ.Α.Α. (2010). *Πρόσκληση ενδιαφέροντος για την υλοποίηση πράξεων στο πλαίσιο της δράσης «εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής»*. Ανακτήθηκε Νοέμβριο 17, 2017, από https://www.eetaa.gr/enarmonisi/paidikoi_stathmoi_2010/prosklhsh_mhteres.pdf

Ε.Ε.Τ.Α.Α. (2017). *Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την υλοποίηση πράξεων στο πλαίσιο της δράσης « Εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής» 2017-2018*. Ανακτήθηκε Νοέμβριο 17, 2017, από https://www.eetaa.gr/enarmonisi/paidikoi_stathmoi_2017/23052017_prosklisis_enarmonisi.pdf.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2016). *Έκθεση παρακολούθησης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης του 2016- Ελλάδα*. Ανακτήθηκε Οκτώβριο 31, 2017, από https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2016-el_el.pdf.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2013). *Ποιότητα στην Προσχολική Εκπαίδευση και Φροντίδα*. Μελέτη- Επιτροπή Πολιτισμού και Παιδείας. Βρυξέλες. Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 12, 2017, από <http://www.europarl.europa.eu/studies>.

European Commission, (2017). *Εκπαίδευση και Κατάρτιση*. Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 17, 2017, από http://ec.europa.eu/education/policy/school_el

Ζαμπέτα, Ε. (1998). *Αγωγή και Εκπαίδευση της Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας στην Ευρώπη. Συγκριτική προσέγγιση*. Αθήνα: Θεμέλιο.

Ζάφειρα, Δ. (2009, Ιούλιος 12). *Παιδικός σταθμός: Λύση ανάγκης ή κάτι περισσότερο; Η σημασία της προσχολικής αγωγής*. *Ζούγκλα*. Ανακτήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου, 2017, από <http://www.zougla.gr/oikogenia/article/pedikos--sta8mos-lisi-anagis-i-kati-perisotero-i-simasia-tis-prosxolikis-agogis>.

Ζαχαρενάκης, Κ.Μ.(1996). «Προσχολική αγωγή στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μια συγκριτική ερευνητική προσέγγιση». Ηράκλειο: Ιδιωτική έκδοση.

Ζουμπουλίδου, Ζ. (2004). *Η ανάπτυξη της γλώσσας σε δίγλωσσα νήπια* (Αδημοσίευτη πτυχιακή εργασία). Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος.

Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Καινούργιου, Ε. (2012). *Η εκπαίδευση των Βρεφονηπιοκόμων στα Τ.Ε.Ι.*(Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή). Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα.

Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο (2009). *Πρόγραμμα για την καλλιέργεια, την αγωγή και τη φροντίδα παιδιών προσχολικής ηλικίας*. Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 10, 2017, από <http://www.ppps.ecd.uoa.gr/programma.pdf>.

Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (1998). Πύλη για την ελληνική γλώσσα και τη γλωσσική εκπαίδευση. Ανακτήθηκε Νοέμβριο 13, 2017, από <http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>

Κιτσαράς, Γ. (2001). Προσχολική παιδαγωγική β' έκδοση. Αθήνα.

Κουτσοβάνου, Ε.& Χρυσοφίδης, Κ. (2001). Εισαγωγή στην Ελληνική Έκδοση. Στο Ε. Κουτσοβάνου & Κ. Χρυσοφίδης (Επιμ.), *Fromberg – Pronin, D. (2000) Το Ολοήμερο Νηπιαγωγείο. Σχεδιασμοί και πρακτικές ενός Διεπιστημονικού Διαθεματικού Προγράμματος*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Κυπριανός, Π. (2004). *Συγκριτική ιστορία της Ελληνικής εκπαίδευσης*. Αθήνα: Βιβλιόραμα.

Κυπριανός, Π. (2007). *Παιδί , οικογένεια, κοινωνία. Ιστορία της προσχολικής αγωγής από τις απαρχές έως τις μέρες μας*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Κυπριανός, Π. (2015, Ιούνιος 7). Προσχολική εκπαίδευση: Άκρως αναγκαία αλλά τραγικά παραμελημένη. *Αυγή*. Ανακτήθηκε 30 Σεπτεμβρίου, 2017, από <http://www.avgi.gr/article/10839/5597169/proscholike-ekpaideuse-akros-anankaia-alla-tragika-paramelemene>

Κωνσταντίνου, Π. & Σταθάκης, Γ.(2015). Οι επιπτώσεις στους πολιτιστικούς οργανισμούς των Δήμων μετά την εφαρμογή του σχεδίου «Καλλικράτης». Μελέτη περίπτωσης: Δήμος Παπάγου- Χολαργού. *Hellenic Open Business Administration, March 2015*. Patra.

Κωνσταντίνου, Π., Παλέτα, Α.& Σταθάκης, Γ.(2015). Η ένταξη της προσχολικής αγωγής στην υποχρεωτική εκπαίδευση και η μεταφορά αρμοδιοτήτων στην τοπική αυτοδιοίκηση. Στο Γ. Παπαδάκος, Σ. Πολυχρονοπούλου, Α. Μπαστέα (Επιμ.), *5^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 19-21 Ιουνίου 2015* (σ.σ. 709-720). Αθήνα: Ε.Κ.Π.Α.

Κωνσταντίνου, Π.& Σταθάκης, Γ.(2016). Δημοτικοί Παιδικοί Σταθμοί: Εκπαίδευση ή φύλαξη; Απόψεις γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας από 12 μηνών ως 5 ετών. Στο Ι. Παπαδάτος, Σ. Πολυχρονοπούλου, Α. Μπαστέα (Επιμ.), *6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης και Ειδικής Αγωγής, 24-26 Ιουνίου 2016* (σ.σ. 490-505). Αθήνα: Ε.Κ.Π.Α.

Λαλούμη- Βιδάλη, Ε. (2012). *Ανθρώπινες σχέσεις και επικοινωνία στην προσχολική εκπαίδευση. Από τη θεωρία στην πράξη*. Θεσσαλονίκη: Σύγχρονες Εκδόσεις Θεσσαλονίκης.

Lerkkanen, M.K. & Koivisto, P.(2011). ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ. Στο Ε. Ντολιοπούλου (Επιμ.), *Το Ολοήμερο Νηπιαγωγείο στην Ελλάδα και σε 12 άλλες χώρες* (σ.σ.257-266). Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.

Λικιαρδοπούλου- Κονταρά, Σ. (2006). *Ο θεσμός της προσχολικής αγωγής στην Ελλάδα (1830-2005)*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη.

Κουτλεμάνη, Θ. (2017). *Η παρεχόμενη γενική και ειδική αγωγή και φροντίδα σε προσχολικά κέντρα. Μια προσέγγιση από τη μεριά των παιδαγωγών της Δυτικής Μακεδονίας* (Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία). Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα.

Μαλικιώση- Λοίζου, Μ. (2001). *Η Συμβουλευτική Ψυχολογία στην Εκπαίδευση. Από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ματσόπουλος, Α. (2005). *Σχολική ψυχολογία, μια νέα επιστήμη, Εφαρμογές στη σύγχρονη εκπαίδευση*. Αθήνα: Ζαχαρόπουλος Χ.- Σιταράς Δ.Α.

Μερκούρη, Ε. & Σταμάτης, Ι.Π.(2009). Μορφές επικοινωνίας διευθυντή και εκπαιδευτικού γυμνασίου με γονείς και κηδεμόνες μαθητών. *Επιστημονικό Βήμα*, 10, 137-148. Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 5, 2017, από http://www.syllogosperiklis.gr/old/ep_bima/epistimoniko_bima_10/merk.pdf.

Μερκουριάδου, Ε. (2016). *Διερεύνηση των απόψεων των δασκάλων για τις εκπαιδευτικές πρακτικές σε δίγλωσσους μαθητές από μεταναστευτικά πλαίσια* (Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία). Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα.

Μετοχιανάκης, Η. (2000). *Εισαγωγή στην παιδαγωγική. Τόμος Α΄*. Ηράκλειο: Αυτοέκδοση.

Νικηταΐδου, Ε. (2012). «...και τώρα κυρία;... Τι θα κάνουμε χωρίς λεφτά;... Δε θα έχουμε παιχνίδια;...». Τα παιδιά διερευνούν λύσεις και βρίσκουν δημιουργικούς τρόπους, για να αντιμετωπίσουν τις αλλαγές που προκύπτουν στις καταναλωτικές τους συνήθειες, από την οικονομική κρίση. *Πρακτικά 12^ο Πανελληνίου Μετεκπαιδευτικού Συνεδρίου Προσχολικής Αγωγής με θέμα: « Η Συμβολή της σύγχρονης προσχολικής αγωγής στην υγιή ανάπτυξη της συμπεριφοράς των παιδιών»*, 1-2 Δεκεμβρίου 2012 (σ. 6). Καλαμάτα.

Νικολακάκη, Μ., Σωφρονά, Ε.& Κιαμίλη, Φ. (2001). *Αγωγή προσχολικής ηλικίας*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Νικολακάκη, Μ., Μωραΐτη, Τ. & Δώσσα Κ. (2010). *Μύθοι και πραγματικότητα της Ελληνικής Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης.

Ντολιοπούλου, Ε. (2000). *Σύγχρονα προγράμματα για παιδιά προσχολικής ηλικίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω- Γ. Δαρδανός.

Ντολιοπούλου, Ε. (2011). Το Ολοήμερο Νηπιαγωγείο: τάσεις και προοπτικές. Στο Ε. Ντολιοπούλου (Επιμ.), *Το Ολοήμερο Νηπιαγωγείο στην Ελλάδα και σε 12 άλλες χώρες* (σ.σ. 19-39). Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.

Παπαθανασίου, Α. (2000). *Προγράμματα και Δραστηριότητες στους Κρατικούς Παιδικούς Σταθμούς*. Αθήνα: Εκδόσεις ΤΥΠΩΘΗΤΩ.

Πετρογιάννης, Κ.& Melhuish, E.C. (2001). *Προσχολική ηλικία: Φροντίδα- Αγωγή- Ανάπτυξη. Ευρήματα από τη διεθνή έρευνα*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Πολίτης, Α.(2017). *Σημειώσεις του μαθήματος ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ 7ο Εξάμηνο*. Ανακτήθηκε Νοέμβριο 11, 2017, από <http://teachers.teicm.gr/politis/Shmeioseis.pdf>.

Ρέντζου, Κ. (2011). *Αξιολόγηση της ποιότητας της παρεχόμενης αγωγής και φροντίδας σε προσχολικά κέντρα: μια προσέγγιση από τη μεριά του ερευνητή, των παιδαγωγών και των γονέων* (Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή). Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα.

Σαμαρά, Α. (2010). *Στάσεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για το ρόλο του διευθυντή της σχολικής μονάδας στη δημιουργία αγωγής συνεργασίας σχολείου – οικογένειας. Η περίπτωση των νομών Καρδίτσας και Τρικάλων* (Αδημοσίευτη Διπλωματική Διατριβή). Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Σακελλαρίου, Μ. (2006). Η συνεργασία οικογένειας, σχολείου, κοινωνίας στα πλαίσια της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης. *Παιδαγωγική-Θεωρία και Πράξη*, τ. 1, 21-37. Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 27, 2017, από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr>

Σακελλαρίου, Μ. (2009). *Συνεργασία οικογένειας και νηπιαγωγείου. Θεωρία, Έρευνα, Διδακτικές Προτάσεις*. Θεσσαλονίκη: Ιδιωτική έκδοση.

Σπανοπούλου, Κ. (2010). *Η γνωριμία με τον «άλλον» από παιδιά προσχολικής εκπαίδευσης με τη συμμετοχή τους στην ψηφιακή κοινότητα e- twinning: Διαπιστώσεις –προοπτικές* (Αδημοσίευτη Διπλωματική Διατριβή). Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος.

Συγκιρίδου, Ε. (2011). *Απόψεις εκπαιδευτικών για τα εμπόδια στην επικοινωνία και συνεργασία σχολείου – οικογένειας στα διαπολιτισμικά σχολεία. Στο Π. Γεωργογιάννης(Επιμ.), 14^ο Διεθνές Συνέδριο για την Διαπολιτισμική Εκπαίδευση- Μετανάστευση- Διαχείριση Συγκρούσεων και Παιδαγωγική της Δημοκρατίας 13-15 Μαΐου 2011*(σ.σ. 309-322). Πάτρα: Γεωργογιάννης.

ΦΕΚ 645/Β'/31-7-1997. Υπουργική Απόφαση «Προϋποθέσεις Ίδρυσης και Λειτουργίας Μονάδων Φροντίδας Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης (Βρεφικών- Παιδικών-Βρεφονηπιακών Σταθμών -Μονάδων Φύλαξης Βρεφών – Νηπίων) από φορείς Ιδιωτικού Δικαίου, κερδοσκοπικού και μη χαρακτήρα» .

ΦΕΚ 497/Β΄/22-4-2002. Αριθμός Απόφασης 16065- Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας Δημοτικών και Κοινοτικών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών.

ΦΕΚ 1519/Β΄/ 4-12-2002.

ΦΕΚ 1157/ Β΄/4-4-2017.

ΦΕΚ 141/Α΄/28-9-2017. ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ΄ ΑΡΙΘΜ. 99 . Καθορισμός προϋποθέσεων αδειοδότησης και λειτουργίας των παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών που λειτουργούν εντός νομικών προσώπων των δήμων ή υπηρεσίας των δήμων.

ΦΕΚ 138/Α΄/1964. Β.Δ. 473/1964. Δήμος Καλλιθέας. Ίδρυση νομικού προσώπου με την επωνυμία Δράκειος Δημοτικός Παιδικός Σταθμός Καλλιθέας.

ΦΕΚ 546/Β΄/1988. Κανονισμός Λειτουργίας των Κρατικών Παιδικών Σταθμών και των Κρατικών Βρεφονηπιακών Σταθμών.

ΦΕΚ 95/Α΄/1973. Β.Δ. 324. Μετονομασία και μετατροπή των ΕΑΝ σε Εθνικούς Αγροτικούς Παιδικούς Σταθμούς.

ΦΕΚ 115/Α΄/11-5-1942. «Περί Εθνικών Αγροτικών Νηπιοτροφείων και τροποποιήσεως διατάξεων περί Εθνικών Παιδικών Σταθμών και Αγροτικών Μεταβατικών Οικοκυρικών Σχολών».

ΦΕΚ 527/Α΄/1935.

ΦΕΚ 4249/Β΄/5-12-2017. Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας Δημοτικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών.

ΦΕΚ 114/ Α΄/ 1926.

ΦΕΚ 183/Α΄/1942.

ΦΕΚ 8/Α΄/1948.

ΦΕΚ 183/Α΄/1950.

ΦΕΚ 128/Α΄/1958.

ΦΕΚ 83/Α΄/1961.

ΦΕΚ Α΄333/14-11-1974.

ΦΕΚ 46/Α΄/1984. Ν. 1431.

ΦΕΚ 502/Β΄/1-4-2011.

ΦΕΚ 240/Α΄/12-12-2012. Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου, Άρθρο 4.

ΦΕΚ 18/Α΄/25-1-2013. Ν. 4111/2013. Άρθρο 4 παρ. 1.

FREIRE, P. (2006). *Δέκα επιστολές προς εκείνους που τολμούν να διδάσκουν*. Αθήνα: Επίκεντρο.

Fromberg, D.P.(2011). Η.Π.Α. Στο Ε. Ντολιοπούλου (Επιμ.), *Το Ολοήμερο Νηπιαγωγείο στην Ελλάδα και σε 12 άλλες χώρες* (σ.σ.155-167). Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.

Φωτόπουλος, Δ. & Φωτοπούλου, Α. (2002). *Δι' ευχών των Αγίων. Παιδικός συναξαριστής : Ιανουάριος*. Αθήνα: Εκδόσεις Άθως (Σταμούλη ΑΕ).

Χρυσαφίδης, Κ. (2007). *Η αγωγή στην εποχή του μεταμοντέρνου (M. Goehlich: παιδοκεντρική διάσταση στη μάθηση)*. Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω- Γ. Δαρδανός.

Ξενόγλωσσες

Azzi- Lessing, L., (2009). Quality Support Infrastructure in Early Childhood. Still (Mostly) Missing. *Early Childhood Research and Practice*. 18(1). Retrieved September 29, 2017, from <http://ecrp.uiuc.edu/v11n1/azzi.html>.

Berger, E. (1991). Parent involvement. Yesterday and Today. *The Elementary School Journal*,v. 91 (3), pp. 209-219. Retrieved December 30, 2017 from <https://smintervention.wikispaces.com>

Curtis, S.J. (2017). *Friedrich Froebel German Educator*. Retrieved December 5, 2017, from <https://www.britannica.com/biography/Friedrich-Froebel>

Epstein, J., Sanders, M.G., Simon, B.S., Clark Salinas, K., Rodriguez Jansorn, N. & Van Voorhis, F.I. (2002). *School, family and community partnerships- Your handbook for action* (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Corwin Press, Inc. Retrieved December 1, 2017, from <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/ERIC-ED467082/pdf/ERIC-ED467082.pdf>.

European Commission, (2006). *Early childhood education and care*. Retrieved November 4, 2017, from http://ec.europa.eu/education/policy/school/early-childhood_en.

European Commission, (2008). *Objectives in Education and Training- Indicators and Benchmarks- Progress Towards the Lisbon*. Commission Staff Working Document. SEC(2008)2293. Retrieved October 4, 2017, from http://www.ecnais.org/wp/wp-content/uploads/2013/01/EandT_in_Europe_2008report_indicators_and_benchmarks.pdf.

European Commission, (2011). *Early Childhood Education and Care*. Retrieved December 17, 2017, from http://ec.europa.eu/education/policy/school/early-childhood_en.

European Commission, (2012). *Europe in figures. Eurostat yearbook 2012*. Retrieved October 5, 2017, from <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5760825/KS-CD-12-001-EN.PDF>.

European Commission, (2015). *Early Childhood Education and Care Systems in Europe-National Information Sheets- 2014/15*. Retrieved October 28, 2017, from http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/191EN.pdf.

Eurostat Statistics Explained, January,(2016). *Europe in figures – Eurostat yearbook National Curriculum Guidelines on early Childhood Education and Care in Finland (ECEC) 2004*. Retrieved October 29, 2017, from <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75535/267671cb-0ec0-4039-b97b-7ac6ce6b9c10.pdf?sequence=1>.

Eurostat Statistics Explained January 2016. *Europe in figures- Eurostat yearbook*. Retrieved October 29, 2017, from <https://www.ec.europa.eu/eurostat/statistics/Europe>

Heckman, J.J., Moon, S.H., Pinto, R., Savelyev, P.A. & Yavitz, A. (2009). The Rate of return to the High / Scope Perry Preschool Program. NBER Working Paper No. 15471. Retrieved December 7, 2017, from https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/01/Heckman_Perry_Preschool.pdf.

Hornby, G. (2011). *Parental involvement in childhood education. Building effective school- family partnerships*. New York- London: Springer. Retrieved October 13, 2017, from <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4419-8379-4>.

Lally, R.J., Mangione, P.L. & Honig, A.S. (1987). The Syracuse University Family Development Research Program: Long- Range Impact of an Early Intervention with Low- Income Children and Their Families. In Powell Douglas (eds) (1988) p.p. 79-104. Retrieved October 21, 2017, from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED293637.pdf>.

Lynch, R.G. (2007). *Enriching children, enriching the nation: Public investments in high- quality prekindergarten*. Washington, D.C.: Economic Policy Institute. Retrieved October 20, 2017, from http://www.epi.org/publication/book_enriching/

OECD (2006). *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. Retrieved October 3, 2017, from <http://www.oecd.org/edu/school/startingstrongiiearlychildhoodeducationandcare.htm>

OECD (2016b). *PISA 2015 Results -Policies and Practices for Successful Schools- Volume II*. PISA, OECD Publishing, Paris. Retrieved November 10, 2017, from <http://www.oecdilibrary.org/docserver/download/9816071e.pdf?expires=1516058539&id=id&accname=guest&checksum=277170E1F5CF25FEABDC98E86F183191>.

OECD (2017). Education at a Glance OECD Indicators. Retrieved November 7, 2017, from <http://www.oecdilibrary.org/education/education-at-a-glance-2017>.

OECD (2017a). *Starting Strong 2017: Key OECD Indicators on Early Childhood Education and Care*, OECD Publishing, Paris. Retrieved November 10, 2017, from <http://www.charlotte-buehler-institut.at/wp-content/uploads/2017/10/Starting-Strong-2017.pdf>.

Perrenoud, P. (1999). *Dix Nouvelles Competences Pour Enseigner*. Paris: ESF. Retrieved December 3, 2017, from [https://scholar.google.gr/scholar?q=Perrenoud,+P.+\(1999\).+Dix+Nouvelles+Compete](https://scholar.google.gr/scholar?q=Perrenoud,+P.+(1999).+Dix+Nouvelles+Compete)

[nces+Pour+Enseigner.+Paris:+ESF&hl=el&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart&sa=X&ved=0ahUKEwi1wtKzqNvYAhWOY1AKHUCqCeEQgQMIJDAESF.](https://www.nytimes.com/2008/09/15/health/healthspecial2/15daycare.html)

Rabin, R. (2008). A consensus about day care: Quality counts. Online Article. *The New York Times*. Retrieved January 22, 2018 from <http://www.nytimes.com/2008/09/15/health/healthspecial2/15daycare.html>

Rentzou, K. (2013). Exploring Parental Preferences: Care or Education: What do Greek Parents Aspire from Day Care Centers? *Early child development and care*, 183(12), 1906-1923. DOI: 10.1080/03004430.2013.767247

Robson, S. (1996). Home and school: A potentially powerful partnership. In S. Robson & S. Smedley (Eds) *Education in early childhood, first things first* (p.p. 56-74). London: David Fulton Publishers in Association with the Roehampton Institute. Retrieved November 3, 2017, from <https://trove.nla.gov.au/work/15411488?>

Ruopp, R.R & Travers, J. (1982). Janus faces day care perspectives on quality and cost. Στο E.F. Zigler & E.W. Gordon (Επιμ.), *Day Care Scientific and Social Policy Issues* (σ.σ. 72-101). Βοστώνη , Μασσαχουσέτη: Auburn House Publishing Company.

Sakellariou, M.& Rentzou, K. (2007). Types of parental involvement in Greek preschool settings- a case study. *The International Journal of Learning*, 14 (1), 33-40. Retrieved December 3, 2017, from <http://olympias.lib.uoi.gr/jspui/bitstream/123456789/17866/1/sakelariou-2007-types%20pf%20parental%20involvement%20in%20greek.pdf>.

Wong Fillmore, L. (1991). When Learning a Second Language Means Losing the First. *Early Childhood Research Quarterly*, 6, 323-346 (1991).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ

Ίσερης, Γ. (2017). *Στατιστικές μέθοδοι ελέγχου εγκυρότητας και αξιοπιστίας ερωτηματολογίων. Η περίπτωση του Ci Greece*. Ανακτήθηκε Δεκέμβριο 1, 2017, από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/latic/article/viewFile/10665/10700.pdf>

Landau, S. & Everitt, B.S.(2004). *A Handbook of Statistical Analyses using SPSS*. London: Chapman & Hall/ CRC Press CLC. Retrieved December 5, 2017, from http://www.academia.dk/BiologiskAntropologi/Epidemiologi/PDF/SPSS_Statistical_Analyses_using_SPSS.pdf

Χαλικιάς, Μ. (2013). *Μεθοδολογία Έρευνας για Διοικητικά Στελέχη. Ενότητα: Ερωτηματολόγιο*. Αναρτήθηκε Νοέμβριο 23, 2017, από <http://eclass.teipir.gr/openeclass/modules/document/file.php>

Ψαχαρόπουλος, Γ.(1999). *Οικονομική της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.